

revista d'informació i estudis socials

Barcelona societat /8

radiografia
les condicions de vida de les dones de Barcelona /

els valors socials dels joves

monografies
conductes de salut dels joves escolaritzats a secundària /

joves i sida /

cens d'instal·lacions esportives /

enquesta de qualitat de la ciutat

tribuna
les polítiques locals de benestar social:

el cas de l'Ajuntament de Barcelona

referències
recursos en ciències socials a internet /

banc d'estudis d'interès social

documents
declaració de Barcelona sobre seguretat ciutadana /

congrés infància maltractada

SUMARI

3 Presentació

Radiografia

4 Les condicions de vida de les dones de Barcelona
LUCÍA BARANDA

28 Els valors socials dels joves barcelonins
ANNA PARÉS, M. ÀNGELS PONT

Monografies

48 Conductes de salut dels joves escolaritzats a secundària
ELIA DIÉZ, MANEL NEBOT, JORDI BARNIOL, JOAN R. VILLALBÍ, OLGA JUÁREZ

54 Els joves i la sida
OLGA JUÁREZ, ELIA DIÉZ, MANEL NEBOT, JORDI BARNIOL, JOAN R. VILLALBÍ, FRANCESC VILLAMARÍN

61 Cens d'instal·lacions esportives de la ciutat de Barcelona
JUDIT SANS

74 L'enquesta de qualitat de la ciutat
RAMON ARBÓS, M. ÀNGELS PONT, MONTSE RODÉS

Tribuna

80 Les polítiques locals de benestar social: el cas de l'Ajuntament de Barcelona
TXEMA CASTIELLA, ALBERT SERRA

Referències

96 Recursos en ciències socials a Internet
MONTSERRAT CLÈRIES, ANNA TINTÓ, SERAFINA LAVÍN

111 El Banc d'estudis d'interès social
SECRETARIA DEL PLA INTEGRAL DE SERVEIS SOCIALS

Documents

113 On queda el benestar infantil a l'Europa del demà?

116 Previsió de la inseguretat. Un compromís de les ciutats en la construcció d'una Europa solidària, tolerant, segura

121 Resumen/Summary

Consell editorial

EULÀLIA VINTRÓ I CASTELLS, Presidenta de la Comissió de Benestar Social i Educació
MARAVILLAS ROJO I TORRECILLA, Presidenta de la Comissió d'Ocupació i Promoció Econòmica
XAVIER CASAS I MASJOAN, President d'Equilibri Territorial i Planejament Urbà
JOAQUIM DE NADAL I CAPARÀ, President de la Comissió de Presidència i Política Cultural
TERESA SANDOVAL I ROIG, Presidenta de la Comissió Ciutat Amiga i Joventut
PERE ALCOBER I SOLANAS, Regidor Ponent de Participació Cívica
ALBERT BATLLE I BASTARDAS, Regidor Ponent de Relacions Ciutadanes i Esports
IMMACULADA MORALEDÀ I PÉREZ, Regidora Ponent de Joventut i Dona
AGUSTÍ SOLER I REGÀS, Regidor Ponent de Drets Civils

Director

Txema Castiella

Cap de redacció i producció

Jaume Capsada

Cap d'informació

Pep Gómez

Consell de redacció

Conxa Rodà (Àrea de Cultura)
Antònia Cañellas (Àrea d'Esports)
Dolors Cotrina (Gabinet Tècnic de Programació)
Anna Ferrer (Àmbit de la Via Pública)
Xavier Güell (Revista *Barcelona Economia*)
Carme Gómez (Àrea d'Educació)
Josep M. Lahosa (Consell Tècnic de Seguretat Urbana)
Marta Martí (Àrea de Promoció Econòmica)
Roser Torrentó (Àrea d'Afers Socials)
Antoni Plasència (Àrea de Salut Pública)
Àngels Pont (Instiut Municipal d'Informàtica)
Marta Ràfales (Biblioteca Municipal)
Mariona Ribalta (Estratègies de Benestar Social)
Isabel Sánchez Bianchi
Anna Ventura i Ramon M. Canals (Departament d'Estadística)

Secretària de redacció

Montse Marco

Assessorament lingüístic

Centre de Normalització Lingüística de Barcelona.

Disseny i maquetació

Jordi Salvany

Impressió

Exp.: 9854953 - Impremta municipal.

ISBN: 84-7609-622-4

Dipòsit legal: B. 21.686-1993

Edició

Gerència del Sector de Serveis Personals

C/ Llacuna 161, 3r

08018 Barcelona

Telèfon: 93 291 84 52-84 55

Fax: 93 291 84 81

EMAIL: Tcastiella @ mail.bcn.es

© Ajuntament de Barcelona

Barcelona societat té una periodicitat semestral.

Es permet reproduir les dades i la informació provinents de fonts municipals, citant la procedència.

Els articles inclosos en aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors.

PRESENTACIÓ

L'estudi específic de les condicions de vida de determinats sectors de població és un instrument cada vegada més utilitzat en les polítiques socials, que intenta respondre, d'una banda, a la major complexitat i fragmentació social i, de l'altra, a la necessitat de dissenyar polítiques específiques amb major eficàcia en el context de les polítiques universalistes. En aquest número de *Barcelona Societat* es presenten els treballs de síntesi de dues enquestes que tenen en comú aquesta aproximació sectorial, i que comencen a tenir sèries comparatives que les fan més útils. "Les condicions de vida de les dones a Barcelona" és l'exploració dels resultats de l'Enquesta Metropolitana corresponent a 1995. Aquesta mateixa explotació ja es va realitzar sobre l'Enquesta de 1990 i està inclosa en el primer número de la revista. "Els valors socials dels joves barcelonins" presenta els resultats de l'Enquesta realitzada a finals de 1997, en el marc també d'una mostra més àmplia a escala metropolitana, però mantenint essencialment el mateix questionari que es va realitzar el 1992 i que també va ser editat en *Barcelona Societat*/2. Aquestes dues radiografies incorporen aquesta dimensió temporal que permet observar els canvis i tendències en l'evolució de determinats fenòmens socials.

La secció de "Monografies" incorpora dos treballs que complementen aspectes relacionats amb el món dels joves a Barcelona, especialment relacionats amb l'estat de salut. Els articles "Conductes de

salut en els joves escolaritzats de secundària" i "Els joves i la sida" combinen novament les accions concretes de prevenció i promoció de la salut amb la recerca i la investigació sistemàtica a partir de les pròpies fonts. El "Cens d'equipaments esportius" presenta en la revista per primera vegada la radiografia dels espais esportius a la ciutat, la seva tipologia i l'evolució en els darrers anys. "L'enquesta de qualitat de la ciutat" ens permet, a partir dels resultats de la darrera enquesta realitzada, conèixer la metodologia d'un instrument municipal estable, que incorpora la dimensió qualitativa i de percepció per part de la ciutadania com a elements claus per a l'avaluació.

L'aparició d'Internet i el seu creixent ús generalitzat ha suposat una gran transformació de les tecnologies de la comunicació i la informació. Aquest impacte ha estat especialment rellevant en l'accés, el tractament i la difusió de la informació científica. Avui és possible conèixer, de forma ràpida i fàcil, l'estat actual dels estudis i recerques que es produeixen arreu del món. L'article "Recursos en ciències socials a Internet" vol contribuir a facilitar una aproximació als recursos que suposa la xarxa en el terreny de les ciències socials i, en concret, en alguns temes d'actual rellevància sociològica. Per això s'han seleccionat —de forma no exhaustiva i amb criteris propis i, per tant, subjectius— 165 adreces que corresponen a un ampli ventall d'institucions públiques, d'organitzacions sense afany de lucre, d'organismes

científics i universitaris, ja siguin d'abast local, nacional o internacional. Per tal de facilitar una ràpida connexió i consulta d'aquests centres d'informació, aquest article apareix també en suport informàtic. El disquette permet, una vegada connectats a Internet, entrar directament a les adreces electròniques que es detallen només clicant directament sobre la mateixa adreça. Confiam que aquest sistema sigui una ajuda per accedir-hi de forma ràpida i àgil i que sigui d'utilitat per als lectors de la revista.

A la secció de "Referències" s'informa també de l'acord signat recentment entre diverses universitats i l'Ajuntament de Barcelona per tal de promoure un Banc d'Estudis Socials. Aquest acord s'ha realitzat en el marc del Pla integral de desenvolupament dels serveis socials a Barcelona, en el qual participen més de 130 entitats i institucions de la ciutat. Com es pot veure en l'article, a partir d'aquest número s'obrirà una secció específica per tal de ressenyar els treballs universitaris que formin part d'aquest banc d'estudis socials.

Per últim, es distribueix també amb aquest número de la revista un full d'avaluació, per tal de conèixer el grau d'utilització i satisfacció de les persones que reben *Barcelona Societat*. Es tracta d'un instrument necessari per millorar la qualitat de la revista, per corregir les insuficiències que s'hi detectin i per incorporar-hi, en el possible, els suggeriments que es rebien. Agraïrem a tots els lectors i lectores la seva col.laboració. ■

LES CONDICIONS DE VIDA DE LES DONES DE BARCELONA

LUCÍA BARANDA, Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona

En aquest article es presenten les principals conclusions de l'informe sobre "Condicions de vida de les dones de Barcelona" de l'any 1995.¹ Aquest estudi s'ha plantejat l'objectiu de valorar els nivells d'igualtat que han assolit les dones de la ciutat en relació amb els seus conciutadans de l'altre sexe, la seva evolució els darrers anys i les tendències que poden accelerar o frenar aquesta evolució. Es tracta, doncs, de respondre a les preguntes de si els canvis socials que es van produint progressivament i que han propiciat un innegable acostament entre els hàbits de vida de les persones d'un i altre sexe i la favorable evolució de la igualtat d'oportunitats de les dones en la vida social, s'han mantingut o han millorat en el darrer quinquenni per al qual tenim dades disponibles (1990-1995) o, al contrari, han patit alguna mena de retrocés.

De fet, el procés d'alliberament de les dones del rol que han tingut assignat al llarg de la història del nostre país, fins a arribar al seu actual protagonisme en la vida escolar, laboral i social sembla molt consolidat, tant a nivell de valors personals i socials com en relació al funcionament de les institucions i del conjunt dels agents que operen en la vida social. La velocitat, però, amb què s'han succeït els canvis socials que han propiciat els nivells d'igualtat actuals —que han afectat només una part de les generacions que conviuen a la ciutat—, així com el manteniment de reticències per part de determinats sectors i àmbits de la societat envers les novetats, que molt sovint comporten una pèrdua de privilegis

anterior, converteixen aquests avenços en fràgil, i fan necessari realitzar un seguiment periòdic de l'estat de la qüestió de la igualtat en l'accés als recursos i a les oportunitats de les dones.

És veritat que en el transcurs d'un quinquenni no podem esperar transformacions importants de la realitat social i, per tant, hauríem de parlar genèricament d'un manteniment de la situació i de les condicions de vida de les dones barcelonines en relació a fa cinc anys. Tot i així, es pot apreciar una evolució cap a la igualtat d'oportunitats que, com és lògic, no ha estat la mateixa en tots els àmbits de la vida col·lectiva, no ha afectat de manera similar tots els col·lectius de dones —que mantenen les diferències segons del seu origen social— i no sempre és possible caracteritzar aquesta evolució com a negativa o com a positiva. Així doncs, anirem per parts i exposarem a continuació els principals trets que caracteritzen les condicions de vida de les dones residents a la ciutat de Barcelona, segons els diversos àmbits en què es desenvolupen: el familiar, l'escolar, el laboral, el domèstic i el del temps lliure.

Estructura familiar de les dones de Barcelona

L'estat civil de les persones residents a Barcelona, com a indicador aproximat de les seves formes de convivència, és molt diferent segons el sexe, com es pot observar en la taula 1. La major part de la població femenina (56,7%) està casada, però mentre que dues terceres

parts dels homes són casats i una tercera part solters, amb només un 6% de separats i vidus, les dones estan comparativament més representades en estats civils que impliquen desaparició de la parella: dues de cada deu són vídues o separades.

El retard en l'edat d'emancipació de la llar d'origen per part dels joves i el fet que les noies se'n vagin de casa abans, explica el gran increment de solters entre els homes en relació a les dones i en relació al percentatge de fa cinc anys del mateix col·lectiu. La proporció de vidus és constant des de fa 5 anys, amb una relació de quatre vídues per cada vidu, que podríem considerar l'habitual en una societat —l'occidental— fortament envellida. Pel que fa a la diferència entre els homes separats i les dones en la mateixa situació, només s'explica —ja que el divorci és cosa de dos— per la tendència d'ells, a diferència d'elles, a tornar a aparellar-se molt poc temps després de la separació.

La majoria de la població de Barcelona —més els homes que les dones (taula 2)— continua vivint en llars nuclears, formades per la parella amb o sense fills, el 59,1% i el 17,9% respectivament. Tanmateix, es manté la tendència, obser-

---

1. L'informe sobre *Condicions de vida de les dones de Barcelona 1995* ha estat realitzat durant el darrer semestre de l'any 1997 per l'Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona (IEMB), per encàrrec del Sector de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona. Les dades que s'hi presenten s'han tret de l'*Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona*, realitzada cada 5 anys (1985, 1990 i 1995) per l'IEMB amb finançament de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i la Diputació de Barcelona.

Taula 1
Estat civil de la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Solters	21,4	25,9	23,5	23,9	32,5	27,7
Casats	60,4	68,0	63,9	56,7	61,6	58,9
Vidus	14,8	3,5	9,6	14,1	3,8	9,5
Separats i divorciats	3,3	2,8	3,1	5,2	2,1	3,8
Total	100,0 (1.003)	100,0 (1.188)	100,0 (2.190)	100,0 (1.111)	100,0 (906)	100,0 (2.017)

Taula 2
Estructura de les llars de la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Dos o més nuclis	2,4	2,5	2,5	2,5	2,8	2,7
Parella sense fills	20,1	22,0	21,0	16,4	19,9	17,9
Parella amb fills	54,6	64,6	59,2	54,9	64,4	59,1
Unipersonal	11,0	3,9	7,8	11,7	3,9	8,2
Monoparental	9,4	4,9	7,3	12,4	7,5	10,2
Llars sense nucli	2,5	2,0	2,2	2,0	1,5	1,8
Total	100,0 (1.188)	100,0 (1.003)	100,0 (2.190)	100,0 (1.111)	100,0 (906)	100,0 (2.017)

vada en els últims anys, cap a la disminució de la grandària de les llars, tant per una reducció dels descendents com dels ascendents que hi conviuen, com també per l'increment de noves formes de convivència que afecten de manera especial les dones, com és fàcil deduir dels seus estats civils. D'una banda, la pràctica desaparició de les llars extenses junt amb la diferent esperança de vida dels homes i de les dones provoca un progressiu augment de les llars unipersonals, integrades majoritàriament per dones que viuen soles. D'altra banda, l'increment dels

divorcis i el retard en la sortida dels joves de la llar d'origen incideixen en un increment de les llars monoparentals, formades generalment per dones amb els seus fills.

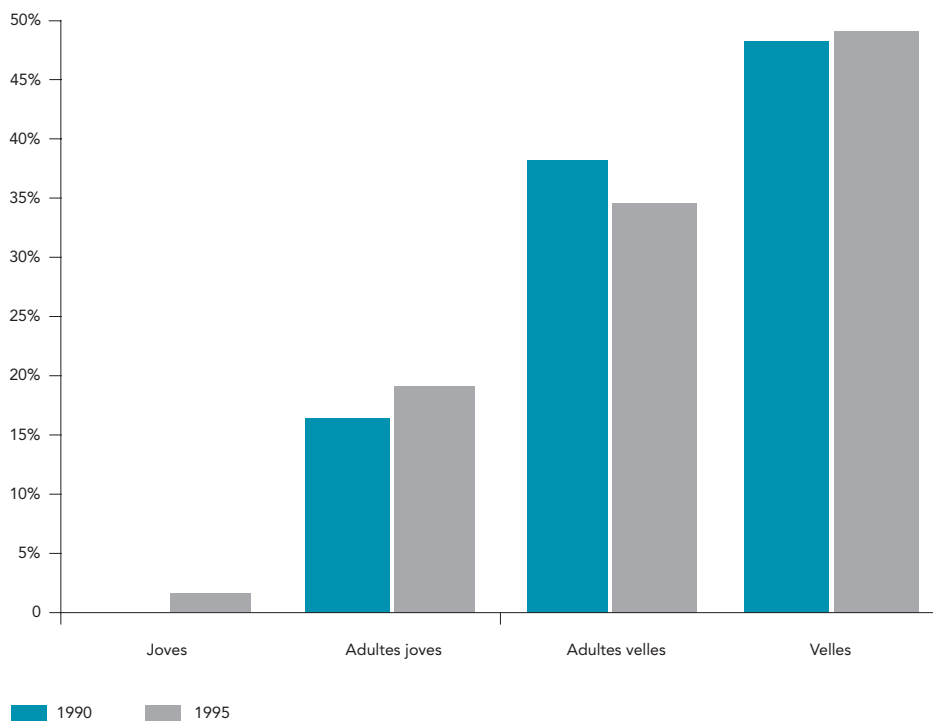
Les persones residents a llars unipersonals representen el 1995 el 8,2% del conjunt de la població de Barcelona, pràcticament el mateix percentatge que fa cinc anys. Es tracta de llars integrades per dones en un 78% dels casos, les quals es caracteritzen per ser majoritàriament vídues (el 65,8%) i d'edat avançada (tres de cada quatre són majors de 60 anys),

pertanyents a categories socials baixes (el 50,3%), nivells d'estudis molt baixos (el 41,4% no té estudis de cap mena i el 30,5% en té de primaris) i amb un nivell de recursos econòmics inferior al del conjunt de la població (tres de cada quatre ingressen menys d'un milió i mig de pessetes anuals). En relació a la situació de 1990 aquest col·lectiu no ha variat massa, tot i que la seva capacitat adquisitiva ha millorat, probablement per efecte del desenvolupament del sistema de pensions.

Les llars monoparentals són les que més han crescut en els darrers cinc anys, en part per l'augment de les persones separades o divorciades i, en part, pel retard en l'emancipació dels fills. Són les llars més feminitzades de Barcelona. Concretament el 79% de les llars on viu un progenitor amb els seus fills està encapçalat per dones, majoritàriament grans, tot i que en aquest cas el grup que ha patit un major augment respecte de fa cinc anys és el de 30 a 45 anys. Una de cada 10 dones cap de família d'una llar monoparental és mare soltera, tres són divorciades o separades i sis són vídues, amb fills al seu càrrec que encara no s'han independitzat. Malgrat que les caps de família tenen uns nivells d'estudis una mica superiors que les dones que viuen soles i n'hi ha un major percentatge d'actives, per l'efecte de les dones més joves i separades (gràfic 1) el seu nivell d'ingressos familiars és el més baix de totes les llars de Barcelona (tres de cada quatre ingressen, comptant els ingressos de tots els membres, menys de

Gràfic 1
Evolució de l'edat de les dones de Barcelona que encapçalen llars monoparentals.
Dades comparatives 1990 i 1995

dos milions i mig de pessetes anuals), i fins i tot és lleugerament menor que el de les solitàries, considerats, lògicament, per càpita. A més, aquestes dones i les seves famílies són les que més capacitat adquisitiva han perdut entre el 1990 i el 1995, ja que si bé han augmentat la seva renda anual en un 17% per efecte de la inflació, els homes caps de família d'una llar també monoparental ho han fet en un 57% i el conjunt de llars de Barcelona encapçalades per dones en un 36%.

Fins aquí, es pot observar una prolongació, sense gaires canvis, de la situa-

ció que presentaven les dones el 1990 en relació a l'àmbit de la convivència familiar. Hi ha, però, un fenomen relativament nou —en la mesura que és ara quan es poden començar a veure els seus efectes estructurals— que ha introduït canvis importants en la composició de les llars. Ens referim al conegut retard de l'edat d'emancipació dels fills de la llar d'origen. En aquest sentit cal ressenyar que aquest retard afecta tant els homes com les dones: si el 1985 un 28% dels joves d'entre 20 i 29 anys havien format la seva pròpia llar, deu anys després són la meitat, és a dir un 14%. Dit d'una altra

manera, el 1995 el 86% dels joves menors de 30 anys de Barcelona encara vivien amb els seus pares. Les dones joves, però, se'n van de casa abans que els nois i tenen un comportament una mica diferent. L'emancipació de les noies té molta relació amb el seu nivell d'estudis o la categoria socioeconòmica de la seva llar d'origen —com més nivell més tard s'emancipen, i aquest període s'utilitza per invertir en formació i tantejar les possibilitats del mercat de treball—, mentre que la dels nois està més influenciada per la seva situació laboral, en el sentit que tenen més probabilitats d'emancipar-se abans dels que tenen una feina. Aquesta diferència, petita en aparença, resulta posteriorment un element de discriminació, ja que aquestes dones tenen més dificultats d'inserir-se en el mercat de treball, no només pel seu més baix nivell de preparació sinó també per la necessitat d'assumir en edats relativament joves la maternitat i el treball domèstic.

Els nivells de formació de les dones de Barcelona

L'accés als recursos culturals i a uns nivells d'educació formal elevats constitueix un element fonamental a l'hora d'establir les bases de la igualtat d'oportunitats dels individus. Afortunadament, aquest és l'àmbit en què les famílies de Barcelona —i, per extensió, les del conjunt de la regió metropolitana— han fet un major esforç per tal de superar l'hàbit estès durant generacions senceres de

Taula 3
Evolució del nivell d'estudis de la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1985-1995

	Dones			Homes		
	1985	1990	1995	1985	1990	1995
Analfabets	3,9	3,7	2,8	1,1	1,8	0,6
Primària incompleta	29,7	15,9	17,0	20,4	8,8	11,4
Primària completa o EGB	29,0	42,0	36,4	29,7	38,1	30,2
FP	11,1	11,6	14,3	12,5	12,5	16,0
BUP o COU	16,6	12,4	13,9	19,0	18,7	22,3
Est. universitaris de grau mitjà	4,8	6,8	7,6	6,4	7,9	7,6
Est. universitaris de grau superior	4,7	7,6	7,9	10,9	12,2	11,8
Total	100,0 (1.521)	100,0 (1.188)	100,0 (1.111)	100,0 (1.280)	100,0 (1.003)	100,0 (906)

Taula 4
Nivell d'estudis de la població de Barcelona segons el seu sexe, per grups d'edat. 1995

	Dones			Homes		
	Joves	Adultes	Velles	Joves	Adults	Vells
Analfabets	0,0	1,4	6,2	0,0	0,3	1,6
Primària incompleta	1,0	9,3	36,7	0,0	6,3	28,7
Primària completa o EGB	14,7	38,2	43,2	13,1	31,7	41,6
FP	26,3	17,6	3,7	24,5	17,1	17,3
BUP o COU	36,1	13,8	4,1	45,2	20,0	7,7
Est. universitaris de grau mitjà	9,1	9,5	4,1	5,4	9,7	5,8
Est. universitaris de grau superior	12,8	10,3	1,9	10,8	15,0	7,3
Total	100,0 (162)	100,0 (587)	100,0 (362)	100,0 (212)	100,0 (428)	100,0 (266)

Nota: joves: de 18 a 29 anys; adults: de 30 a 59 anys; vells: més de 60 anys

propiciar uns nivells de formació diferents entre fills i filles. Així, les barcelonines s'han incorporat als nivells mitjans i superiors del sistema educatiu en proporcions molt similars a les dels barcelonins, tot i que la coexistència a la ciutat de generacions de dones procedents de diverses èpoques històriques fa que encara les desigualtats en relació als nivells formatius dels homes siguin prou importants. Ho veurem a continuació.

Les dones de Barcelona han augmentat molt els estocs educatius (nivell màxim d'estudis finalitzats) els darrers 10 anys. Baixa la presència d'analfabets, de les que no tenen estudis i de les que tenen estudis primaris, i augmenten les que arriben a un nivell de secundària, tant per la via de la FP com per la via de BUP i COU. Les universitàries de grau mitjà i superior també augmenten, tot i que més lleugerament. Aquest avenç, que es pot veure en

la taula 3, els permet una certa convergència amb els estocs dels homes, malgrat que les diferències continuen sent notables: més de la meitat (el 56,2%) de les dones majors de 18 anys residents a Barcelona han arribat només a un nivell de primària, mentre que entre els homes aquesta proporció és del 42,2%. Per altra banda, les dones universitàries (amb carreres finalitzades de grau mitjà o superior) representen el 15,5% del total, en contraposició amb el 19,4% dels homes.

Aquesta situació correspon al conjunt de la població, integrada en una proporció important per persones grans, les quals, com ja se sap, acostumen a tenir uns estocs educatius molt inferiors als de les persones joves, sobretot en el cas de les dones. Així, si considerem el factor edat (taula 4), podem observar dos grups ben diferenciats dintre del col·lectiu femení. Un primer grup format per les que se situen a la franja d'edat fins als 45 anys, que incorporen un model educatiu més igualitari en relació als homes. Un segon grup, que correspon a una concepció tradicional dels rols socials assignats a les dones, està integrat per les dones majors de 45 anys, que presenten uns nivells educatius molt baixos —al voltant de les tres quartes parts d'aquestes dones tenen com a màxim nivells d'estudis primaris— i molt per sota dels que presenten els homes de les mateixes generacions.

Centrant-nos en la població més jove, la que té entre 18 i 29 anys (taula 5), es pot observar un gran i molt positiu desenvolupament dels nivells d'instrucció formal obtinguts per les dones de la

Taula 5
Nivell d'estudis acabats de la població jove de Barcelona (fins a 29 anys) segons el seu sexe. Dades comparatives 1985-1995

	Dones			Homes		
	1985	1990	1995	1985	1990	1995
Analfabets	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Primària incompleta	5,5	0,0	1,0	2,7	0,0	0,0
Primària completa o EGB	17,1	22,0	14,7	25,9	21,4	13,1
FP	14,6	23,9	26,3	16,3	20,3	24,5
BUP o COU	51,0	34,2	36,1	42,4	41,1	45,2
Estudis universitaris de grau mitjà	5,4	8,0	9,1	2,7	7,1	5,4
Estudis universitaris de grau superior	6,4	11,9	12,8	10,1	10,1	10,8
Total	100,0 (267)	100,0 (197)	100,0 (162)	100,0 (255)	100,0 (219)	100,0 (212)

Taula 6
Titulacions universitàries obtingudes per la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990		1995			
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones joves	Homes joves
Títols mitjans tècnics	0,0	18,4	4,6	17,6	2,9	11,4
Títols mitjans: ciències experimentals i de la salut	14,5	1,6	16,2	2,5	7,2	2,1
Títols mitjans: ciències socials i jurídiques	5,0	14,9	6,3	14,8	12,1	11,3
Títols mitjans: humanitats	24,4	3,2	19,1	2,0	19,3	0,0
Altres títols mitjans	2,1	4,1	3,3	2,3	0,0	8,5
Títols superiors tècnics	0,0	13,3	2,0	15,2	0,0	29,9
Ciències experimentals i de la salut	14,1	15,0	10,0	17,3	7,9	11,1
Ciències socials i jurídiques	20,9	23,1	16,9	20,5	32,3	21,9
Humanitats	18,3	5,5	17,9	4,1	18,3	0,0
Altres títols	0,7	0,9	3,6	3,7	0,0	3,8
Total	100,0 (172)	100,0 (204)	100,0 (173)	100,0 (175)	100,0 (35)	100,0 (34)

ciutat. En aquesta generació, les dones dupliquen el percentatge de diplomades i de llicenciades universitàries del conjunt de barcelonines, més que dupliquen la seva presència en relació a 10 anys abans i s'acosten, i fins i tot superen, el

percentatge d'universitaris entre la població masculina de la mateixa edat, tot i considerant els estudis finalitzats i els que encara es troben en curs (molt més nombrosos entre els nois que entre les noies).

El panorama dels nivells educatius de les dones de Barcelona descrit fins aquí té claroscurs. D'una banda, en la part negativa, la presència encara majoritària de dones en els nivells baixos de l'ensenyament. D'altra banda, en la part positiva, l'augment dels estocs educatius protagonitzat per les dones de les generacions més joves en els darrers anys i el seu accés a la universitat en proporcions similars al dels nois de la seva edat. Un altre factor, però, enfosqueix aquesta situació: la tria de les carreres per part dels universitaris continua marcant diferències entre ells i elles (taula 6). Les dones continuen fent carreres de tipus humanístic i social, fortament devaluades en el mercat de treball, mentre que els homes mantenen i augmenten la seva presència en carreres de tipus tècnic, amb un valor de canvi superior. Aquest desequilibri, que posteriorment pot resultar un handicap per a les dones a l'hora de situar-se en l'estructura socio-professional, es manté quasi sense variacions entre les generacions més joves, que són les que presenten nivells d'instrucció formal més elevats.

Les dones de Barcelona en el mercat de treball

La incorporació en el mercat de treball

La taxa d'activitat de les dones de Barcelona, situada el 1995 en el 57,3%, és, com és habitual, més baixa que la masculina (81,5%), però el nivell de con-

vergència d'una i altra ha estat notable en els darrers 10 anys: la femenina s'ha incrementat progressivament mentre que la masculina retrocedeix. Tanmateix, la voluntat creixent de moltes dones per accedir al mercat de treball xoca amb la situació d'aquest i la manca de llocs de treball, el que ha provocat un augment important de les taxes d'atur femenines (gràfic 2), que en el cas de les joves arri-

ben a màxims poc comprensibles si tenim en compte el seu nivell de formació. La taxa d'atur general que ens proporciona l'*Enquesta Metropolitana* se situa per a Barcelona ciutat en el 18,4%, la taxa de les dones ascendeix fins al 20,7%, i en el cas de les dones joves al 34,4%. I aquestes taxes d'atur han estat molt més elevades que el 1990 —moment de conjuntura econòmica rela-

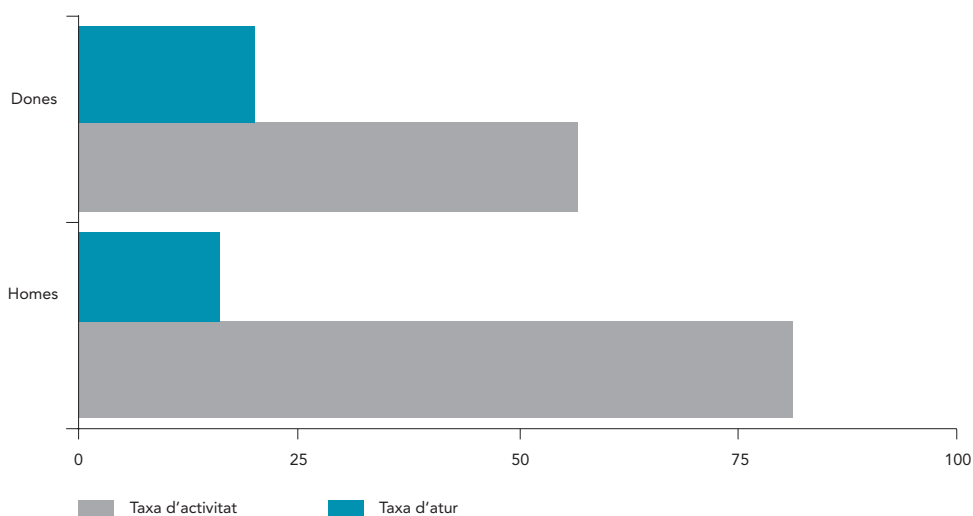
tivament favorable— i, fins i tot, que el 1985 —moment de forta recessió de l'ocupació.

La taxa d'atur de les dones és més alta que la dels homes fins als 45 anys (taula 7), i només és inferior en les franges d'edat on la taxa d'activitat femenina també és molt més baixa. Això confirma un fet força conegut: que les dones que no han estat sempre actives entren o surten del mercat de treball en funció de les seves possibilitats reals de trobar una feina. És a dir, al contrari dels homes, en determinades edats passen de la inactivitat a l'ocupació més que no pas de l'atur a l'ocupació, o viceversa. Això enllaça amb les oscil·lacions que presenta la taxa d'activitat segons la situació conjuntural de l'economia, augmenta en situacions favorables a la generació d'ocupació i disminueix en situacions de recessió.

Les condicions laborals de les dones treballadores

Pel que fa a les condicions laborals de les dones ocupades es pot parlar també d'una certa convergència amb les

Gràfic 2
Taxes d'activitat i d'atur de la població de Barcelona segons el seu sexe. 1995

Taula 7
Taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de la població de Barcelona segons el seu sexe, per grups d'edat. 1995

	Dones				Total dones	Homes				Total homes
	Joves	Adultes joves	Adultes velles	Velles		Joves	Adults joves	Adults velles	Vells	
Taxa d'activitat	78,9	72,2	42,2	17,7	57,3	72,4	98,3	86,9	41,9	81,5
Taxa d'ocupació	65,6	82,1	86,0	100,0	79,3	73,4	89,4	84,9	81,3	83,5
Taxa d'atur	34,4	17,9	14,0	0,0*	20,7	26,6	10,6	15,1	18,7	16,5

Nota: Joves: de 18 a 29 anys; adults joves: de 30 a 44 anys; adults velles: de 45 a 59 anys; velles: 60 anys i més

* Aquesta dada no significa que no hi hagi cap dona aturada entre els 60 i els 65 anys. S'ha de tenir en compte el marge d'error de l'enquesta per al grup de població que estem estudiant -les dones de Barcelona-, que se situa al voltant del +/-2,5. Això vol dir que la taxa d'atur de les dones grans es pot situar entre el 0 -cap- i el 2,5%, xifra que, en tot cas, no anul·la la nostra argumentació.

dels homes, tot i que amb matisos. És evident que al 1995 les condicions laborals dels treballadors són més dures que les existents fa uns anys, sobretot per la via de la precarització dels contractes i de determinades condicions contractuals associades. Ara bé, aquest empitjorament afecta tant homes com dones, el que passa és que en la mesura que les dones havien començat el procés de precarització abans, ara, que hi han entrat els homes, sembla que les diferències s'escurcen, no pas perquè les dones estiguin millor sinó perquè els homes estan pitjor. La precarietat de la contractació afecta una mica més de la tercera part de dones assalariades, amb un percentatge

de contractades temporals o sense contracte molt similar al de fa cinc anys, com es pot observar en la taula 8. Aquest nivell de contractació temporal està més afectat per l'edat de les dones —les que entren per primera vegada al mercat laboral— que per la seva qualificació o nivell d'estudis. Així, les dones menors de 30 anys que tenen contractes eventuais o no tenen contracte representen gairebé tres quartes parts de les assalariades d'aquesta edat (taula 9). Les conseqüències que, en el cas de les dones joves, pot tenir aquesta manca d'estabilitat laboral en relació a les seves decisions de maternitat són difícils d'analitzar amb les dades de l'Enquesta, però sembla clar

que la protecció legal en el moment de l'embaràs és operativa en cas de feines estables, però difícilment quan les contractacions són temporals i els acomiadaments es poden emmascarar com a finalització de contracte.

En canvi, quan considerem la posició de les dones treballadores en l'estructura productiva, aquestes es troben més ben situades que fa cinc anys (taula 10). La meitat de les dones es concentren en categories professionals mitjanes (tècniques mitjanes, administratives i comercials), i el pes d'aquestes professions tendeix a augmentar. En canvi, les categories menys qualificades (treballadores dels serveis personals, domèstics o de l'hostaleria) han disminuït en relació a fa cinc anys. Malgrat això, les barcelonines continuen tenint una presència molt minoritària en les categories professionals altes en relació als homes, sobretot per la seva dificultat a l'hora d'accedir a llocs directius i gerencials.

Un altre element que té connotacions importants de cara a la promoció professional de les dones treballadores i de l'assoliment de nivells reals d'igualtat

Taula 8
Situació contractual de la població ocupada (assalariada) de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	Dones			Homes		
	Joves	Adultes	Velles	Joves	Adults	Vells
Contracte indefinit	62,7	73,6	68,8	62,3	70,6	66,6
Contracte temporal	25,4	24,5	24,9	25,4	20,5	22,8
Sense contracte	11,9	1,9	6,3	12,3	9,0	10,5
Total	100,0 (397)	100,0 (499)	100,0 (896)	100,0 (359)	100,0 (398)	100,0 (757)

Taula 9
Situació contractual de la població ocupada (assalariada) de Barcelona segons el seu sexe, per grups d'edat. 1995

	Dones				Homes			
	Joves	Adultes joves	Adultes velles	Velles	Jove	Adults joves	Adults vells	Vells
Contracte indefinit	27,7	73,7	69,2	71,4	34,9	80,8	69,2	77,3
Contracte temporal	59,9	17,2	13,4	10,3	52,5	11,8	13,4	5,1
Sense contracte	12,4	9,1	17,4	18,3	12,6	7,3	17,4	17,6
Total	100,0 (80)	100,0 (175)	100,0 (84)	100,0 (20)	100,0 (104)	100,0 (168)	100,0 (104)	100,0 (22)

Taula 10
Categoria professional de la població ocupada de Barcelona segons el seu sexe.
Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Empresaris amb i sense assalariats	3,4	5,0	4,3	3,3	8,6	6,3
Autònoms amb assalariats	3,4	3,9	3,7	1,3	4,2	2,8
Autònoms sense assalariats	6,4	9,8	8,4	4,8	7,3	6,2
Professionals liberals	1,3	3,4	2,5	1,5	2,6	2,1
Directors o gerents	1,0	2,2	1,7	1,3	4,8	3,3
Tècnics alts	7,2	10,9	9,5	9,9	10,7	10,4
Total categories altes	22,7	35,2	30,1	22,1	38,2	31,1
Tècnics mitjans	18,3	14,4	16,1	22,9	13,7	17,8
Personal administratiu i comercial	28,6	11,6	18,9	32,8	17,4	24,3
Total categories mitjanes	46,9	26,0	35,0	55,7	31,1	42,1
Contramestres, capatassos	1,3	4,2	2,9	0,2	1,8	1,1
Obrers qualificats	6,2	17,5	12,6	1,8	11,9	7,4
Obrers no qualificats	2,8	4,0	3,5	1,3	6,4	4,1
Treballadors dels serveis	19,6	10,6	14,5	18,8	9,0	13,4
Total categories baixes	29,9	36,3	33,5	22,1	29,1	26,0
Altres categories	0,0	2,5	1,3	0,0	1,2	0,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(469)	(639)	(1.108)	(393)	(495)	(887)

Taula 11
Tipus de jornada de la població ocupada de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Jornada completa	79,0	93,5	87,4	73,8	89,5	82,5
Jornada parcial o variable	21,0	6,5	12,6	26,2	10,6	17,5
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(469)	(639)	(1.108)	(392)	(494)	(886)

Taula 12
Motiu pel qual la població ocupada de Barcelona treballa menys de 35 hores setmanals, segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Tipus d'horari trobat	48,7	31,3	44,2	48,5	36,6	45,0
Tasques domèstiques o familiars	22,5	0,0	16,7	23,9	0,0	16,9
Motius pròpia elecció	23,5	31,2	25,5	14,4	42,2	22,4
Interessa aquesta jornada	18,3	19,0	18,5	9,9	26,6	14,7
Estudiant	5,2	12,2	7,0	4,5	15,6	7,7
Altres motius	5,3	37,6	13,6	13,2	21,3	15,6
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(106)	(37)	(143)	(103)	(42)	(146)

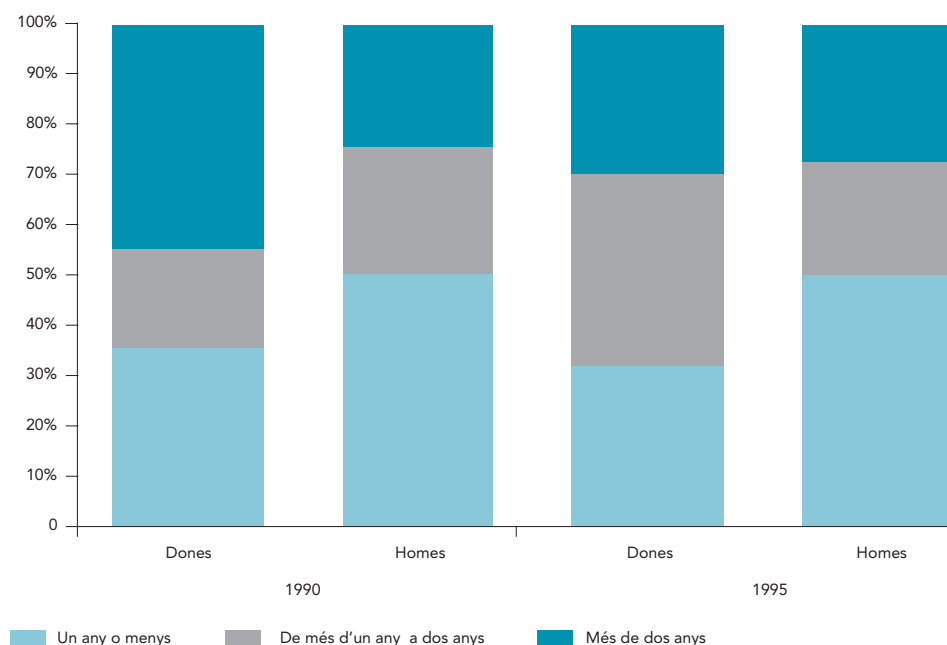
amb els homes és el tipus de jornada que es fa a la feina. La presència de les jornades parcials sobre el total de jornades laborals ha augmentat molt des del 1990, tant entre els homes com entre les dones (taula 11). Tot i així, la proporció de dones amb una jornada parcial o variable és d'una quarta part de les treballadores, molt per sobre del 10% en el cas dels homes. Les dones que fan aquesta jornada inferior a les 35 hores setmanals corresponen majoritàriament a joves — sense distinció del seu nivell de qualificació— o a dones més grans que treballen en feines poc qualificades. També es tracta, majoritàriament, de dones que no han tingut opció de triar el tipus de jornada, que els ha vingut imposada; a diferència dels homes que treballen menys de 35 hores: aquests són proporcionalment menys i, a més, el percentatge dels que han escollit aquesta jornada és molt més elevat que en el cas d'elles (taula 12). D'aquesta manera, un element certament interessant per a la distribució dels llocs de treball entre la població i que permet la combinació del treball remunerat amb el domèstic, pot acabar convertint-se en un element de discriminació laboral en funció del sexe.

Característiques de l'atur femení

En el quinquenni 1990–1995 no només s'ha produït un gran increment de les dones aturades —de fet, ha augmentat l'atur de tota la població— sinó que, a més, han canviat qualitativament les seves característiques (gràfic 3). En

Gràfic 3

Temps interromput que porta sense feina la població aturada de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

Taula 13

Vies de recerca de feina per part de la població aturada de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
Recerca assistida	33,3	17,3	25,7	19,3	23,8	21,4
Recerca amb iniciativa	26,3	40,4	33,0	51,4	40,6	46,2
Recerca solidària	14,0	19,2	16,5	22,9	19,8	21,4
Per altres mitjans	5,3	0,0	2,7	0,9	1,0	1,0
No ha buscat feina	21,1	23,1	22,0	5,5	11,9	8,6
NS/NC	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	1,4
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	(57)	(52)	(109)	(108)	(101)	(209)

general es pot observar una certa dicotomia entre les persones que entren ara en el mercat de treball, és a dir les joves i les dones que en algun moment han tallat la

seva relació amb el mercat de treball per tal de tenir fills i/o ocupar-se de la família, i les persones grans, a partir dels 45 o 50 anys.

Les dones menors de 45 anys pateixen un atur de curta durada, no tant per causa d'acomiadaments de la feina com per finalització de contractes. Es tracta d'un tipus d'atur que afecta més les dones amb nivells d'estudis i de qualificació professional baixos, tot i que aquests factors són menys decisius que fa cinc anys; és a dir, l'atur actual afecta capes de població més àmplies, tant entre els homes com entre les dones. Aquestes característiques estan relacionades amb les condicions generals del mercat de treball, que no genera suficients ocupacions estables i de qualitat. Tot i així, les dones són particularment vulnerables davant d'aquesta situació general, en part per la major presència de dones amb nivells d'estudis baixos o menys adaptats a les necessitats del mercat de treball —com hem vist en el cas de les universitàries— i en part per la dificultat afegida que planteja el retorn de les dones que havien sortit del mercat de treball amb la idea de reincorporar-s'hi en el moment en què la família no requereix tant la seva presència.

A l'altra banda d'aquesta dicotomia tenim l'atur que afecta les dones grans, quantitativament menor perquè moltes d'aquestes opten més per declarar-se inactives —mestresses de casa— que aturades, i que es caracteritza per ser de més llarga durada i afectar les dones amb nivells d'estudis i de qualificació baixos o anacrònics, en definitiva, que necessiten un reciclatge que, en molts casos, ja no es plantegen.

Pel que fa a les estratègies de recerca de feina emprades per les dones aturades, s'ha de dir que s'han diversificat molt i que s'acosten a les emprades per la població masculina. En general tenen

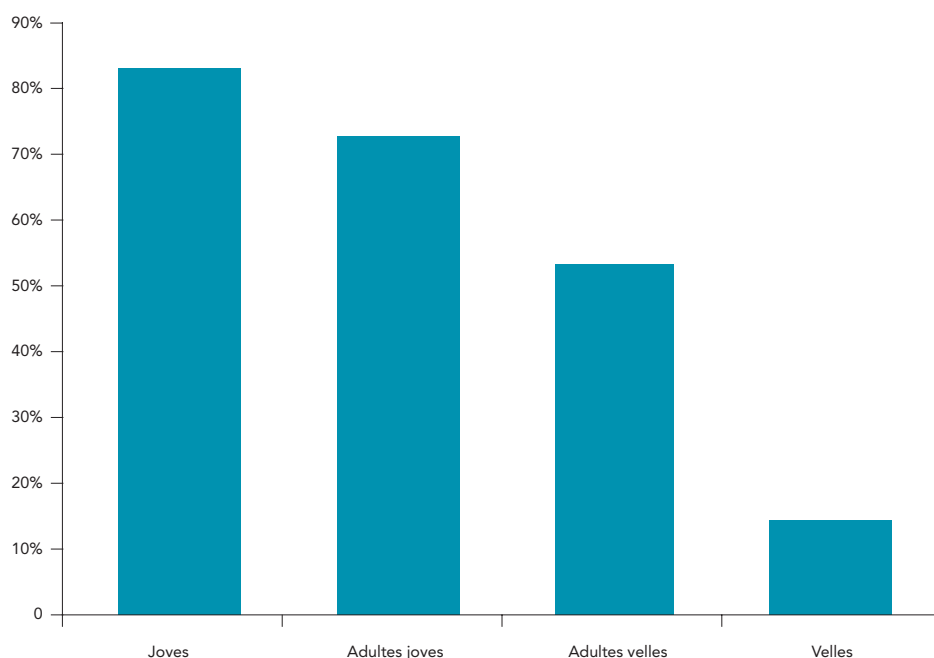
una actitud més activa que fa cinc anys (taula 13) i estan més disposades a acceptar qualsevol tipus de feina per tal d'obtenir-ne una. Una de cada tres ha participat almenys en un curs de forma-

ció ocupacional en els darrers 5 anys, sent les dones les principals usuàries d'aquest tipus de programes de promoció i reciclatge professional. En canvi, les dones aturades de Barcelona tenen un nivell de cobertura social més baix (taula 14) que el dels homes: només una quarta part té dret a un subsidi d'atur i dues de cada tres no tenen cap tipus d'ajut en concepte de desocupació, percentatges aquests lleugerament inferiors als de cinc anys abans.

Taula 14
Percepció de subsidi d'atur per part de la població aturada de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990			1995		
	Dones	Homes	Total	Dones	Homes	Total
No en rep cap	63,1	58,5	60,9	66,6	58,4	62,7
Subsidi d'atur	26,3	24,5	25,5	25,0	32,7	28,7
Prestació complementària	8,8	7,5	8,2	7,4	5,9	6,7
Altres subsidis	1,8	7,6	4,5	0,9	2,0	1,5
Total	100,0 (57)	100,0 (52)	100,0 (110)	100,0 (108)	100,0 (101)	100,0 (209)

Gràfic 4
Previsió de tornar o començar a treballar per part de les dones inactives de Barcelona segons la seva edat. 1995

Les dones inactives

La proporció de dones inactives ha tendit a escurçar-se de manera progressiva en els darrers 10 anys. Tot i així, més de la meitat de les dones residents a la ciutat de Barcelona, un 56%, són inactives, proporció molt superior a la dels homes inactius, que representen una tercera part del col·lectiu masculí. També la composició interna dels inactius és diferent segons el seu sexe: dues terceres parts de les dones inactives són mestresses de casa i el terç restant és de les jubilades, amb una petita representació de les incapacitades o de les estudiants. Per la seva banda, tres quartes parts dels homes inactius ho són en tant que jubilats, amb un percentatge creixent d'estudiants i d'incapacitats.

En el col·lectiu de dones inactives predominen les que tenen edats elevades, però, a diferència dels homes, la majoria dels quals són inactius per jubilació o per no haver finalitzat els seus estudis, aquestes es troben sovint en

edats laboralment actives: el 39% tenen entre 30 i 60 anys. Això explica que entre aquestes dones es troba un gran interès per retornar —la majoria ha treballat abans de passar a la inactivitat— al mercat de treball, concretament una de cada tres dones inactives declara que desitjaria treballar de manera remunerada, proporció que puja en el cas de les joves (gràfic 4). Aquestes dones es declaren com a inactives i no com a aturades, i no fan una recerca activa de feina a causa d'una manca de confiança en les seves possibilitats davant una conjuntura econòmica poc favorable (taula 15). De fet, en bona part són aquestes dones les que fan fluctuar les taxes d'activitat segons el moment del cicle econòmic: en moments de generació d'ocupació pas-

sen a engrossir les files dels actius per la via de l'ocupació, i en moments de recessió retornen a la inactivitat i no pas a l'atur.

Quan es parla de població inactiva s'ha de fer esment d'una categoria essencialment femenina, que no té equivalència entre la població masculina: les mestresses de casa. Aquesta figura dedicada exclusivament a les tasques de la llar està cada vegada menys present en l'estructura de la població barcelonina, tot i que encara representa una tercera part de les dones. L'existència d'aquesta situació està més relacionat amb factors d'edat o de nivell socioeconòmic de les dones que amb un increment de les càrregues domèstiques en determinades famílies. De fet, el col·lectiu de mestresses de casa

està molt envellit, ja que hi pertanyen més de la meitat de les dones majors de 45 anys i només una quarta part de les menors d'aquesta edat, a partir del moment en què s'emancipen de la llar d'origen (taula 16). Es tracta d'un grup de persones presents a llars de totes les categories socioeconòmiques, però elles mateixes tenen uns nivells d'estudis més baixos que els del conjunt de dones de Barcelona. És important seguir la seva evolució els propers anys, ja que la tendència que es dibuixava el 1990 en relació al 1985, de fort decreixement de les mestresses de casa, ha patit un estancament important durant el quinquenni posterior. I de fet, entre les dones de 30 a 45 anys encara perdura una quarta part que es declaren mestresses de casa, aproximadament el mateix percentatge que fa 5 anys, i el que també es pot trobar entre les dones de 18 a 30 anys a partir del moment en què s'emancipen de la llar dels pares. Queda per veure, doncs, si aquest estancament és un efecte de l'estructura d'edats de les dones de la ciutat o si en un moment de recessió de l'ocupació, com ara l'actual, que afecta de manera especial el col·lectiu femení, algunes dones tornen al servei domèstic de la seva família.

Taula 15
Previsió de tornar o començar a treballar per part de les dones inactives de Barcelona segons la seva edat. 1995

	Joves	Adultes joves	Adultes velles	Velles	Total
Quan trobi un treball interessant	23,3	54,0	51,2	27,1	30,3
Quan acabi els estudis	43,3	1,6	0,0	0,0	14,2
Quan els fills creixin	26,7	30,2	0,0	0,0	8,2
Altres respostes	6,7	4,8	12,5	4,2	7,6
Creu que no trobarà feina	0,0	9,5	36,3	68,7	21,4
Total	100,0 (30)	100,0 (64)	100,0 (80)	100,0 (47)	100,0 (221)

Taula 16
Dones de Barcelona que es declaren mestresses de casa a cada grup d'edat. Dades comparatives 1985-1995

	1985	1990	1995
Dones joves (emancipades)	—	—	22,8
Dones adultes joves	38,8	23,6	25,2
Dones adultes velles	56,3	58,4	52,5
Dones velles	58,3	45,2	41,0

Les desigualtats en els ingressos

El percentatge de dones que no tenen cap tipus d'ingrés és molt elevat i representa un terç de la població femenina de més de 20 anys; i en la franja d'edat situada entre els 45 i els 60 anys la manca

Taula 17

Nivell d'ingressos individuals mensuals de la població de Barcelona segons el seu sexe, per grups d'edat.
Dades comparatives 1989-1994

	1989									
	Dones					Homes				
	Joves	Adultes Joves	Adultes velles	Velles	Total dones	Joves	Adults joves	Adults velles	Vells	Total homes
Sense ingressos	28,1	29,6	53,9	30,1	35,2	21,1	3,2	2,1	1,6	6,4
Menys de 20.800 ptes.	4,8	1,6	2,6	3,4	2,9	3,5	0,3	0,0	0,7	1,1
De 20.800 a 40.000	5,5	4,5	8,6	41,1	17,6	2,2	1,5	8,2	13,5	6,7
De 40.001 a 60.000	16,8	10,7	5,7	10,9	10,6	6,0	4,2	6,1	16,0	8,4
Subtotal <60.000	55,2	46,4	70,8	85,5	66,3	32,8	9,2	16,4	31,8	22,6
De 60.001 a 90.000	27,8	16,8	9,4	6,1	13,4	24,9	12,4	20,4	33,6	23,1
De 90.001 a 140.000	12,8	22,3	6,6	2,0	10,4	25,6	35,4	32,1	18,0	27,5
De 140.001 a 200.000	1,9	8,1	2,2	2,0	3,7	6,2	20,8	11,6	4,3	10,7
Més de 200.000	1,0	2,2	3,0	0,3	1,5	5,5	17,0	15,2	6,1	11,0
NS/NC	1,4	4,2	7,9	4,1	1,9	5,0	5,1	4,3	5,3	5,0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	(197)	(323)	(279)	(389)	(1.188)	(219)	(261)	(235)	(288)	(1.003)
	1994									
	Dones					Homes				
	Joves	Adultes Joves	Adultes velles	Velles	Total dones	Joves	Adults joves	Adults velles	Vells	Total homes
Sense ingressos	27,4	28,3	49,6	26,9	32,9	31,9	3,6	0,0	1,7	8,9
Menys de 20.800 ptes.	2,8	1,8	0,6	0,7	1,3	4,1	0,0	0,0	0,3	1,0
De 20.800 a 40.000	4,6	2,1	4,6	12,7	6,6	6,1	1,5	2,1	3,2	3,2
De 40.001 a 60.000	11,2	6,2	5,0	29,1	14,1	5,2	2,8	3,5	14,7	7,0
Subtotal <60.000	46,0	38,4	59,8	69,4	54,9	47,3	7,9	5,6	19,9	20,1
De 60.001 a 90.000	18,3	8,8	7,2	15,0	11,8	14,1	8,1	6,3	23,6	13,6
De 90.001 a 140.000	25,5	23,4	11,9	5,4	15,1	18,2	26,9	25,4	34,3	26,8
De 140.001 a 200.000	2,5	16,0	9,2	3,1	8,2	9,5	21,7	23,4	10,0	15,8
Més de 200.000	0,6	7,5	2,0	1,3	3,2	2,5	24,5	21,9	5,4	13,2
Ingressos no mensuals	5,0	3,1	2,6	1,4	2,7	6,5	4,2	9,9	1,7	5,2
NS/NC	2,1	2,8	7,2	4,4	4,3	1,7	6,8	7,4	5,2	5,3
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	(162)	(317)	(270)	(362)	(1.111)	(212)	(230)	(198)	(266)	(906)

d'ingressos afecta una dona de cada dues, com es pot constatar en la taula 17. D'altra banda, la proporció de dones sense ingressos no ha sofert variacions

en els darrers 5 anys. Les diferències amb els homes que no disposen de rendes pròpies són encara notables, menys d'un home de cada 10.

Aquesta primera desigualtat, derivada del sexe, en la percepció d'ingressos s'accentua si ens centrem en les persones que tenen ingressos propis. Així,

Taula 18

Origen dels ingressos de la població de Barcelona segons el seu sexe, per grups d'edat. Dades comparatives 1989 i 1994

	1989									
	Dones					Homes				
	Joves	Adultes Joves	Adultes velles	Velles	Total dones	Joves	Adults joves	Adults vells	Vells	Total homes
De treball assalariat	84,3	81,0	71,5	6,3	53,3	82,3	75,2	62,1	13,9	54,6
De treball per compte propi	4,6	10,2	14,3	3,0	7,3	11,9	18,3	19,4	4,6	13,3
De treballs esporàdics	1,6	2,7	1,7	0,4	1,6	4,8	0,9	0,6	0,0	1,2
De pensió de jubilació	0,0	0,0	1,7	47,0	17,2	0,0	0,0	2,1	70,8	21,9
De pensió de viduïtat	0,0	0,0	4,3	33,2	12,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
De pensió d'invalidesa	0,0	1,8	1,4	4,8	2,4	0,0	0,8	9,4	6,1	4,3
De subsidi d'atur	7,3	3,7	0,0	1,4	3,0	0,6	1,6	4,7	2,0	2,3
Altres procedències	2,1	0,6	5,1	3,9	2,6	0,4	3,2	1,8	2,6	2,3
Total	100 (134)	100 (211)	100 (103)	100 (254)	100 (702)	100 (158)	100 (240)	100 (218)	100 (266)	100 (882)
	1994									
	Dones					Homes				
	Joves	Adultes Joves	Adultes velles	Velles	Total dones	Joves	Adults joves	Adults vells	Vells	Total homes
De treball assalariat	80,3	75,7	65,6	7,4	48,7	71,9	74,7	54,2	7,6	46,7
De treball per compte propi	2,7	9,2	9,7	0,0	4,7	7,3	16,8	17,6	3,4	10,7
De treballs esporàdics	0,9	0,4	1,1	0,0	0,5	9,0	2,0	0,0	0,0	2,0
De pensió de jubilació	0,0	0,0	1,1	58,0	22,3	0,0	0,0	5,7	80,8	28,9
De pensió de viduïtat	0,0	0,0	6,8	25,9	10,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
De pensió d'invalidesa	0,0	1,7	6,1	5,4	3,5	1,4	2,4	7,4	4,7	4,2
De subsidi d'atur	13,0	8,9	2,9	0,0	5,1	8,2	3,3	13,6	1,6	5,8
Altres procedències	3,1	4,2	6,7	3,3	4,1	2,2	0,8	1,5	1,9	1,6
Total	100 (88)	100 (201)	100 (102)	100 (241)	100 (632)	100 (114)	100 (191)	100 (160)	100 (242)	100 (707)

les dones de Barcelona continuen tenint un nivell d'ingressos molt inferior al dels homes: l'any 1995 les dones de la ciutat ingressaven el 67,7% del que percebien els homes, és a dir, dos terços de les rendes individuals masculines. Més de la meitat de la població femenina (el 55%) va ingressar 60.000 pessetes o menys, mentre que només dos de cada deu homes no va arribar a aquesta

quantitat. És clar que els darrers cinc anys s'ha produït un cert acostament entre els dos sexes: el 1990 les dones ingressaven el 59,4% del que ingressaven els homes i dues terceres parts percebien rendes inferiors a les 60.000 pessetes mensuals.

Observant, en la taula 18, l'estructura de l'origen dels ingressos de les persones que en tenen, trobem que un percen-

tatge més elevat d'homes percep ingressos provinents del treball (59,9% per un 53,9% de les dones). Per altra banda les dones són, proporcionalment, més beneficiàries del que s'han anomenat salaris socials (41,8% contra un 38,9%). En aquest apartat dels salaris socials les diferències vindrien marcades per les pensions de viduïtat, principal ingrés de l'11% de les dones amb ingressos propis i

que és fruit de la tradicional menor presència de les dones en el mercat laboral i de la seva ja esmentada major esperança de vida. Aquesta estructura ha evolucionat cap a la convergència en els darrers cinc anys: les diferències eren encara més notables el 1990; aquest acostament ha estat produït, però, per un major augment dels homes que han passat a dependre dels salaris socials. Tanmateix, i centrant-nos en les mitjanes d'ingressos d'homes i dones segons la

seva procedència, veiem que, el 1995, les dones ingressaven encara entre un 30% i un 40% menys que els homes (taula 19), fos quin fos l'origen dels ingressos.

Les diferències salarials entre homes i dones es mantenen. Una mica menys accentuades que fa cinc anys, cert, però encara les dones perceben una mitjana del 70% del que percep un home. És veritat, i s'ha de reconèixer, que aquesta diferència era el 1990 més gran, els salaris femenins eren llavors el 62%

dels masculins. S'ha produït, doncs, un acostament de 8 punts percentuals.

És en les categories més altes on les diferències són més grans. Així, en 1994, les dones empresàries van ingressar el 60% del que van ingressar els empresaris; i les professionals liberals, directives i tècniques superiors, un 64,7% del que guanyen els homes de les mateixes categories.

El fet que sembla més rellevant de l'evolució quinquennal és que en les

Taula 19
Ràtio ingressos de les dones de Barcelona sobre ingressos dels homes segons el seu origen. Dades comparatives 1989 i 1994

	Ingressos mitjans dones/ingressos mitjans homes		Variació	
	1989	1994	En punts	En percentatge
De treball assalariat	68,65	72,2	3,38	4,92
De treball per compte propi	44,36	66,10	21,74	49,02
De pensió de jubilació	59,75	63,75	4,01	6,70
De pensió de viduïtat	—	—	—	—
De pensió d'invalidesa	45,05	73,73	28,68	63,67
De subsidi d'atur	75,42	67,09	8,32	11,04
Total	59,39	67,67	8,28	13,95

Taula 20
Ràtio d'ingressos de les dones de Barcelona sobre els ingressos dels homes, segons la seva categoria socioprofessional. Dades comparatives 1990 i 1995

	Població ocupada			
	Ingressos mitjans dones/ingressos mitjans homes		Variació	
	1989	1994	En punts	En percentatge
Empresaris o autònoms amb assalariats	42,31	59,74	17,43	41,21
Autònoms sense assalariats	66,89	99,09	32,20	48,14
Professionals liberals, directius, tècnics alts	54,25	64,70	10,45	19,26
Tècnics mitjans	78,35	76,89	-1,46	-1,86
Administratius i comercials	84,45	76,99	-7,46	-8,84
Obrers qualificats i no qualificats	63,07	79,73	16,66	26,42
Treballadors de serveis	58,29	72,43	14,14	24,26
Total població	62,36	69,97	7,61	12,21

Taula 21

Ràtio del nivell d'ingressos de les dones de Barcelona sobre el nivell d'ingressos dels homes segons el seu nivell d'estudis. Dades comparatives 1989 i 1994

	Població ocupada			
	Mitjana ingressos dones/mitjana ingressos homes		Variació	
	1989	1994	En punts	En percentatge
Estudis primaris	61,80	75,40	13,60	22,01
Estudis secundaris	73,09	74,12	1,03	1,41
Estudis universitaris de grau mitjà	64,25	66,56	2,31	3,60
Estudis universitaris de grau superior	49,30	64,83	15,53	31,49
Total població	62,36	69,97	7,61	12,21

categories en què el diferencial era més estret el 1990, con ara entre els tècnics mitjans, però especialment entre el personal administratiu, l'any 1995 pel diferencial s'ha eixamplat (taula 20). Aquest fet caldria considerar-lo preocupant, ja que és en aquestes categories on s'acumulen majors percentatges de mà d'obra femenina, al mateix temps que són les que més han augmentat des del 1990. Una possible explicació d'aquest augment del diferencial podria raure precisament en què l'increment experimentat per aquest tipus d'ocupació femenina hagi estat propiciat, justament, per la precarització de les seves condicions laborals: més feines de temps parcial, més presència de contractes temporals, menors nivells de cobertura sindical i, en definitiva, salaris més baixos.

Les dones ocupades tenen nivells formatius més elevats que els homes. Aquesta major preparació no es tradueix, però, en un major accés a llocs de treball més ben remunerats ni en un acostament dels nivells d'ingressos. Ans al contrari, a

mesura que augmenta el nivell d'estudis dels treballadors, les diferències salarials (o d'ingressos procedents del treball) entre les persones d'un i altre sexe augmenten de manera notable, com es pot comprovar en la taula 21. Ens trobem davant del fet que les dones ocupen llocs de treball per sota de la seva qualificació o el que és el mateix, que per accedir a un determinat lloc de treball les dones han d'estar més ben preparades que els homes.

Les dones i el treball domèstic

La realització de les tasques domèstiques a les llars de Barcelona segueix sent, l'any 1995, cosa de dones i el percentatge de participació d'aquestes no ha variat gens ni mica en relació a cinc anys abans. Aquest és l'àmbit, de tots els que hem estudiat, que presenta trets més negatius en l'evolució dels nivells d'igualtat assolits per les dones en relació als homes, com és fàcilment constatable en la taula 22.

Les dones cuinen, fan la neteja de la casa, la neteja i cura de la roba, i la neteja de la cuina (que són les feines analitzades per l'Enquesta) en un 75% aproximat de les llars. en la quarta part restant es reparteix entre els dos membres de la parella (entre un 5% i un 9% de les llars depenent del tipus d'activitat) o s'encarrega a personal extern (entre un 2% i un 12% de les llars).

Les activitats més feminitzades són les relacionades amb la cura de la roba i la realització dels menjars, mentre que les més compartides amb el membre masculí de la parella són l'administració dels diners i la compra d'aliments, activitat realitzada cada vegada més com una part del temps de lleure. L'activitat reservada als homes dintre de la llar és la de les petites reparacions domèstiques, la qual, d'altra banda, és la que més ha incrementat en relació a cinc anys abans la presència de personal contractat extern: al 43% de les llars és l'home de la parella qui s'ocupa de les reparacions i al 37% és un professional contractat.

Taula 22
Distribució de les tasques domèstiques a les llars de la població de Barcelona. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990						
	Netejar la llar	Netejar la roba	Netejar la cuina	Cuinar	Comprar aliments	Reparacions	Administració diners
Membre principal femení	---	78,0	---	76,7	70,0	9,6	48,5
Membre principal masculí	---	2,0	---	3,4	4,9	47,2	12,5
Ambdós conjuntament	---	5,5	---	8,9	16,0	6,3	34,5
Altres possibilitats	---	14,4	---	11,1	9,0	36,8	4,5
Mare i filles	---	3,6	---	2,8	2,5	0,3	0,4
Membres masculins	---	---	---	---	---	---	---
Professional	---	6,1	---	2,3	1,4	28,5	0,1
Altres persones	---	4,7	---	6,0	5,1	8,0	4,0
Total	---	100,0 (2.190)	---	100,0 (2.190)	100,0 (2.190)	100,0 (2.190)	100,0 (2.190)
	1995						
	Netejar la llar	Netejar la roba	Netejar la cuina	Cuinar	Comprar aliments	Reparacions	Administració diners
Membre principal femení	63,4	77,9	68,2	76,0	63,1	9,0	48,3
Membre principal masculí	2,5	2,7	4,1	4,6	5,9	43,5	12,2
Ambdós conjuntament	9,1	4,8	8,6	8,0	18,8	3,6	35,0
Altres possibilitats	25,0	14,5	19,2	11,4	12,1	43,9	4,5
Mare i filles	6,7	5,2	6,3	4,1	0,3	0,8	1,3
Membres masculins	0,3	0,2	0,3	0,2	4,3	2,0	0,3
Professional	11,8	5,5	5,1	1,9	1,1	36,9	0,1
Altres persones	6,2	3,6	7,5	5,2	6,4	4,2	2,8
Total	100,0 (2.107)	100,0 (2.107)	100,0 (2.107)	100,0 (2.107)	100,0 (2.107)	100,0 (2.107)	100,0 (2.107)

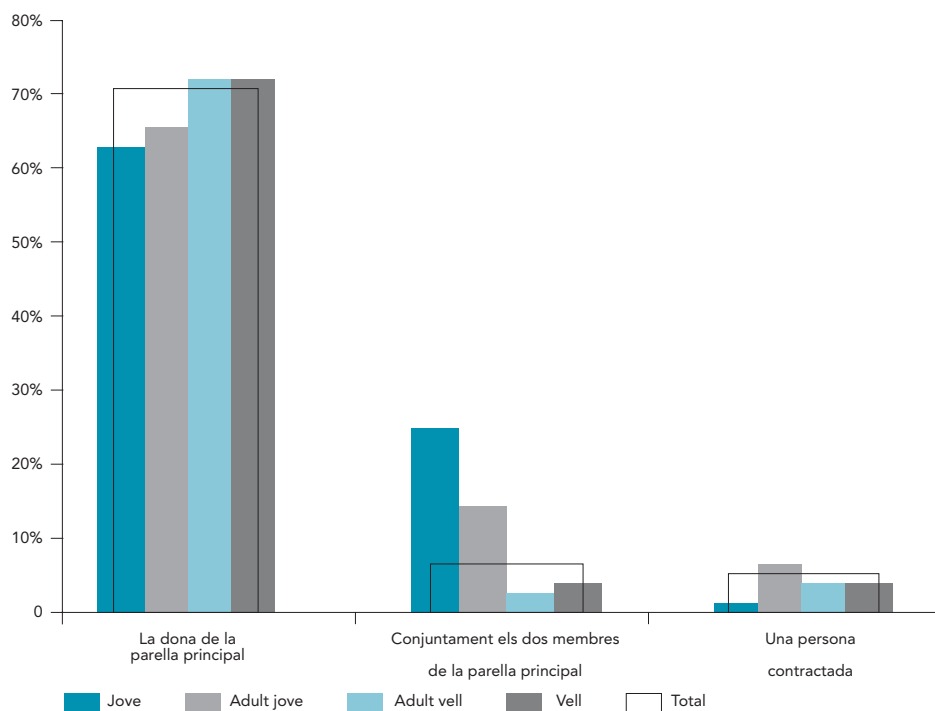
Taula 23
Distribució de les tasques domèstiques* entre els membres de les llars de Barcelona segons el nivell d'estudis del cap de família i de la seva parella. 1995

	Nivell d'estudis del cap de família			Nivell d'estudis de la parella del cap de família		
	Est. primaris	Est. secundaris	Est. universit.	Est. primaris	Est. secundaris	Est. universit.
La dona de la parella principal	75,5	71,3	62,5	78,3	69,7	51,6
Conjuntament els dos membres de la parella	7,9	11,0	7,2	8,8	11,3	15,4
Una persona contractada	2,6	4,8	18,4	2,0	7,8	21,5

* Percentatge mitjà de realització de la neteja de la llar, la neteja de la cuina, la neteja de la roba i cuinar

Gràfic 5
Distribució de les tasques domèstiques* entre els membres de les llars de Barcelona segons l'edat del cap de família. 1995

*Percentatge mitjà de realització de la neteja de la llar, la neteja de la roba i cuina

Les llars en què les dones reben més ajut per part del seu company o de la resta de membres de la família són aquelles en les quals la dona és jove (gràfic 5), es troba ocupada i té un nivell d'estudis (taula 23) i una categoria professional mitjana-alta. Però quan el cap de família o la seva dona ocupen llocs de treball qualificats, és a dir tenen un nivell de renda superior, recorren més a la contractació de professionals per portar les càrregues domèstiques que a la col.laboració dels integrants de la parella.

El temps dedicat a les feines de la llar s'ha escurçat molt els darrers anys, com a conseqüència probablement de la reducció del nombre de persones residents a la llar i d'una major dotació d'equipament domèstic. En total, les dones han guanyat unes dues hores setmanals de mitjana i els homes un quart d'hora setmanal, de manera que el 1995 les primeres fan una mitjana de 27 hores a la setmana i els segons de 5 hores i mitja: una diferència espectacular, que no ha variat gens en cinc anys (taula 24).

Taula 24
Mitjana d'hores setmanals dedicades a les tasques domèstiques per part de la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	Dones	Homes	Total
1990	28 h 59 min	5 h 51 min	18 h 18 min
1995	27 h 04 min	5 h 38 min	17 h 28 min

Taula 25
Mitjana d'hores setmanals dedicades a les tasques domèstiques per part de la població de Barcelona segons el seu sexe i la seva situació laboral. 1995

	Dones	Homes
Ocupats/des	17 h 42 min	4 h 41 min
Aturats/des	24 h 43 min	7 h 06 min
Mestresses de casa	39 h 16 min	-
Altres inactius/ves	24 h 18 min	6 h 36 min

La situació familiar és un factor important per explicar les diverses jornades de treball domèstic que fan les dones de Barcelona: la presència o no de fills a la llar i el seu nombre, més que no pas la seva edat, condicionen la necessitat d'invertir més o menys hores de treball en les tasques de la llar. Lògicament, com més fills, les jornades laborals a casa es fan més llargues i viceversa. Ara bé, no és aquest el factor més explicatiu de les diferències de jornada. Com igualtat de condicions familiars, tenen un pes relativament més gran les característiques socials de les dones. Així, les mestresses de casa tenen jornades domèstiques del doble de temps —al voltant de les 8 hores diàries— que les dones ocupades, les quals han de fer front "només" a 2 hores i

Taula 26
Mitjana d'hores setmanals dedicades a les tasques domèstiques per part de les dones ocupades de Barcelona segons la seva categoria socioprofessional i la del cap de família. 1995

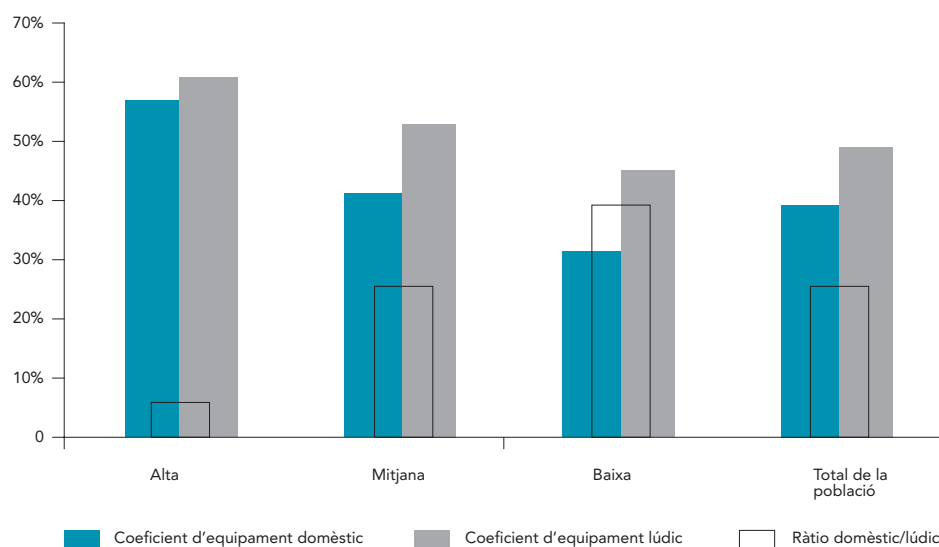
	Mitjana d'hores setmanals
Categories altes	14 h 43 min
Categories mitjanes	16 h 29 min
Categories baixes	21 h 29 min
Total	17 h 42 min

Taula 27
Taxes d'equipament domèstic i lúdic existent a les llars de Barcelona. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990	1995
Rentadora	94,3	97,4
Congelador	27,4	52,4
Aspiradora	45,6	43,0
Microones	14,6	39,6
Rentaplats	20,6	26,5
Assecadora	-	12,1
Vitrocèramica	-	3,6
TV color	97,3	98,7
Vídeo reproductor	53,6	74,0
Cadena d'alta fidelitat	42,5	58,2
Càmera de vídeo	-	22,2
Antena parabòlica	-	5,0

mitja diàries de treballs domèstics a més de la seva jornada laboral (taula 25). I la diferència encara és superior quan les dones, a més de treballar fora de casa, ho fan en llocs qualificats (taula 26). En la mesura que les càrregues domèstiques són molt similars en el cas de les mestresses de casa i de les treballadores s'ha d'entendre que el que aquestes dones de "doble jornada" guanyen en temps ho han de recuperar intensificant el seu tre-

Gràfic 6
Coeficient de possessió d'equipament domèstic i lúdic a les llars de Barcelona segons la categoria socioeconòmica del cap de la família. 1995

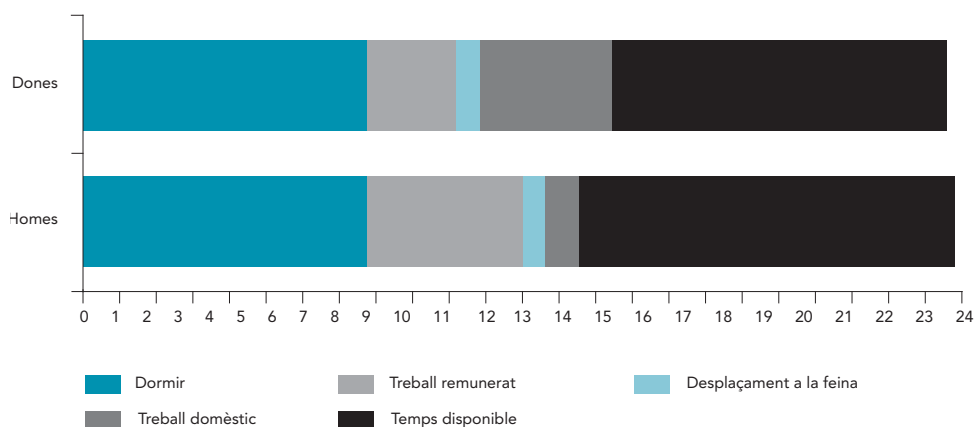

ball. Malgrat que són les que més ajut reben per part de la resta de la família i les que tenen una millor dotació d'equipament domèstic, la dedicació d'aquestes dones a la seva professió i a la seva família no està exempta de tensions i de sobrecàrrega de treball que incideix en el seu desenvolupament professional i en la seva pròpia salut.

La dotació d'equipament domèstic a les llars ha augmentat força en els darrers cinc anys, sobretot els congeladors tipus *combi*, els microones i els rentavaixelles, però no tant com l'equipament de tipus cultural o lúdic. En efecte, els televisors, vídeos, cadenes de música i altres aparells electrònics, encaminats a proporcionar moments d'esbarjo a les famílies han augmentat, en general, en una proporció major que els electrodomèstics destinats

a alleugerir les dones de les càrregues domèstiques (taula 27). En canvi, en el lapse de temps de 1990 a 1995 s'ha produït un cert acostament entre la dotació pròpiament domèstica i la dotació lúdic; és a dir, les llars estan més ben dotades d'ambdós tipus d'aparells, sempre amb predomini del lúdic, però la distància entre l'un i l'altre tipus és menor. Les llars on hi ha un acostament superior entre l'equipament lúdic i el domèstic són aquelles que tenen una capacitat adquisitiva important, que coincideixen amb les que el cap de família i la dona de la parella són joves (fins als 45 anys aproximadament), tenen nivells d'estudis elevats i pertanyen a categories professionals superiors (gràfic 6). Les llars que, al contrari, estan encapçalades per homes de categoria socioeconòmica baixa i les

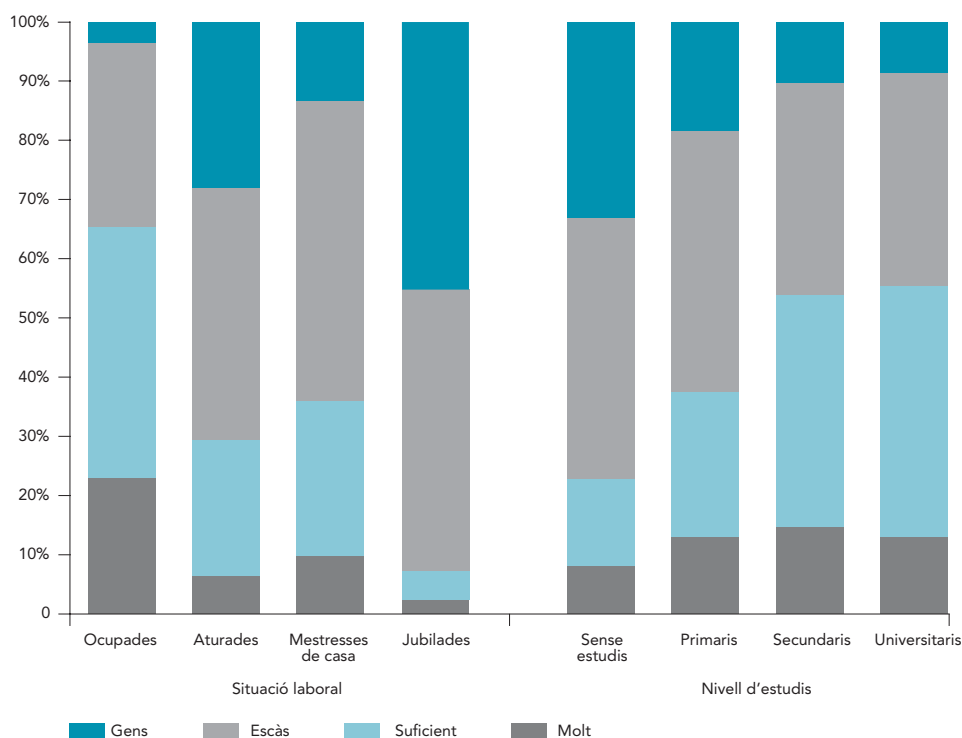
Gràfic 7
Distribució de la jornada de la població de Barcelona durant els dies feiners segons el seu sexe. 1995

seves parelles són mestresses de casa amb nivells d'estudis baixos, acostumen a tenir menys equipament domèstic que lúdic, en una proporció notable. En definitiva, sembla que l'adquisició d'equipament domèstic —excepte els aparells més incorporats a la vida diària com ara la nevera i la rentadora— és posterior a la correcta dotació d'equipament lúdic. Només quan aquest darrer es considera complet, es procedeix a completar el domèstic.

Les activitats de lleure i les relacions socials

Gràfic 8
Opinió de les dones de Barcelona sobre la seva disponibilitat de temps lliure segons la seva situació laboral i el seu nivell d'estudis. 1995

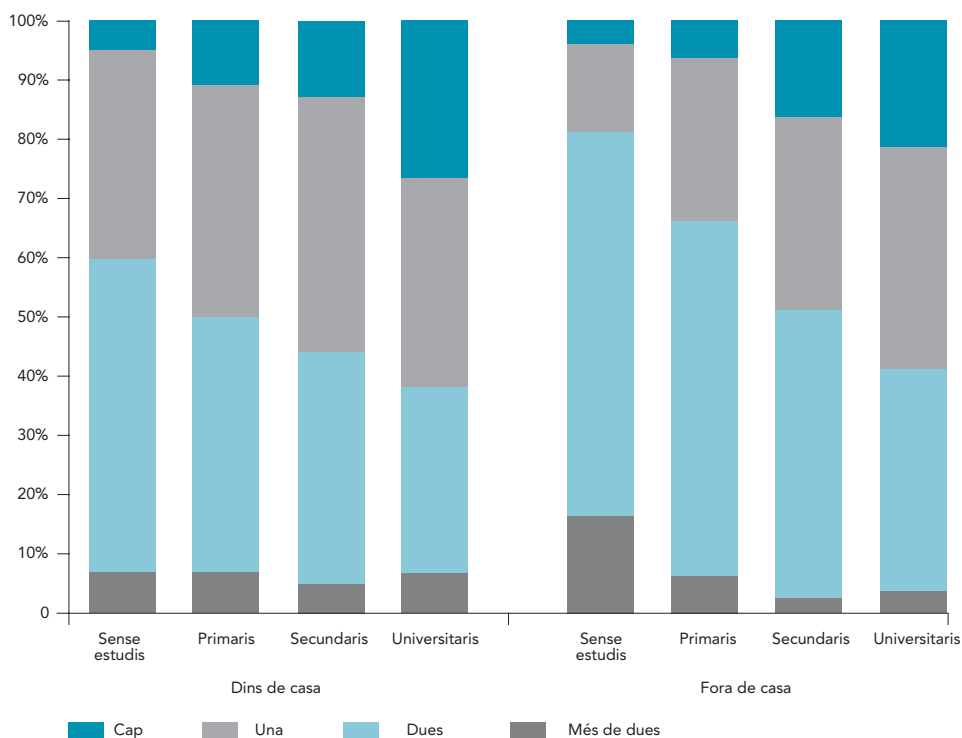

Com és fàcilment deduïble dels comentaris anteriors, la distribució de la jornada i la disponibilitat de temps lliure per part de la població de Barcelona és molt diferent segons el seu sexe (gràfic 7) —les dones tenen de mitjana una hora menys que els homes de temps disponible per al lleure— i, entre la població femenina, en funció de la seva situació laboral (gràfic 8) —les inactives tenen fins a 4 hores de temps disponible més que les ocupades.

Aquest temps disponible, resultat de restar el temps de dormir i el temps de les obligacions laborals i domèstiques de les 24 hores del dia, s'omple més dins de casa que sortint-ne, si bé hi ha un grup de dones per a les quals encara és vigent la idea que cal estar sempre ocupades mentre són a casa: per a elles l'espai domèstic no és una zona de lleure, sinó d'activitat reproductiva. Les joves, les ocupades i les que disposen d'estudis

Gràfic 9

Nombre d'activitats de lleure realitzades per les dones de Barcelona segons el seu nivell d'estudis. 1995

secundaris o universitaris (gràfic 9) declaren que fan moltes més activitats de lleure (tant dins com fora de la llar) que les dones grans, les mestresses de llar i les jubilades. Si tenim en compte que les dones més grans són les que consideren que tenen més temps lliure, aquests resultats ens permeten confirmar que és clarament a la població femenina major de 65 anys a qui més li costa omplir el seu temps disponible. A l'altre extrem ens trobem amb les dones ocupades, que si bé diuen que disposen de poc temps lliure són les que més activitats realitzen, especialment fora de la llar.

En les activitats de lleure de la població femenina de Barcelona dins de la llar (taula 28) predominen les activitats receptores d'informació —especialment llegir i veure la televisió— i amb un fort component de caràcter individual. Per la seva part, en les activitats que es realitzen fora de casa (taula 29) les diferències entre la població jove i la població gran són, en general, molt clares, amb una tendència global a la disminució de totes elles amb l'edat, amb la clara excepció del passeig, si bé aquesta darrera activitat és clarament la més citada per la població de Barcelona d'ambdós sexes.

Taula 28

Taxes de pràctica de diverses activitats de lleure realitzades dins de casa per part de la població de Barcelona segons el seu sexe. 1995

	Dones	Homes
Llegir	48,0	50,5
Veure TV	41,0	48,7
Fer labors	26,0	0,0
Escoltar música	10,7	16,9
Estudiar	5,4	6,3
Reposar	5,1	6,7
Practicar aficions	4,2	6,4
Jugar amb la canalla	3,7	4,7
Escoltar la ràdio	2,7	4,3
Realitzar activitats artístiques	2,5	2,4
Cuidar les plantes	2,1	0,7
Cura del cos	0,8	1,3
Bricolatge	0,6	2,6

Taula 29

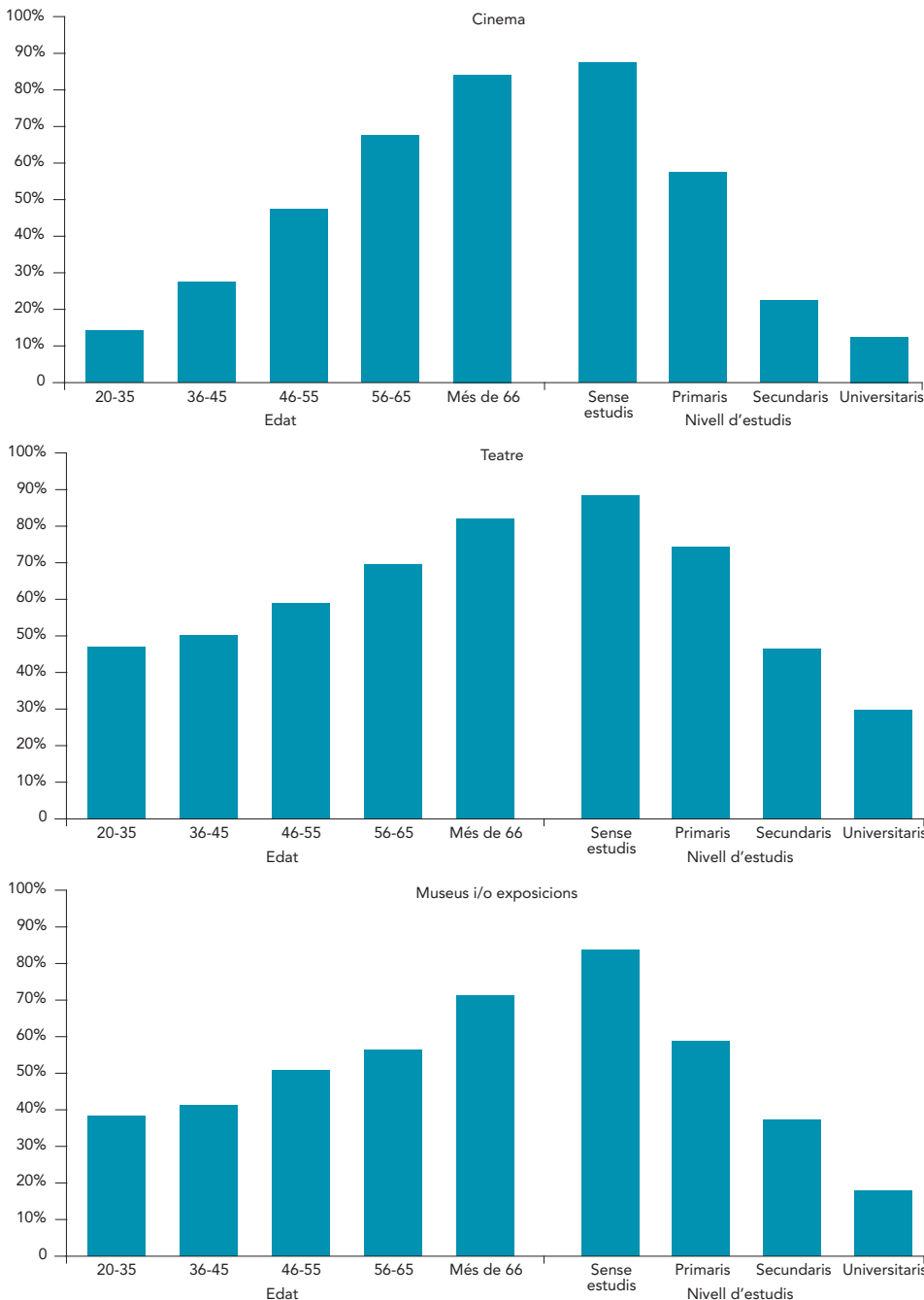
Taxes de pràctica de diverses activitats de lleure realitzades fora de casa per part de la població de Barcelona segons el seu sexe. 1995

	Dones	Homes
Passejar	52,8	50,9
Anar al cinema	14,0	8,4
Anar de compres/ veure aparadors	13,0	4,3
Fer excursions	9,2	9,8
Practicar esport	9,1	19,6
Anar de visita	8,6	2,6
Sortir amb amics/amigues	7,6	10,6
Anar a bars/discoteques	7,1	10,5
Anar a museus i/o exposicions	4,4	2,6
Anar al teatre	4,1	1,9
Anar a restaurants	2,7	2,1
Practicar aficions	1,7	2,7
Anar a concerts	1,5	1,0

En general, es pot parlar d'un hàbit de lleure de les dones joves —que van adoptant cada vegada més pautes considerades fins ara com a típicament masculines—, caracteritzat pel seu caire fortament relacional i que, com a tal, es

Gràfic 10

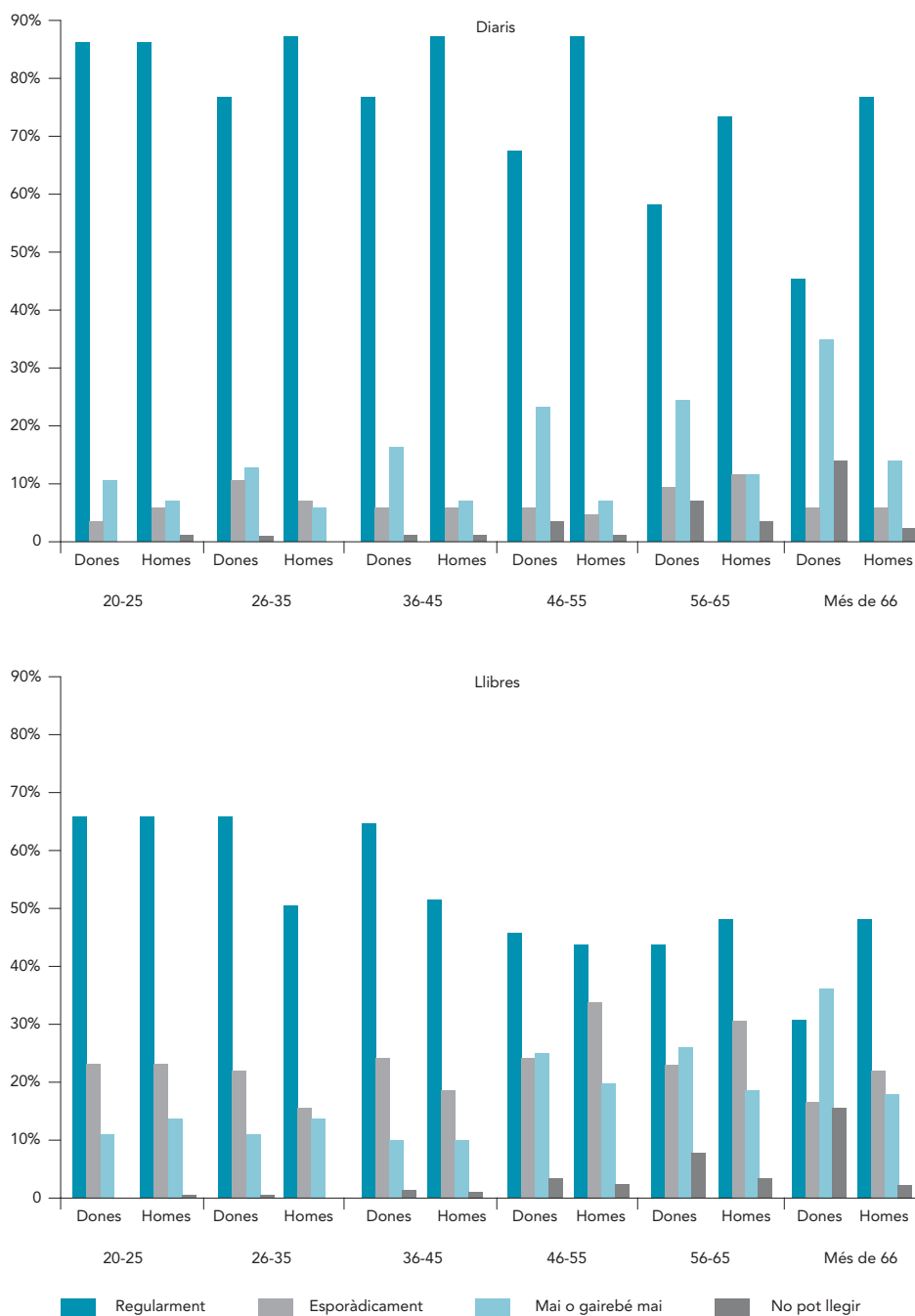
Percentatge de dones que no assisteixen mai al cinema, al teatre i a museus i/o exposicions segons la seva edat i el seu nivell d'estudis. 1995

produeix en bona part fora de la llar; i un lleure de les dones de més edat, molt més individual, rutinari, més tancat a la llar —exceptuant el passeig— i més barat. Hi ha també dos tipus diferents d'entendre el lleure en funció del nivell cultural. Un primer tipus, característic de les dones amb estudis secundaris i universitaris, que posa de manifest una major voluntat i possibilitat de control sobre l'ús del temps i que implica haver seleccionat i preparat les activitats — amb unes expectatives concretes en relació a la satisfacció que s'obtindrà; i un segon tipus, més acotat i caracteritzat per una major passivitat, que és practicat majorment per les dones de menys nivell educatiu.

Si bé són poques les barcelonines que freqüenten regularment el cinema (el 15,2%), el teatre (el 4,3%) i els museus i les exposicions (el 5,1%), l'hàbit de llegir està força estès entre aquestes dones: la major part d'elles estan familiaritzades amb els llibres (el 29,7% en llegeix cada dia) i els diaris (el 35,6%). Els hàbits de lectura, així com els de freqüentació d'espectacles culturals, es van perdent a mesura que analitzem els diferents grups d'edat de les dones: a més edat, menys lectura i menor assistència al cinema o al teatre (gràfics 10 i 11). Crida l'atenció, per exemple, l'elevat percentatge de lectores (dues de cada tres aproximadament) en la franja de 26 a 45 anys. Com era de preveure, el nivell d'estudis és també una variable molt important a l'hora d'analitzar la freqüència de lectura de diaris i, molt especialment, de llibres:

Gràfic 11
Freqüència de lectura de llibres i diaris per part de la població de Barcelona segons el seu sexe i la seva edat. 1995

el consum de lletra impresa està més difós en els nivells culturals alts i mitjans de la població femenina que en els nivells baixos, a diferència del que succeïx amb altres productes com ara la televisió, que estan més generalitzats.

La pràctica esportiva entre les dones de Barcelona majors de 20 anys ha anat augmentant fins a atraure actualment una de cada quatre barcelonines (taula 30). L'edat, el nivell d'estudis i la categoria socioeconòmica són, de nou, els factors que afecten més directament en aquesta taxa, que disminueix amb l'edat i creix espectacularment a mesura que augmenta el nivell cultural i social. Predominen clarament entre les dones els esports que permeten una activitat individualitzada, com ara la gimnàstica i la natació —que concentren les dues tercers parts de les barcelonines practicants—; esports, d'altra banda, molt relacionats amb la bellesa i la salut.

Pel que fa a les relacions socials que les dones de Barcelona mantenen amb les persones del seu voltant, ens trobem amb dos models relacionals ben diferenciats, que tenen com a protagonistes diferents col·lectius de dones (taula 31 i gràfic 12). D'una banda trobem les dones més grans de 46 anys, de baix nivell educatiu i social i absents del mercat de treball, amb xarxes de relació pròximes en l'afecte —les seves relacions solen limitar-se a vincles de parentiu— i en l'espai —amb una ubicació d'aquestes relacions molt més propera a la seva llar—, la qual cosa s'inscriu en el menor grau d'autonomia que tenen en general aquestes

Taula 30
Tipologies dels esports practicats per la població de Barcelona segons el seu sexe. 1995

	Dones	Homes
Morfologia de l'esport		
Esports higiènics	74,1	35,7
Esports de joc o pilota	8,9	41,5
Esports de risc o emoció	6,4	6,5
Ciclisme	5,6	9,4
Esports mentals	4,3	1,1
Esports de lluita cos a cos	0,4	4,2
Altres esports	0,3	1,7
Total	100,0 (257)	100,0 (312)
Dimensió relacional		
Esports individuals	92,1	60,5
Esports amb contrincant	6,2	16,1
Esports d'equip	1,4	22,4
Altres esports	0,3	1,1
Total	100,0 (257)	100,0 (312)
Dimensió espacial		
Interior	77,1	38,1
Exterior especialitzat	6,0	35,0
Exterior no especialitzat	16,6	25,7
Altres esports	0,3	1,1
Total	100,0 (257)	100,0 (312)

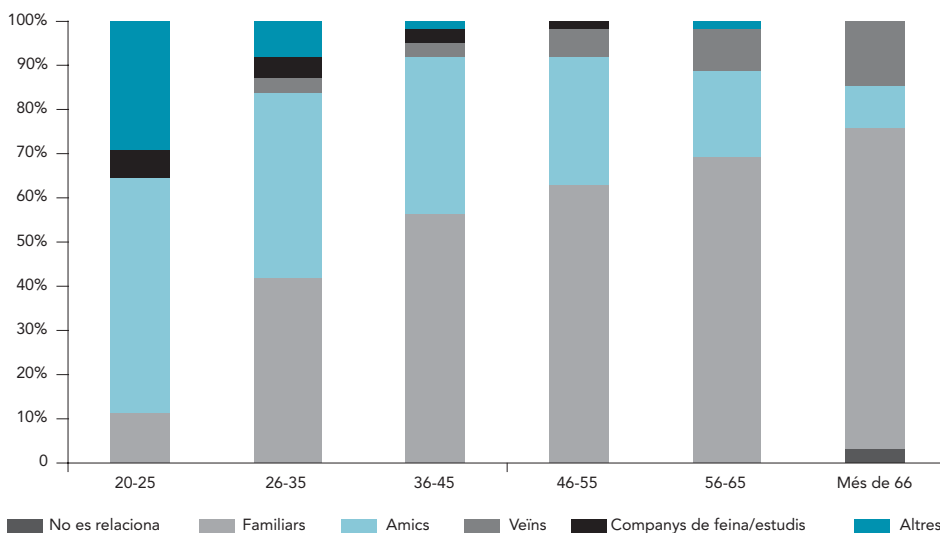
dones respecte al territori. Un cas extrem és el de les dones de més de 66 anys, que mostren un cert aïllament del món exterior, sent la franja d'edat en la qual té un major pes el grup que no es relaciona amb ningú i en què trobem un àmbit relacional més reduït, constituït gairebé exclusivament pels seus familiars i, en menor mesura, pels seus veïns.

D'altra banda trobem les dones joves, de categories socials mitjanes i altes, presents en el mercat de treball i

Taula 31
Relacions més freqüents fora de la llar de la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990		1995	
	Dones	Homes	Dones	Homes
No es relaciona amb ningú	1,1	1,3	0,6	1,7
Familiars	59,1	46,6	57,1	42,9
Amics	22,9	31,6	28,7	38,9
Veïns	8,9	7,9	6,8	3,9
Companyes feina/estudis	3,2	7,0	2,3	6,3
Altres persones	4,8	5,6	4,7	6,2
	100,0	100,0	100,0	100,0
	(1.188)	(1.003)	(1.111)	(906)

Gràfic 12
Relacions més freqüents fora de la llar de les dones de Barcelona segons la seva edat. 1995

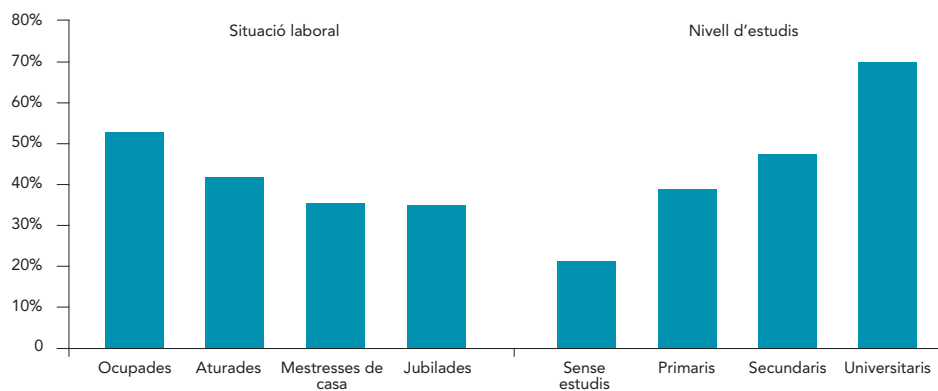
amb estudis, que mantenen amb més freqüència relacions amb amics i amigues, i companys de feina o estudis, que tendeixen a facilitar la seva inserció en l'esfera pública. Es tracta d'unes relacions més basades en una tria personal, que no depenen tant dels vincles familiars o de la proximitat territorial.

El nivell associatiu de les barcelonines està força per sota del dels barcelonins, com es pot observar en la taula 32. Ara bé, en els darrers cinc anys s'ha donat un major creixement de la taxa associativa en el cas de la població femenina. Un cop més veiem com la divisió entre un treball productiu i un altre de

Taula 32
Pertinença a diferents tipus d'associacions de la població de Barcelona segons el seu sexe. Dades comparatives 1990 i 1995

	1990		1995	
	Dones	Homes	Dones	Homes
Club esportiu	9,8	25,1	14,7	27,1
Associació professional	5,5	12,6	8,4	15,1
Associació de veïns	8,1	10,7	7,2	11,0
Associació cultural	4,0	6,3	6,2	8,3
Casal d'avis	5,4	6,2	4,2	6,4
Associació solidària/ONG	0,9	1,5	3,2	4,3
Associació religiosa	3,3	2,5	2,9	2,5
Sindicat	2,4	8,9	2,7	11,8
Partit polític	1,2	3,0	1,7	3,3
Centre excursionista	1,8	2,3	1,6	4,2
Associació de consumidors	1,0	0,5	1,2	2,5
Casal/esplai joves	1,5	1,1	1,0	1,6
Associació regional	0,1	1,3	0,6	0,9

Gràfic 13
Taxa associativa* de les dones de Barcelona segons la seva situació laboral i el nivell d'estudis. 1995

* Població que pertany a una o més associacions

reproductiu genera dinàmiques que van molt més enllà del camp purament laboral, dinàmiques que s'estenen al món de l'oci, del temps lliure i de les relacions amb altres persones, establint-se un nexa clar entre l'exclusió del mercat de treball i una major dificultat per relacionar-se mitjançant organitzacions associatives formals; la qual cosa explica que el col·lectiu més associat sigui clarament el de les ocupades i el de les dones d'entre 26 i 45 anys (gràfic 13). Així, les desiguals taxes entre sexes que trobem en el cas de les associacions professionals i els sindicats són un clar reflex de la menor incorporació de la dona en el mercat de treball. Tot i que, si prenem una submostra formada només per la població ocupada, s'observa que la tendència continua sent la mateixa; és a dir, una clara menor participació de la població femenina ocupada en aquest tipus d'associacions relacionades directament amb el món laboral.

ELS VALORS SOCIALS DELS JOVES BARCELONINS

ANNA PARÉS, M. ÀNGELS PONT. Estudis i Avaluació, Institut Municipal d'Informàtica

Introducció

Aquest article resumeix els resultats de l'*Enquesta de joves de la ciutat de Barcelona 1997*.¹ Es tracta d'un estudi de caire empíric que descriu com són els joves barcelonins, què fan, què pensen i quines actituds prenen davant dels temes socials.

Els joves entrevistats han nascut entre el 1968 i 1982 i ara tenen entre 15 i 29 anys. De llavors ençà han tingut lloc la instauració i la consolidació de la democràcia, els canvis de govern i l'entrada a la Unió Europea. A escala internacional s'ha produït l'enderrocament del mur de Berlín, la dissolució de la Unió Soviètica i els seus països satèl·lits, la fi de l'*apartheid*, els conflictes del Golf Pèrsic, d'Orient Mitjà i dels Balcanes, i, arreu, els refugiats foragitats per la fam i la guerra. El pas de la producció artesana a robots sense sou i la globalització de l'economia han fet que els països desenvolupats tinguessin un superàvit de mà d'obra. La droga, la sida, el terrorisme, la depauperació del medi ambient, el món digital, els avanços

1. Es van entrevistar a 1.200 joves barcelonins de 15 a 29 anys. Aquesta dimensió de la mostra comporta un marge d'error, per als resultats globals referits al total de l'àmbit d'estudi, del $\pm 2,89\%$, per a un nivell de confiança del 95% amb $p=q=0,5$. Els domicilis es van escollir aleatòriament. Els entrevistats van ser seleccionats segons quotes de sexe i edat, en funció de la distribució real de la població de cada districte municipal. El treball de camp es va fer entre el 15 de setembre i el 19 d'octubre de 1997. A l'Enquesta actual la precedeix l'*Enquesta de joves de la ciutat de Barcelona 1992*.

L'*Enquesta de Joves de la ciutat de Barcelona 1997* ha estat elaborada per l'equip d'Estudis i Avaluació de l'Institut Municipal d'Informàtica a petició de l'Ajuntament de Barcelona.

Taula 1
Els joves de Barcelona

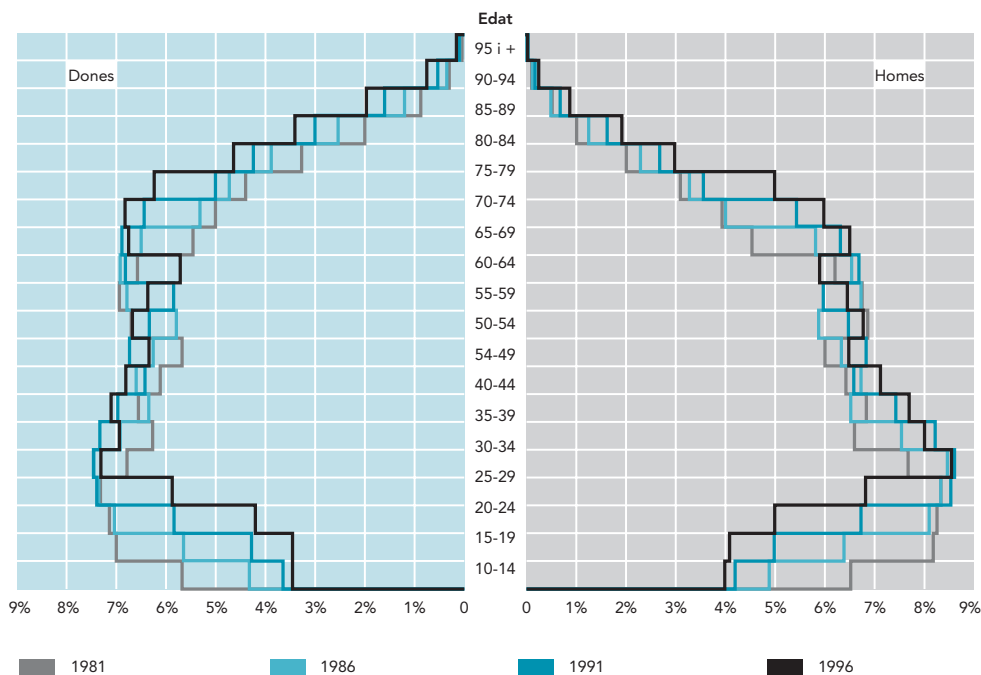
	Absoluts	%	Nois	%	Noies	%
De 15 a 19	94.466	29,0	48.007	29,0	46.459	29,0
De 20 a 24	118.643	36,4	60.337	36,5	58.306	36,4
De 25 a 29	112.499	34,6	56.923	34,4	55.576	34,7
Total joves	325.608	100	165.267	100	160.341	100
Total població	1.508.805					

Font: Padró municipal d'habitants de Barcelona, 1996

	Absoluts	%	Nois	%	Noies	%
De 15 a 19	127.388	33,5	65.192	33,7	62.196	33,3
De 20 a 24	128.709	33,8	65.757	33,9	62.952	33,7
De 25 a 29	124.567	32,7	62.769	32,4	61.798	33,1
Total joves	380.664	100	193.718	100	186.946	100
Total població	1.643.542					

Font: Padró municipal d'habitants de Barcelona, 1991

Gràfic 1
Els joves de Barcelona, 1981, 1986, 1991, 1996

radiografia

biològics, la llibertat sexual, són també qüestions d'actualitat.

El 1996 a la ciutat de Barcelona hi ha 325.608 joves de 15 a 29 anys, que representen el 21,5% de la població. Del total de joves, els de 15 a 19 anys representen el 29%, els de 20 a 24 anys el 36,4% i els de 25 a 29 anys el 34,6%. Les tres franges d'edat són desiguals, ja que n'hi ha més de 20 a 24 anys que de la franja superior i, sobretot, que de la inferior. Altrament, els nois sempre són una mica més nombrosos que les noies (taula 1 i gràfic 1).

La majoria han nascut a la ciutat de Barcelona (86% dels joves preguntats), un 3% a la resta de Catalunya, un 7% a altres comunitats autònomes i un 4% a l'estranger.

Els joves es defineixen amb els qualificatius de "desorientats, crítics, solidaris i tolerants". Es consideren "menys idealistes, respectuosos amb el medi ambient, estudiosos, conservadors, racistes i poc optimistes de cara el futur". Aquesta és, doncs, la imatge que tenen d'ells mateixos. Breument, en les pròximes línies es comenta el seu accés a l'autonomia, la seva visió dels estudis i del treball, i com es diverteixen. També s'exposen les seves opinions i actituds davant la societat (els problemes socials que més els preocupen, la seva opinió sobre els *okupes*, la seva simpatia vers els moviments o grups actuals, la seva confiança en les institucions...) i es dediquen unes línies a la seva orientació política i a l'opinió que tenen sobre el sistema democràtic i el seu funcionament. Tot plegat permet confirmar o refutar el seu autoretrat inicial.

Els aspectes més importants

Identificar-se amb determinats aspectes de la vida és atorgar un valor a tot allò que realment importa i reconèixer un objectiu que es pot convertir en una motivació per aquells que encara no hi han arribat.

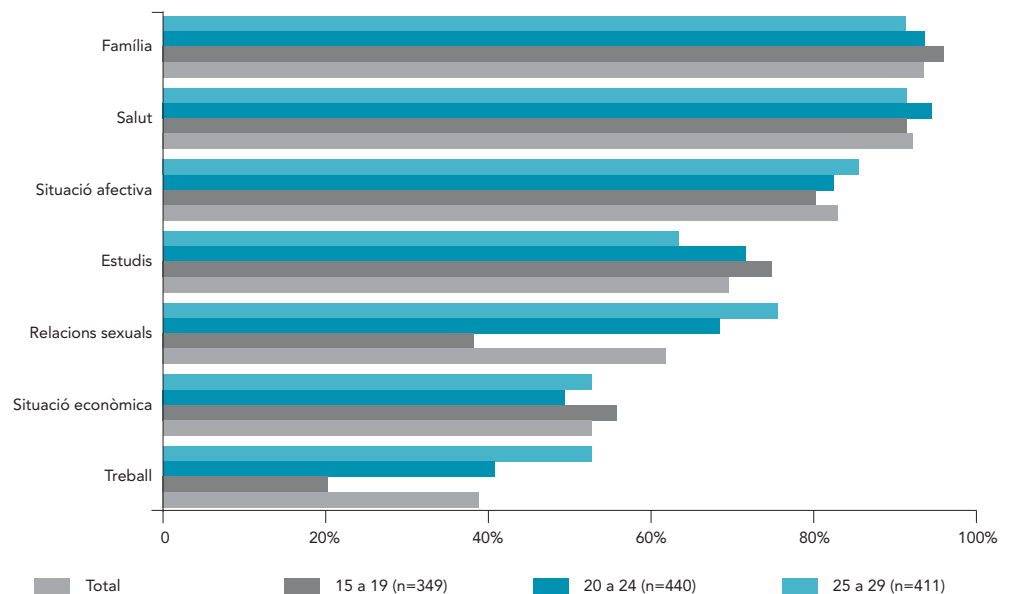
Per als joves, la família és l'aspecte més important de la vida i, després, els amics. El treball i la parella són importants però menys, i segueixen en sentit descendent l'amor, els estudis, els diners i l'èxit personal. Els aspectes als quals atorguen menys importància són l'oci, la cultura, el matrimoni, la religió i la política (gràfic 2).

La família ocupa un lloc preferent: és en el que més confien (95%) i pel que

estan més predisposats a arriscar-se. Els amics també ocupen un lloc important, sobretot pels de 15 a 19 anys; tanmateix van perdent importància a mesura que són més grans i que van consolidant la seva vida afectiva i de parella. Al matrimoni li atorguen poc valor, però és la segona institució que els inspira més confiança (75%), sobretot a les noies, als catòlics i entre els casats; la confiança és menor en el cas dels aparellats (unions de fet) i els separats.

La importància dels estudis és força menor que la del treball (uns 20 punts per sota); de tota manera, estan més satisfets de la seva formació que de la feina. Els que donen més importància als estudis són els que es mouen en l'ambient universitari.

Gràfic 2
Aspectes més importants

Després de la vida afectiva i les obligacions vénen aquells aspectes que són aficions o devocions: es tracta de la cultura, el lleure, la religió i la política. El lleure és important sobretot per als nois i els de menys edat, i la cultura per als que han passat per la Universitat.

La religió adquireix més valor entre els catòlics practicants i els que professen altres religions, mentre que per als catòlics no practicants i els no creients la seva importància és nul·la.

Dues terceres parts dels joves preguntats es declaren catòlics (8% practicants i 59% no practicants), un 28% no creient i un 3,5% professen una altra religió. Entre les noies hi ha més creients que entre els nois (un 10% més).

El més habitual és que els progenitors siguin catòlics i la mare més religiosa que el pare (un 6% més de mares catòliques practicants que de pares). Són pocs els ascendents no creients i els adscrits a altres religions. Les creences religioses dels progenitors i dels fills són força coincidents, tot i que entre els joves hi ha més no creients (sobretot entre els nois).

L'accés a l'autonomia

El 77% dels joves barcelonins preguntats viuen a la llar familiar (gràfic 3) i pràcticament tots es mostren satisfets de la seva situació de convivència (el 93%).

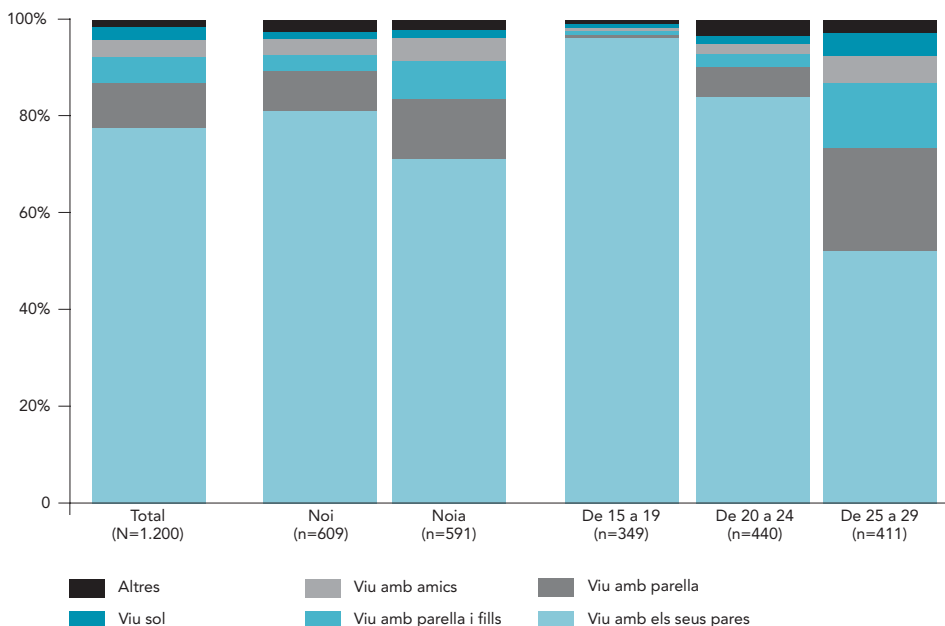
La majoria depenen econòmicament dels seus pares; tanmateix, a mesura que avança l'edat és més freqüent tenir ingressos propis procedents del treball.

La mare, principalment, és qui fa les feines de la casa, encara que els joves hi participen. Concretament, un 55% endrecen la seva habitació i es fan el llit. També van a comprar (34%) i renten els plats (30%). Són menys els que netegen (27%), fan el dinar (26%) i tenen cura de la roba (16%). Les noies es dediquen bastant més a les tasques domèstiques que els nois i els més grans més que els de menys edat.

A un 38% els preocupa el fet de marxar de casa per viure pel seu compte, a un 46% els preocupa poc o gens i un 15% no s'ho han plantejat (gràfic 4). Dels més joves, un 27% encara no s'ho han plantejat i a un 44% els preocupa relativament. A partir dels 20 anys hi ha al voltant d'un 9% que no s'ho han plantejat, un 47% que els preocupa poc i un 43% que els preocupa bastant.

El motiu principal per no viure per compte propi és econòmic (70%). També perquè estan còmodes amb la situació actual (20%), no tenen pis (4%) i no els deixen els seus pares (un altre 4%, però aquesta resposta és més típica entre els més joves). Si poguessin triar, la situació preferida és la de viure en un pis amb la seva parella. La idea d'anar a viure amb els amics és més pròpia dels joves de 15 a 19 anys i viure sol s'ho plantegen més els nois i els que no tenen parella. Amb l'edat, però, es reafirma la idea de formar una família pròpia.

Gràfic 3
Situació de convivència

A mesura que l'edat avança i que el treball es converteix en la seva activitat principal, van accedint a l'autonomia. Entre els 20 i els 24 anys són pocs els que viuen pel seu compte (14%), mentre que de 25 a 29 en són bastants més (46%).

El 15,5% dels joves barcelonins entrevistats viuen amb la seva parella (un 10% només amb la parella i un 5% també amb els fills). Un 3% viuen amb amics i un altre 3%, sols.

Segons els joves preguntats, per a una bona relació de parella el més important és la fidelitat (97%), després compartir les tasques de la llar (88%) i les relacions sexuals satisfactòries (82%); a continuació vénen uns ingressos adequats i els fills. Donen menys importància al fet de tenir el mateix nivell cultural, ser del mateix medi social i tenir les mateixes creences religioses (gràfic 5).

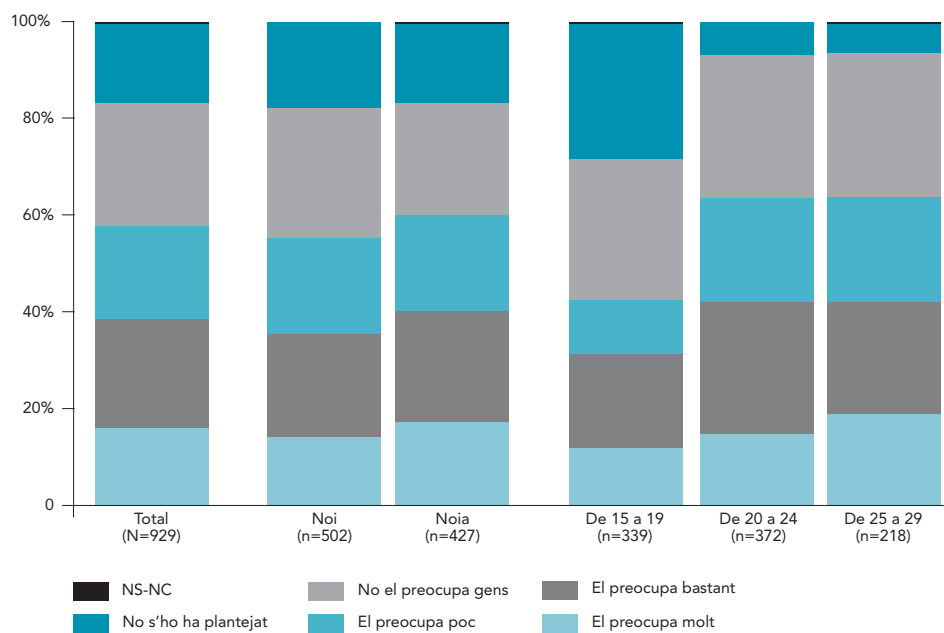
Respecte a les tasques de la llar, s'ha de puntualitzar que les acostumen a fer les noies, tot i que els nois aparellats hi participen més que els que viuen amb els seus pares.

Respecte a les relacions sexuals, amb l'edat augmenta el nombre dels que en tenen. D'un 43,5% entre els 15 i 19 anys, salten al 80% de 20 a 24 i al 87% de 25 a 29 anys. El preservatiu és el mètode anticonceptiu més utilitzat (48%) i després la pastilla (17%).

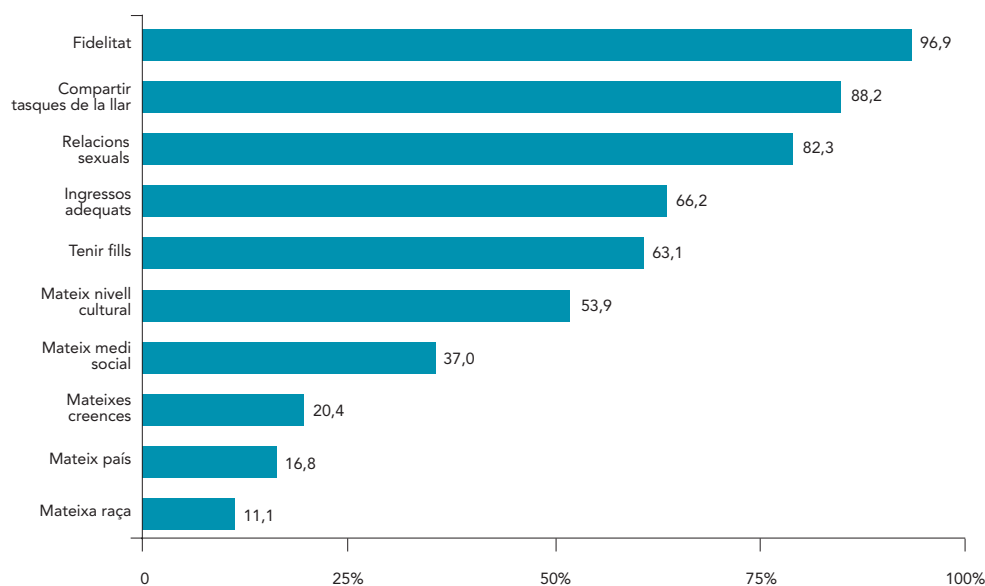
La formació

Els estudiants sumen un 52% (un 37% a ple temps i un 15% compaginen els estudis amb algun tipus de feina). Els

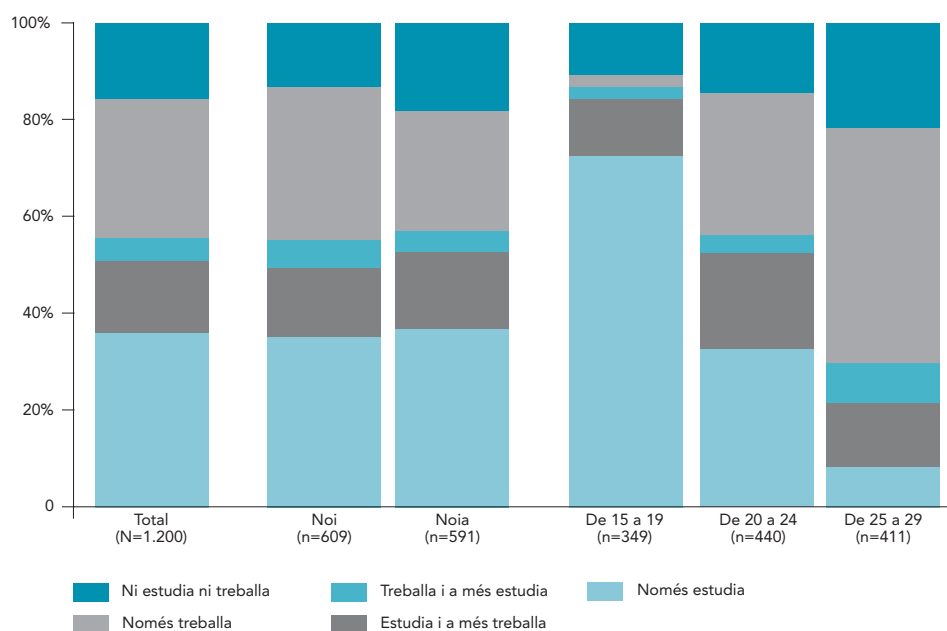
Gràfic 4
Viure pel seu compte

Gràfic 5
El més important per al bon funcionament de la parella

Gràfic 6
Situació actual

que només es dediquen a treballar són un 28% i els que treballen i a més estudien, un 5%. Un 11,6% estan aturats o busquen feina i la resta es dediquen a les tasques de la llar, fan el servei militar, la prestació social substitutòria o estan de vacances (gràfic 6).

Dels 15 als 19 la majoria només estudien, de 20 a 24 anys només un terç s'hi dediquen de ple i un 23% compaginen estudis i treball. A partir dels 25 anys només estudien un 10% i un 21% estudien i treballen.

Respecte als estudis ja cursats, un 1,8% no han acabat la primària, un 27,5% tenen la bàsica acabada, un 33% la secundària, un 23% la formació professional, un 7% són universitaris de

grau mitjà i un 8% de grau superior. De nois n'hi ha més de primària, FP i universitaris superiors, mentre que de noies n'hi ha més de secundària i universitaris de grau mitjà. El nivell de formació, en general, augmenta amb l'edat (taula 2). A banda, un 38% han realitzat algun curs d'idiomes i un 29% d'informàtica.

Un 52% dels joves preguntats parlen habitualment en castellà, un 34% en català i un 13% en ambdues llengües. A més, un 1% s'expressen en altres idiomes. Independentment que es parli o no de forma habitual, el català és entès, parlat i llegit pràcticament per tots els joves, i l'escriuen un 89%. Pel que fa a altres llengües, un 27% tenen un bon nivell

Taula 2
Nivell d'estudis

	Acabats (N=1.200)	En curs (n=680)
Primària incompleta	1,8	
EGB	25,8	0,6
ESO	1,7	2,6
BUP	8,8	12,2
COU	24,2	8,7
FPI	12,1	4,0
FP2	9,9	10,6
MP2	0,3	1,5
MP3	0,8	1,6
Universitaris grau mitjà	7,1	14,0
Universitaris grau superior	7,7	23,7
Altres		20,6

d'anglès, un 8% de francès, un 2% diuen saber l'italià i un altre 2%, l'alemany.

En general, estan satisfets de la seva formació, sobretot els que l'han acabada. Els nois, els de menys edat i els que tenen una formació bàsica o professional la veuen més com a una forma d'obtenir títols i coneixements de cara el futur; també com a una obligació imposada per les circumstàncies i una manera d'omplir el temps. Les noies, els grans i els universitaris la veuen més com un enriquiment personal (gràfic 7).

El treball

Un 48% dels joves tenen algun tipus de feina. L'edat és determinant per a la inserció laboral: un 17% de 15 a 19 anys treballen, mentre que ho fan un 52% de 20 a 24 anys i un 69% de 25 a 29 anys.

Respecte al tipus d'activitat professional, un 22% treballen al ram de l'hostaleria, serveis de protecció i personals, i un 21% a serveis administratius. Són menys els pro-

fessionals i tècnics, del ram del comerç, els treballadors especialitzats i no especialitzats i els que fan feines típiques d'estudiant. Entre els grans hi ha més professionals i tècnics i entre els de menys edat treballadors i cangurs. El més freqüent, doncs, és treballar al sector serveis (taula 3).

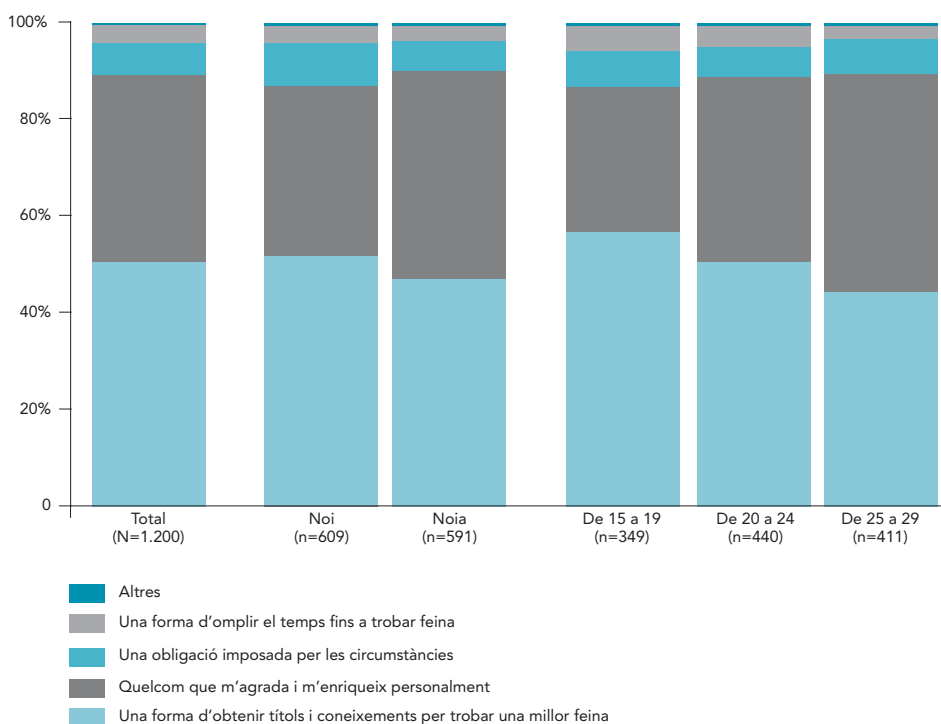
La major part treballen per compte d'altri (87%). Un 31% tenen contracte fix i un 51% alguna modalitat de contracte temporal. A mesura que avança l'edat, també accedeixen a unes millors condicions laborals.

El treball és l'aspecte més important de la vida dels joves després de la família i els amics, i es valora més amb l'edat. És, però, de l'aspecte que estan menys satisfets, sobretot del sou i l'estabilitat laboral, als quals donen molta importància.

Ser treballador i tenir estudis són factors que poden contribuir a tenir èxit personal, però no són els factors principals, ni els únics, que el garanteixen. Els joves veuen la feina com un mitjà per guanyar diners per viure (gràfic 8). Les noies, els universitaris i els de més edat divergeixen d'aquest parer predominant i consideren que els ajudaran en la seva realització personal i social; també són els que més aprecien que la seva feina estigui relacionada amb els estudis que tenen.

L'atur és el problema social que més els preocupa, sobretot als nois, els que han acabat la formació professional i, lògicament, els desocupats. El problema de l'atur, a mesura que augmenta l'edat es fa més present (gràfic 9). La majoria desaproven viure de l'atur sense buscar feina (75%).

Gràfic 7
Els estudis són...

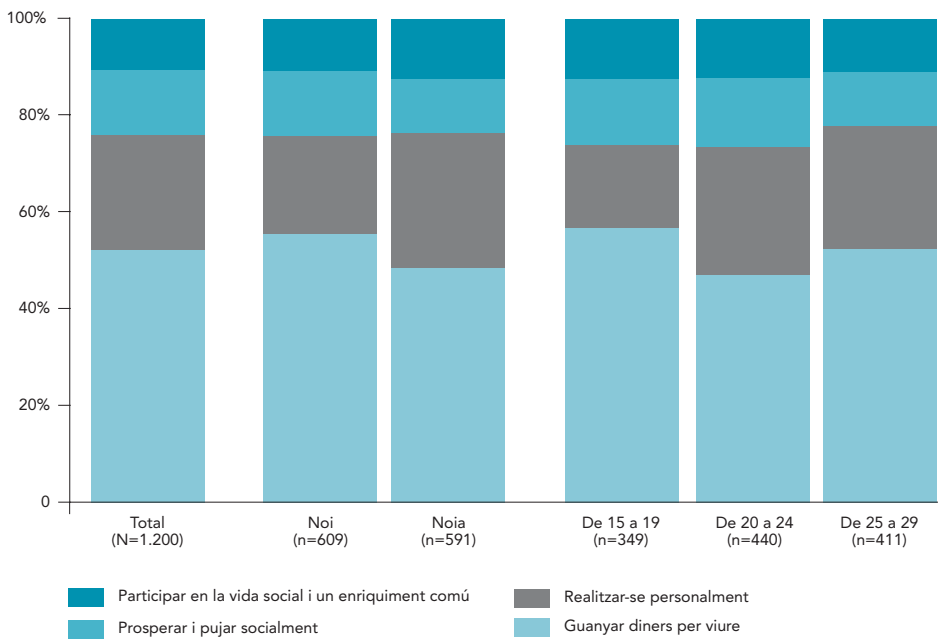

Taula 3
Activitat professional

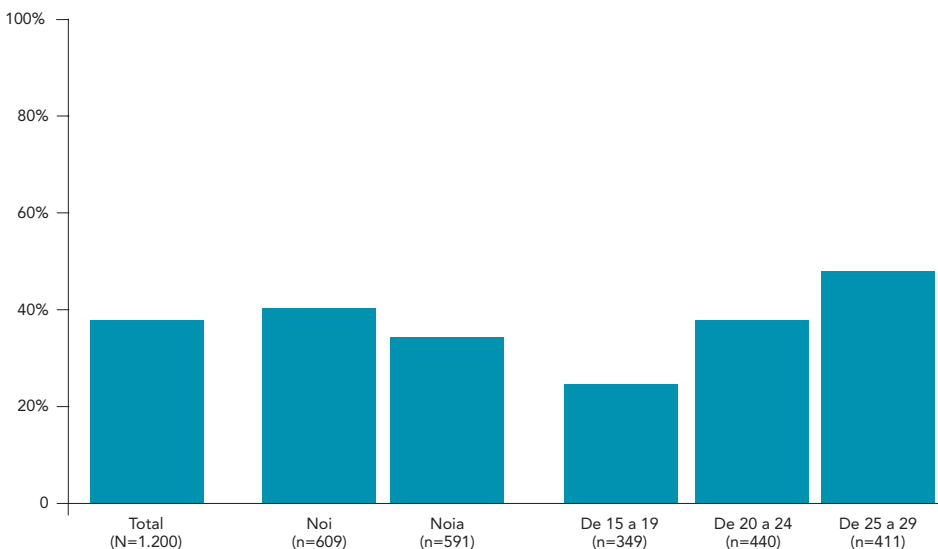
	Total (n=571)	Noi (n=307)	Noia (n=264)	De 15 a 19 anys (n=59)	De 20 a 24 anys (n=230)	De 25 a 29 anys (n=282)
Professionals i tècnics	13,1	11,7	14,8	3,4	7,0	20,2
Directius i gerents	1,9	2,0	1,9	0,0	1,3	2,8
Serveis administratius	21,4	16,3	27,3	13,6	23,9	20,9
Comerç	13,1	10,1	16,7	11,9	12,2	14,2
Hostaleria, serveis de protecció, domèstics	22,2	21,5	23,1	22,0	25,7	19,5
Treballadors especialitzats	13,7	24,8	0,8	15,3	14,3	12,8
Peons i treballadors no especialitzats	5,8	9,8	1,1	11,9	6,5	3,9
Cangurs	4,9	0,7	9,8	13,6	5,7	2,5
Classes particulars	3,3	2,9	3,8	8,5	2,6	2,8
Altres	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,4
NS-NC	0,4	0,0	0,8	0,0	0,9	0,0

Gràfic 8
El treball és una forma de...

Gràfic 9
L'atur és el problema social que més preocupa

Un 3,6% diuen estar a l'atur i un 8% diuen que busquen feina; sumen un 11,6% de tots els joves barcelonins entrevistats.

Els joves estarien més disposats a acceptar un treball sense seguretat social (48%) i fer-se autònoms (44%), que treballar amb un sou per sota del salari mínim (27%).

El lleure i els comportaments de risc

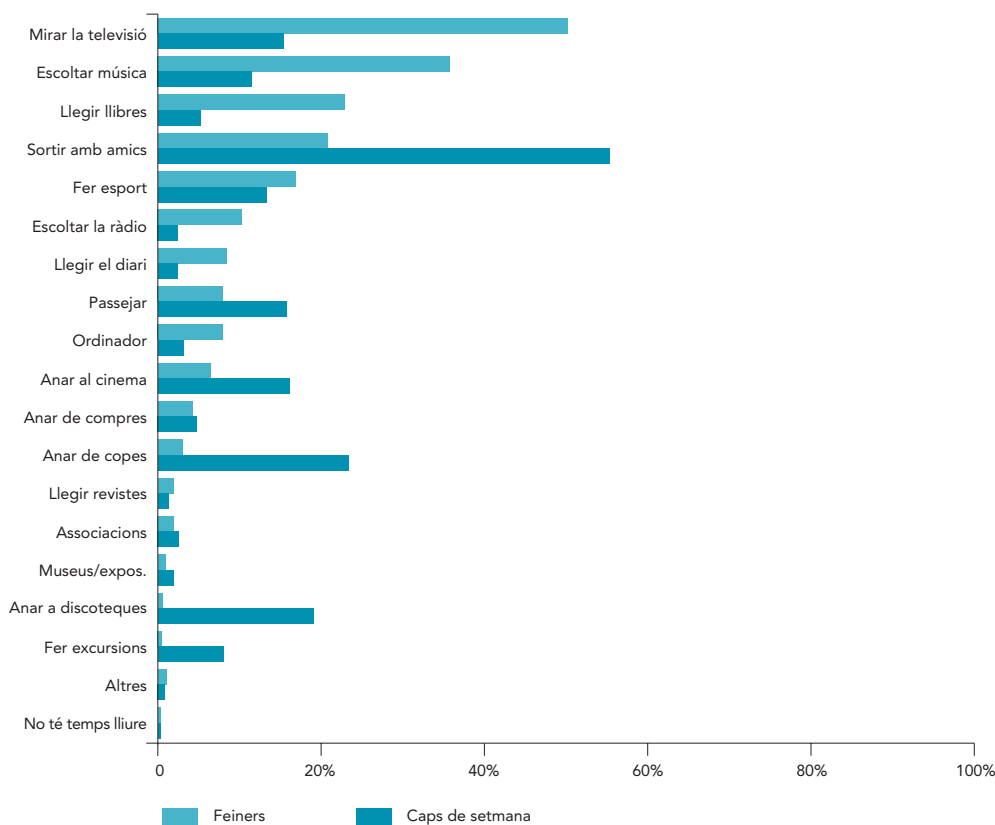
Les activitats lúdiques que es poden fer a casa omplen les seves estones lliures els dies feiners (unes quatre hores i mitja diàries). Els nois i els que ni estudien ni treballen són els que disposen de més temps. A mesura que avança l'edat i tenen més obligacions el temps disponible és més escàs.

Els dies feiners normalment es queden a casa. Miren la televisió, també escolten música, llegeixen, escolten la ràdio, utilitzen l'ordinador. A més, un 21% surten amb els amics i un 17% fan esport (gràfic 10).

El canal de televisió més habitual entre els joves és *TV3* (36%), distanciat d'*Antena 3* (21%), *Tele 5* (15%) i *TV1* (10%). Els més joves i els que tenen l'EGB i la FP acabades sintonitzen més *Antena 3* i *Tele 5*. Les noies, sobretot aquesta darrera cadena. Els de parla catalana miren més *TV3* i *Canal 33*.

Pel que fa als diaris, un 32,5% els llegeix cada dia, un 22% a vegades i un altre 22% els caps de setmana. Aquest hàbit està més arrelat en els nois i s'adquireix

Gràfic 10
Activitats de lleure

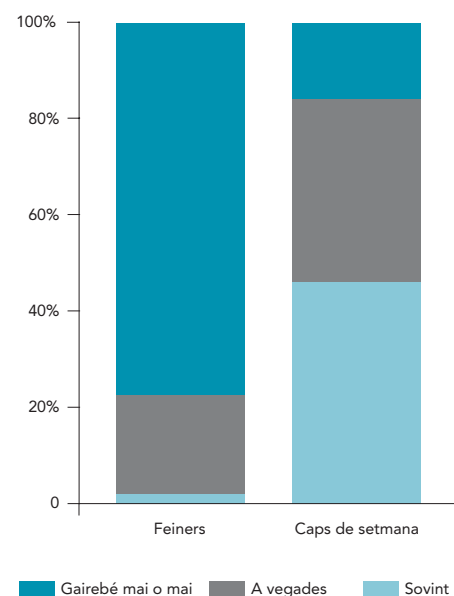
amb l'edat. També un nivell d'estudis més alt porta una major freqüència de lectura de premsa.

El Periódico i *La Vanguardia* són els seus diaris preferits. *El País* és el tercer i *l'Avui* el quart. *El Mundo* i *l'ABC* són minoritaris. Altrament, un 11% llegeixen un diari esportiu, sobretot els nois i els de menys edat.

Pràcticament disposen de tot el cap de setmana per a ells. Surten amb els amics, van de copes, a les discote-

ques, al cinema, de passeig i d'excursió. La forma d'esplaiar-se no és igual per a tots. Els de menys edat van més a les discoteques, fan esport, surten amb els amics, utilitzen l'ordinador... i els més grans i aparellats tenen un oci més reposat. Els universitaris prefereixen un lleure més cultural. Així doncs, els dies feiners es caracteritzen per un oci casolà i individual i el cap de setmana per la sociabilitat i les activitats fora de la llar.

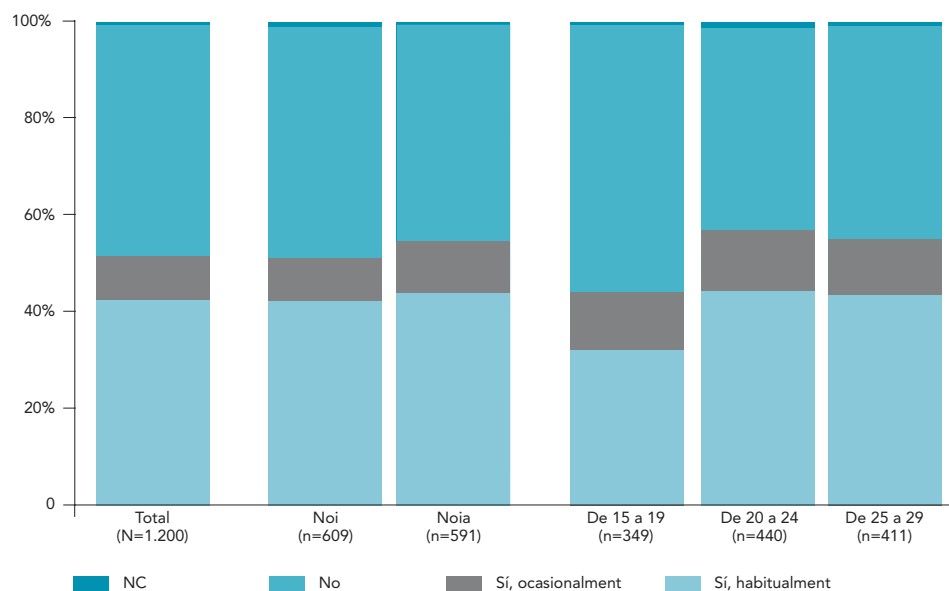
Gràfic 11
Sortir de nit

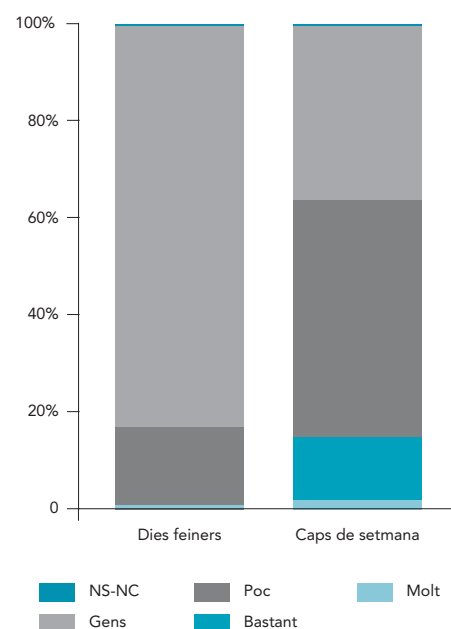
Els joves barcelonins solen sortir de nit, més els caps de setmana que els dies feiners (gràfic 11). En els seus desplaçaments nocturns utilitzen el cotxe (44%) i, a distància, el metro i el tren (18%), la moto (10%), el taxi (9%) i l'autobús (8%). Tornar a casa a peu o utilitzar el transport públic per la nit és més propi dels joves de 15 a 19 anys. En general, simpatitzen amb la possibilitat d'ús nocturn del transport públic i de les instal·lacions esportives.

Un 52% fumen. Els més joves són els que menys ho fan, en canvi els de 20 a 24 anys ho fan més que els grans. Amb els anys els fumadors deixen de ser ocasionals per convertir-se en habituals (gràfic 12). I aquest costum és més elevat

Gràfic 12
Hàbit de fumar

Gràfic 13
Hàbit de veure alcohol

entre els que tenen una formació bàsica i professional i els que ni estudien ni treballen.

Pocs beuen alcohol els dies feiners, però la majoria admeten que en beuen el cap de setmana. Els nois beuen bastant més que les noies i, a mesura que avança l'edat, els bevedors augmenten progressivament (gràfic 13). També acostumen a beure els que ni treballen ni estudien.

En relació amb altres substàncies, un 52% no n'han provat cap. Altrament, un 32% han ingerit alguna vegada un tipus de droga, un 5% dos, un 3% tres i un 7% més de tres. El més comú és haver provat alguna vegada porros, "xocolata", marihuana, haixix, "maria" o "herba",

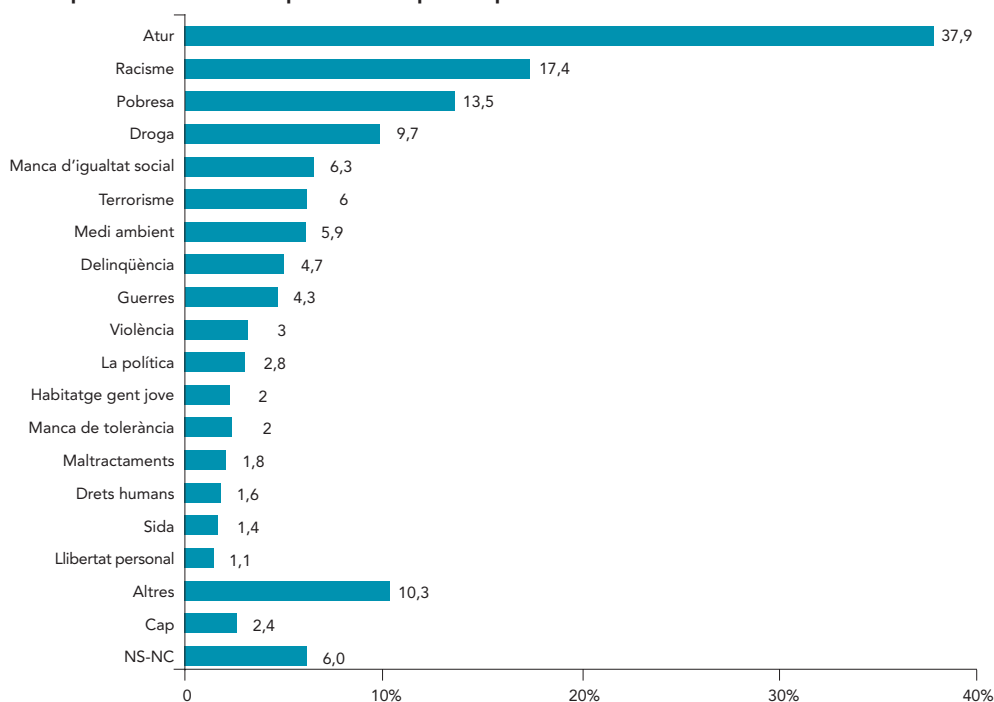
mentre que és força menys freqüent haver provat àcids, cocaïna, èxtasi i altres drogues de disseny, tranquil·litzants i somnífers, i amfetamines. Un 3% han inhalat coles d'impacte, dissolvents, gomes o benzina, i un 0,8% han provat heroïna (taula 4).

Els que no fumen són els més contraris a que es fumi en llocs públics i, tant els que beuen alcohol com els que no beuen consideren greu conduir havent begut més del compte. La droga és un dels problemes socials que més els preocupen i els que n'han consumit alguna

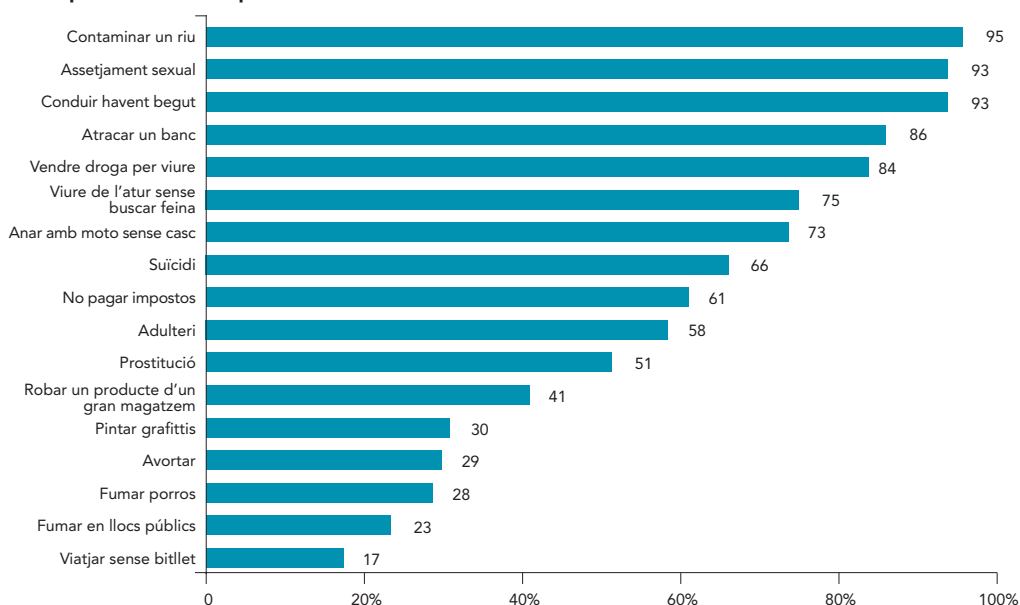
Taula 4
Ha provat altres substàncies

Porros, xocolata, marihuana, haixix, maria, herba	45,8
Àcids (tripsis, LSD)	10,4
Cocaïna (coca, basuko, perico, pasta base, farlopa)	9,3
Èxtasi i altres drogues de disseny (eva, pajaritos, adam)	7,5
Tranquil·litzants i somnífers (valium, tranxilium, rohipnol)	7,2
Amfetamines (estimulants, minilip, stil dexedrina, bustaid)	6,2
Inhalants (coles impacte, dissolvents, pegaments, benzina)	2,9
Heroïna (cavall, jaco) i derivats (buprex, metadona)	0,8
No n'ha provat mai	51,8

Gràfic 14
Els problemes socials que més els preocupen

Gràfic 15
Aprovació i desaprovaçió de determinades situacions

vegada es mostren més condescendents amb la venda, el consum i són més favorables a la despenalització.

Els problemes socials

L'atur és el problema social que més preocupa els joves barcelonins. A distància, trobem el racisme, la pobresa, la droga, la manca d'igualtat social, el medi ambient, i el terrorisme. També estan preocupats per altres qüestions, encara que menys. Aquestes són la delinqüència, les guerres, la violència, la política, la intolerància, la manca d'habitatge per a la gent jove, els maltractaments, els drets humans, la sida, la discriminació, la immigració i la insolidaritat, entre altres (gràfic 14).

Els joves parlen de terrorisme, guerres, delinqüència i maltractaments. Aquestes paraules es podrien resumir en una sola: violència. Aquesta els preocupa i pensen que el seu ús mai no és justificable, encara que depèn una mica de les circumstàncies. Un 94% consideren que la violència entre persones de diferents nacionalitats, ètnies i religions mai no és justificable, un 92,5% quan es tracta de la violència als estadis, un 90% en el cas del terrorisme, un 88% pel que fa a les guerres, un 84% quan és la violència entre bandes juvenils i un 75% pel que fa als enfrontaments amb la policia.

La percepció que tenen els joves de l'existència de violència juvenil als instituts és la següent: la meitat exacta opinen que n'hi ha poca o gens, un 31%

creuen que bastant i un 7% molta. Un 13% no expressen la seva opinió, sobretot els més grans.

L'ètica

De disset situacions i accions que posen en dubte la rectitud i el sentit del comportament humà, segons uns principis normatius, la majoria de joves barcelonins preguntats les consideren socialment molt i bastant greus (gràfic 15).

En concret, la pràctica totalitat dels joves consideren molt i bastant greu contaminar un riu, l'assetjament sexual i conduir havent begut més del compte; també atracar un banc, vendre droga per viure, viure de l'atur sense buscar feina i anar en moto sense casc. La majoria consideren greu el suïcidi, el no pagament d'impostos, l'adulteri i la prostitució.

Resten sis situacions que són considerades greus per un grup menys nombros (entre el 40% i el 17%): robar un producte en un gran magatzem, pintar *grafittis*, fumar porros, fumar en llocs públics i viatjar sense bitllet.

Algunes d'aquestes situacions són rebutjades per tots, però no tots pensen el mateix i segons la situació plantejada adopten diferents postures. En general les noies, els més joves, els de centre, dreta i apolítics, i els catòlics practicants són els que les veuen més greus.

Més de dues terceres parts dels joves preguntats estan d'acord amb l'eutanàsia, un 12% en desacord, un 11% es mostren imparcials i un 8% no es defineixen. Pel que fa a la pena de mort, un

32% es manifesten a favor, un 60% en contra, un 4,5% es mostren indiferents i un 3,5% no responen. Entre els contraris hi ha més noies, de 25 a 29 anys, d'alt nivell d'estudis, d'esquerres i no creients.

La dimensió de la solidaritat

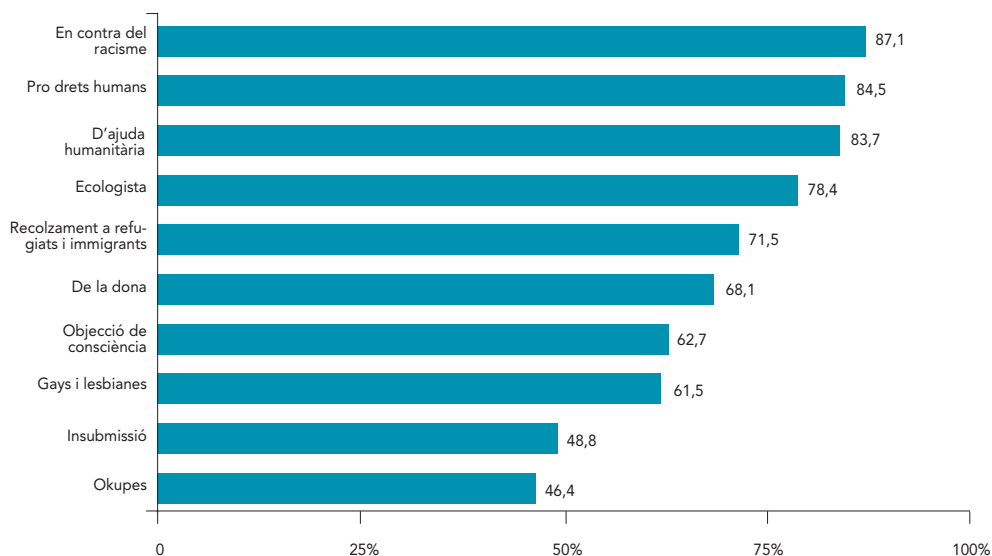
La importància donada al racisme, la desigualtat, la violència i el medi ambient com a problemes socials porta a preguntar-se quina és la reacció dels joves barcelonins davant d'aquestes situacions. Els entrevistats consideren els joves actuals solidaris (63%). Veiem, a continuació, com es concreta aquesta solidaritat.

Són nombroses les simpaties cap a grups que lluiten per una causa o idea (entre el 45% i el 90%), especialment

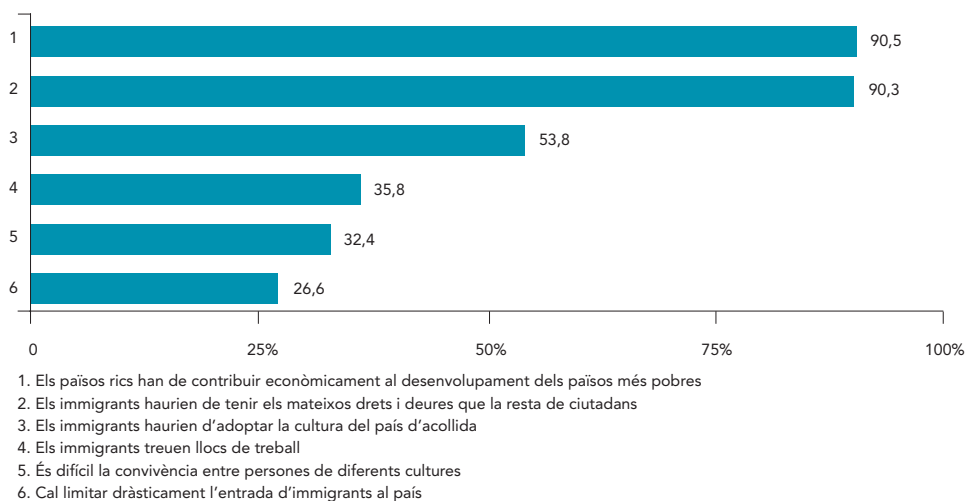
quan aquests moviments s'aboquen a algun dels problemes socials que més els preocupen. Concretament, el que recull més simpaties és el moviment en contra del racisme, seguit dels moviments a favor dels drets humans i d'ajuda humanitària. A continuació vénen els ecologistes, els moviments de suport als refugiats i immigrants, de la dona, d'objecció de consciència, els *gays* i lesbianes, els insubmisos i els *okupes* (gràfic 16).

El racisme és un dels problemes que treuen a la superfície i un 37% diuen que els joves actuals són molt i bastant racistes. La seva resposta mostra una simpatia majoritària cap a moviments en contra d'aquesta tendència i de suport als refugiats i immigrants. També opinen que ser de raça diferent no importa per al bon funcionament d'una relació de parella (88%).

Gràfic 16
Simpatia vers els moviments

Gràfic 17
Acord sobre algunes qüestions relatives a la immigració

Existeix un acord gairebé unànime sobre que els països rics han de contribuir econòmicament al desenvolupament dels països pobres i sobre que els immigrants haurien de tenir els mateixos drets i deures que la resta de ciutadans. També està força estesa la idea que els immigrants haurien d'adoptar la cultura del país d'acollida (gràfic 17). Altrament, no estan d'acord que els immigrants treuen llocs de treball, que és difícil la convivència entre persones de diferents cultures i que cal limitar la seva entrada al país.

Les noies, els universitaris, els d'ideologia dretana i els catòlics són els que es mostren més sensibles davant de la pobresa, la marginació, la fam i la situació del Tercer Món. La manca d'igualtat social és més reconeguda pels d'esquerrers i els no creients. En senyal de resposta, simpatitzen amb l'ajuda humanitària

organitzada i creuen que val la pena lluitar per cobrir les necessitats bàsiques per a tothom.

El medi ambient és més esmentat pels estudiants i pels que se situen a la banda esquerra i al centre de l'escala ideològica. Ara bé, pràcticament tots reaccionen quan se'ls pregunta sobre la gravetat de contaminar un riu. També la majoria són contraris a l'energia nuclear (62%) i simpatitzen amb els corrents ecologistes.

La igualtat entre sexes és una de les causes o idees per la qual un 34% dels joves està disposat a lluitar, i el moviment de la dona recull un 68% de simpaties. Els joves tenen força assumit que la dona ha de ser socialment activa i no dubten de la seva presència en el món laboral (78% d'acord), al mateix temps que es mostren contraris que la dona assumeixi principalment les tasques

domèstiques i la cura dels fills. Les noies, els d'alt nivell d'estudis, els d'esquerrers i centre són les que més defensen aquestes opinions. Ara bé, la forma de pensar dels joves difereix força de la forma de fer, ja que les noies es fan més càrrec de les tasques de la llar que els nois i, com ja s'ha vist, a la llar d'origen les mares són les que més s'hi dediquen.

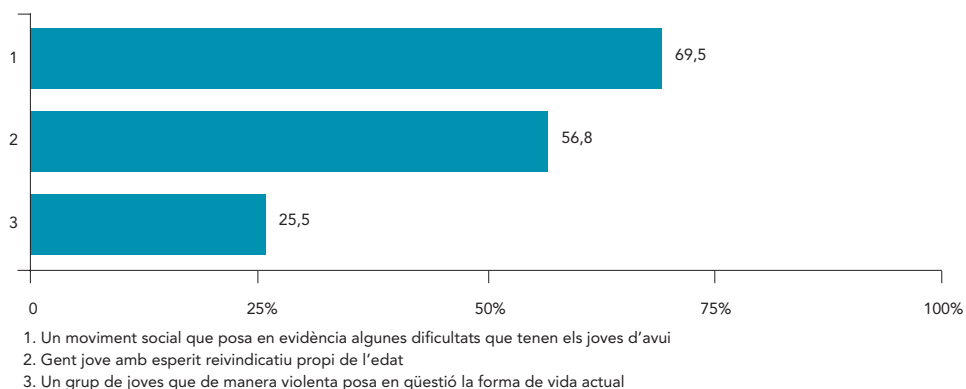
La major part són partidaris de l'objecció de consciència (66%) i del desarmament (73%). Són nombroses les simpaties cap al moviment d'objecció de consciència i menors cap el moviment en favor de la insubmissió.

Un 31% dels nois ja ha fet el servei militar. Si no l'han fet és perquè encara no tenen l'edat (23%), tenen una pròrroga (29%), són excedents de contingent (22%), objectors de consciència (22%) o insubmisos (1%).

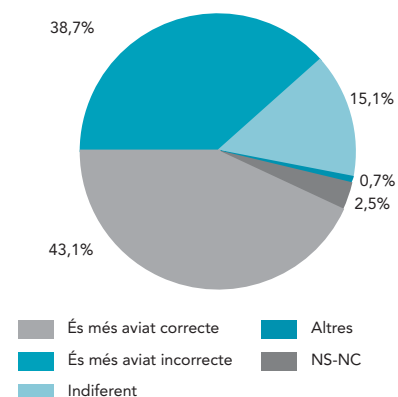
El moviment de *gays* i *lesbianes* té un 61,5% de simpatitzants entre els joves i la homosexualitat és acceptada pel 67%.

Els joves barcelonins consideren els *okupes* un moviment social amb esperit reivindicatiu que posa en evidència les dificultats que tenen els joves d'avui. La majoria no el considera un grup violent. Tanmateix, no es mostren tan solidaris amb aquest grup quan es posa en qüestió l'ocupació de cases o habitatges buits de propietat privada, ja que un 43% ho consideren més aviat correcte i un 39% més aviat incorrecte. Els que no ho veuen amb bons ulls són els de 25 a 29 anys, els casats i els que tenen parella però encara no viuen

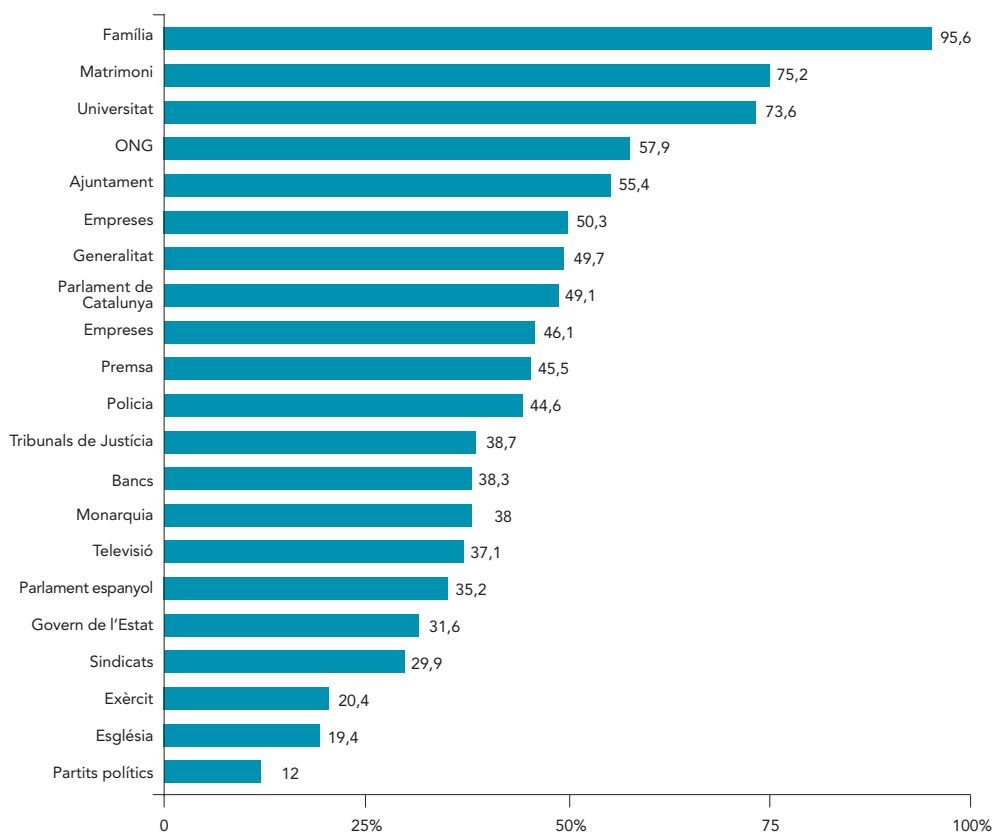
Gràfic 18
Els okupes són...

Gràfic 19
Ocupar les cases o edificis buits de propietat privada...

Gràfic 20
Confiança en les institucions

junts, els del centre i la dreta ideològics (sobretot aquests darrers) i els catòlics (gràfics 18 i 19).

Tot i que la simpatia per diferents moviments és majoritària, l'adscripció a aquests grups és més reduïda, com ho demostren les xifres referides a l'associacionisme. En el passat, un 57% dels joves preguntats han tingut alguna experiència associativa, majoritàriament en entitats esportives i juvenils. En el present, un 39,5% estan associats, sobretot a entitats esportives i excursionistes (27%). La resta formen part d'entitats juvenils (6%), d'ajuda humanitària (3%), culturals (2%), religioses (2%), cíviques (1%), polítiques i sindicals (2,5%), ecologistes (1%), professionals (1%) i amb altres finalitats. A mesura que augmenta l'edat, baixa la pertinença a entitats esportives, juvenils i religioses, i és més freqüent pertànyer a entitats excursionistes, professionals i de caràcter més altruista. El perfil de l'associat és: noi, d'alt nivell

d'estudis, de parla catalana, amb interès per la política i amb posició ideològica i religiosa definida.

Les institucions

Després d'esbrinar a quins aspectes de la vida donen més importància, quins problemes socials els preocupen i les actituds que adopten, falta saber quins són els seus puntals, en què confien i, concretament, en quines institucions.

Els joves preguntats confien plenament en la família, el matrimoni i la universitat; i confien poc en l'exèrcit, els sindicats, l'església i els partits polítics. Entre aquests dos extrems s'ordenen de major a menor crèdit les ONG, l'Ajuntament, les empreses privades, la Generalitat i el Parlament català. A continuació venen les empreses públiques, la premsa

i la policia; i els segueixen les institucions estatals com la monarquia, els tribunals de justícia, el Parlament espanyol i el Govern estatal, juntament amb els bancs i la televisió (gràfic 20).

En general les noies, els universitaris i els catòlics disposen més confiança en les institucions. Altrament, els catalanoparlants i els que s'identifiquen més amb Catalunya donen més crèdit a les institucions catalanes i l'Ajuntament. Els joves que tenen interès per les qüestions polítiques també es refien més de les institucions polítiques; de fet, la confiança augmenta amb l'interès creixent.

Els que se situen a la dreta del ventall ideològic són els més confiats, mentre que els apolítics en són menys. En el cas concret dels sindicats i de les ONG, els que se situen a l'esquerra i al centre del ventall ideològic són els que més hi confien.

Diferents visions de la societat

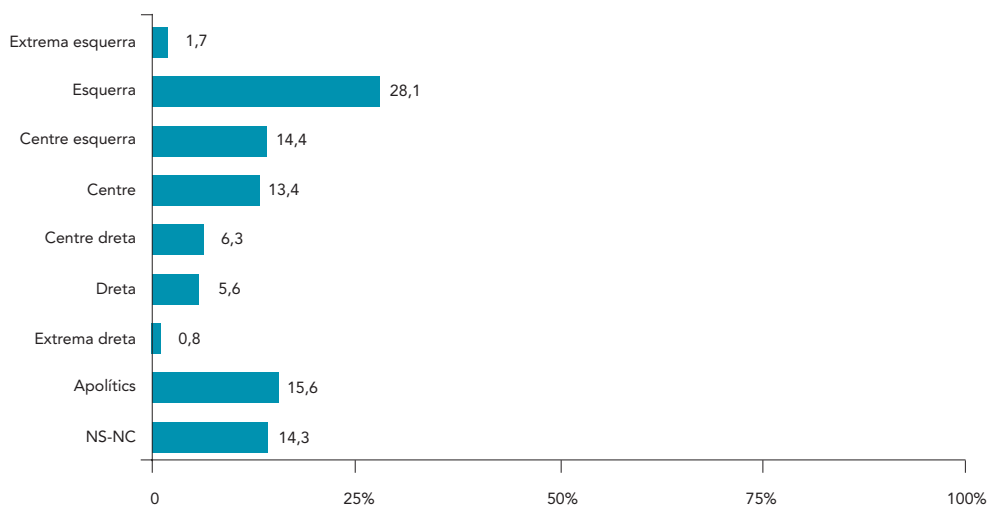
No tots els joves barcelonins tenen la mateixa visió de la societat ni adopten les mateixes actituds. La posició que prenen en l'escala ideològica n'és una prova (gràfic 21). Els joves que se situen a la banda esquerra (un 44% dels entrevistats) són sensibles a les desigualtats racials, socials i de gènere. Estan en contra de l'energia nuclear i simpatitzen amb els diferents moviments. Es mostren tolerants, solidaris i participatius. Estan d'acord amb l'eutanàsia, el desarmament, l'objecció de consciència i el socialisme. Estan interessats en la política i, pel que fa a les creences religioses, es declaren no creients.

Els joves que se situen cap a la dreta de l'escala ideològica (un 13% dels entrevistats) estan preocupats per la pobresa, el terrorisme i la delinqüència; estan més a favor de les tradicions, la propietat privada, el capitalisme i la Unió Europea; estan més d'acord amb la pena de mort, disposen més confiança en les institucions, estan interessats per la política i es declaren catòlics practicants.

El grup que s'emplaça al centre de l'escala ideològica (13%) es declaren catòlics i estan poc interessats en la política. Pel que fa als valors, en general mantenen una posició intermèdia.

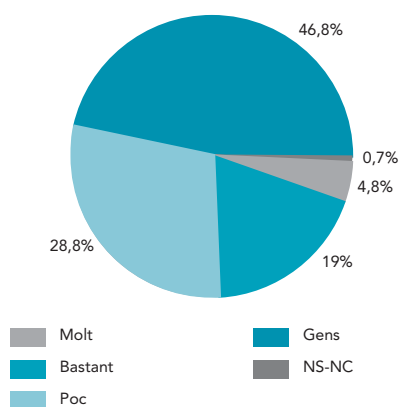
Els apolítics (16%) es defineixen com a no creients, no els interessa la política i són poc participatius. Tenen poca confiança en les institucions. Es mostren poc tolerants amb algunes

Gràfic 21
Escala ideològica

Gràfic 22
Interès per la política

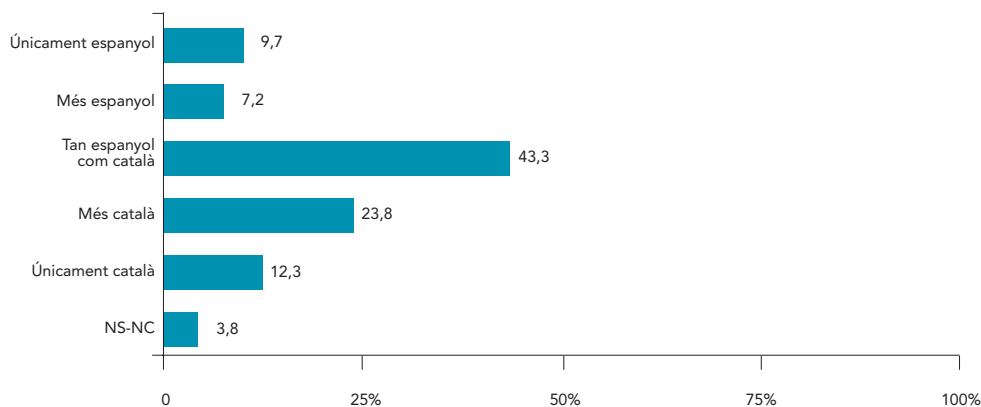
situacions com l'adulteri, la prostitució, robar un producte d'un gran magatzem i fumar porros.

Interès per la política

Gairebé una quarta part dels joves barcelonins preguntats manifesten tenir interès per la política, mentre que les tres quartes parts restants no hi estan interessats (gràfic 22). Els més interessats són els nois, de 25 a 29 anys, d'alt nivell d'estudis i amb una posició religiosa definida (catòlics practicants i no creients). També els joves que se situen en els dos extrems de l'escala ideològica, a l'esquerra (34%) i a la dreta (35%). Ho estan menys els que s'emplanten al centre (20%) i encara menys els que es declaren apolítics (4%).

El poc interès per la política o el desinterès són justificats de la següent manera: la majoria addueix que no l'entén, no li agrada o l'avorreix; en segon lloc surten els defectes dels polítics i, en tercer lloc, la manca de confiança en

Gràfic 23
Sentiment de pertinença

la política i els partits. També s'excusen per la seva joventut.

Un major interès per la política i una posició ideològica definida suposen una major informació, un major debat i una major participació. Recordar també que aquest interès fa augmentar la confiança vers les institucions polítiques, sobretot en el cas dels partits, els parlaments i els sindicats.

Veure les notícies per la televisió està força generalitzat entre els joves (71%). Llegir la premsa i conversar sobre política és menys habitual (34% i 21% respectivament). Convèncer els amics de cara a les eleccions (6%), participar en manifestacions polítiques (4%), col·laborar puntualment en un partit polític (3%) i participar-hi activament (1,5%) són activitats minoritàries.

Els nois solen llegir i conversar més sobre política que les noies, i amb l'edat augmenten gradualment la lectura de rotatius, veure les notícies televisades i les converses. A partir dels 25 anys es

dóna més la col·laboració en partits i dels 15 als 24 participen més en manifestacions.

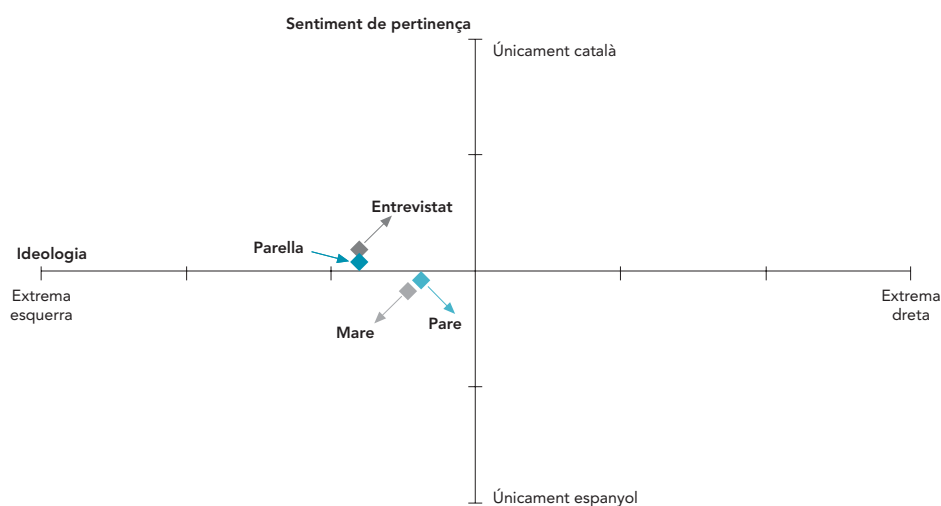
Orientació política

La posició en l'escala ideològica —d'esquerra a dreta—, en l'escala de sentiment de pertinença —en el cas català— i la simpatia de partit polític donen una idea de l'orientació política dels joves barcelonins. Tanmateix, com ja s'ha vist, les dues primeres influeixen en les opinions i actituds adoptades pels joves respecte a tot allò que és social.

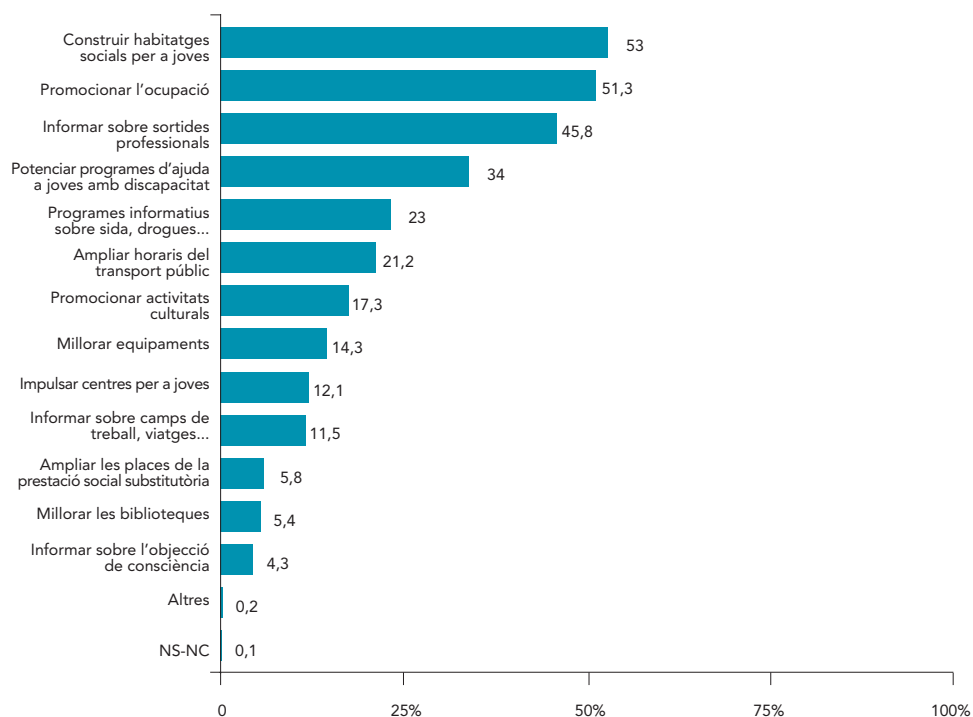
Per més de dues terceres parts dels joves preguntats, en política el més important és adaptar-se a la realitat, mentre que per a un 23% el més important és ser fidel a uns principis. Els universitaris, els interessats en la política, els d'esquerra i els catòlics practicants valoren més ser fidel a uns principis.

Respecte a la ideologia, un 44% se situen a la banda esquerra de l'escala

Gràfic 24
Ideologia i sentiment de pertinença

Gràfic 25
Actuació municipal més prioritària

ideològica (un 1,7% a l'extrema esquerra, un 28% a l'esquerra, un 14% al centre esquerra), un 13% al centre i un altre 13% a la banda dreta (un 6% al centre dreta, un 6% a la dreta i un 0,8% a l'extrema dreta). Un 16% es declaren apolítics i un 14% no es defineixen (gràfic 23).

Pel que fa al sentiment de pertinença, la majoria se situen en la posició "tan espanyol com català". Un 17% se senten espanyols amb major o menor grau i un 36% se senten catalans amb major o menor grau (gràfic 24). L'origen geogràfic dels progenitors influeix en el sentiment de pertinença dels descendents. Els fills de parelles nascudes a Catalunya se senten catalans, i els fills de les parelles no nascudes aquí se senten "tan espanyols com catalans" i un grup força nombrós, espanyols. Entre els fills de parelles mixtes predominen també els que se senten "tan i tan" i un grup important se sent català.

Relacionant la ideologia de pares i fills es pot apreciar la transmissió de valors i actituds que té lloc en el si de la família, és a dir, la socialització. En la major part dels casos la posició ideològica dels entrevistats coincideix amb la dels seus progenitors i de la seva parella (en el cas dels que viuen aparellats). Pel que fa al sentiment de pertinença, els joves se situen en la mateixa posició dels seus pares o en un grau més alt de catalanitat (gràfic 25).

Un 48,5% se senten propers a un partit polític. Desgranant aquesta xifra, un 12,5% senten simpatia pel PSC, un altre 12,5% per CiU, un 11% per IC-Els

Verds, un 6% per ERC, un altre 6% pel PP, un 0,8% pel PI i un 0,5% per altres partits.

La posició ideològica i la simpatia de partit estan relacionades. A mesura que es passa dels partits dretans als esquerrans, la ideologia també va variant en el mateix sentit. Els que senten simpatia pel PP s'identifiquen més amb la dreta i els simpatitzants de CiU amb la dreta i el centre. Els propers a ERC, PSC i IC-Els Verds s'identifiquen més amb l'esquerra. Els joves que no se senten propers a cap partit són majoritàriament apolítics.

Amb relació a la participació electoral, els que sempre voten sumen un 40%, els que a vegades voten sumen un 19% i els abstencionistes un 14%. Resta una quarta part que mai no ha pogut votar per raons d'edat, per estar empadronats a altres municipis o per ser estrangers.

La democràcia és la forma preferida de govern i l'opinió predominant és que la democràcia espanyola ha arribat al nivell de les europees. Amb l'acceptació del sistema democràtic coexisteix una visió crítica del seu funcionament i dels seus actors; això ho ratifica el 78% que

opinen que els polítics es critiquen molt entre ells, però en realitat tots són iguals i el 57% que opinen que en política és millor no tenir-hi res a veure (taula 5).

Més del 60% valoren positivament la gestió municipal a nivell global —opinen que és molt bona i bona—, un 28% la consideren regular i un 6,5% la critiquen. Altrament, un 42% valoren positivament el conjunt d'actuacions municipals adreçades als joves, un 36% regular i un 15% de forma negativa.

La principal demanda dels joves a l'Ajuntament de Barcelona és llocs de treball i, en segon lloc, habitatges accessibles. Quan se'ls demana que se cenyessin a les actuacions que figuren en un llistat del qüestionari, tornen a insistir en aquelles actuacions relatives a la promoció de l'ocupació, la informació sobre estudis i sortides professionals i la construcció d'habitatges assequibles. A continuació, demanen programes d'ajuda a joves discapacitats, programes d'informació sobre la sida i les drogues, l'ampliació de l'horari del transport públic i la promoció d'activitats culturals (gràfic 26).

Taula 5
Visió del sistema democràtic

	Acord	Desacord	NS/NC
La democràcia és preferible a qualsevol altra forma de govern	78,2	8,7	13,2
La democràcia espanyola ha arribat al nivell de les democràcies europees	47,7	32,0	20,3
Els partits polítics garanteixen el bon funcionament de la democràcia	38,6	46,9	14,5
Les eleccions no serveixen per a res perquè al final segueixen manant els de sempre	42,4	51,8	5,8
Els polítics es critiquen molt entre ells però en realitat són tots iguals	78,0	17,9	4,5
En política, és millor no tenir-hi res a veure	57,3	37,3	5,3

Taula 6
Els joves dels noranta (de 15 a 25 anys)

	1992	1997
Lloc de naixement		
Barcelona	87,3	88,5
Resta de Catalunya	4,8	3,0
Altres autonomies	6,0	5,3
Estranger	1,9	3,2
Situació actual		
Només estudia	50,0	46,7
Estudia i treballa	16,7	15,9
Treballa i a més estudia	5,4	4,1
Només treballa	15,8	20,8
Ni estudia ni treballa	12,0	12,4
Nivell d'estudis acabats		
Primària incompleta	1,8	1,8
EGB	31,7	26,7
ESO		2,2
BUP	11,7	9,4
COU	30,7	27,4
FP1	10,3	12,8
FP2	6,5	8,2
MP2		0,2
MP3		1,0
Universitaris grau mitjà	3,6	5,1
Universitaris grau superior	3,8	5,2
Tipus de contracte (per als que treballen)		
Fix	17,3	18,6
Temporal	53,8	53,7
No té contracte	28,5	26,1
NS-NC	0,5	1,5
Situació de convivència		
Amb els pares		88,0
Pare	78,9	
Mare	87,6	
Germans	52,7	
Germanes	35,5	
Avi	3,0	
Àvia	9,8	
Oncles	1,2	
Amb la parella	5,3	4,9
Amb la parella i els fills	2,5	2,2
Amb amics	2,3	2,2
Sol	0,8	1,6
Altres	1,7	1,1

Els nois insisteixen més en els temes esportius, culturals i referents a la prestació social substitutòria. Les noies volen rebre informació sobre estudis i sortides professionals, i programes d'ajuda a discapacitats. Altrament, els més joves estan interessats en l'ampliació de l'horari del transport públic i els més grans en la pro-

moció de l'ocupació i la construcció d'habitatges accessibles.

Els joves dels noranta

L'Enquesta de joves de la ciutat de Barcelona 1997 venia precedida per *L'Enquesta de Joves de la ciutat de Barce-*

lona 1992. L'univers de l'enquesta de 1997 és els joves barcelonins de 15 a 29 anys i l'univers de l'enquesta de 1992, els joves barcelonins de 15 a 25 anys. Per fer-les comparables cal igualar les edats. Només d'aquesta manera es poden apreciar les similituds i dissimilituds que es donen amb el pas del temps.

A continuació es comparen alguns resultats de les dues enquestes (taules 6, 7 i 8). Ens cenyim als joves de 15 a 25 anys i a aquelles qüestions formulades en els dos qüestionaris de forma idèntica. Cal subratllar que existeixen més semblances entre els joves de 1992 i els joves de 1997 que diferències destacables, i que en aquest article només es comenten de forma breu les diferències més significatives. Cal aclarir que els que el 1992 tenien de 15 a 19 anys, el 1997 tenen entre 20 i 24 anys; i els que tenien entre 20 i 24 anys, ara tenen de 25 a 29 anys. Per tant, l'enquesta de 1997 abasta tot l'univers de l'enquesta de 1992, excepte els que fa cinc anys tenien 25 anys i ara en tenen 30. L'enquesta de 1997 també incorpora un nou contingent amb joves de 15 a 19 anys.

- Actualment els joves donen més importància, confien més i estan més satisfets de la família. El nombre de joves de 15 a 25 anys que viuen a la llar d'origen és similar al de fa cinc anys.

- Estan més satisfets de la seva situació afectiva i de les relacions sexuals. Són més els que tenen relacions sexuals i es fa un major ús del preservatiu. Avui estan més d'acord amb la llibertat sexual.

Taula 7
Lleure i comportaments de risc dels joves dels noranta (de 15 a 25 anys)

	1992	1997	1992	1997
	Dies feiners		Cap de setmana	
Activitat de lleure més habitual				
Mirar la televisió	47,0	50,6	14,5	13,1
Anar de copes	3,8	2,8	28,5	25,1
Escoltar música	40,7	37,8	12,0	11,2
Llegir còmics	1,8		0,3	
Fer excursions	0,6	0,4	11,3	7,1
Llegir el diari	8,3	7,3	2,3	1,6
Anar a les discoteques	0,4	0,3	18,1	23,1
Anar al cinema	3,6	5,9	15,1	15,8
Llegir llibres	24,7	20,8	5,1	2,9
Videomusicals	0,8		0,6	
Museus/exposicions	0,3	0,6	1,3	1,2
Fer esport	18,1	17,3	11,4	13,0
Escoltar la ràdio	8,3	9,6	1,9	2,2
Passejar	5,0	5,8	8,9	11,8
Sortir amb els amics	23,1	23,9	62,0	59,5
Llegir revistes	2,5	1,8	0,8	1,0
Ordinador		8,2		3,0
Activitats associatives		1,9		2,0
Anar de compres		3,3		4,7
Altres	3,9	0,7	2,1	0,7
No tinc temps lliure	2,6	0,2	1,4	0,4
Hàbit de fumar				
Sí	46,5	50,7		
No	53,4	48,6		
NC	0,1	0,7		
Ha provat alguna vegada				
Porros	33,8	44,2		
Àcids		10,1		
Amfetamines	5,5	5,6		
Tranquil·litzants		6,2		
Inhalants	3,3	2,1		
Cocaïna	9,0	8,5		
Heroïna	0,9	0,1		
Drogues de disseny		7,4		

- Pel que fa a les relacions de parella, actualment valoren més la fidelitat, els fills i el repartiment de les tasques domèstiques; en canvi no atorguen tanta importància a pertànyer a un mateix entorn social (tenir les mateixes creences religioses, ser de la mateixa raça, tenir el mateix nivell cultural).

- En el present valoren i confien menys en els estudis; tanmateix, estan més satisfets de la seva formació que fa cinc anys.

- Valoren més el treball, sobretot com a un mitjà per guanyar diners. Els que treballen es mostren més satisfets de la seva feina i del seu sou que fa cinc anys, però estan més descontents de l'estabilitat laboral. Ara, saber-se adaptar a tot contribueix a tenir èxit en la vida.

- Socialment el que més els preocupa i preocupava és l'atur, però actualment no els preocupa tant com abans.²

- Actualment es valoren més els amics que fa cinc anys.

- Un 51% dels joves fumen, mentre que el 1992 ho feien un 46,5%. També són més els que han provat els porros alguna vegada i que estan d'acord amb la despenalització de la droga.

- El 1992 estaven més disposats a lluitar per la protecció de la natura i els drets humans. Ara estan més disposats arriscar-se per la igualtat de races i de gènere.

2. En la interpretació dels resultats cal ser prudent, ja que en el qüestionari de 1997 la pregunta era oberta i en el qüestionari de 1992 tancada, la qual cosa els fa només relativament comparables.

Taula 8
Algunes opinions dels joves dels noranta (de 15 a 25 anys)

	1992	1997
Aspectes vitals més importants (tres respostes)		
Família	68,1	74,3
Amics	66,4	71,9
Parella	32,3	33,3
Amor	30,0	24,6
Estudis	27,7	20,2
Treball	25,5	33,4
Diners	15,8	14,7
Èxit personal	13,7	10,2
Cultura	6,5	4,2
Oci	4,3	5,4
Religió	3,3	2,5
Matrimoni	2,8	2,9
Política	0,8	1,0
Altres	1,3	0,9
NS-NC	0,2	0,0
Molta i bastant satisfacció		
Família	90,6	94,9
Salut	88,4	93,7
Situació afectiva	78,1	82,6
Estudis	65,9	72,6
Situació econòmica	55,7	51,7
Relacions sexuals	48,2	57,8
Treball	38,0	33,8
Acord sobre algunes qüestions sobre la immigració		
Es difícil la convivència entre persones de diferents cultures	41,3	30,7
Els països rics han de contribuir econòmicament al desenvolupament dels països pobres	92,7	89,9
Cal limitar l'entrada d'immigrants al país	33,9	27,0
Forma part d'una associació	34,7	39,5
Molta i bastant confiança		
Monarquia	34,1	37,7
Parlament espanyol	29,9	33,3
Exèrcit	18,3	20,6
Universitat	73,8	73,1
Tribunals de Justícia	40,9	38,9
Església	20,9	19,4
Família	90,6	96,2
Premsa	51,0	45,5
Partits polítics	10,8	10,5
Matrimoni	70,7	74,6
Sindicats	30,4	29,1
Policia	38,7	44,2
Govern de l'Estat	21,1	30,5
Generalitat	43,8	50,1
Bancs	40,5	41,2
Empreses públiques	33,0	47,3
Empreses privades	46,6	49,5
Ajuntament	45,2	55,4

- El grau d'acord actual amb el desarmament i l'objecció de consciència és similar al de fa cinc anys. Ara bé, actualment hi ha més objectors, concretament un 18% més.

- Hi ha una mica més d'associats ara que fa cinc anys i no només en entitats esportives, sinó també en moviments humanitaris, ecologistes, d'ajuda al Tercer Món, entre altres.

- Els joves d'ara donen més importància a la propietat privada i atorguen més crèdit a les institucions econòmiques. També tenen més confiança en les institucions polítiques que fa cinc anys, sobretot l'Ajuntament. Valoren igual els tribunals de justícia, els sindicats i els partits polítics. De la premsa, se'n refien menys.

- Un 23% consideren que en política és més important ser fidel a uns principis que adaptar-se a la realitat; el 1992, un 28% era del mateix parer.

	1992	1997
Posició ideològica		
Extrema esquerra	2,5	1,8
Esquerra	20,8	27,5
Centre esquerra	8,9	13,7
Centre	11,6	13,4
Centre dreta	9,3	6,1
Dreta	4,8	5,5
Extrema dreta	0,9	0,9
Apolítics	28,6	15,7
NS-NC	12,7	15,4
El més important en política		
Ser fidel a uns principis	28,3	22,7
Saber-se adaptar a la realitat	63,5	67,9
Altres	1,7	0,6
No sap	5,3	8,4
No contesta	1,3	0,4
Acord sobre algunes qüestions polítiques		
La democràcia espanyola ha arribat al nivell de les democràcies europees	35,4	47,1
En política és millor no tenir-hi res a veure	52,0	59,6
Els partits polítics garanteixen el bon funcionament de la democràcia	38,3	37,3
Les eleccions no serveixen per a res perquè segueixen manant els de sempre	37,8	43,4
La democràcia és preferible a qualsevol altra forma de govern	75,4	76,2
Els polítics es critiquen molt entre ells, però en realitat tots són iguals	74,8	80,0

- Els joves d'ara equiparen més la democràcia espanyola a les europees i també aprecien més la utilitat de les eleccions. També es mostren més d'acord

amb el socialisme. Augmenten, però, la crítica cap als polítics i són més els que diuen que, en política, és millor no tenir-hi res a veure.

CONDUCTES DE SALUT DELS JOVES ESCOLARITZATS A SECUNDÀRIA

ELIA DíEZ, MANEL NEBOT, JORDI BARNIOL, JOAN R. VILLALBÍ Institut Municipal de Salut Pública
OLGA JUÁREZ. Centre d'Estudis per a la Prevenció de la Sida

L'Institut Municipal de Salut Pública estudia periòdicament les conductes de salut dels estudiants de Barcelona. Els anys 1987, 1992, 1994 i 1996 es van fer enquestes als escolars de 2n d'ESO i equivalents (8è d'EGB). L'estudi que es presenta a continuació és el primer adreçat a estudiants de 4t d'ESO o equivalents (2n de BUP i 2n de FP) de la ciutat, que es planteja un cop ha començat l'extensió de l'escolaritat obligatòria fins als 16 anys.

L'enquesta FRESC 96 ha estat dissenyada i analitzada per un equip multidisciplinar: Manuela Ballestín, Jordi Barniol, Elia Díez, Lourdes Egea, Olga Juárez, Miguel Martín, Manel Nebot, Joan R. Villalbí i Francesc Villamarín. Ha estat parcialment finançada per la beca del Fondo de Investigaciones Sanitarias FIS 97/0798.

Introducció

A Barcelona, les principals causes de mortalitat prematura entre els homes són les causes externes, seguides per la sida i pel tumor maligne de pulmó. Entre les dones, la sida és la primera causa de mortalitat prematura, essent la segona les causes externes i la tercera el tumor maligne de mama. Entre els 15 i els 34 anys, en ambdós sexes, destaquen com a principals causes de mortalitat la sida, els accidents de vehicles a motor i la reacció aguda adversa a drogues.

Aquestes causes de mortalitat prematura s'associen a factors socials, econòmics i culturals. També es relacionen amb l'adopció de comportaments de

risc a l'adolescència, vinculats a la utilització de substàncies addictives (tabac, alcohol i altres drogues), a l'ús poc segur de motos i cotxes, amb freqüència lligat al consum d'alcohol o d'altres drogues així com a la pràctica de relacions sexuals sense protecció.

En aquest article es descriu el consum d'alcohol, de tabac, de cannabis i d'altres drogues, la pràctica de relacions sexuals coitals i la seva relació amb algunes variables sociodemogràfiques (el gènere, l'edat, la titularitat de l'escola, el tipus d'estudis —acadèmics o professionals—, el nivell d'instrucció del pare i de la mare i la disponibilitat de diners setmanals per lleure) dels joves escolaritzats a 4t d'ESO, 2n de BUP i 2n d'FP1 de Barcelona.

Material i mètodes

Es va fer una enquesta a una mostra aleatòria i estratificada dels centres d'ensenyament primari i secundari (BUP, Formació Professional de 1r grau, ESO i Batxillerat) públics i privats de Barcelona el mes d'abril de 1996. En total hi havia en aquell moment 26.249 alumnes matriculats en aquest nivell, dels quals 15.385 feien 2n de BUP, 1.652 4t d'ESO i 9.212 2n d'FP1.

La mostra es va estratificar segons el tipus d'estudis (BUP, FP i ESO), la titularitat de l'escola (pública, privada i concertada) i el nivell socioeconòmic del centre segons un índex de capacitat econòmica familiar del barri, que es classifica en baix i alt. Cada escola es trobava

representada de forma proporcional al número d'aules per curs. Es va escollir una mostra de 1.009 individus (36 aules) per aconseguir una precisió d'un 3%, amb un nivell de confiança del 95%, en el supòsit de màxima indeterminació ($p=q=0,5$). La mostra final va quedar constituïda per 35 aules ja que una escola no va voler participar. La taula 1 presenta les característiques de la mostra quant a edat, gènere, titularitat, tipus d'estudis, nivell d'instrucció dels pares, índex de capacitat econòmica familiar del barri i diners setmanals per lleure.

El qüestionari es basa en qüestionaris utilitzats en estudis europeus, en la *Youth Risk Behavior Survey* que es fa als EE.UU. des del 1991, i en els qüestionaris utilitzats en els programes de prevenció de la sida (PRÉSSEC) i de prevenció del consum de drogues (PASE i DECIDEIX) que es porten a terme als centres d'ensenyament secundari de Barcelona. S'han utilitzat preferentment les preguntes del qüestionari FRISC, enquesta sobre el consum d'alcohol, de tabac, d'altres drogues i l'exercici físic, que s'ha fet a mostres representatives d'escolars de 8è curs a Barcelona els anys 1987, 1992 i 1994.

Es va provar una versió preliminar del qüestionari de forma escrita i mitjançant entrevistes personals. Les enquestes van ser administrades pels equips territorials de salut municipal. Amb l'objectiu de millorar la validesa de les respostes, s'explicava als estudiants que les enquestes eren anònimes, informatitzades i analitzades per personal

exterior a l'escola. Una vegada emplenat el qüestionari era introduït i tancat pel mateix alumne en un sobre, i recollit per la infermera de l'equip.

El qüestionari complet recull un seguit de conductes de salut (consum de tabac, d'alcohol, d'altres drogues, rela-

cions sexuals, ús de preservatius, ús d'altres anticonceptius, ús de vehicles, ús de cinturó de seguretat i casc, accidents, lleure, exercici físic), variables sociodemogràfiques (edat, sexe, nivell instrucció pares, barri de residència de la família), i determinants conductuals

(actituds relatives a cada conducta, influència social de pares, germans, amics i millor amic; motivació, autoeficàcia i expectatives de conducta). En aquest article es presenta una descripció dels consums de drogues i les relacions sexuals. Després s'analitza la relació entre cadascuna de les conductes (haver provat el tabac, consum en el darrer mes, haver provat l'alcohol, consum en el darrer mes, haver mantingut relacions sexuals, utilització de preservatius, haver provat el cannabis, haver provat altres drogues) i el gènere, l'edat, la titularitat del centre, el tipus d'estudis, acadèmics o professionals, el nivell d'estudis del pare, el nivell d'estudis de la mare i els diners setmanals per a lleure. Els individus més grans de 18 anys (n=23, 2,3% del total) han estat exclosos del present estudi, ja que s'exploren conductes que canvien amb la edat.

Resultats

La taula 2 descriu el consum de tabac, d'alcohol, les relacions sexuals i el consum de drogues dels estudiants. Gairebé un 70% ha fumat alguna vegada, i un 27% fuma a diari. Un 88% ha begut alcohol en alguna ocasió i un 31% en pren almenys una vegada a la setmana, tot i que pràcticament cap jove beu a diari. Pel que fa a l'ús de les altres drogues, un 34% ha provat el cannabis i un 16% declara haver provat alguna de les altres drogues il·legals. Un 15% dels alumnes diu que ha pres 10 o més vegades cannabis. En la resta de drogues la

Taula 1

Descripció de la mostra d'alumnes escolaritzats a 2n de BUP, 2n d'FP i 4t d'ESO. Enquesta FRESC. Barcelona, 1996.

Edat	N.	%
14 anys	5	0,5
15 anys	460	48,7
16 anys	322	34,0
17 anys	113	11,9
18 anys	46	4,9
Gènere		
Noi	388	41,1
Noia	556	58,9
Titularitat del centre		
Públic	368	38,9
Concertat	363	38,4
Privat	215	22,7
Tipus d'estudis de secundària		
BUP	577	61,0
FP	271	28,6
ESO	98	10,4
Estudis del pare*		
Sense estudis o 1r grau	67	7,1
2n grau, 1r i 2n cicle	501	52,9
3r cicle	245	25,9
No consta	133	14,1
Estudis de la mare*		
Sense estudis o 1r grau	85	8,9
2n grau, 1r i 2n cicle	584	61,5
3r cicle	175	18,4
No consta	102	11,3
Índex de capacitat econòmica familiar**		
< 85	194	20,5
85-111	346	36,6
>111	256	27,0
No consta	150	16,0
Diners setmanals per al lleure		
<800 pessetes	219	23,2
801-1.499 pessetes	216	22,8
1.500-2.000 pessetes	259	27,4
>2.000 pessetes	252	26,6

* Inclou la categoria "no consta"

** Índex de capacitat econòmica familiar. Mitjana de Barcelona = 100

Taula 2
Consum de tabac, consum d'alcohol, relacions sexuals, ús de preservatius i consum de drogues entre els joves escolaritzats a 4t d'ESO o equivalent. Barcelona, 1996.

	N.	%
TABAC		
Ha fumat alguna vegada	661	69,9
Consum de tabac últim mes		
Diari	249	26,9
Setmanal	100	10,8
Inferior a setmanal	87	9,4
No fumador	488	52,8
ALCOHOL		
Ha begut alguna vegada	829	88,1
Consum d'alcohol últim mes		
Diari	3	0,3
Setmanal	292	31,3
Inferior a setmanal	206	22,1
No bevedor	432	46,3
RELACIONS SEXUALS		
Ha mantingut alguna relació sexual coital	141	15,0
Freqüència entre els que han mantingut relacions sexuals		
Només una vegada	51	36,2
Rarament	21	14,9
Poques vegades al mes	41	29,1
Diversos cops per setmana	28	19,9
Us de preservatius entre els que han mantingut relacions sexuals		
Sempre	78	56,1
Gairebé sempre	32	23,2
La meitat de les vegades	7	5,1
Rarament	12	8,7
Mai	9	6,5
DROGUES		
Ha provat el cannabis	324	34,3
Ha provat altres drogues	156	16,5

Taula 3
Conductes de salut per gèneres a 4t d'ESO o equivalents. Barcelona, 1996.

	Noi		Noia	
	N.	%	N.	%
Tabac				
Ha fumat alguna vegada	247	63,8	412	74,1
Consum diari o setmanal (últim mes)	109	28,9	177	43,9
Alcohol				
Ha begut alguna vegada	338	87,6	489	88,4
Consum diari o setmanal (últim mes)	136	35,2	158	29,0
Relacions sexuals				
Ha mantingut relacions sexuals	66	17,2	74	13,4
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	52	78,8	62	79,5
Drogues				
Ha provat el cannabis	138	35,6	185	33,4
Ha provat altres drogues	58	14,9	98	17,6

freqüència d'ús és mínima: la major part declaren un ús d'una o dues vegades a la vida.

Un 15% ha mantingut relacions sexuals coitals; d'aquests, un 36% només ha tingut una única relació sexual. Pràcticament un 80% dels que n'han tingut declara usar sempre o gairebé sempre preservatius.

La taula 3 presenta les conductes per gènere. Un 74% de les noies i un 64% dels nois han provat el tabac. Igualment, el consum diari o setmanal de tabac (fumador habitual) de les noies és molt superior al dels nois. No hi ha diferències entre sexes quant al fet d'haver provat l'alcohol, però un 35% dels nois beu diàriament o setmanalment (bevedor habitual), davant un 29% de les noies.

Un 17% dels nois i un 13% de les noies declaren haver mantingut relacions sexuals. El 80% fan servir preservatius sempre o gairebé sempre en les seves relacions. No hi ha diferències entre els gèneres en relació amb el fet d'haver provat el cannabis i les altres drogues.

Com es mostra en la taula 4, gairebé totes les conductes estudiades es relacionen amb l'edat, que en aquest cas indica haver repetit algun curs. Un 33% dels grans davant un 12% dels joves han mantingut relacions sexuals coitals. No hi ha cap diferència en l'ús de preservatius. El provar cannabis o d'altres drogues també es troba molt relacionat amb l'edat.

Es veu (taula 5) que la titularitat del centre no es relaciona amb les conductes estudiades, llevat del fet d'haver provat

Taula 4
Conductes de salut segons grups d'edat a 4t d'ESO o equivalents. Barcelona, 1996.

	15 o 16 anys		17 o 18 anys	
	N.	%	N.	%
Tabac				
Ha fumat alguna vegada	527	67,5	131	82,4
Consum diari o setmanal (últim mes)	260	34,1	88	46,2
Alcohol				
Ha begut alguna vegada	674	86,6	152	96,2
Consum diari o setmanal (últim mes)	221	38,7	73	56,5
Relacions sexuals				
Ha mantingut relacions sexuals	89	11,5	52	32,9
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	70	80,4	40	76,9
Drogues				
Ha provat el cannabis	250	32,1	72	45,3
Ha provat altres drogues	105	13,4	50	31,4

Taula 5
Conductes de salut segons la titularitat del centre a 4t d'ESO o equivalents. Barcelona, 1996.

	Concertat i privat		Públic	
	N.	%	N.	%
Tabac				
Ha fumat alguna vegada	400	69,2	261	71,1
Consum diari o setmanal (últim mes)	205	36,2	144	40,3
Alcohol				
Ha begut alguna vegada	495	86,1	334	91,3
Consum diari o setmanal (últim mes)	187	31,2	117	32,3
Relacions sexuals				
Ha mantingut relacions sexuals	87	15,2	54	14,8
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	73	85,8	38	70,4
Drogues				
Ha provat el cannabis	193	33,4	131	35,7
Ha provat altres drogues	86	14,9	70	19,0

Taula 6
Conductes de salut segons el tipus d'estudis a 4t d'ESO o equivalents. Barcelona, 1996.

	BUP i ESO		FP	
	N.	%	N.	%
Tabac				
Ha fumat alguna vegada	446	66,2	215	79,3
Consum diari o setmanal (últim mes)	219	33,3	130	48,9
Alcohol				
Ha begut alguna vegada	589	87,5	240	89,6
Consum diari o setmanal (últim mes)	202	30,3	93	35,2
Relacions sexuals				
Ha mantingut relacions sexuals	81	12,1	60	22,4
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	63	78,8	47	79,6
Drogues				
Ha provat el cannabis	214	31,8	110	40,6
Ha provat altres drogues	99	14,7	57	21,0

l'alcohol, que és més freqüent entre els alumnes de les escoles públiques. Tot i que no arriba a la significació estadística, l'ús de preservatius és un 15% superior entre els alumnes de les escoles concertades i privades que el de les públiques.

Els alumnes de FP han provat el tabac i fumen regularment molt més freqüentment que els altres (d'ESO i BUP) (taula 6). En canvi, el consum d'alcohol entre ambdós tipus d'estudis no presenta diferències. Gairebé un 17% dels alumnes de FP han mantingut relacions sexuals, davant un 12% dels alumnes de BUP i ESO, però de nou no hi ha diferències en la utilització de preservatius. Els alumnes de FP han provat el cannabis i les altres drogues més sovint que els d'estudis acadèmics.

A la taula 7 es presenta la relació entre les diferents conductes i el nivell d'estudis del pare. Els fills dels pares menys instruïts han provat amb més freqüència el tabac que els dels altres dos grups, tot i que la diferència no és estadísticament significativa. El consum habitual de tabac presenta una clara tendència al consum a mesura que decreix la formació. No es troben associacions significatives en cap altra conducta, tot i que cal apreciar les tendències decreixents de les variables "haver mantingut relacions sexuals" i "haver provat altres drogues". Es veu una tendència a l'augment de la freqüència d'haver provat el tabac, no significativa, i un augment significatiu del consum habitual de tabac inversament proporcional als estudis de la mare.

Taula 7
Conductes de salut segons el nivell d'instrucció del pare i de la mare a 4t d'ESO o equivalents. Barcelona, 1996.

	Nivell d'instrucció del pare					
	Sense estudis o primer grau		2n grau, 1r i 2n cicle		Universitari	
	N.	%	N.	%	N.	%
Tabac						
Ha fumat alguna vegada	51	76,1	348	69,6	171	69,8
Consum diari o setmanal (últim mes)	30	45,4	195	40,0	76	31,7
Alcohol						
Ha begut alguna vegada	63	94,0	448	89,8	218	89,3
Consum diari o setmanal (últim mes)	20	26,9	162	32,7	81	33,4
Relacions sexuals						
Ha mantingut relacions sexuals	13	19,4	78	15,6	26	10,7
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	8	61,6	64	83,1	19	76,0
Drogues						
Ha provat el cannabis	21	31,3	162	32,4	906	36,9
Ha provat altres drogues	14	20,9	82	16,4	357	14,3
Nivell d'instrucció de la mare						
Tabac						
Ha fumat alguna vegada	68	80,0	408	70,0	118	67,4
Consum diari o setmanal (últim mes)	31	41,7	225	39,6	40	29,4
Alcohol						
Ha begut alguna vegada	76	90,5	519	89,2	156	89,7
Consum diari o setmanal (últim mes)	28	34,1	182	32,7	57	33,0
Relacions sexuals						
Ha mantingut relacions sexuals	12	14,1	94	16,2	19	10,9
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	10	83,4	73	78,5	16	88,9
Drogues						
Ha provat el cannabis	30	35,3	197	33,8	596	33,9
Ha provat altres drogues	15	17,6	100	17,1	247	13,7

Taula 8
Conductes de salut segons els diners setmanals disponibles per a lleure a 4t d'ESO o equivalents. Barcelona, 1996.

	< 1.500 pessetes		≥ 1.500 pessetes	
	N.	%	N.	%
Tabac				
Ha fumat alguna vegada	262	60,4	399	78,1
Consum diari o setmanal (últim mes)	138	32,7	298	59,5
Alcohol				
Ha begut alguna vegada	365	84,3	464	91,3
Consum diari o setmanal (últim mes)	90	21,0	205	40,6
Relacions sexuals				
Ha mantingut relacions sexuals	43	9,9	98	19,4
Utilitza preservatius sempre o gairebé sempre	35	81,4	75	75,1
Drogues				
Ha provat el cannabis	104	24,0	220	43,1
Ha provat altres drogues	42	9,7	114	22,3

La taula 8 presenta les associacions entre la disponibilitat de diners per a ús propi i el consum de tabac, d'alcohol, de drogues i la pràctica de relacions sexuals. L'única variable que no es relaciona amb els diners setmanals és l'ús de preservatius, el qual és paradoxalment superior entre els que disposen de menys diners a la setmana.

Discussió

Els resultats de l'estudi es poden extrapolar als estudiants de 4t de secundària (i equivalents) de la ciutat. La representativitat pot considerar-se preservada en disposar d'una mostra en què només es va negar a col.laborar una d'entre 36 aules. La relació entre els alumnes presents i els matriculats va ser del 91% (una mitjana de 3 alumnes absents per aula). Cal tenir present que és possible que els absents tinguin més relacions sexuals i consumeixin més drogues que els presents, segons els resultats d'altres estudis.

Respecte la utilització d'un qüestionari autoadministrat per mesurar conductes socialment poc desitjables, tant la taxa de no respostes com la concordància entre preguntes relacionades van ser bones. Això es pot relacionar amb l'ús de qüestionaris validats prèviament al procés d'administració, en què es destacava la utilitat futura i l'anonimat, i també amb la prova pilot del qüestionari mitjançant entrevistes personals. Només una de les variables estudiades en aquest document va presentar problemes de

validesa: el consum de drogues diferents a el cannabis. Les entrevistes van permetre detectar problemes per distingir les drogues esmentades. Així, els consum d'amfetamines, èxtasi, coles i dissolvents, LSD i sedants no han estat inclosos a l'anàlisi de forma independent, sinó en forma de variable sumari, que recull l'ús d'alguna droga diferent al cannabis.

Entre els resultats de l'enquesta destaca que un 27% dels alumnes fumen a diari. El consum de tabac de les noies duplica el dels nois; un 44% de les noies fumen diàriament o setmanalment, per un 29% dels nois. És destacable l'important increment de consum de tabac que es dona des de 8è d'EGB, curs en què un 4,4% fumen cada dia. El tabaquisme és similar al global d'Espanya, segons l'Enquesta del Plan Nacional de Drogas de 1994, que trobava un consum diari d'un 21% entre joves de 14 a 18 anys, una mostra més jove que la del FRESC (Barrio, 1995), i és discretament superior al dels joves de 15 anys (cal recordar que els d'aquesta enquesta FRESC són més grans) dels països de la Comunitat Europea.

L'anàlisi bivariada mostra que els repetidors fumen més que la resta, i els alumnes de FP gairebé dupliquen el consum. Els fills dels pares més instruïts fumen menys, encara que la diferència no és estadísticament significativa. Els alumnes que tenen més de 1.500 pessetes a la setmana fumen significativament més que els altres.

Respecte el consum d'alcohol, no hi ha consumidors d'alcohol a diari, però més de la meitat n'han begut alguna vega-

da l'últim mes. El 35% dels nois beuen alcohol almenys una vegada a la setmana, i un 29% de les noies. El consum és inferior al global d'Espanya l'any 1994. El consum d'alcohol dels grans és molt superior al dels petits i la disponibilitat de 1.500 pessetes a la setmana també multiplica el consum.

El 15% dels joves de 2n de BUP, 2n d'FP1 i 4t d'ESO han tingut relacions sexuals coitals, i entre aquests la meitat n'han tingut una vegada o en tenen rarament. Prop del 80% utilitza preservatius sempre o gairebé sempre. Els sexualment actius superen discretament la proporció trobada en una enquesta feta als estudiants de secundària de Barcelona l'any 1993, i és inferior a la trobada a una enquesta domiciliària als joves de Barcelona.

La prevalença de joves que han tingut relacions sexuals entre el grup dels repetidors (17 i 18 anys) és molt superior a la dels no repetidors. D'altra banda, els estudiants d'FP tenen més relacions sexuals coitals que els BUP i ESO conjuntament. El nivell d'instrucció del pare presenta una relació inversa amb les relacions sexuals, però no és significativa. A l'anàlisi bivariada la prevalença de relacions sexuals és més elevada entre els que disposen de més diners a la setmana.

El 34% dels estudiants diuen que han provat el cannabis, un 45% dels grans i un 32% dels més joves. Els de FP i els que disposen de més diners l'han provat amb més freqüència que els altres. Un 16% diuen que han provat una o més de les altres drogues, amb més freqüència entre els més grans, els d'FP i els

de més "setmanada". El paper dels diners disponibles és determinant en els tres consums, però l'estudi no permet determinar el sentit de la relació: si en demanen més perquè "ho necessiten", o si ho fan més perquè en tenen. En tot cas, els pares (generalment els proveïdors dels diners disponibles) han de conèixer aquesta relació i haurien d'ajudar a administrar els recursos als fills.

En definitiva, el que es desprèn d'aquest estudi és que ja hi ha un grup que fuma, beu i ha provat el cannabis, i que, a més, cal esperar que el grup poli-consumidor creixi amb l'edat, tot començant pel tabac. Des del punt de vista educatiu, si bé l'experimentació amb les drogues pot considerar-se funcional, ja que pot complir un paper en el desenvolupament d'alguns adolescents, no es pot oblidar que les drogues són addictives, que el seu ús es promou entre els més petits servint interessos comercials, que el consum de tabac dels nostres joves és relativament important respecte el de la Comunitat Europea i que, per ara, el tabaquisme és la principal causa de mortalitat evitable en el nostre país. En conseqüència, cal ajudar els joves a anticipar i resoldre les primeres exposicions a les drogues, especialment el tabac.

A 2n de BUP, 2n d'FP i ESO un 15% dels adolescents tenen relacions sexuals coitals. A l'entorn d'aquest curs tots els joves haurien de tenir accés a educació sexual, suport emocional i preservatius per a prevenir malalties de transmissió sexual i embarassos no desitjats. ■

ELS JOVES I LA SIDA

OLGA JUÁREZ, Centre d'Estudis per a la Prevenció de la Sida

ELIA DÍEZ, MANEL NEBOT, Institut Municipal de Salut Pública

JORDI BARNIOL, JOAN R. VILLALBÍ, Institut Municipal de Salut Pública, Institut de Salut Pública de Catalunya

FRANCESC VILLAMARÍN, Facultat de Psicologia, Universitat Autònoma de Barcelona

L'enquesta sobre Factors de risc a l'escola secundària (FRESC) va ser elaborada i analitzada per tècnics de l'Institut Municipal de Salut Pública i del Centre d'Estudis per a la Prevenció de la Sida, i va comptar amb la col·laboració de professors de la Universitat Autònoma de Barcelona. En aquest article es presenten els resultats pel que fa als comportaments sexuals dels joves escolaritzats relacionats amb la infecció de la sida.

Introducció

Els casos nous de sida per any a Espanya, Catalunya i Barcelona han començat a reduir-se, tot i que Espanya continua sent el país europeu amb més afectats, triplicant la mitjana del conjunt de països de la Unió Europea. L'evolució de les grans vies de transmissió és desigual; si bé actualment la infecció per una transfusió o un derivat de sang en el nostre medi és pràcticament impossible, i des del 1996 la transmissió entre usuaris de drogues injectades i entre barons homosexuals ha començat a disminuir, la transmissió heterosexual encara no ha començat l'esperat declivi. A més de la incidència de l'educació preventiva sobre tota la societat i els col·lectius més afectats, la combinació de nous medicaments en el tractament de la malaltia ha estat determinant en la reducció de nous casos. La teràpia combinada i precoç està aconseguint reduir les probabilitats de desenvolupar la sida en una part dels infectats pel virus de la immunodeficiència humana; tot i que el tractament és molt costós,

no és innocu i, òbviament, no se'n coneixen els resultats a llarg termini.

El nombre de persones infectades pel VIH no se sap amb exactitud, però es calcula que a Espanya hi ha entre 120.000 i 150.000 infectats. Un estudi recent ha permès saber que una de cada 300 dones que pareixen a Catalunya és seropositiva, i aquesta proporció augmenta a una de cada 155 entre el grup d'edat de 15 a 25 anys.

Els adolescents són un grup de risc per a la infecció pel VIH, tot i que el nombre de casos de sida en adolescents és relativament baix. Des del 1981 fins al desembre de 1998 només hi ha hagut 23 casos de sida entre els joves de 15 a 19 anys de Barcelona, però els malalts de 20 a 29 anys han estat 1.377. Prenent en consideració el llarg període de latència de la malaltia, uns 10 anys, les dades precedents suggereixen que la major part dels malalts de sida barcelonins es va infectar entre els 15 i els 30 anys.

Fins al moment es disposa de poca informació sobre conductes relacionades amb la infecció pel VIH en els adolescents escolaritzats al nostre medi. En aquest article presentem els resultats de l'enquesta sobre *Factors de risc a l'escola secundària* (FRESC) que, entre altres conductes relacionades amb la salut, recull comportaments relacionats amb la transmissió sexual de la sida i diferents determinants d'aquests comportaments, com són algunes actituds, creences, intencions de conducta futura i experiències prèvies. S'han estudiat especialment les diferències entre els nois i les

noies, molt importants per a la comprensió i el desenvolupament de futures intervencions preventives.

Metodologia

Es tracta d'una enquesta transversal, aleatòria, estratificada per titularitat del centre (públic, privat i concertat), tipus d'estudi (BUP, FP, ESO) i nivell socioeconòmic del barri. L'enquesta, anònima i confidencial, va ser administrada l'abril del 1996. L'univers són els estudiants de 2n de BUP, 2n d'FP1 i 4t d'ESO de Barcelona, que en el moment de l'enquesta eren 26.173 alumnes. Es van seleccionar de forma aleatòria 36 aules de les quals una es va negar a administrar el qüestionari. Finalment hi van participar 35 aules (n=981). L'error màxim va ser del +/- 3% amb un nivell de confiança del 95%. Es va provar una versió preliminar del qüestionari, per avaluar-ne la comprensió, la factibilitat i la longitud, mitjançant una prova pilot del qüestionari i entrevistes individuals. Es va estudiar la coherència en les respostes (concordança quant a l'ús de preservatiu= 94%).

Pel que fa a la conducta sexual i els determinants, l'instrument utilitzat es va dissenyar segons en el qüestionari del programa de prevenció de la sida (PRESEC) que es fa al 30% dels centres de secundària de Barcelona, el qüestionari desenvolupat pel Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat l'any 1991, el qüestionari "Sida i adolescència" de Múrcia (1991) i altres d'estudis europeus i norda-

monografies

mericans. Es van analitzar les relacions amb el gènere de les següents variables:

- *susceptibilitat*, o risc percebut pel jove en relació a infectar-se pel VIH,

- *severitat*, o gravetat de la sida percebuda pel jove en relació a infectar-se pel VIH,

- *beneficis* percebuts pel jove en relació a l'ús del preservatiu,

- *barreres* percebudes pel jove en relació a l'ús del preservatiu,

- *autoeficàcia*, o sentir-se capaç de fer alguna acció (comprar preservatius, portar preservatius al damunt, convèncer la parella habitual de fer servir preservatius, rebutjar una relació sexual no protegida, posar-se o posar a la parella un preservatiu correctament),

- *norma social*, o influència que exerceix la societat en general, els amics o la parella sobre l'ús del preservatiu,

- *intenció* de fer servir sempre el preservatiu amb la parella habitual, amb una parella casual i intenció de rebutjar una relació sexual no protegida,

- *conducta sexual*, que inclou la freqüència de relacions sexuals coïtals, el mètode anticonceptiu que utilitza o ha utilitzat i la freqüència de l'ús del preservatiu,

- *experiència* en haver comprat preservatius i en haver rebutjat una relació sexual per no poder utilitzar preservatiu.

Resultats

Es va seleccionar una mostra de 36 aules, de 30 escoles; de les quals finalment van participar 35. Dels alumnes

matriculats en aquestes aules (n=1.080), se'n van enquestar 981, que representa una participació del 90,8%.

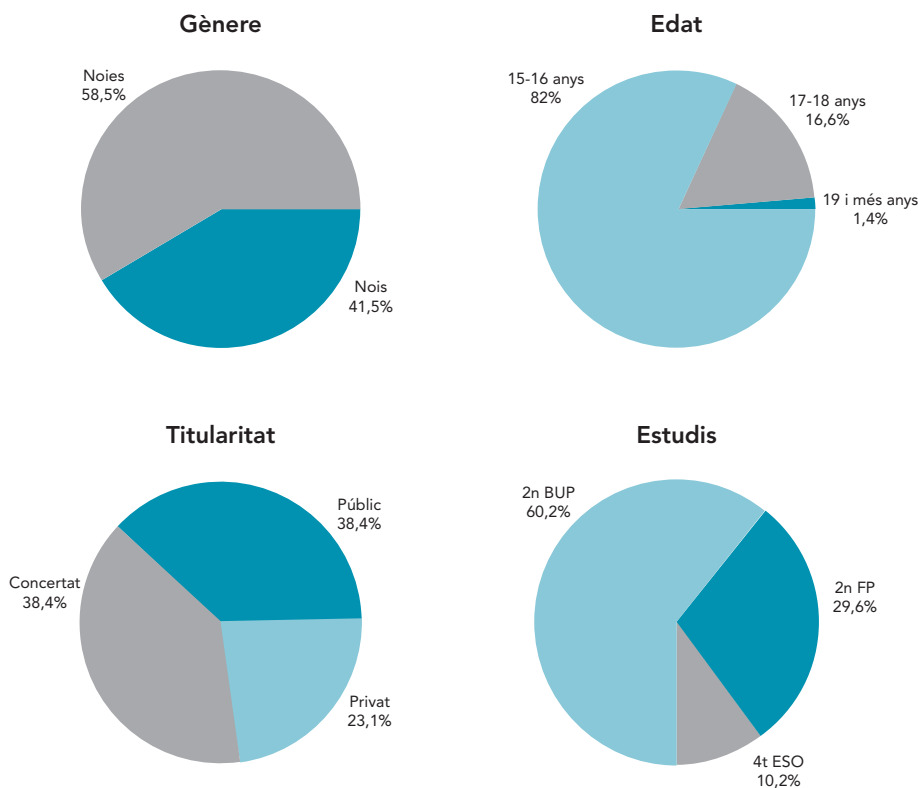
En els gràfics es pot veure la distribució del gènere, l'edat, la titularitat i el tipus d'estudis dels estudiants de la mostra.

En relació al nivell d'estudis de la mare, un 2,8% responen "sense estudis", un 6,3% "estudis de primer grau", un 29,9% "segon grau, primer cicle", un 31,8% "segon grau, segon cicle", un 18,6% "estudis de tercer cicle" i un 10,6% contesten "no ho sé". Quant al nivell

d'estudis del pare, un 2,5% dels adolescents responen "sense estudis", un 4,7% "estudis de primer grau", un 21,9% "segon grau, primer cicle", un 30,8% "segon grau, segon cicle", un 26,5% "estudis de tercer cicle" i un 13,6% no ho saben.

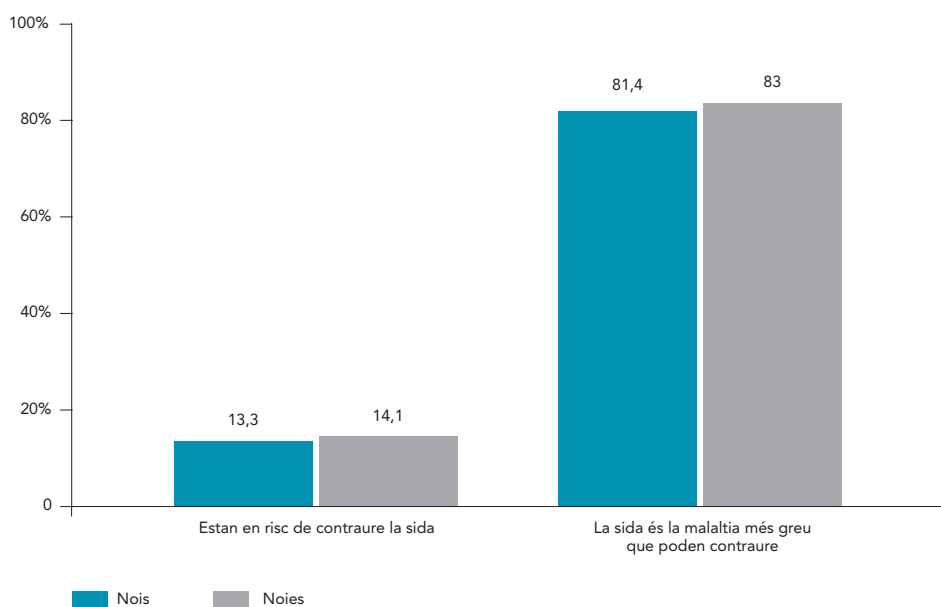
L'Índex de capacitat econòmica familiar (ICEF) és de 100 per a tot Barcelona. Quant al barri de residència dels alumnes enquestats, un 42,5% viuen en un barri amb ICEF entre 85 i 111, un 32,1% amb ICEF superior a 111, i un 24,7% en un barri amb ICEF inferior a 85.

Gràfic 1
Descripció de la mostra

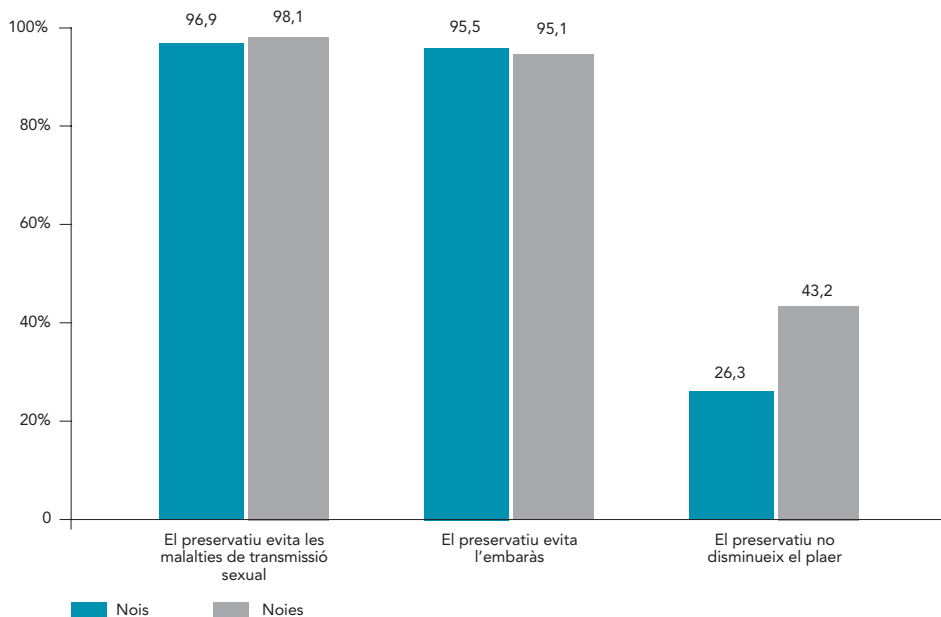

Gràfic 2
Els estudiants de secundària creuen que...

Gràfic 3
Els estudiants de secundària creuen que l'ús del preservatiu...

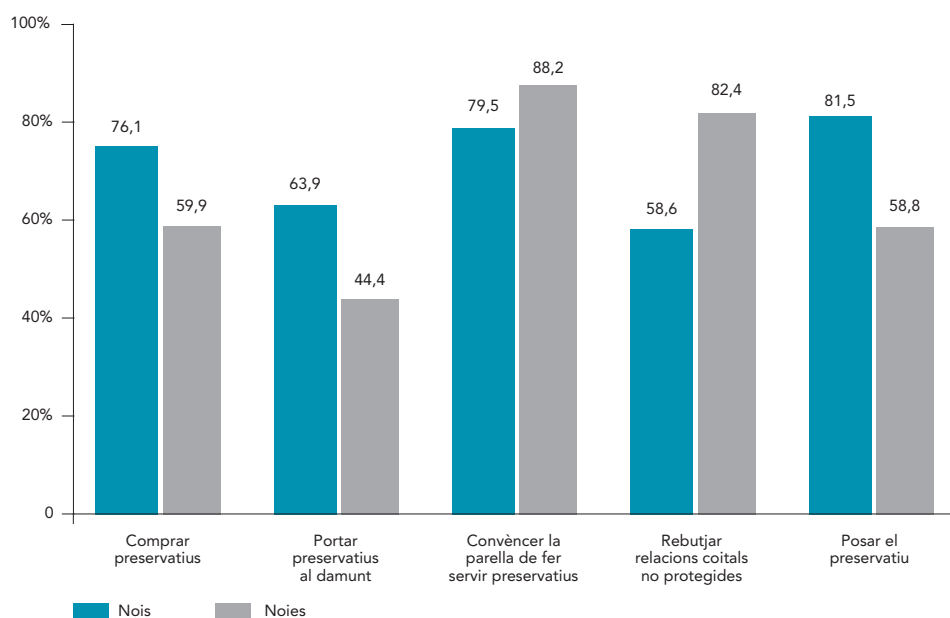
Un 54% dels alumnes reben una paga setmanal superior a 1.500 pessetes i un 45,6% una d'inferior a 1.500 pessetes.

El risc percebut pels joves enquestats respecte a contraure el VIH/sida (*susceptibilitat*) és molt baix, ja que només un 13,3% dels barons i un 14,1% de les dones se senten en risc d'infectar-se. Per altra banda, la gravetat de la sida percebuda pels alumnes (*severitat*) és elevada, ja que un 81,4% dels nois i un 83% de les noies consideren que, entre les malalties que poden contraure, la sida és la més greu (gràfic 2).

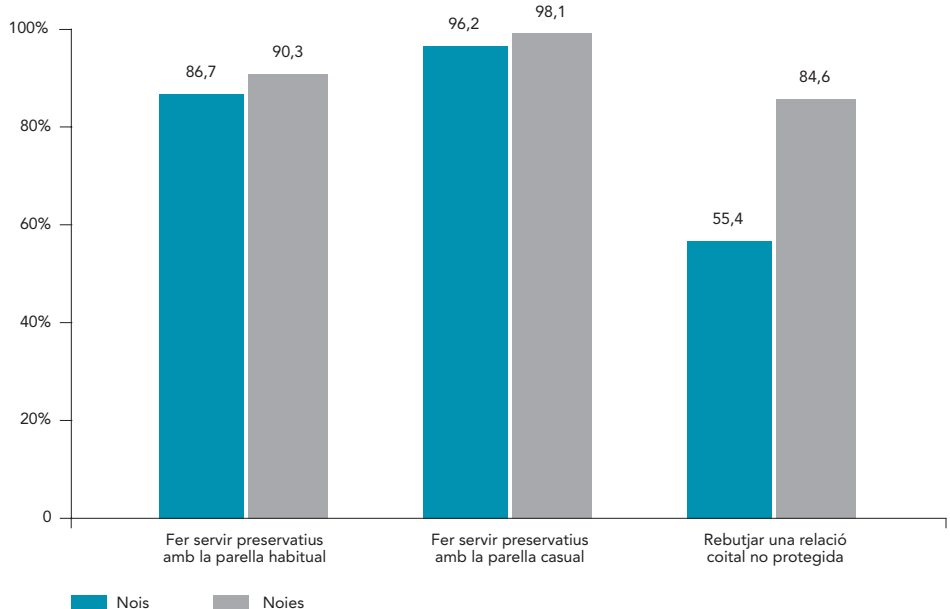
La gran majoria dels enquestats valoren els beneficis de fer servir un preservatiu en les relacions sexuals coitals. Un 97,4% creuen que el seu ús evita les infeccions de transmissió sexual i un 95,2% que evita l'embaràs no desitjat. Únicament un 26,3% dels nois i un 43,2% de les noies afirmen que el seu ús no redueix el plaer (gràfic 3).

S'han observat diferències per sexe estadísticament significatives a totes les variables que tenen relació amb l'autoeficàcia o capacitat percebuda pel jove respecte a portar a terme amb èxit una determinada conducta. Els nois se senten més capaços de comprar preservatius (76,1% nois, 59,5% noies), de portar-los sempre al damunt (63,9% nois, 44,4% noies) i posar-los correctament (81,5% nois, 58,8% noies). Les dones se senten més capaces de convèncer la parella habitual de fer-los servir, i de rebutjar una relació sexual no protegida per no disposar d'un preservatiu o perquè la parella es negui a utilitzar-lo.

Gràfic 4
Els estudiants de secundària se senten capaços de...

Gràfic 5
Els estudiants de secundària tenen la intenció de...

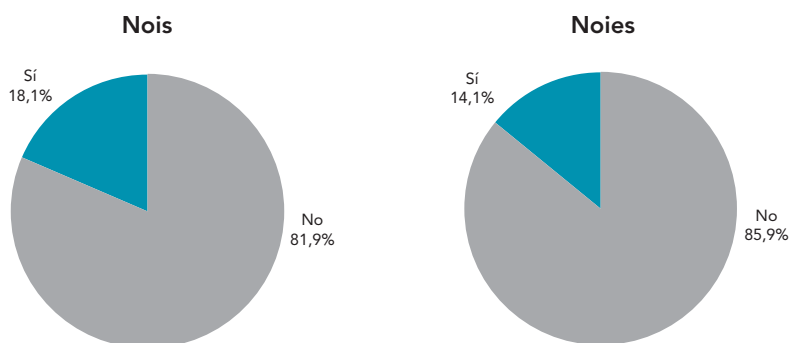
Quant a la norma social, que estudia la percepció que té l'enquestat de la influència que exerceix la societat en general, els amics o la parella sobre l'ús del preservatiu, només s'han detectat diferències significatives entre gèneres en la pregunta "els meus millors amics o amigues creuen que s'han de fer servir sempre preservatius en les relacions sexuals", contestada afirmativament pel 73,7% dels barons i el 89,3% de les dones. Un 98% dels enquestats considera que els nois de la seva edat sexualment actius haurien d'utilitzar sempre un preservatiu en les relacions sexuals coïtals. Les altres dues variables es refereixen als joves que tenen parella habitual, motiu pel qual només han contestat un 29% i un 26%, respectivament. Entre aquests, un 89,1% dels nois i un 85,6% de les noies afirma que la seva parella habitual creu s'ha de fer servir preservatiu en les relacions sexuals coïtals, i un 78% dels barons i un 70,9% de les dones afirmen que la seva parella habitual sempre fa servir condons en les relacions sexuals coïtals.

Un 55,9% dels nois i un 84,6% de les noies afirmen que rebutjarien una relació no protegida. Pel que fa a la intenció de fer servir el preservatiu amb la parella habitual i amb una parella esporàdica o casual, són les noies les que mostren una intenció més favorable a l'ús que els nois.

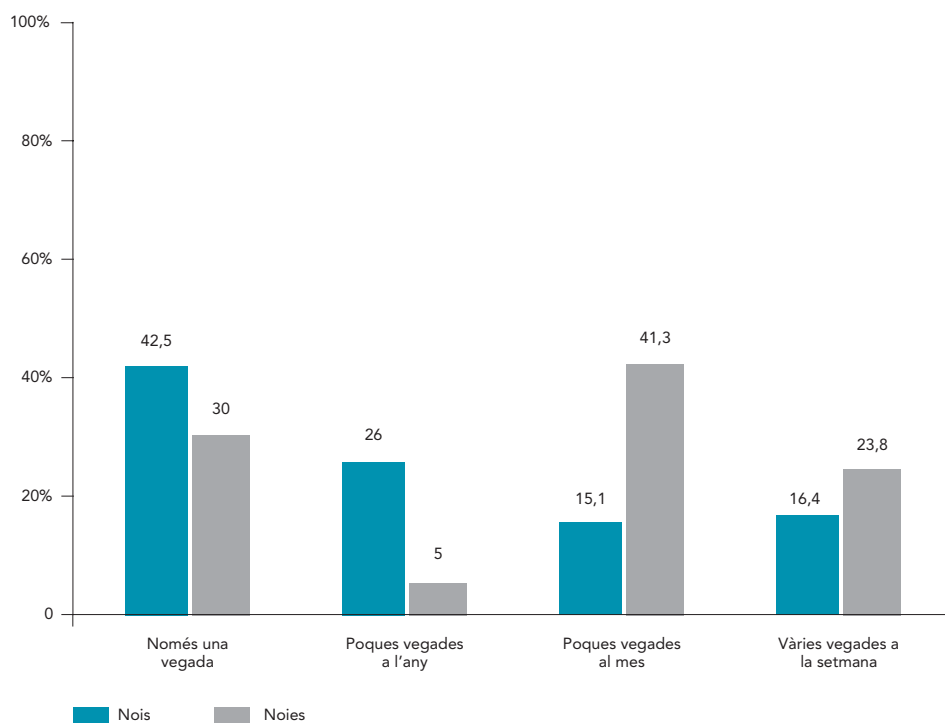
Un 16,2% afirmen haver tingut alguna relació sexual coïtal. Tot i que els nois declaren en proporció més elevada haver tingut relacions, les diferències no han estat estadísticament significatives (18,3% nois, 14,6% noies). En canvi, la

Gràfic 6
Relacions sexuals coitals en estudiants de secundària

Gràfic 7
Freqüència de les relacions sexuals coitals

freqüència de les relacions és inferior entre els nois. Un 42,5% dels nois i un 30% de les noies han mantingut relacions sexuals una sola vegada, un 26% i un 5% respectivament n'han tingut poques vegades a l'any, un 5,1% dels nois i un 41,3% de les noies declaren mantenir-les poques vegades al mes i el 16,4% dels nois i el 23,4% de les noies diverses vegades a la setmana.

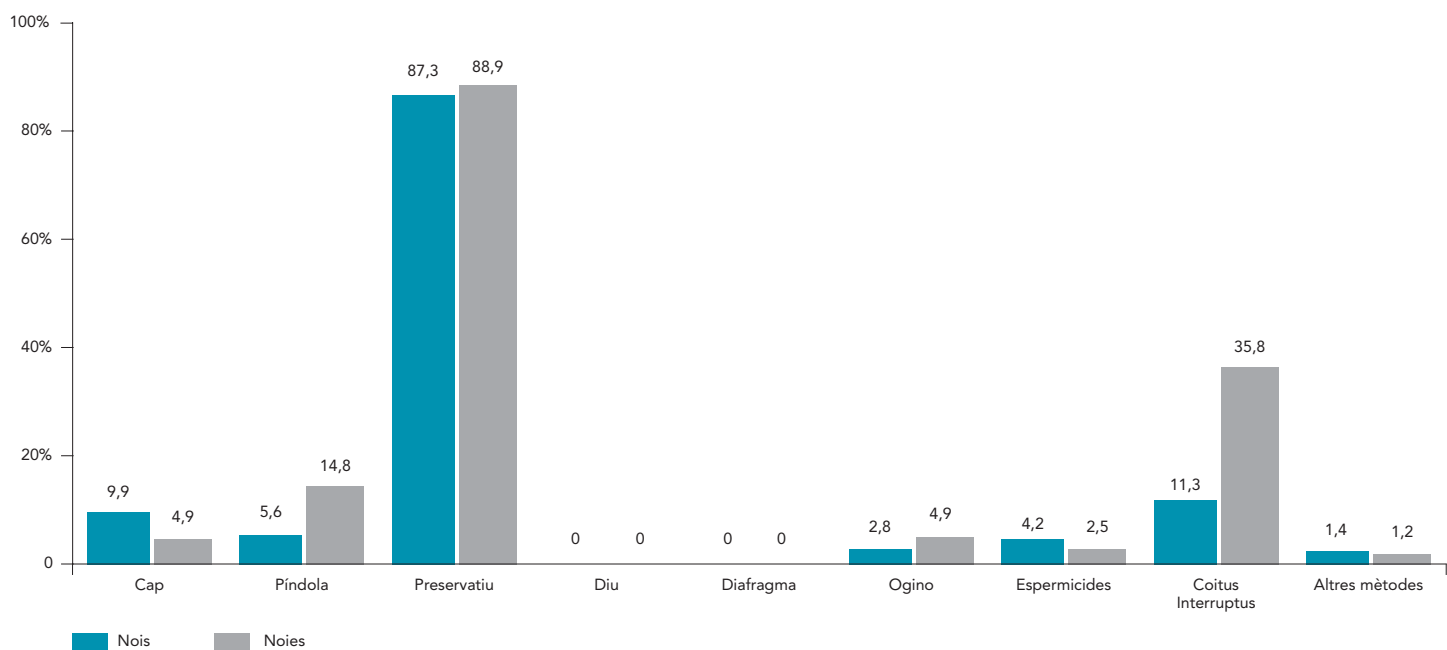
Un 7,2% dels estudiants sexualment actius afirmen no haver utilitzat mai un mètode contraceptiu. El mètode més utilitzat pels joves que han començat a tenir relacions sexuals coitals (159 estudiants) és el preservatiu, fet servir pel 88,2% dels enquestats sexualment actius. El següent mètode més utilitzat és el *coitus interruptus*, en el qual es troben diferències entre nois i noies (11,3% nois, 35,8% noies). Un 10,5% dels adolescents que han tingut relacions sexuals fan servir la píndola com a mètode contraceptiu.

No s'aprecien diferències entre gèneres respecte a la freqüència d'ús del preservatiu. Entre els joves sexualment actius, un 77,4% afirma fer servir sempre o gairebé sempre preservatiu. Un 28,8% dels nois enquestats i un 11,1% de les noies diuen que han comprat preservatiu i un 21,7% dels nois i un 44,1% de les noies han rebutjat alguna relació sense protecció.

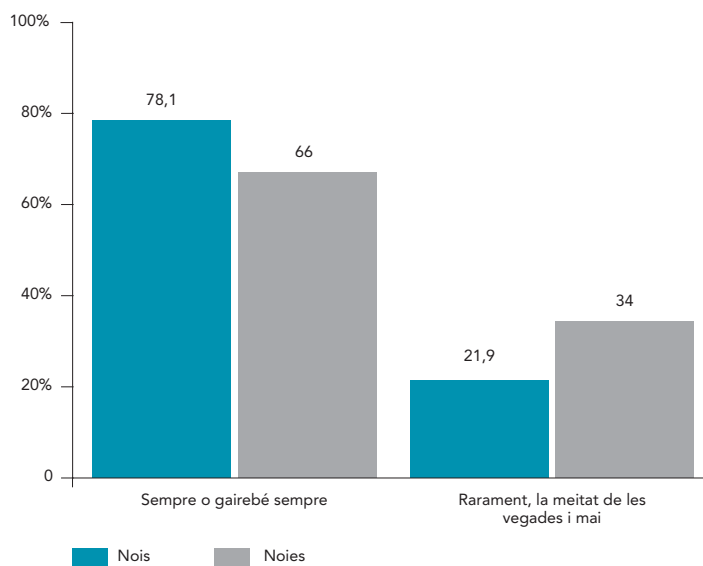
Conclusions

La proporció de joves escolaritzats a 2n de BUP, 4t d'ESO i 2n d'FP que diu

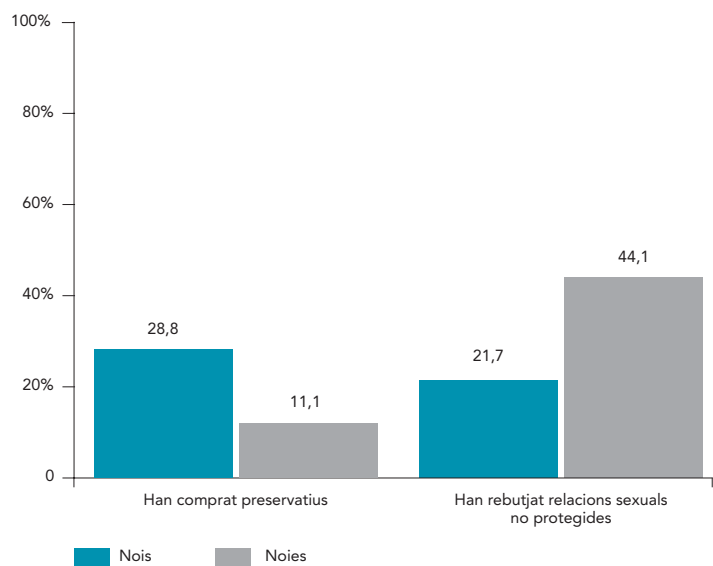
Gràfic 8
Ús de mètodes contraceptius

Gràfic 9
Freqüència d'ús del preservatiu

Gràfic 10
Experiència prèvia en conductes preventives

que ha mantingut relacions sexuals coitals és d'un 16,2%, molt inferior a la dels joves del curs equivalent als Estats Units (48%) i a d'altres països d'Europa. Aquest percentatge, però, concorda amb els trobats en altres enquestes fetes a estudiants de Barcelona, Catalunya i Espanya. Malgrat no s'han trobat diferències significatives, els nois han tingut relacions sexuals coitals amb més freqüència que les noies, com apareix en altres enquestes nacionals i locals.

És il·lustratiu de la baixa activitat sexual dels joves en aquest curs que, entre els que han mantingut relacions sexuals, un 36% diu que només n'han tingut una vegada. En especial destaca que el 66% dels nois només n'han tingut una vegada o poques vegades a l'any. En canvi, les noies presenten una distribució inversa, i el 66% d'elles tenen relacions amb freqüència mensual o més sovint. Sembla que quan les noies decideixen mantenir relacions ho fan de

forma molt més estable, d'acord amb altres estudis.

El mètode anticonceptiu més utilitzat és el preservatiu. Fins a un 88,2% dels estudiants sexualment actius afirmen haver-lo fet servir, en major proporció les noies. D'altra banda, la freqüència d'ús del preservatiu entre els adolescents es pot considerar elevada, tot i que hauria d'ésser encara més important i, a més, mantenir-se entre els joves de més edat. El mètode utilitzat en segon lloc és la marxa enrera o *coitus interruptus*, força preocupant quant a les infeccions de transmissió sexual, la sida i els embarassos no desitjats.

Pel que fa a l'estudi de determinants, hi ha molts pocs estudis i no gaires possibilitats de comparar els nostres resultats en el nostre context. Els adolescents tenen una percepció del risc d'infectar-se molt baixa. Malgrat això, que pot tenir relació amb la baixa freqüència de relacions sexuals i l'alt nom-

bre d'usuaris de condons, la majoria creuen que la sida és la malaltia més greu que poden contreure. Gairebé tothom percep els beneficis de l'ús continuat dels preservatius. Els nois se senten més capaços de comprar condons, portar-los al damunt sense problemes i col·locar-los correctament que les noies. Elles se senten més hàbils que els nois a l'hora de convèncer la parella sobre la necessitat d'utilitzar preservatius i també de rebutjar una relació poc segura. Tant els nois com les noies tenen la intenció de fer servir preservatius amb la seva parella habitual i sobretot amb una parella esporàdica o casual; però massa nois no estan suficientment motivats per rebutjar una relació sexual, encara que sigui poc segura. Cadascun d'aquests determinants tan diferents entre els sexes mereixen ser abordats en intervencions preventives, tant a les escoles com als centres de planificació familiar, en altres àmbits de relació i en les famílies.

CENS D'INSTAL·LACIONS ESPORTIVES DE LA CIUTAT DE BARCELONA

JUDIT SANS SANTA-ANA. Direcció d'Esports, Ajuntament de Barcelona

monografies

L'últim cens d'instal·lacions esportives de Barcelona es va realitzar l'any 1995 per encàrrec de l'Ajuntament de Barcelona. El treball de camp el va portar a terme l'empresa ICB. Aquest article presenta, de forma sintètica, els principals resultats i la metodologia emprada per a l'elaboració del Cens.

Introducció

El març de 1995 l'Àrea d'Esports va concloure els treballs, iniciats el desembre anterior, d'actualització del "Cens d'equipaments esportius de la ciutat de Barcelona". Aquesta actuació tenia dos objectius principals: l'aplicació d'un nou protocol censal, en el qual s'introduïen nous conceptes per tal d'adaptar-lo a la realitat esportiva, i l'obtenció d'informació exhaustiva, actualitzada i acurada sobre les instal·lacions esportives a la ciutat (classificació d'acord amb les tipologies definides, dimensions dels espais, serveis complementaris, i les modificacions de les dades del cens anterior).

L'impacte dels Jocs Olímpics va afavorir l'augment de la demanda i de l'oferta esportiva, i els canvis en els hàbits i les tendències dels ciutadans. Tot això es reflecteix en la construcció de noves instal·lacions i en la remodelació de les ja existents, que no són tan sols equipaments on es poden practicar activitats esportives, sinó també centres de lleure i salut.

El cens de 1995 palesa tots aquests canvis: han desaparegut instal·lacions

precàries i ha augmentat notablement el nombre d'espais esportius, i s'han creat una multitud de serveis complementaris.

Antecedents

La Llei general de la cultura física i l'esport (Llei estatal 13/80, de 31 de març) marcava entre les competències dels ajuntaments la de "disposar d'un cens de les instal·lacions esportives del seu territori, així com del seu estat de conservació i dotar-les del personal adequat per al seu ús". Amb aquesta norma, l'Estat pretenia obligar els municipis a recollir i obtenir una certa informació que els permetés planificar adequadament les instal·lacions i els seus serveis esportius.

A partir d'un estudi encarregat per l'Ajuntament de Barcelona, l'any 1982, a un equip d'arquitectes, per a l'edició d'una *Guia de l'Esport a Barcelona* que recollia les instal·lacions i entitats esportives de la ciutat, l'any 1983 la Diputació de Barcelona va promoure l'elaboració d'un cens. Amb aquest objectiu, es va dissenyar una fitxa per a cada instal·lació esportiva, pública o privada i, posteriorment, es van situar les instal·lacions sobre el plànol municipal.

La participació d'alguns dels autors d'aquest treball en la comissió d'experts convocada pel secretari d'Estat per a l'Esport, i la posterior confecció del document "Propuestas para racionalizar la política de equipamientos deportivos y recreativos", va afavorir que l'any 1986 el Consejo Superior de Deportes elaborés un primer cens d'instal·lacions

esportives que abastava tot el territori espanyol.

Una vegada obtingut aquest cens bàsic, indicava el CSD, es podria ampliar i millorar la informació de cada instal·lació, segons els interessos i les competències de cadascuna de les administracions. Aquest és el cas de l'Ajuntament de Barcelona, que va efectuar diverses actualitzacions i adaptacions del cens segons les peculiaritats de les instal·lacions barcelonines.

Partint de les dades d'aquest cens, i per tal de completar-les i adaptar-les a les necessitats més concretes de la ciutat, l'Àrea d'Esports va decidir fer-ne una actualització, que inclouria, a més, una redefinició de les tipologies dels espais esportius d'acord amb les noves tendències del món de l'esport.

Protocol censal

En la "Proposta d'un nou protocol censal" es redefinien els conceptes d'equipaments, instal·lacions i espais esportius, i se n'introduïen de nous, com els espais i els serveis complementaris. Amb aquest objectiu es va crear un grup de treball que, durant un any, va debatre i elaborar aquest protocol d'equipaments. Per tenir una visió més àmplia del que passa en el món de l'esport, es van reunir diferents institucions: el Servei d'Informació Esportiva de l'Ajuntament de Barcelona, la Secretaria General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya i el Servei d'Esports de la Diputació de Barcelona.

Es defineixen conceptes ja existents i se'n creen de nous.

Equipament esportiu és l'espai adaptat al desenvolupament de les diferents pràctiques esportives. El diferenciem de la resta d'espais potencials de pràctica perquè s'hi ha fet una actuació concreta per adaptar-lo i/o dotar-lo d'espais complementaris. Distingim dos tipus d'equipaments esportius: l'espai esportiu construït específicament per a la pràctica esportiva s'anomena *instal·lació esportiva*, i l'espai que utilitzem com a esportiu en el medi natural o les infraestructures no específicament esportives s'anomenen *àrees d'activitat*.

L'*espai esportiu* d'una instal·lació és el terreny o el camp de joc que ha estat

construït específicament per a l'activitat que s'hi ha de desenvolupar. Els espais esportius, ateses les seves característiques, poden ser convencionals o singulars.

Els *espais convencionals* responen a un model ben definit, tenen unes mides determinades i es repeteixen idènticament i homogèniament pel territori. Ho són les pistes poliesportives, els pavellons, les pistes de tennis, els camps de futbol, les piscines, etc.

Els *espais singulars* tenen una configuració que depèn en gran mesura de la morfologia dels terrenys o del propi disseny de l'espai esportiu. Ho són els circuits de velocitat, els circuits de bicicleta o de fúting, els camps de tir o de golf, les

pistes d'esquí, els canals d'aigües braves, etc.

Cal remarcar que els conceptes de convencionalitat i singularitat es refereixen sempre a l'espai esportiu, i no pas a la instal·lació en conjunt.

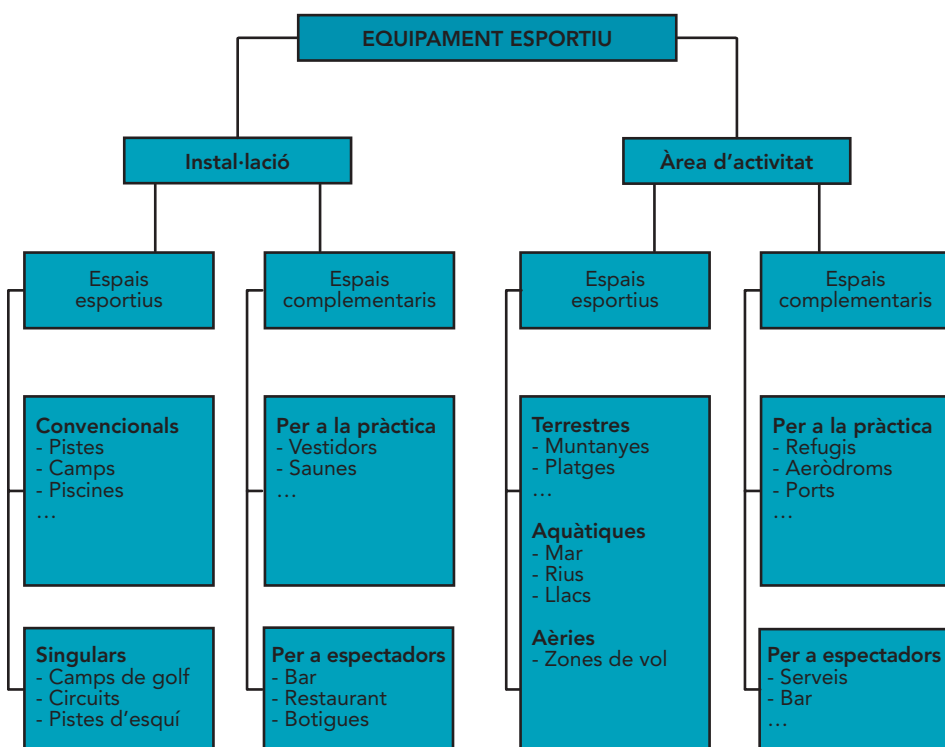
Les *àrees d'activitat esportiva* són equipaments esportius que es caracteritzen perquè l'espai no ha estat construït específicament per portar-hi a terme activitats esportives sinó que aprofiten el medi físic natural, el medi urbà i les infraestructures ja existents, que permeten desenvolupar unes pràctiques esportives determinades, mitjançant una adaptació i/o la dotació dels espais complementaris. Aquest espai es difícilment mesurable i no es destina necessàriament ni exclusivament a usos esportius.

Els *complexos esportius* són un conjunt d'equipaments esportius diferenciats, formats per diverses instal·lacions o àrees d'activitat, situats en un mateix recinte.

L'aplicació del protocol implicava elaborar un nou cens dels equipaments esportius. Atesa la impossibilitat d'adaptar tots els espais a les tipologies plantejades en el nou protocol censal, i com a conseqüència d'això, va caldre un treball de camp exhaustiu a tota la ciutat, que es va iniciar el desembre de 1994 i va concloure el març de 1995.

Àmbit del Cens

Els equipaments objecte del cens havien de ser d'ús col·lectiu, públics o privats.

Es va decidir excloure del cens les instal·lacions de les comunitats de propietaris (residencials) per la manca d'informació existent, és a dir, per la impossibilitat d'aconseguir una relació d'instal·lacions d'aquest sector, a més de la dificultat que representava accedir-hi. Les dades censals es refereixen tant a les característiques tècniques de l'espai esportiu com als espais de serveis complementaris. Les dades d'activitats programades o de caràcter variable es recullen a títol informatiu.

Si es censa una instal·lació esportiva, l'espai esportiu serà la unitat bàsica censal. Una instal·lació pot incloure un o més espais esportius i serveis complementaris, situats en un recinte comú i amb funcionament homogeni.

Si es tracta d'una àrea d'activitat esportiva, donada la indefinició pel que fa a les dimensions de l'espai esportiu, la unitat censal bàsica serà l'espai complementari més representatiu. Per exemple, l'àrea marítima situada al litoral de Barcelona no es pot censar; sí, però, els espais complementaris que hi fan possible la pràctica esportiva, com són: el Port Olímpic, la Base Nàutica, etc.

Metodologia del treball de camp

El municipi és la unitat territorial bàsica sobre la qual s'estructura el cens. En segon lloc apareixen els equipaments esportius situats al terme municipal i, en tercer lloc, els espais esportius.

Si es tracta d'una instal·lació esportiva, ha d'estar formada per un o més

espais esportius, situats en un recinte comú i amb homogeneïtat de funcionament. L'homogeneïtat en la propietat o en la gestió dels diferents espais és un criteri determinant per diferenciar els equipaments esportius.

Els equipaments esportius que formen part de complexos esportius però que tenen un funcionament autònom dintre del complex, és a dir, que formen una unitat física i que tenen una relació funcional entre els diversos espais esportius, se censen separatament i lligats amb un codi de complex.

Fonts

- Base de dades del Servei d'Informació Esportiva (1987-1990): instal·lacions esportives.

- Base de dades de totes les escoles de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona: escoles de Barcelona.

- Base de dades d'instal·lacions de la Secretaria General de l'Esport: instal·lacions esportives.

- Relació d'hotels de Barcelona, facilitades pel Patronat de Turisme de Barcelona.

En primer lloc, es va procedir a la depuració i filtratge de les bases de dades. Després es va enviar una carta als gestors de cada instal·lació per informar-los de l'objectiu del treball i de les dades que es sol·licitaven. Tot seguit, i mitjançant una trucada telefònica, es va concertar una entrevista amb els responsables de les instal·lacions per a la recollida de dades, que es va fer, doncs, amb una visita personal dels enquestadors.

L'opció escollida de recollir les dades sobre el terreny obeïa a la intenció d'aconseguir la màxima informació possible sobre el màxim nombre d'instal·lacions de la ciutat. La presència dels enquestadors als equipaments els permetia prendre'n mesures i verificar-ne les dades que quedaven així exhaustivament registrades. Cal remarcar que no es va fer escombrat de la ciutat.

Marc del cens

- Instal·lacions esportives en general, municipals, públiques i privades.
- Escoles públiques.
- Escoles privades.
- Instal·lacions privades turístiques.

Fitxa censal

Per a cada equipament esportiu es va obrir una fitxa censal en la qual es van anotar les dades i les observacions oportunes segons el model establert. Per censar un equipament esportiu, ha d'estar construït o en fase de construcció (obra començada). En aquest últim cas, les dades corresponen al projecte.

L'estructura de la fitxa censal d'un equipament esportiu es compon bàsicament de tres blocs :

El primer bloc és d'informació general de la instal·lació i dels seus serveis complementaris: nom de la instal·lació, adreça, districte, codi postal, telèfon, fax, responsable, entitat propietària, entitat gestora, vestidors, sauna, hidromassatge, sanitaris públics, adaptació per a esportistes i per a espectadors amb discapacitat, any

d'inauguració, any de remodelatge, restaurant, bar, botigues, metres quadrats de solàrium, raigs UVA, servei mèdic, infermeria, sala de massatges, espais socials, metres quadrats de magatzem, la suma dels metres quadrats de superfície útil esportiva de tots els espais esportius de l'equipament i altres serveis complementaris.

El segon bloc recull informació dels espais esportius: tipus d'espai esportiu, unitats, llargada, amplada, superfície de l'espai, alçada i/o profunditat, any de construcció, any de remodelatge, estat de servei, tipus de coberta, conservació general, adequació dels vestidors, paviment, conservació del paviment, enllumenat, usuaris, règim d'accés, espectadors, activitat i nivell.

La tercera part és per a les escoles públiques, i recull la utilització de la instal·lació en horari extraescolar: si s'hi fan activitats o no, usuaris de l'equipament, promotors de l'activitat, tipus d'activitat i horari.

Les instal·lacions esportives

Són equipaments esportius construïts específicament per a la pràctica esportiva i, per tant, tenen una utilització bàsicament esportiva i una voluntat de permanència.

En el cens de 1995 consten 1.037 instal·lacions esportives, de les quals 32 es varen negar a omplir la fitxa censal, per la qual cosa les estadístiques que es presenten sobre les instal·lacions corresponen a les 1.005 instal·lacions que sí que van respondre el qüestionari. Quan parlem de titularitat o propietat de la instal·lació, les agrupem segons quatre tipus:

Instal·lacions públiques: totes aquelles instal·lacions propietat de l'Ajuntament, de la Generalitat, de la Diputació i d'altres organismes públics.

Instal·lacions privades: propietat d'entitats, clubs, hotels i altres empreses privades.

Instal·lacions de centres d'ensenyament públic: de propietat municipal i autonòmica.

Instal·lacions de centres d'ensenyament privat: d'institucions religioses, etc.

Els espais esportius

El total d'espais esportius és de 3.359, amb una mitjana de 3,34 espais per instal·lació. En aquest apartat es va aplicar una nova tipologia dels espais esportius, amb una descripció més àmplia, no subjecta a unes mides estàndard, la qual cosa va permetre incloure-

Taula 1
Actualització del cens d'equipaments esportius de Barcelona

Instal·lacions	Nombre
Total cens de l'any 1990	1.064
Baixes del cens de l'any 1990	147
Altes del cens 1995	120
Total	1.037

Taula 2
Actualització del cens

	Instal·lacions públiques i privades		Instal·lacions Esc. públiques		Instal·lacions Esc. privades		Instal·lacions turístiques		Total	
	Instal·lacions	%	Instal·lacions	%	Instal·lacions	%	Instal·lacions	%	Instal·lacions	%
Actualitzades del cens 1990	887	85,5%	527	94,3%	181	81,9%	174	72,8%	5	27,8%
Altes del cens 1995	118	11,4%	10	1,8%	39	17,6%	58	24,3%	11	61,1%
Negatives del cens 1990	29	2,8%	22	3,9%	0	0,0%	7	2,9%	0	0,0%
Altes negatives del cens 1995	3	0,3%	0	0,0%	1	0,5%	0	0,0%	2	11,1%
Actualitzades del cens 1995	1.005	96,9%	537	96,1%	221	99,5%	232	97,1%	16	88,9%
Negatives del cens 1995	32	3,1%	22	3,9%	1	0,5%	7	2,9%	2	11,1%
Total	1.037	100%	559	100%	221	100%	239	100%	18	100%

Taula 3

Titularitat i propietat de les instal·lacions esportives de Barcelona, per districtes

	Titularitat de les instal·lacions									
	Total	Públic	Ajuntament	Altres públics	Ensenyam. públic	Privat	Privat associatiu	Privat turístic	Altres privat	Ensenyam. privat
Ciutat Vella	62	24	19	5	17	9	4	2	3	12
L'Eixample	135	18	15	3	11	68	15	5	48	38
Sants -Montjuïc	120	44	41	3	30	31	5	4	22	15
Les Corts	65	9	8	1	11	28	7	2	19	17
Sarrià-Sant Gervasi	129	13	12	1	11	50	9	1	40	55
Gràcia	81	16	16	0	15	30	9	0	21	20
Horta-Guinardó	114	31	30	1	31	24	9	0	15	28
Nou Barris	101	32	32	0	38	16	3	1	12	15
Sant Andreu	87	28	26	2	21	21	10	0	11	17
Sant Martí	111	39	37	2	35	22	5	1	16	15
Total	1.005	254	236	18	220	299	76	16	207	232

Taula 4

Gestió de les instal·lacions esportives de Barcelona, per districtes

	Titularitat de les instal·lacions							
	Total	Ajuntament	Altres públics	Ensenyam. públics	Privat associatiu	Privat turístic	Altres privats	Ensenyam. privat
Ciutat Vella	62	8	1	17	16	2	6	12
L'Eixample	135	10	2	11	23	4	47	38
Sants -Montjuïc	120	9	2	31	30	4	29	15
Les Corts	65	6	1	11	10	1	19	17
Sarrià-Sant Gervasi	129	6	1	11	16	0	40	55
Gràcia	81	5	0	15	19	0	22	20
Horta-Guinardó	114	8	1	31	31	0	15	28
Nou Barris	101	13	0	38	21	1	13	15
Sant Andreu	87	10	1	21	28	0	10	17
Sant Martí	111	15	0	35	26	1	19	15
Total	1.005	90	9	221	220	13	220	232

Taula 5

Titularitat i propietat de les instal·lacions esportives de Barcelona, per districtes

	Titularitat de les instal·lacions									
	Total	Públic	Ajuntament	Altres públics	Ensenyam. públic	Privat	Privat associatiu	Privat turístic	Altres privat	Ensenyam. privat
Ciutat Vella	62	41	19	5	17	21	4	2	3	12
L'Eixample	135	29	15	3	11	106	15	5	48	38
Sants -Montjuïc	120	74	41	3	30	46	5	4	22	15
Les Corts	65	20	8	1	11	45	7	2	19	17
Sarrià-Sant Gervasi	129	24	12	1	11	105	9	1	40	55
Gràcia	81	31	16	0	15	50	9	0	21	20
Horta-Guinardó	114	62	30	1	31	52	9	0	15	28
Nou Barris	101	70	32	0	38	31	3	1	12	15
Sant Andreu	87	49	26	2	21	38	10	0	11	17
Sant Martí	111	74	37	2	35	37	5	1	16	15
Total	1.005	474	236	18	220	531	76	16	207	232

Taula 6
Titularitat i propietat de les instal·lacions esportives en centres d'ensenyament públic i privat, per districtes

	Titularitat de les instal·lacions		
	Total	Ensenyament públic	Ensenyament privat
Ciutat Vella	29	17	12
L'Eixample	49	11	38
Sants -Montjuïc	45	30	15
Les Corts	28	11	17
Sarrià-Sant Gervasi	66	11	55
Gràcia	35	15	20
Horta-Guinardó	59	31	28
Nou Barris	53	38	15
Sant Andreu	38	21	17
Sant Martí	50	35	15
Total	452	220	232

Taula 7
Any de construcció o darrera remodelació general de les instal·lacions

	Propietat de les instal·lacions					
	Total	Públic	Privat associatiu	Privat turístic	Ensenyam. públic	Ensenyam. privat
1900 a 1939	15	2	5	0	4	4
1940 a 1959	39	7	10	0	7	15
1960 a 1969	53	4	10	0	15	24
1970 a 1974	69	10	22	2	13	22
1975 a 1978	51	7	18	1	10	15
1979 a 1982	99	11	37	0	31	20
1983 a 1986	157	31	67	2	30	27
1987 a 1990	173	44	53	2	39	35
1991 a 1995	292	89	59	9	71	64
No consta	57	49	2	0	0	6
Total	1.005	254	283	16	220	232

Taula 8
Serveis i serveis complementaris

Serveis	Públic	Privat
Vestidors col·lectius	63,1	73,1
Altres vestidors col·lectius	12,3	20,9
Vestidors individuals	43,7	31,1
Sanitaris públics	65,0	72,9
Serveis complementaris		
Bar	23,84	24,67
Sala de massatges	8,02	18,27
Infermeria	10,34	12,99
Raig Uva	1,69	20,70
Servei Mèdic	9,70	16,62
Restaurants	4,22	9,98
Saunes	5,70	27,50
Hidromassatges	2,30	6,20

Taula 9
Instal·lacions esportives adaptades a esportistes i espectadors minusvàlids

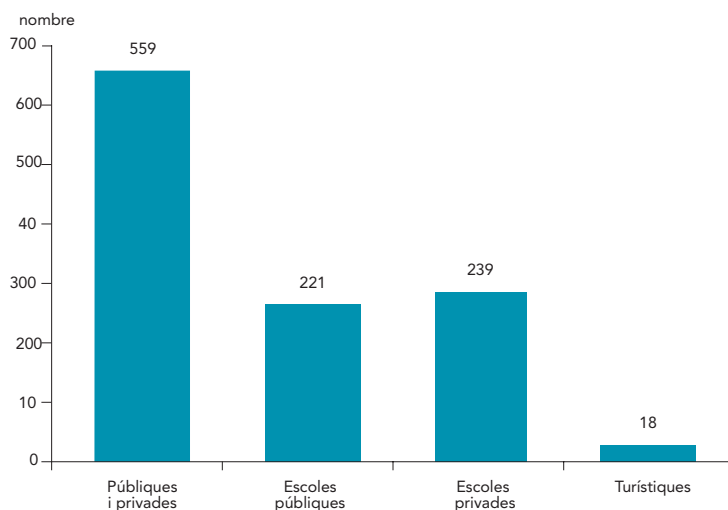
	Total	Públic	Espor-tistes	Espec-tadors	Privat	Espor-tistes	Espec-tadors	Esc. públic	Espor-tistes	Espec-tadors	Esc. privada	Espor-tistes	Espec-tadors
No consta	18	15	3,4	10	0	0,4	3,5	1	0,5	4,3	2	0,9	4
Total adaptada	124	70	19,8	36,2	21	5,6	14,9	24	10,9	14,9	9	3,9	6
Parcialment adaptada	189	80	26,4	16,9	37	12,1	18,4	45	20,5	17	27	11,6	14
No adaptada	655	85	49,6	36,9	196	79,1	63,2	150	68,2	63,8	194	83,6	76
No pertoca	19	4	0,8	0	15	2,8	0	0	0	0	0	0	0

Taula 10
Superfície útil esportiva de les instal·lacions esportives de Barcelona per habitant

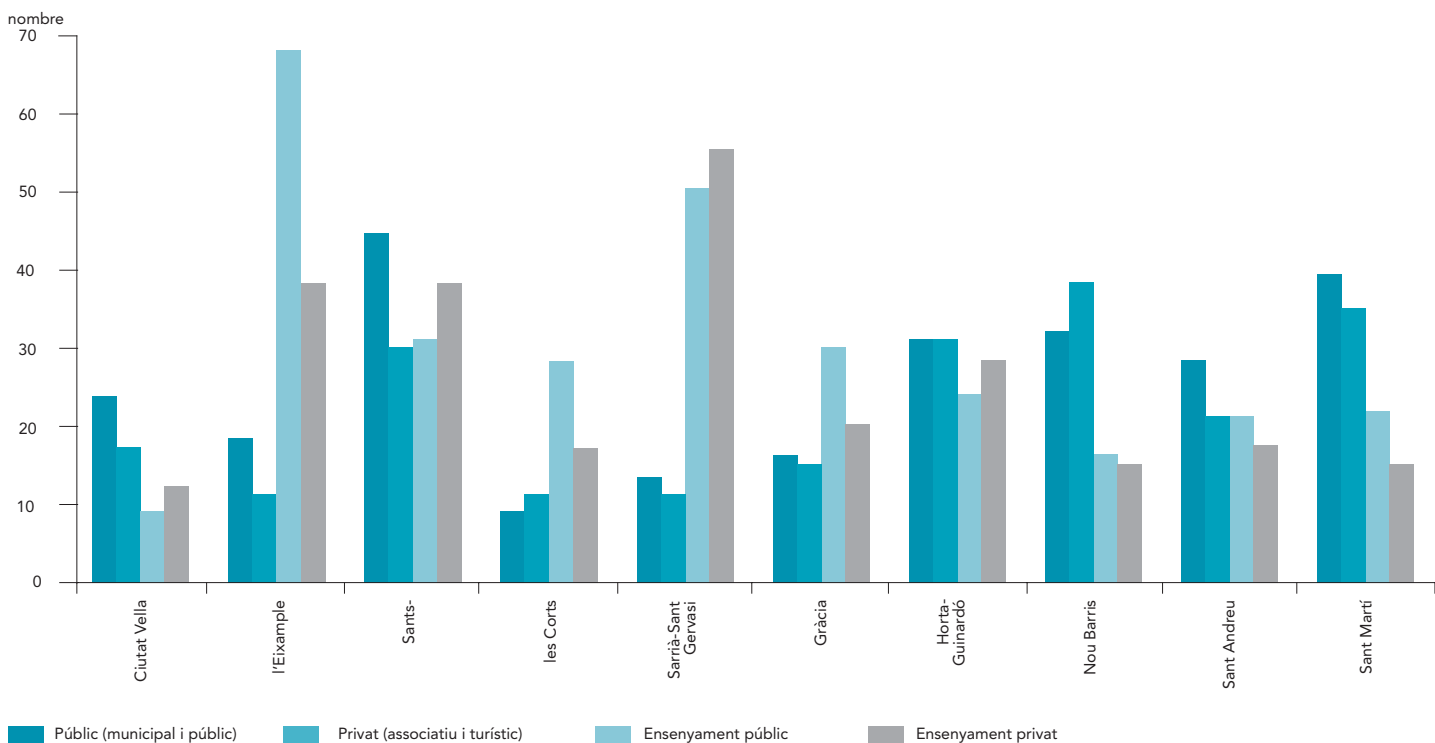
	Metres quadrats per habitant	Metres quadrats	Nombre habitants
Ciutat Vella	0,71	59.470	83.829
L'Eixample	0,42	103.798	248.777
Sants-Montjuïc	1,32	220.900	167.390
Les Corts	3,5	286.940	81.864
Sarrià-Sant Gervasi	0,67	193.494	129.573
Gràcia	0,73	84.756	115.753
Horta-Guinardó	1,1	186.890	169.832
Nou Barris	0,75	127.864	170.849
Sant Andreu	0,81	110.545	135.579
Sant Martí	0,69	141.256	205.359
Total Barcelona	1	1.515.913	1.508.805

Fonts: Padró d'habitants de Barcelona 1996 i Cens d'equipament esportius de Barcelona 1995

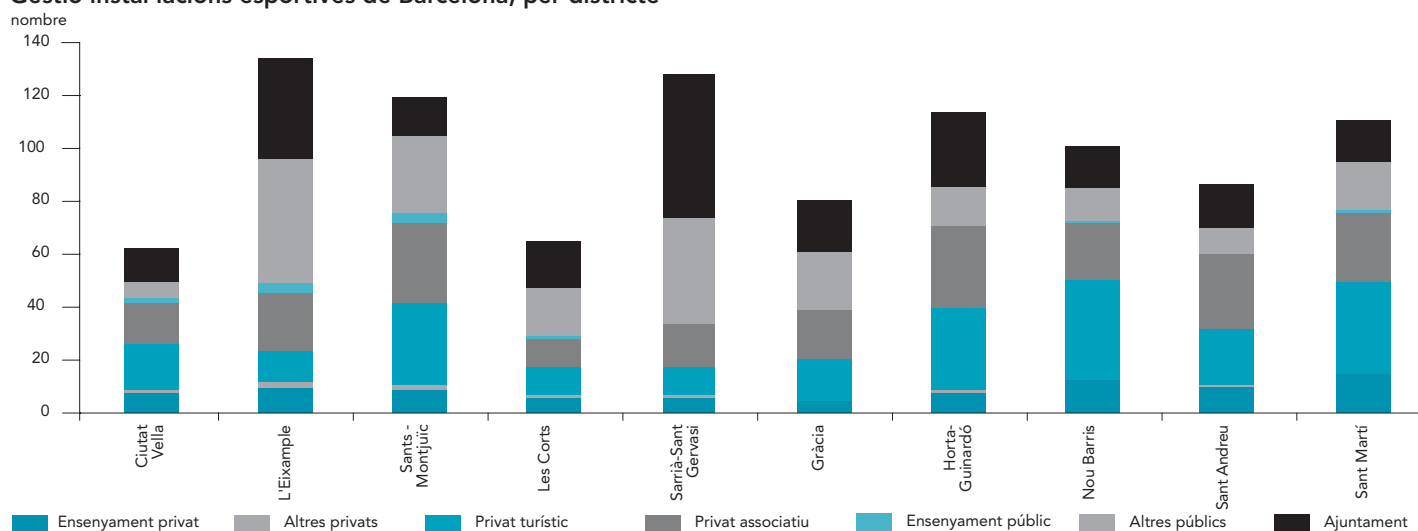
Gràfic 1
Actualització dels cens per titularitat

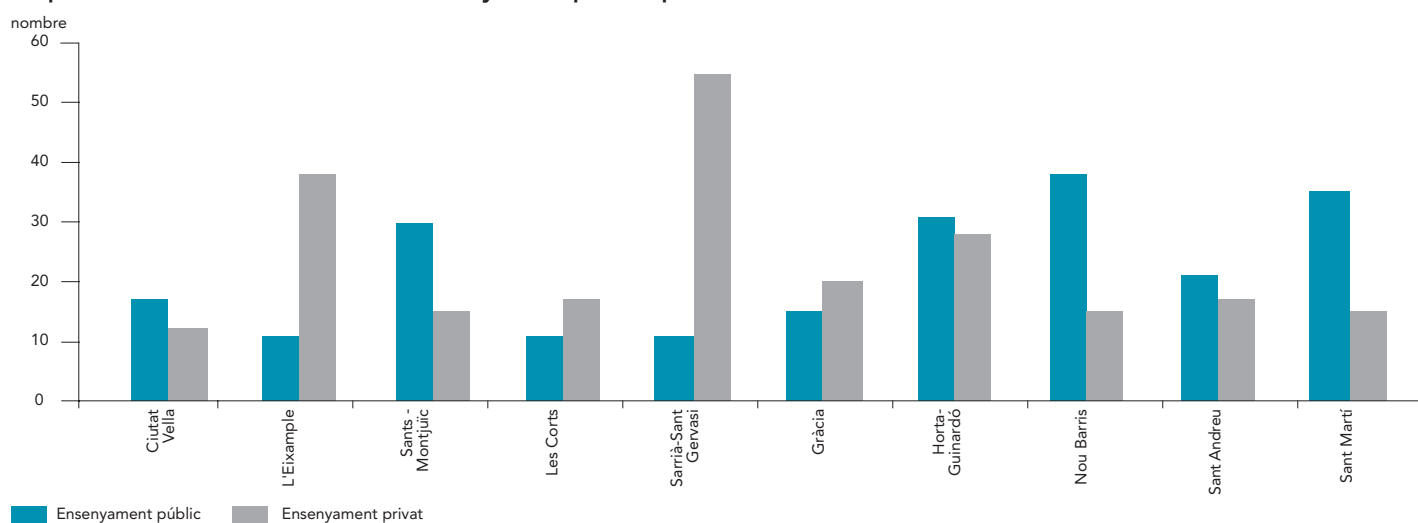
Gràfic 2
Titularitat i propietat de les instal·lacions esportives de Barcelona, per districte

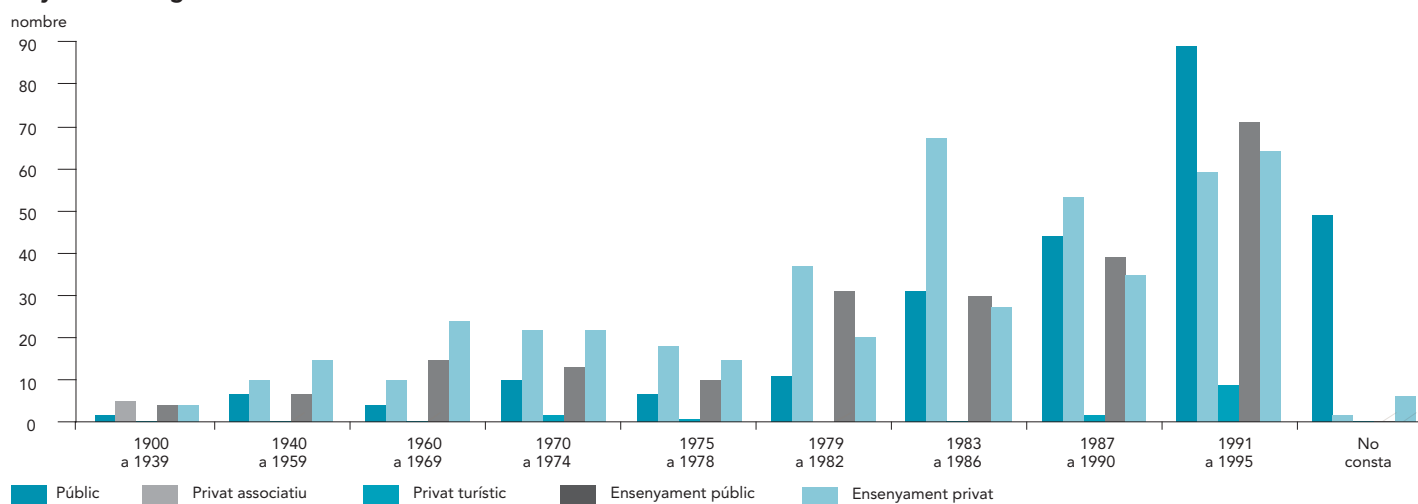
Gràfic 3
Gestió instal·lacions esportives de Barcelona, per districte

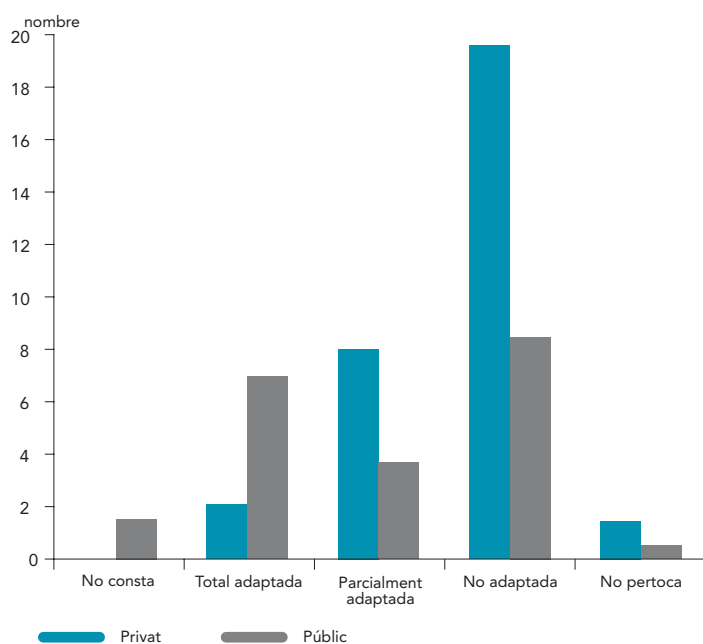
Gràfic 4
Propietat instal·lacions en centres d'ensenyament públic i privat

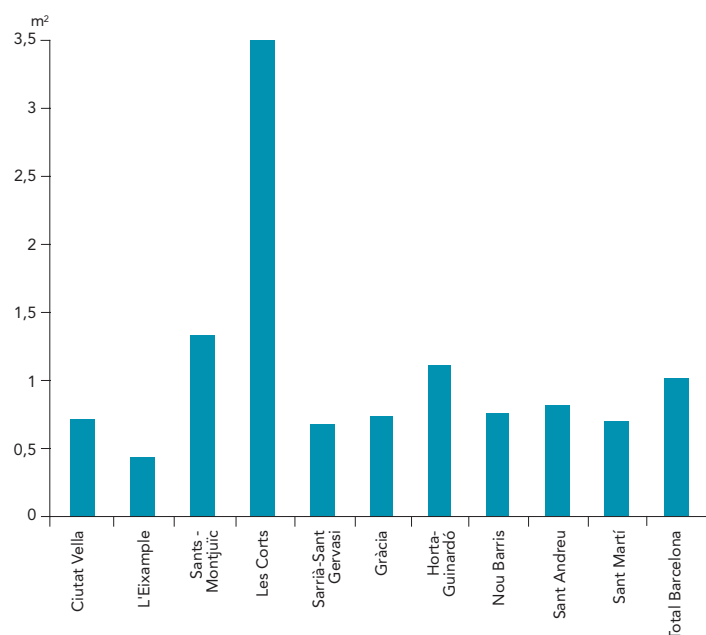
Gràfic 5
Any de la inauguració o de l'última remodelació de les instal·lacions

Gràfic 6
Adaptació a esportistes amb disminucions

Gràfic 7
Superfície útil esportiva de les instal·lacions esportives de Barcelona per habitant

hi espais nous sense afectar la resta i tenir les dades de la superfície esportiva útil real. En aquest total s'hi inclouen tots els espais esportius. En el cens, però, i per a cada instal·lació, s'agrupen tots els espais que tenen característiques idèntiques en una sola fitxa.¹

El Cens ofereix molta informació recollida sobre els espais esportius: dimensions, anys de construcció i de remodelatge, estat de servei, tipus de coberta, conservació general, adequació de vestidors, tipus de paviment, conservació del paviment, enllumenat, usuaris, règim d'accés, nombre d'espectadors, activitats i nivell de l'activitat.

Les instal·lacions es poden classificar en terrenys de pràctica esportiva on

trobem els diferents tipus d'espais esportius:

- *Terrenys de pràctica convencional*, coberts i a l'aire lliure: pistes poliesportives frontons, pistes de tennis i paddle, sales poliesportives, sales especialitzades, pavellons, camps de futbol, altres camps especialitzats, camps poliesportius, grans pavellons.

- *Espais longitudinals de pràctica convencional*, coberts i a l'aire lliure: recetes d'atletisme, patinòdroms, velòdroms, pistes d'atletisme de 200 a 400 metres amb 4, 6 o 8 carrers.

- *Vasos de piscina convencionals* coberts i a l'aire lliure: totes les piscines, de qualsevol mida.

- *Terrenys de pràctica singular*, coberts i a l'aire lliure: camps de golf, ro-

còdroms, camps de tir, pistes d'hípica, velòdroms, etc.

- *Espais longitudinals de pràctica singular*, a coberts i a l'aire lliure: circuits de fúting, de bicicleta, de BMX, de modelisme, de càrting, de trial, de velocitat, canòdroms, pistes d'esquí, canals d'aigües braves i canals d'aigües tranquilles, hipòdroms, etc.

- *Vasos de piscina singulars*, coberts i a l'aire lliure: són espais esportius irregulars, com els llacs recreatius, les piscines d'ones, els llacs per a modelisme naval, etc.

1. Per exemple, al Centre Municipal de Tennis de la Vall d'Hebron hi ha divuit pistes, de les quals disset són idèntiques i s'agrupen, per tant, en una sola fitxa d'espai; la divuitena pista, que es diferencia de les altres disset perquè té grades, té una fitxa per a ella sola.

Atès l'elevat nombre de tipus d'espais esportius i per tal de donar resultats i representar-los estadísticament, es van agrupar en 14 categories (taula 11):

- *Pistes poliesportives i frontons*: són sempre descobertes, amb una superfície inferior a 2.000 m².

- *Pistes de tennis i paddle tennis*: són sempre descobertes, i permeten la pràc-

tica exclusiva de les dues activitats esmentades.

- *Camps de futbol*: espais descoberts més grans de 2.000 m², on l'activitat principal és el futbol.

- *Camps grans*: espais descoberts de més de 2.000 m², s'hi inclouen també els camps interiors de les pistes d'atletisme. Permeten la pràctica d'activitats com el

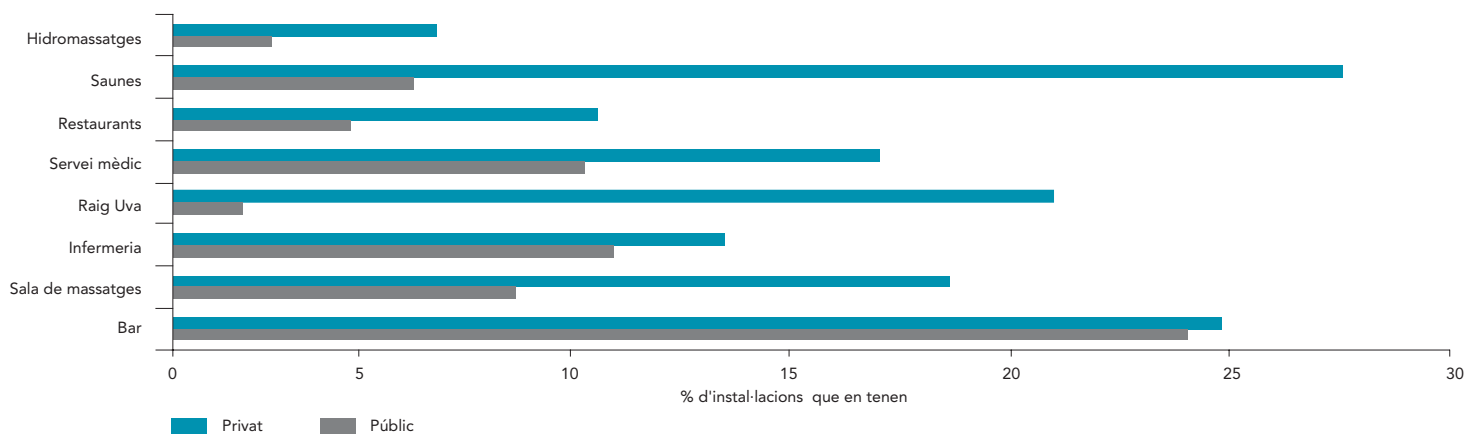
beisbol, el rugbi, l'hoquei gespa, etc.

- *Altres camps*: espais més petits de 2.000 m² a l'aire lliure.

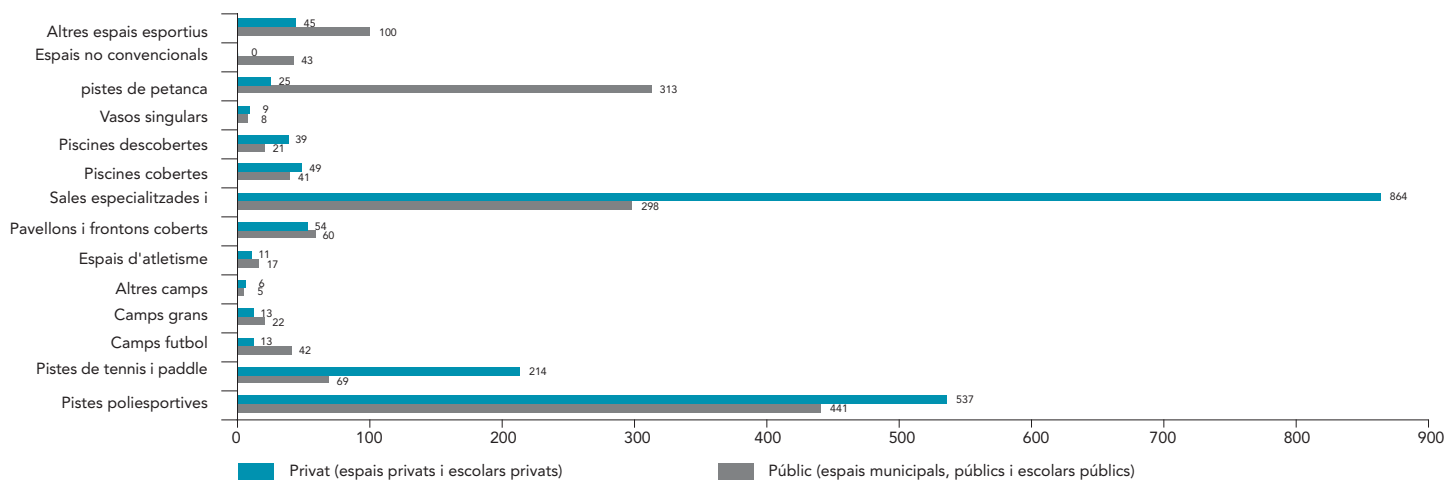
- *Espais d'atletisme*: espais coberts i a l'aire lliure, com les rectes d'atletisme, les pistes d'atletisme de 200 a 400 metres, amb 4, 6 o 8 carrers.

- *Sales especialitzades i polivalents*: espais esportius coberts amb una

Gràfic 8
Serveis complementaris

Gràfic 9
Tipus d'espais esportius segons propietat

Taula 11
Instal·lacions i espais esportius per districtes segons propietat

	Total		Públic		Privat		Ensenyament públic		Ensenyament privat	
	Instal.	Espais	Instal.	Espais	Instal.	Espais	Instal.	Espais	Instal.	Espais
Ciutat Vella	62	203	24	98	9	31	17	45	12	29
L'Eixample	135	372	18	72	68	175	11	29	38	105
Sants-Montjuïc	120	405	44	180	31	124	30	71	15	27
Les Corts	65	399	9	17	28	269	11	56	17	51
Sarrià-Sant Gervasi	129	483	13	34	50	193	11	24	55	229
Gràcia	81	277	16	78	30	115	15	31	20	55
Horta-Guinardó	114	408	31	164	24	80	31	71	28	92
Nou Barris	101	257	32	104	16	45	38	81	15	29
Sant Andreu	87	251	28	84	21	83	21	42	17	42
Sant Martí	111	304	39	119	22	70	35	80	15	35
Total	1.005	3.359	254	950	299	1.185	220	530	232	694

Taula 12
Tipus d'espais esportius segons propietat

Tipus d'espais	Total	Públic		Privat		Ensenyament Públic		Ensenyament Privat	
Pistes poliesportives	978	119	99	322	438				
Pistes de tennis i paddle	283	58	213	11	1				
Camps futbol	55	40	11	2	2				
Camps grans	35	18	6	4	7				
Altres camps	11	2	1	3	5				
Espais d'atletisme	28	14	3	3	8				
Pavellons i frontons coberts	114	51	30	9	24				
Sales especialitzades i polivalents	1.162	130	674	168	190				
Piscines cobertes	90	41	37	0	12				
Piscines descobertes	60	20	36	1	3				
Vasos singulars	17	7	8	1	1				
Pistes de petanca	338	313	25	0	0				
Espais no convencionals	43	42	0	1	0				
Altres espais esportius	145	95	42	5	3				
Total	3.359	950	1.185	530	694				

Taula 13
Tipus d'espais esportius per districtes segons titularitat

Districtes	Espais esportius															Total
	Pistes Poliesp.	Pistes tennis i paddle	Camps futbol	Camps grans	Altres camps	Espais Atletis.	Pav. i frontons	Sales espec. polivalents	Piscines cobertes	Piscines descob.	Vasos singulars	Pistes petanca	Espais no convencionals	Altres espais		
Ciutat Vella	60	2	2	1	0	1	6	73	12	4	0	35	3	4	203	
Eixample	97	1	1	3	2	0	14	194	13	6	2	34	4	1	372	
Sants- Montjuïc	76	26	6	10	1	9	15	121	10	15	1	30	2	83	405	
Les Corts	80	110	9	6	3	1	10	105	6	10	3	12	3	41	399	
Sarrià-St. Gervasi	187	41	5	6	1	5	18	166	14	8	5	19	4	4	483	
Gràcia	69	31	2	0	0	9	121	8	3	1	30	2	1	277		
Horta-Guinardó	136	40	1	4	0	5	11	117	6	8	3	58	8	2	408	
Nou Barris	105	4	8	2	0	4	7	67	7	0	2	40	11	0	257	
Sant Andreu	70	28	6	1	1	1	9	90	8	5	0	28	1	3	251	
Sant Martí	98	0	6	2	3	2	15	108	6	1	0	52	5	6	304	
Total	978	283	46	35	11	28	114	1.162	90	60	17	338	43	145	3.359	

Taula 14
Esports que es practiquen a les instal·lacions esportives de Barcelona*

	Propietat dels espais esportius									
	Total		Públic		Privat		Ensenyament públic		Ensenyament privat	
	Espais	%	Espais	%	Espais	%	Espais	%	Espais	%
Eduació física	1.016	30,2%	46	4,8%	27	2,3%	405	76,4%	538	77,5%
Gimnàstica	908	27,0%	169	17,8%	518	43,7%	99	18,7%	122	17,6%
Bàsquet	753	22,4%	99	10,4%	56	4,7%	222	41,9%	376	54,2%
Futbol	620	18,5%	144	15,2%	60	5,1%	201	37,9%	215	31,0%
Petanca	339	10,1%	314	33,1%	25	2,1%	0	0,0%	0	0,0%
Arts marçials	335	10,0%	35	3,7%	205	17,3%	41	7,7%	54	7,8%
Voleibol	321	9,7%	42	4,4%	22	1,9%	131	24,7%	130	18,7%
Tennis i modalitats	324	9,6%	64	6,7%	238	20,1%	14	2,6%	8	1,2%
Natació	282	8,4%	135	14,2%	117	9,9%	3	0,6%	27	3,9%
Fisio-culturisme	273	8,1%	42	4,4%	224	18,9%	2	0,4%	5	0,7%
Activitat física	231	6,9%	27	2,8%	50	4,2%	70	13,2%	84	12,1%
Esquaix	158	4,7%	16	1,7%	136	11,5%	3	0,6%	3	0,4%
Handbol	157	4,7%	33	3,5%	7	0,6%	44	8,3%	73	10,5%
Tir (olímpic, arc, colomi)	152	4,5%	148	15,6%	1	0,1%	3	0,6%	0	0,0%
Patinatge	146	4,3%	39	4,1%	10	0,8%	51	9,6%	46	6,6%
Pilota	101	3,0%	65	6,8%	22	1,9%	5	0,9%	9	1,3%
3a edat i disminuïts	71	2,1%	44	4,6%	24	2,0%	1	0,2%	2	0,3%
Atletisme	63	1,9%	27	2,8%	6	0,5%	15	2,8%	15	2,2%
Tennis de taula	58	1,7%	6	0,6%	34	2,9%	7	1,3%	11	1,6%
Badminton	43	1,3%	15	165,0%	5	0,4%	9	1,7%	14	2,0%
Bitlles	34	1,0%	0	0,0%	34	2,9%	0	0,0%	0	1,6%
Hoquei (herba i sala)	28	0,8%	1	0,1%	5	0,4%	8	1,5%	14	2,0%
Boxa	22	0,7%	0	0,0%	22	1,9%	0	0,0%	0	0,0%
Lleure i jocs	18	0,5%	1	0,1%	1	0,1%	5	0,9%	11	1,6%
Hípica i polo	17	0,5%	2	0,2%	15	1,3%	0	0,0%	0	0,0%
Billar	14	0,4%	2	0,2%	12	1,0%	0	0,0%	0	0,0%
Ciclisme	12	0,4%	12	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Esgrima	11	0,3%	3	0,3%	6	0,5%	1	0,2%	1	0,1%
Monopatí	11	0,3%	10	1,1%	0	0,0%	1	0,2%	0	0,0%
Escacs	9	0,3%	2	0,2%	6	0,5%	1	0,2%	0	0,0%
Modelisme	9	0,3%	9	0,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Esports nàutics	9	0,3%	7	0,7%	2	0,2%	0	0,0%	0	0,0%
Futbol americà	8	0,2%	8	0,8%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Rugbi	8	0,2%	5	0,5%	1	0,1%	2	0,4%	0	0,0%
Beisbol i softbol	7	0,2%	4	0,4%	0	0,0%	3	0,6%	0	0,0%
Lluita	5	0,1%	4	0,4%	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%
Esport d'hivern	4	0,1%	1	0,1%	3	0,3%	0	0,0%	0	0,0%
Halterofília	2	0,1%	0	0,0%	2	0,2%	0	0,0%	0	0,0%
Altres esports	256	7,6%	89	9,4%	146	12,3%	10	1,9%	11	1,6%
Us no esportiu	28	0,8%	12	1,3%	10	0,8%	4	0,8%	2	0,3%
Total espais	3.359	100,0%	960	100,0%	1.186	100,0%	530	100,0%	694	100,0%
Total esports	6.867		1.682		2.063		1.361		1.771	

*En un mateix espai esportiu es poden practicar un o més esports.

Taula 15
Pla d'utilització als centres
d'ensenyament públics en horari
extraescolar

Ús extraescolar		
	Nombre	%
Sí	165	75%
No	55	25%
Total	220	100%

superfície menor de 400 m².

- *Pavellons i Frontons coberts*: espais tancats amb una superfície més gran de 400 m².

- *Piscines cobertes*: espais tancats amb una longitud del vas de fins a 50 metres.

- *Piscines descobertes*: espais a l'aire lliure amb una longitud del vas de fins a 50 metres.

- *Vasos de piscines singulars*: a l'aire lliure o coberts, com llacs i piscines irregulars.

- *Pistes de petanca*: espais a l'aire lliure singulars per a la pràctica exclusiva de la petanca.

- *Espais no convencionals*: espais a l'aire lliure, com circuits de fúting, de bicicleta, de BMX, de trialsin, de velocitat, etc.

- *Altres espais esportius*: s'hi inclouen espais de pràctica singular, com camps de tir, fossars, camps de golf, pistes d'hípica, velòdroms, rocòdroms, ports esportius, etc.

Equipaments escolars públics

A les escoles públiques es va fer una enquesta sobre el pla d'utilització de les instal·lacions esportives als centres d'ensenyament. La informació que es sol·licitava era la següent:

- Organitzadors de l'activitat: associació de mares i pares d'alumnes, consell escolar, districte, club o altres.

- Accés a l'activitat: usuaris (activitats exclusives per als membres de l'escola o obertes al barri).

- Activitats esportives en horari extraescolar: jocs escolars, escola esportiva i entrenaments o competició (dies setmanals i horaris).

Hi ha un total de 220 instal·lacions esportives incloses dins d'equipaments d'ensenyament públic (escoles de primària, de secundària i universitats). D'aquestes, només 165 organitzen activitats extraescolars, promogudes per les associacions de mares i pares d'alumnes (81%), els consells escolars (7,5%), els districtes (5,5%), els clubs (2%) i altres entitats (4%).

Les activitats que organitzen les escoles estan exclusivament dirigides als membres de l'escola en un 48%, mentre que el 52% també estan obertes al barri en general.

L'ENQUESTA DE QUALITAT DE LA CIUTAT

monografies

RAMON ARBÓS, M. ÀNGELS PONT, MONTSE RODÉS. Estudis i Avaluació, Institut Municipal d'Informàtica *

S'exposen a continuació els principals resultats obtinguts a l'"Enquesta de qualitat de la ciutat", que per tercer any consecutiu s'ha realitzat a Barcelona amb l'objectiu de conèixer l'opinió dels barcelonins sobre la seva ciutat i la satisfacció que els proporciona el fet de viure-hi.¹

L'estudi analitza la qualitat de vida des d'una perspectiva global, partint de la idea que aquesta qualitat no es pot atribuir a un únic aspecte sinó a la interrelació de molts. Així doncs, una ciutat que ofereixi qualitat de vida serà aquella on els ciutadans se sentin satisfets tant amb les condicions del seu entorn (serveis, equipaments, infraestructures, etc.) com amb aspectes de caràcter més personal (família, amics, treball, etc.).

Aquesta premissa inicial va fer que el plantejament de l'estudi inclogués l'anàlisi de dos apartats. En primer lloc la percepció ciutadana sobre els barcelonins i la seva ciutat i, a continuació, la satisfacció aconseguida a nivell personal i envers Barcelona.

La imatge col·lectiva

Es va demanar als enquestats que, per a un conjunt de 13 atributs que defineixen les persones, situessin els barcelonins en una escala d'1 (ho són molt), a 4 (no ho són gens).

Les respostes rebudes permeten definir el perfil prototip del ciutadà de Barcelona des de la perspectiva dels propis barcelonins. Aquests són considerats com a persones treballadores i modernes, de tracte amable i mentalitat cosmo-

polita que, tot i ser més aviat conservadors i orgullosos, resulten tolerants amb els altres. La solidaritat i la participació són unes altres característiques d'un perfil que també destaca per ser poc conflictiu, poc racista i escassament religiós.²

Si els anteriors adjectius generaven una elevada coincidència entre els enquestats, la valoració respecte a la cura del medi urbà està dividida al 50% entre els que pensen que els barcelonins són molt/bastant respectuosos amb aquest medi i els que creuen que ho són poc o gens. El gràfic 1 presenta els resultats obtinguts en aquesta pregunta els anys 1996 i 1997 atenent a la suma de les alternatives de resposta "molt" i "bastant". Els tretze atributs es presenten en un ordre descendent que va des de l'adjectiu

"treballadors" (96% del total de respostes) al de "conflictius" (16%).

La imatge global dels barcelonins resulta un primer indicador de satisfacció

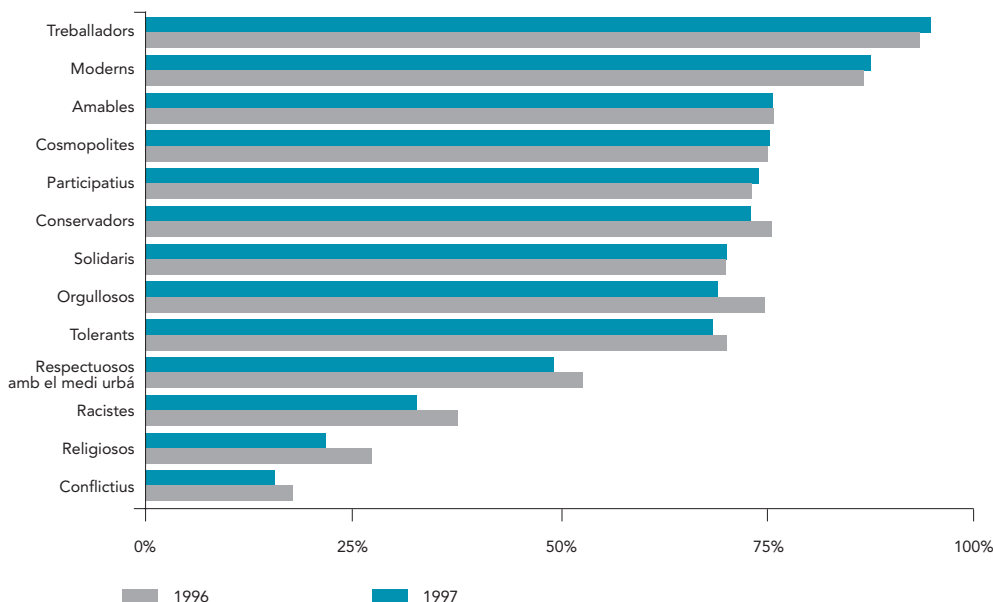
* Cal fer constar també la participació de Màrius Boada pel que fa al tractament estadístic de les dades i de Yolanda Peruchó en la composició dels gràfics.

1. L'enquesta va ser domiciliària, és va realitzar a partir d'un sistema de rutes aleatòries a un total de 2.000 persones de 18 i més anys residents a la ciutat de Barcelona. Les entrevistes es van repartir d'acord a la distribució real de la població en els 10 districtes de la ciutat. El marge d'error global associat va ser de $\pm 2,24\%$, amb un nivell de confiança del 95%. En els resultats de segon ordre obtinguts pel creuament de variables, aquests marges d'error augmenten i la interpretació ha de ser més prudent. El treball de camp es va fer entre els dies 1 i 30 de novembre de 1997.

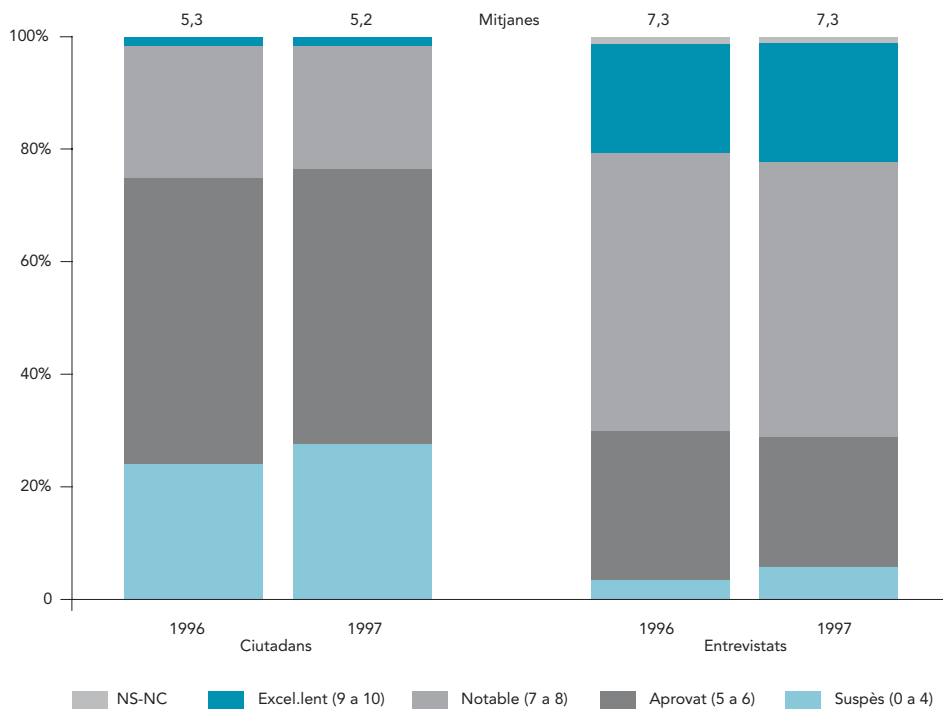
La comparació dels actuals resultats amb els aconseguits en el primer estudi de l'any 1995 no ha estat possible a causa de les variacions introduïdes respecte a aquest primer qüestionari.

2. En comparació amb l'any passat únicament cal remarcar que ha baixat en 6 punts el nombre d'entrevistats que creu que els barcelonins són religiosos i orgullosos.

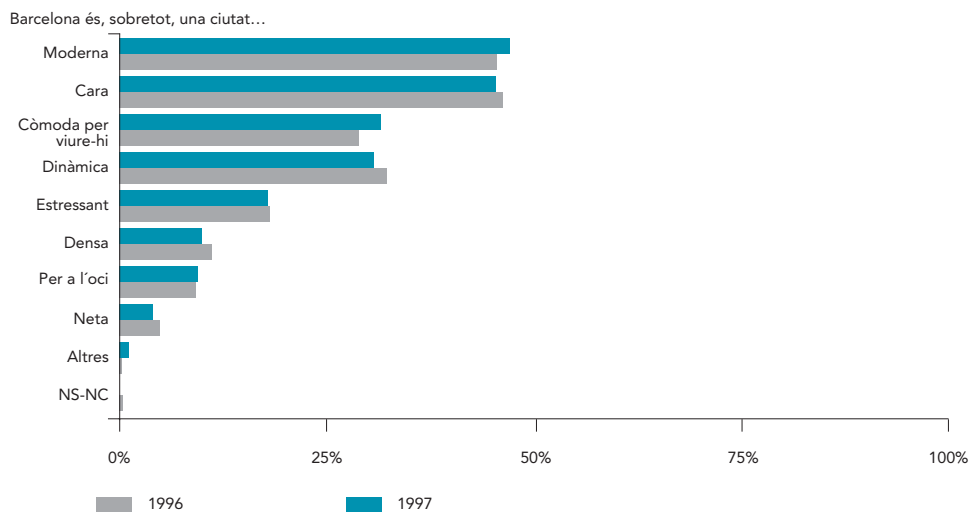
Gràfic 1
Com es veuen els barcelonins (molt i bastant)

Gràfic 2
Manteniment i cura de la ciutat

Gràfic 3
Imatge de Barcelona (dues respostes)

personal i d'orgull envers la seva ciutat. Satisfacció personal en tant que resulta evident que els enquestats es projecten en aquesta definició i, per tant, donen una primera imatge positiva d'ells mateixos. Orgull vers la ciutat perquè estan definint persones com a integrants d'un col·lectiu específic molt lligat a Barcelona (els seus habitants) i, en conseqüència, la positiva definició d'aquest col·lectiu porta implícita certa satisfacció vers la ciutat.

La preocupació dels barcelonins pel manteniment i la cura de la seva ciutat és un tema que apareix de forma constant a diferents estudis. Per aprofundir en aquesta qüestió es va demanar als enquestats la valoració sobre el comportament del conjunt de ciutadans i del seu propi. Com ja va passar a l'anterior estudi, també en aquesta ocasió els ciutadans són força més crítics amb el comportament general (puntuació d 5,2 sobre 10) que amb el propi (7,3 punts sobre 10). La tendència a la major benevolència amb ells mateixos s'incrementa amb l'edat dels enquestats (gràfic 2).

La percepció de la ciutat

La visió dels barcelonins sobre la ciutat es va intentar esbrinar a partir de la valoració de quatre qüestions: els atributs que millor la defineixen (pregunta suggerida), els punts que més agraden d'aquesta i els principals avantatges i inconvenients de viure-hi (les tres preguntes, espontànies).

Entre els 8 adjectius possibles, els barcelonins trien fonamentalment els de

moderna i cara per tal de definir la seva ciutat (tots dos esmentats per aproximadament un 47% dels entrevistats). A continuació la defineixen com a còmoda per viure-hi i dinàmica (el 31% del total de respostes), mentre que el qualificatiu de neta és el menys freqüentment escollit (4%) (gràfic 3).

Les preferències a l'hora d'adjectivar la ciutat varien segons el segment de població considerat. Així, resulta moderna sobretot pels menors de 35 anys, pels residents al districte de Sant Andreu i també per aquells que desenvolupen activitats com a estudiants o empleats d'una organització. D'altra banda, els que més la consideren cara són els que

tenen 50 anys i més, els treballadors/obers, les mestresses de casa i els jubilats/pensionistes.

Posats a assenyalar espontàniament els aspectes que més els agraden de Barcelona els enquestats tendeixen a no concretar i manifesten que "la ciutat en general" és el que més els satisfà (20% de les respostes). A continuació, l'esment de l'oferta marítima com a punt més destacat (17%) confirma que els barcelonins segueixen gaudint de l'obertura de la seva ciutat al mar.³ Finalment, les alternatives "l'ambient/la gent" (8%) i "el centre de la ciutat" (7%) han estat les altres dues respostes amb significació superior al 6% (taula 1).

La meitat de la població enquestada considera que el fet que "hi hagi de tot" (35%) i "l'oferta de serveis" que hi trobes (15%) són els principals avantatges de viure a Barcelona. A l'altra banda de la balança, els inconvenients de la ciutat més esmentats són la massificació i la densitat (15%), la circulació (14%) i el cost de la vida (13%). Hi ha un grup d'entrevistats que creu que Barcelona no té cap inconvenient remarcable (14%) (taules 2 i 3).

3. Aquest percentatge és la suma de les alternatives de respostes donades a "mar/les platges/tenir port", i "Port Olímpic /Port Vell/Escullera".

És destacable, enguany, l'augment de les alternatives "Ciutat en general" i "Port Olímpic/Port Vell/Escullera".

Taula 1
El que més agrada de Barcelona

	1996	1997
La ciutat en general	14,4	19,6
El mar, les platges, tenir port	9,3	10,6
L'ambient, la gent	9,6	8,3
Port Olímpic, Port Vell, Escullera	3,6	6,9
Centre de la ciutat	7,9	6,8
Carrers, passeigs, places	4,1	5,5
Obres i urbanisme	4,5	5,5
Monuments, Sagrada Família	3,4	5,4
Atributs i adjectius	8,1	5,0
Hi ha de tot	6,1	4,5
Ofertes culturals i d'oci	4,5	4,1
Vila Olímpica	3,0	4,1
Parcs i zones verdes	3,5	3,4
Infraestructura, serveis i transports	5,4	2,4
Situació mar-muntanya	3,1	2,3
El meu barri	3,3	2,0
El clima	1,7	1,9
Altres	4,6	1,7
Res	0,4	0,2
NS-NC	0,5	0,9

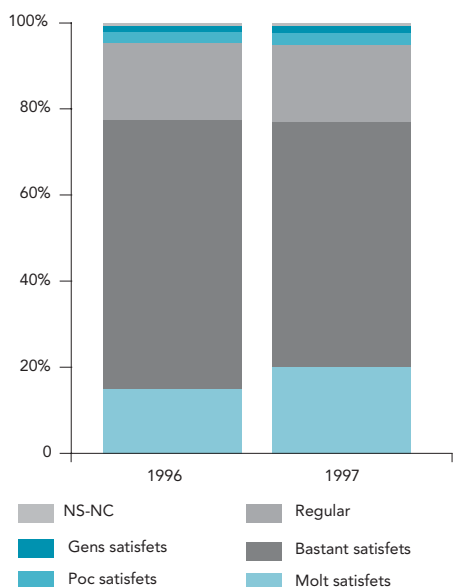
Taula 2
Principal avantatge de viure a Barcelona

	1996	1997
Hi ha de tot	34,6	35,1
Serveis	16,7	15,4
Treball	7,7	8,1
Ciutat còmoda, pràctica	4,6	6,2
Activitats d'oci i cultura	5,0	5,1
Comunicacions	4,3	4,8
Atributs	5,1	4,4
Transports	6,5	3,7
La gent, l'ambient	1,9	2,2
Situació	1,4	1,6
Urbanisme	1,2	1,6
És la meva ciutat	0,9	1,6
Tot	1,6	1,6
Oferta comercial	1,9	1,2
Mar	1,0	1,2
Hi ha la família	1,0	1,0
Altres	3,2	1,9
Cap	1,5	1,9
NS-NC	0,6	1,9

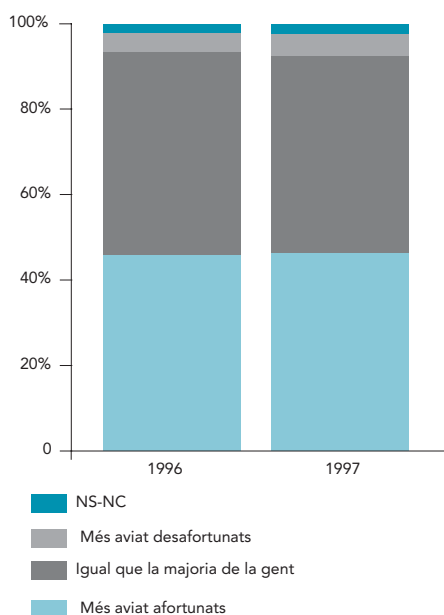
Taula 3
Principal inconvenient de viure a Barcelona

	1996	1997
Massificació, densitat	16,4	14,9
Circulació	12,7	13,7
Ciutat cara	12,2	12,9
Els sorolls	7,0	7,6
Ciutat estressant, poca tranquil·litat	8,5	7,3
Contaminació	9,8	7,0
Les distàncies	2,0	3,0
Transport	2,1	2,7
Atur	2,5	2,4
Inseguretat	3,0	2,0
La neteja	2,0	1,9
La gent	2,0	1,6
Poc civisme	0,7	1,2
Ciutat gran	1,9	1,0
Poques zones verdes	0,6	0,7
Els impostos	0,5	0,7
El clima	0,9	0,5
Altres	4,5	3,3
Cap	8,2	13,5
N S-N C	1,2	2,6

Gràfic 4
Grau de satisfacció amb el tipus de vida que porten

Gràfic 5
Afortunats / desafortunats

Satisfacció personal

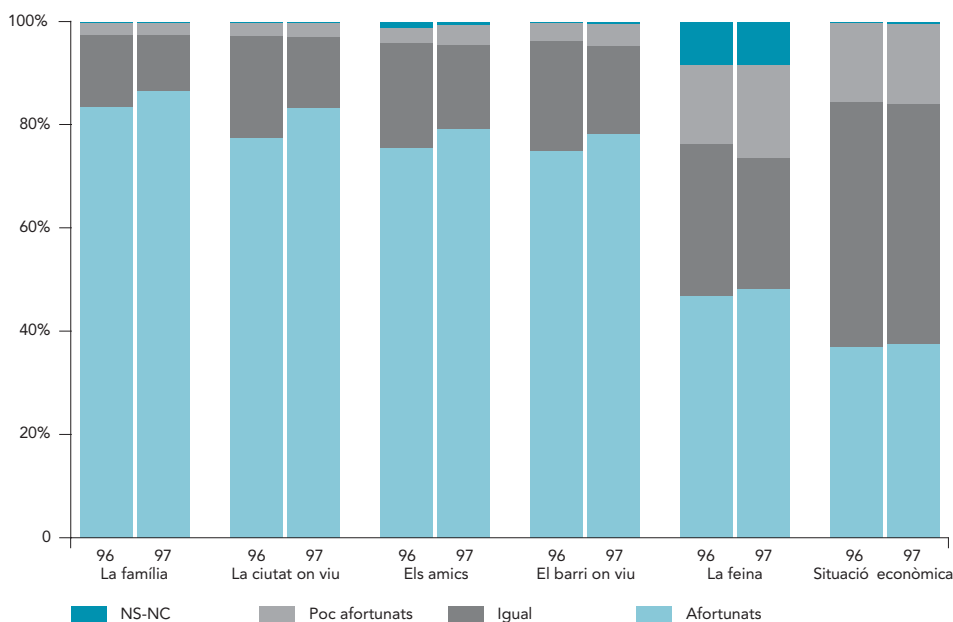
La gran majoria dels barcelonins entrevistats es mostra molt o bastant satisfet amb el tipus de vida que porta. Un 21% diu estar-ne molt satisfet i un 58% bastant satisfet. La resta d'entrevistats es reparteix entre el 17% que manifesta un grau de satisfacció mitjà (regular) i el 5% que diu estar poc o gens satisfet (gràfic 4).

Altrament, si es demana als entrevistats que es comparin amb la resta de la gent, un 48% conclou que ha estat una persona afortunada i un 47% diu que igual que la majoria de la gent. Només un 5% creu que ha estat una persona desafortunada (gràfic 5).

Les valoracions dels entrevistats sobre si es consideren afortunats i sobre el grau de satisfacció amb el tipus de vida que porten són molt similars a les obtingudes l'any passat. Altrament, determinades circumstàncies com estar separat o divorciat, ser vidu o estar a l'atur semblen determinar una major tendència a considerar-se desafortunat.

Anant més enllà de les valoracions de caràcter general, l'enquesta demanava als entrevistats que diguessin si es consideraven més o menys afortunats que la majoria de la gent en relació amb sis aspectes concrets, entre els quals hi havia la ciutat i el barri en què es viu. Els resultats mostren que, pel que fa a la família, els amics, la ciutat i el barri, una àmplia majoria dels entrevistats es consideren afortunats. En canvi, pel que fa a la feina i a la situació econòmica els que es consideren afortunats representen menys del 50% (gràfic 6).

Gràfic 6
Afortunats / desafortunats amb relació a...

En general són les dones i els majors de 64 anys els que es consideren més afortunats amb la ciutat i el barri on viuen. Per districtes s'observa que els residents a Ciutat Vella són els que es consideren menys afortunats amb el barri i que, en canvi, a Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia i Horta-Guinardó el nombre dels que es consideren afortunats és superior a la mitjana.

Satisfacció vers la ciutat

Els resultats obtinguts assenyalen que, majoritàriament, els barcelonins estan, un any més, satisfets de viure a

Barcelona. Aquesta satisfacció ha estat analitzada a partir de tres mesures diferents:

En una escala del 0 al 10 el entrevistats puntuen, de mitjana, amb un 8,2 la satisfacció de viure a la ciutat. Concretament, més d'un 80% puntuen amb un 7 o més la satisfacció de viure a la ciutat (gràfic 7).

A part de la satisfacció general amb la ciutat, l' "Enquesta de qualitat de la ciutat" mesura el grau de satisfacció dels entrevistats amb 35 aspectes concrets de Barcelona. Com es pot apreciar en el gràfic 8, la satisfacció varia força entre uns aspectes i uns altres. Així, per qües-

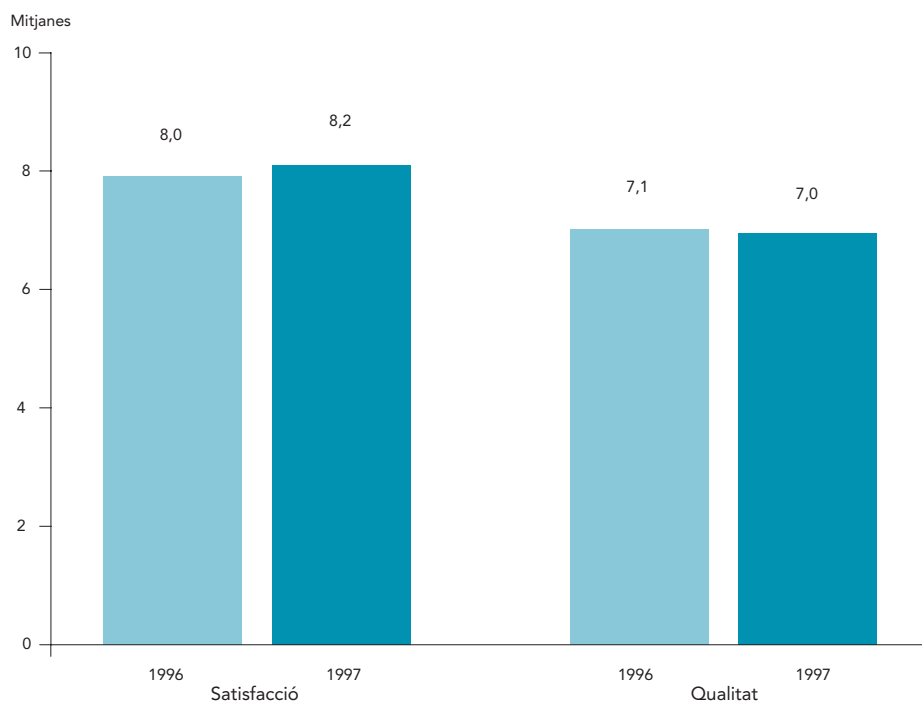
tions com ara "Barcelona com a lloc per viure-hi" o "el prestigi internacional", un 80% dels entrevistats es mostra molt o bastant satisfet; en canvi, en el cas d'el cost de la vida i la contaminació els molt o bastant satisfets no arriben al 10% (gràfic 8).

En definitiva, es tracta d'uns resultats molt similars als aconseguits l'any passat. Els barcelonins continuen majoritàriament satisfets amb el tipus de vida que porten i amb la seva ciutat en la mesura que aquesta els proporciona una notable qualitat de vida.

Cinc anys després del fenomen olímpic la ciutat és considerada com a moderna, dinàmica i, al mateix temps, còmode per viure-hi. Aquesta comoditat s'evidencia en la bona integració dels barcelonins amb el seu entorn. Ja no es tracta d'una ciutat que viu d'esquena al mar, i la recuperació de les zones marítimes satisfà notablement els ciutadans (Port Vell, Port Olímpic, Escullera).

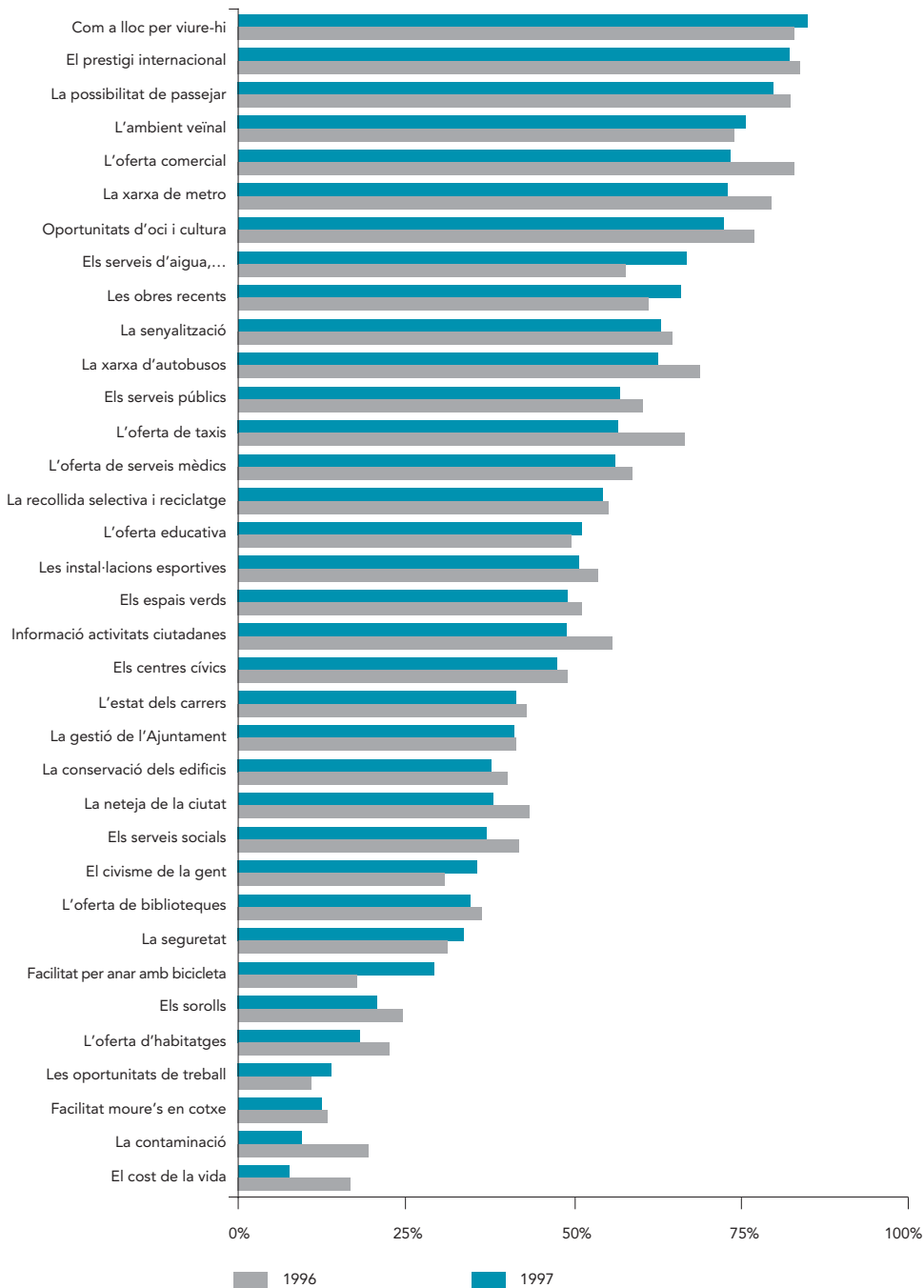
Aquesta satisfacció, però, no està exempta d'algunes crítiques, i apareixen també alguns aspectes amb els quals no s'està tan content. La massificació, la densitat de circulació, el cost de la vida, els sorolls i la contaminació són els principals inconvenients que es troben a una ciutat de la qual la majoria de la gent es manifesta orgullosa.

Gràfic 7
Satisfacció de viure a Barcelona i valoració de la qualitat de vida

Gràfic 8

Satisfacció el darrer any d'alguns aspectes de Barcelona (molt i bastant satisfets)

LES POLÍTIQUES LOCALS DE BENESTAR SOCIAL. EL CAS DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA*

TXEMA CASTIELLA, ALBERT SERRA. Gerència de Serveis Personals

Introducció

La política social no ha estat considerada, tradicionalment, com una esfera pròpia de l'administració local. Això ha passat de manera especial al nostre país, on el component social de l'Estat era mínim i de caràcter proteccionista, vinculat quasi exclusivament a les estructures centrals del govern: la seguretat social, l'assistència sanitària, l'educació. En les dues últimes dècades aquest panorama s'ha transformat substancialment: per una banda, el model de l'Estat s'ha apropiat considerablement als estàndards dels anomenats estats del benestar a Europa i, per altra banda, la configuració de l'Estat de les autonomies ha suposat una important descentralització de funcions i competències, algunes de les quals corresponen a les polítiques socials.

El marc competencial ha anat clarificant-se progressivament, especialment a partir de la Llei de bases de règim local (1985), però no hem aconseguit un estadi satisfactori que eviti les duplicitats i asseguri una correcta sinergia dels recursos públics independentment de l'administració. Al mateix temps, el desplegament del nou estat de les autonomies ha suposat un important esforç descentralitzador, però aquest no ha arribat al món local, sinó que, contràriament, aquest ha perdut autonomia real en molts terrenys i ha vist disminuir proporcionalment la seva participació en la despesa pública total. Lluny d'aquest esquema 50-25-25, la distribució de la despesa pública a

Espanya se situa actualment en 62% l'Estat, 26% les comunitats autònomes i 12% l'Administració local.

En aquest esquema persisteix implícita una tendència a reduir l'Administració local a una entitat merament administrativa i prestadora de serveis, principalment vinculats a les àrees clàssiques de la gestió urbana (xarxes de serveis bàsics com neteja, clavegueram, llum, ordenació de la via pública, urbanisme). No obstant això, en aquest període l'Administració local s'ha consolidat com l'interlocutor més proper als ciutadans i s'ha caracteritzat per un gran dinamisme. Els ajuntaments, des de la transició democràtica, s'han consolidat com a instruments de governabilitat. Una governabilitat que suposa vertebrar, estructurar i organitzar, sobre la base del territori, la convivència ciutadana, superant així aquella visió reduccionista que consideraria els municipis simples productors de servei.¹

Aquest trànsit de l'Administració local al Govern local explica que els municipis, malgrat les seves escasses competències i els seus recursos limitats, hagin desenvolupat importants actuacions en terrenys fins fa poc temps prohibits. La promoció econòmica i el foment de l'ocupació, la projecció de la ciutat, el benestar social, les polítiques de prevenció i seguretat ciutadana són alguns exemples d'aquesta visió integrada del territori, sobre el qual el Govern local actua. En el terreny social en concret, els programes i les actuacions dels municipis han tingut un important impacte sobre les condicions de vida de

la ciutadania, han suposat millores reals en la qualitat de vida, han estat percebuts com a tals per part de la ciutadania i han aportat recursos, discurs i tecnologia social innovadora en molts aspectes.

En aquest article s'analitzen les principals característiques de les polítiques de benestar a Barcelona, sobre la base de l'experiència acumulada en els últims anys, atenent a l'evolució recent, els principis i objectius de caràcter polític, l'assignació de recursos, l'estructuració de l'oferta, la dimensió participativa, entre d'altres elements. Es pretén amb tot això —a més del valor específic d'estudi que pot tenir aquest cas— intentar exposar quines són les aportacions específiques de la política social municipal a l'esquema de l'Estat del benestar en el nostre país i la funció del govern local en l'ordenació de l'estat.

El desenvolupament de la política social a Barcelona

Encara que és evident que l'evolució de les polítiques socials a Barcelona no escapa de les grans tendències observades en el conjunt del país, és convenient en un principi subratllar alguns dels principals elements que les caracteritzen:

* Treball inclòs en el llibre *Gobiernos locales y políticas públicas*, compilat per Q. Brugué i R. Gomà (Ed. Ariel, Ciència Política, Barcelona, 1998).

1. L'"Informe sobre el Gobierno Local en las democracias avanzadas" recull les ponències i materials del seminari que es va celebrar a Barcelona el març de 1995 per iniciativa de la Fundació Pi i Sunyer, amb la col·laboració d'ESADE. Barcelona, 1996.

Una forta tradició d'acció social des del municipi

Barcelona ha desenvolupat històricament un seguit de serveis i centres que es remunten, en alguns casos, a més d'un segle d'existència i que constitueixen ja una sòlida herència patrimonial en el camp social. En el terreny de l'acció social, destaquen la beneficència municipal i institucions com la Casa de la Misericòrdia, els hospitals municipals o les escoles municipals, que configuren una base consistent, una expressió singularitzada de la voluntat de govern municipal que ha tingut Barcelona des de fa molts anys. Aquesta base, a més dels seus efectes sobre la ciutat, ha condicionat de forma evident el paper de la política municipal des de la transició i fa de la ciutat un cas en certa mesura singular en el mapa local espanyol. En particular, la prestació de serveis i equipaments que, d'acord amb l'actual ordenament competencial, correspondrien a altres nivells de l'administració.

Augment de les demandes i les expectatives socials

En les quasi dues dècades de democràcia local, s'ha produït un augment exponencial de les demandes socials que s'explica per dos factors molt diferents. Per una banda, el dèficit de serveis i equipaments socials acumulats en el període anterior, localitzat principalment en les zones perifèriques o de més recent desenvolupament urbanístic

durant els anys 60. Per altra banda, la incidència de la crisi econòmica de finals dels 70 i principis dels 80, que té uns efectes socials dramàtics, amb altes taxes d'atur, i que trenca un instrument d'inserció social de primer ordre, com és el treball. Barcelona, a més, comparteix amb altres ciutats espanyoles i europees la concentració de determinats problemes socials en les aglomeracions urbanes. El canvi de les estructures familiars i el progressiu envelliment de la població estan entre les principals tendències sociodemogràfiques. A més, determinats sectors socials, en situació de desigualtat o en risc d'exclusió social, demanen una atenció prioritària de les autoritats locals, com és el cas dels immigrants estrangers, les persones drogodependents, les persones amb disminucions, etc.

Una teoria del canvi social, lligada a la naturalesa política del Govern local

Barcelona és una de les poques grans ciutats que a Espanya ha estat governada per l'esquerra des de les primeres eleccions municipals democràtiques.² La construcció i el desenvolupament de l'Estat de benestar a Europa ha tingut els seus principals valedors entre les forces d'esquerra, principalment d'orientació socialdemòcrata. Aquest fet explica parcialment una part important del desplegament del conjunt de polítiques socials a Barcelona; tant en l'aplicació d'alguns paradigmes en l'acció pública (igualtat d'oportunitats, redistribució

de la renda, correcció de desigualtats...) com en l'assignació d'importants recursos en l'acció social. A més, com en altres ciutats de Catalunya, el govern local de Barcelona s'ha caracteritzat per una forta vinculació amb els moviments veïnals i socials dels últims anys de la transició, els quals en molts casos van proveir programes, alternatives i persones. En una segona fase, la relació conflictual a través del diàleg, la reivindicació i la negociació amb els moviments socials, ha estat un element configurador de les polítiques socials a Barcelona. Darrera de tot això, hi ha implícita una teoria de canvi social, que se sustenta en tres supòsits: en primer lloc, la convicció que el sector públic té una alta capacitat de canvi i transformació social; en segon lloc, que aquest sector públic, en el model europeu de desenvolupament social, té un fort component de redistribució i solidaritat, i, en tercer lloc, que els recursos socials no són simplement una despesa, sinó una inversió a curt i llarg termini per millorar la formació de les persones, per disposar d'entorns saludables, per augmentar el desenvolupament cultural de la comunitat i per reforçar la cohesió i la pau social. Aquesta concepció de les polítiques públiques socials legitima una intervenció de l'Ajuntament en moltes esferes que milloren la qualitat de vida dels ciutadans, alhora que pretén aprofundir en el marc de la democràcia local.

---

2. 1979-1987: govern PSC-PSUC, 1987-1995: PSC-IC, 1995: PSC-IC-ERC.

Sobre la base d'aquests elements (tradició, augment de les demandes socials i compromís polític) l'acció social a Barcelona ha desenvolupat un conjunt de polítiques i serveis de gran impacte sobre la vida social de la ciutat. Entre els canvis més significatius del període 1979-1997 hem d'assenyalar:

Un important augment dels recursos adreçats a la política social

El 1979, el pressupost imputable a política social (aleshores sanitat, beneficència, cultura, educació i esports) era de 3.229 milions de pessetes i representava un 15,7% del pressupost municipal. El 1996, el pressupost de benestar social (que inclou, a més, l'habitatge, la promoció de l'ocupació i la cooperació internacional) era de 59.019 milions de pessetes, un 25,2% del pressupost municipal. Es tracta d'un augment espectacular que multiplica per quasi 20 el pressupost inicial però que a més suposa un augment de quasi 10 punts sobre el pes de la despesa social sobre el total municipal. És a dir, en una època d'elevat creixement de la hisenda pública, les despeses socials han augmentat en 10 punts sobre l'augmentat increment. Així mateix, la plantilla adscrita directament a serveis personals, —incloent-hi el sector orgànic i els instituts— ascendeix en l'actualitat a 4.000 professionals. Si en el sector dels serveis els recursos humans són la base de la producció, en els serveis personals aquests són un element estratègic: educadors, personal sanitari, treballadors

socials i altres col·lectius són la clau dels serveis personals.

Hi ha algunes característiques comunes als professionals dels serveis personals que convé recordar: un alt component vocacional, un alt grau d'especialització i de formació específica, així com un contacte permanent amb la població, que els converteix en receptors de la pressió i de la tensió entre les demandes i els recursos disponibles. Un sector, a més, en el qual el treball és de caràcter intensiu i, per tant, té un enorme potencial de generació de l'ocupació. A Barcelona, per exemple, els serveis municipals de benestar social generen una ocupació induïda molt superior a la pròpia funció pública (contractes de serveis, gestió externa d'instal·lacions esportives, etc.).

La consolidació de les polítiques sectorials i la creació de nous serveis

En aquestes dues dècades es produeix la consolidació de les polítiques sectorials d'educació, sanitat i cultura, que tenien, com hem dit, una base sòlida del període anterior. A més, es creen i desenvolupen, sobre nous models d'actuació, les xarxes de serveis socials i d'esports, els programes de foment de l'ocupació i les activitats relacionades amb la vida comunitària i participativa de la ciutat. Aquestes polítiques sectorials conformen una àmplia oferta de serveis —més de 100 serveis catalogats—, obligatoris, propis, voluntaris o delegats. En la primera dècada, els dèficits acumulats i la

inexistència d'un marc competencial ordenador, més l'impuls polític i professional, van tenir com a efecte un gran creixement de l'oferta de serveis. Per tant, l'oferta de serveis és complexa i heterogènia, amb una gran fragmentació de productes que, en el període actual, s'està simplificant i racionalitzant d'acord amb noves prioritats i amb el nou context econòmic i competencial.

Una forta inversió en la creació d'equipament públic

Malgrat que no s'acostuma a tenir en compte, el desenvolupament de la política social té una important vessant inversora i amb un fort impacte en l'urbanisme i en la creació d'espai públic, condició indispensable per garantir la cohesió social, i configura una nova realitat urbana, en què el valor de la cosa pública guanya terreny enfront del sector privat. Una de les actuacions més destacades en aquestes dues dècades ha estat la creació d'una àmplia xarxa d'equipaments i infraestructures públiques. El Mapa d'equipaments socials de Barcelona està format actualment per 451 centres (32 centres de serveis socials, 144 instal·lacions esportives, 21 museus, 31 biblioteques, 6 hospitals, 82 centres d'ensenyament). A més, una de les aportacions més noves dels serveis personals a Barcelona és la creació d'un espai públic comunitari: infraestructures que ofereixen espais, recursos i possibilitats per a la relació de grup, per al desenvolupament personal i l'autoorganització dels propis usuaris i dels veïns.

Es tracta d'una xarxa de 86 centres cívics i casals per sectors de població (persones grans, joves, infància).

El creixement d'aquesta xarxa ha tingut característiques semblants a l'oferta de serveis: creixement ràpid i descompenyat per pal·liar els dèficits històrics, consolidació i extensió de xarxes ja existents, resposta a demandes i reivindicacions veïnals, recuperació d'espais emblemàtics amb una forta capacitat identificativa per revertir-los a l'ús públic i comunal, inversió reequilibradora del territori. Una característica rellevant d'aquestes xarxes, des de l'anàlisi de les polítiques públiques, és la seva distribució territorial. Encara que s'extén capil·larment per tota la ciutat, no és present a tot arreu amb la mateixa intensitat. El motiu, ja esmentat, és la funció correctora i reequilibradora del territori amb el qual es treballa el capítol inversor. El nombre d'equipaments per a cada 10.000 habitants és significatiu: els més dotats són els districtes de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó i Nou Barris, mentre que a l'altre extrem de la ciutat es troben l'Eixample, Sarrià i les Corts. Encara que hi ha elements que matisen les proporcions (per exemple, l'alta concentració d'espais culturals a Ciutat Vella o d'espais esportius a la muntanya de Montjuïc), la distribució continua sent significativa.

La descentralització política i administrativa

El 1985 l'Ajuntament emprèn una ambiciosa reforma administrativa que es

concretarà en la divisió territorial de la ciutat en els 10 districtes municipals. Sobre la base dels tres elements que els configuren (territori, òrgans de govern i competències), la descentralització té un fort impacte sobre el conjunt de l'activitat municipal. L'acció municipal té ple sentit en el marc natural on es configuren les relacions humanes, en el barri, en el districte, fent realitat el principi de la màxima proximitat als ciutadans. Les competències en serveis personals van ser pioneres en aquest procés de descentralització, es van configurar unes divisions de Serveis Personals —primera vegada que s'utilitza aquest concepte, l'any 1985— que realitzen funcions executives i de gestió dels serveis descentralitzats: serveis socials i de joventut (atenció primària, equipaments d'infància, joventut, persones grans, etc.), educació (suport obligatori a les escoles públiques i participació dels Consells Escolars), salut (actuació sanitària preventiva, salut escolar), esports (gestió d'equipaments esportius, promoció esportiva), cultura (centres cívics, festes populars). Avui, un 23% de la despesa total de serveis personals està descentralitzada, percentatge que anirà augmentat en el futur.

L'experiència de Barcelona confirma els resultats de la descentralització en el terreny social: un millor coneixement de la realitat social, dels seus problemes i necessitats, una major participació ciutadana i una actuació més àgil, coordinada i integral sobre el territori. Aquesta variable territorial es revela com un factor cada cop més important: la ciutat és

sempre una geografia de desigualtats i desequilibris. Per això és necessari que els territoris tinguin un marge d'actuació i maniobra per adaptar la planificació i la programació (funcions bàsiques centrals) a les seves condicions i prioritats.

Promoure la cohesió social

La missió de la política social, tal i com es recull en el Pla d'actuació municipal 1995-1999, és promoure la cohesió social de la ciutat,³ a través de polítiques integradores, amb voluntat universal i a través dels programes per a combatre l'exclusió social. Es tracta d'una formulació estretament relacionada amb el lema d'un seminari europeu impulsat entre els anys 90 i 94 per l'anterior president Jacques Delors: "Lluitar contra l'exclusió, promoure la integració". Aquesta doble formulació és la síntesi d'un clar missatge polític: la ciutat és la suma de tots els ciutadans i ciutadanes, és necessari promoure la millora de la qualitat de vida general, reforçar els mecanismes d'integració social (treball, educació, salut) i combatre els fenòmens d'exclusió o marginació.

La formulació de les missions o dels objectius estratègics tenen, no obstant això, un caràcter tan global que susciten fàcils unanimitats. Les diferències polítiques i controvèrsies es materialitzen, sovint, en els principis, els criteris i els instruments operatius. El nivell polític

---

3. *Pla municipal d'actuació 1995-1999*, Ajuntament de Barcelona.

(els òrgans de govern municipals) ha donat contingut substantiu als principis que orienten aquesta política social i que es concreten en les respectives polítiques sectorials.

Defensa de la responsabilitat pública i garantia dels drets socials

Aquest principi significa la voluntat de fer front a les exigències socials i la defensa del sector públic com a motor de progrés i equitat. En el terreny local, aquesta voluntat política s'ha concretat en la transformació radical de molts serveis, que s'han desenvolupat i estructurat de manera que fessin possible el tan evocat pas de la beneficència i la caritat a l'exercici d'uns drets socials reglats i exigibles. En alguns casos, a més, aquest principi ha estat portat més enllà de la reglamentació jurídica: el 1985, per exemple, l'Ajuntament de Barcelona ja havia obert les seves xarxes de serveis socials, sanitaris i educatius a tots els immigrants estrangers, independentment de la seva situació legal en el país. La responsabilitat pública significa assegurar una òptima prestació de serveis públics, sigui quina sigui la seva forma de gestió. Des d'aquesta perspectiva, la concertació amb el sector privat i el sector no lucratiu no està pensada com una forma d'estalvi de recursos públics, sinó com un mecanisme per a generar nous recursos i noves energies. La perspectiva de drets socials obliga el propi municipi a estandarditzar i clarificar les seves pròpies prestacions, garantint que les

persones potencialment beneficiàries tinguin accés a la informació i a la prestació.

Igualtat d'oportunitats i bel.ligerància contra les discriminacions

L'exclusió social ve definida com un procés no solament econòmic —falta de recursos— sinó que es caracteritza també per elements de discriminació o marginació basats en factors com el sexe, l'edat, la condició o l'origen.

La igualtat d'oportunitats té, en la seva vessant econòmica, traducció en molts recursos i programes socials municipals, en una doble direcció: per una banda, perquè l'existència de serveis universals és la millor garantia d'igualtat d'oportunitats (accés a l'educació o a la salut) i, per altra banda, per l'oferta de mecanismes correctors en funció de la renda (beques, subvencions a famílies, condicions d'accés a serveis socials com la targeta rosa, alarma telefònica, etc.). Promoure la igualtat d'oportunitats, malgrat tot, va més enllà d'aquesta vessant econòmica i la principal estratègia política a Barcelona també té dues direccions complementàries: en primer lloc, la normalització dels serveis, l'objectiu del qual és integrar totes les persones i grups en els serveis d'equipaments ordinaris, cosa que significa adaptar-los a tota la població (adaptar els transports públics a les persones amb disminució, adequar el sistema educatiu per integrar els fills dels immigrants estrangers, etc.) i, en segon

lloc, la posada en marxa de mecanismes de promoció positiva quan això sigui considerat necessari. La promoció o acció positiva és un mecanisme útil quan no es pot assegurar la plena integració de forma automàtica (pensem, per exemple, en les quotes d'inserció laboral per a persones amb disminucions).

Reducció de les desigualtats socials i els desequilibris territorials

El paper del municipi és clarament subsidiari de les grans xarxes de protecció social que ajuden a corregir desigualtats, però no es pot menysprear l'alta capacitat redistributiva que tenen alguns programes socials locals. Aquestes desigualtats tenen una traducció territorial. Com hem dit, Barcelona també té, com totes les ciutats i espais urbans, la seva geografia de la desigualtat. Els indicadors socials, els indicadors de la renda o d'ocupació ens informen d'una desigual distribució de la renda i de la riquesa. En aquest sentit, l'instrument més poderós del municipi és el pressupost municipal en la seva globalitat i la seva capacitat redistribidora i compensatòria, si s'utilitza no solament segons la demografia sinó segons els indicadors socials. El pressupost descentralitzat en matèria de serveis personals representa 13.625 ptes. per habitant a Ciutat Vella enfront de les 2.974 ptes. a Sarrià-Sant Gervasi, per exemple (Pressupost 1996). De la mateixa manera, el pressupost inversor és un instrument bàsic de reequilibri territorial.

Participació de la població com a agent de canvi

Aquest és un principi igualment polític, que va més enllà de les consideracions conjunturals. Una política social que vol tenir un impacte realment transformador de la realitat ha de considerar la població com a un agent de canvi d'aquesta realitat. Una política progressista no pot considerar només els ciutadans com a consumidors de serveis, sinó que els ha de considerar com a protagonistes d'aquests, afavorint l'autonomia personal i la autoorganització col·lectiva que permet la resolució de problemes i la millora de la qualitat de vida.⁴

Principals polítiques socials

El desenvolupament de les polítiques de serveis personals ha pivotat sobre el fort nucli que conformen les polítiques sectorials: en primer lloc, els serveis socials, l'educació i la salut pública i, en un segon nivell, la política cultural i els esports. Aquesta lògica sectorial està molt arrelada en l'administració pública, per motius obvis de producció de serveis, per l'especialització de cada sector i per la seva diferent cronologia.

Els serveis socials

Els serveis socials van experimentar, el 1979, un canvi radical, ja que amb la restauració democràtica passaren a desenvolupar-se com a drets de les persones, superant així la concèpció benèfi-

ca i assistencial de l'anterior període. La Llei catalana de serveis socials de 1985 vindria a confirmar aquest canvi que ja s'ha produït en els municipis i significaria un principi d'ordenació d'aquest sistema. D'acord amb aquest marc, els municipis s'han centrat en l'atenció primària, que inclou tant l'atenció social polivalent (atenció social individual i familiar, atenció jurídica, detecció i prevenció de l'absentisme escolar, atenció a la infància i adolescència en risc, etc.), així com l'atenció social domiciliària, una bateria de serveis de gran importància per a la gent gran —principalment sense recursos suficients i que viuen sols— i per a les persones amb disminucions, que inclou l'ajuda domiciliària, les alarmes telefòniques, la neteja o servei de menjars o la millora d'habitatges. L'atenció primària inclou, a més, els programes d'urgències i emergències socials i els programes d'inserció per a persones indigents i sense sostre. L'atenció als sectors més marginats de la societat és una prioritat creixent i un factor de legitimització del conjunt de la xarxa de serveis personals.

Creiem que es pot afirmar que el desenvolupament dels serveis socials a Barcelona ha estat una contribució important a la consolidació d'aquest sistema de protecció social; el més jove, menys conegut i menys reconegut també de les polítiques socials. En el terreny de l'atenció primària, responsabilitat principal de l'Ajuntament, s'ha creat una xarxa de 32 centres de serveis socials, que asseguren la visibilitat i proximitat del siste-

ma, i atenen una mitjana anual de 60.000 persones. La creació de la Renda Mínima d'Inserció, juntament amb el desenvolupament normatiu i conceptual, la informatització de l'atenció als usuaris i la dotació i formació d'una plantilla professional, han contribuït a consolidar i legitimar la funció dels serveis socials en un context de forta pressió social. La xarxa d'atenció primària es completa amb una oficina permanent d'atenció i urgències —oberta 24 hores al dia els 365 dies de l'any—, amb un centre d'acollida per a les persones sense sostre i amb diferents programes de promoció social (centres infantils, casals de joves, centres de gent gran, etc.). L'atenció especialitzada fou assumida també en gran mesura per l'Ajuntament, i s'hi inclouen la xarxa de 4 residències per a persones grans, els centres d'atenció i urgències, etc.

L'educació

En el terreny educatiu, la ciutat de Barcelona té una llarga tradició i un gran patrimoni pedagògic. Des de l'any 1857, l'Ajuntament ha exercit un paper de promotor d'una educació de qualitat i de l'accés dels ciutadans a l'escolarització, com també d'impulsor de la renovació pedagògica. Les competències d'administració educativa corresponen al Govern autònom, però a Barcelona aquesta tradició històrica comporta l'existència d'una xarxa de 82 centres

---

4. Vintró, Eulàlia. *Els principals reptes socials a Barcelona*. Ajuntament de Barcelona, 1991.

municipals (escoles bressol, escoles primàries, instituts...) que complementa la xarxa d'escoles públiques. L'Ajuntament executa les competències que li són pròpies (manteniment i conservació de les instal·lacions escolars, vigilància de l'escolarització obligatòria, etc.). Una d'aquestes funcions és la representació municipal als consells escolars, òrgans de gestió democràtica dels centres, en els quals participen els estaments de professors, pares i alumnes. Una àmplia xarxa de serveis complementaris —biblioteques, serveis de documentació, centres pedagògics i de recursos— contribueixen a millorar la qualitat educativa de la ciutat i la formació dels cossos docents. Malgrat tot, l'escola pública en el seu conjunt continua tenint menys pes a Barcelona que l'escola privada. L'esforç principal en aquests moments se centra precisament a reforçar la quantitat i qualitat de l'oferta pública, incrementant el seu pes relatiu, a través de cessió de solars per a la construcció de nous centres educatius, l'aplicació del mapa escolar i el seguiment dels processos de matriculació.

La salut pública

L'actuació municipal en matèria de salut pública té, com en el terreny educatiu, una llarga tradició a la ciutat. Fa cinc anys se celebrava el centenari de l'Institut Pràctic d'Higiene, l'actual Institut Municipal de la Salut. A l'actualitat, l'Ajuntament de Barcelona treballa per millorar la salut dels ciutadans i per

construir una ciutat saludable, d'acord amb les orientacions de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), centrant-se per tant en aquells aspectes més relacionats amb la salut pública, la prevenció i la promoció d'hàbits saludables. Per una part, la promoció de la salut que desenvolupa l'Institut Municipal de Salut Pública inclou els programes de prevenció (plans de vacunació, revisions escolars, control de les malalties infeccioses), la millora de la salut laboral a Barcelona, el control de la població animal i la desratització i higienització dels espais públics. Un apartat de gran transcendència és el coneixement i seguiment de l'estat de salut, a través de l'Enquesta de salut, el Servei d'Informació Sanitària i el Servei de Vigilància Epidemiològica, que controla la sida, la tuberculosi i les toxiinfeccions alimentàries.

Per altra banda, el 1983 es va crear l'Institut Municipal d'Assistència Sanitària, que agrupa el conjunt de serveis d'assistència sanitària de Barcelona, amb una xarxa de dos hospitals municipals, un centre geriàtric, un institut psiquiàtric, un centre d'urgències, sis centres d'orientació i planificació familiar, un centre d'assistència primària en salut mental i quatre centres d'investigació i docència.

Els últims anys, la lluita contra les drogodependències ha estat un capítol destacat de l'acció municipal. El 1987 es va crear el Pla d'acció social sobre les drogodependències, que treballa en una triple direcció: prevenció, atenció i repressió-dissuasió. La prevenció es rea-

litza a escala escolar i comunitària; l'assistència ofereix programes de tractament i recursos de reinserció social a les persones que volen abandonar el consum de drogues. Aquest Pla és un dels exemples més emblemàtics del model de planificació integrada i acció coordinada de diversos serveis municipals. El consens polític, institucional i ciutadà que hi ha al seu voltant ha permès resultats positius i la posada en marxa de programes innovadors i avançats, com és el subministrament de metadona com a part del tractament de desintoxicació. Des del Pla es gestiona una xarxa de sis centres d'atenció i seguiment en matèria de drogodependències, distribuïts per a la ciutat.

L'esport

L'esport és una de les activitats bàsiques avui a Barcelona. L'actuació municipal, a través de l'Àrea d'Esports, l'impacte social dels Jocs Olímpics i una vinculació creixent entre la pràctica esportiva i la millora de l'estat de salut i la qualitat de vida han consolidat aquesta política sectorial de gran incidència ciutadana. Històricament, Barcelona ha tingut un gran teixit associatiu d'entitats i clubs esportius que han fomentat l'esport com a activitat física i cultural. En els últims quinze anys, l'Ajuntament ha desenvolupat una política esportiva que ha permès un canvi espectacular a través de tres línies d'actuació:

a) La creació d'una àmplia xarxa d'instal·lacions esportives municipals,

un procés iniciat a principi de la dècada dels vuitanta, però que va rebre un fort impuls amb el projecte olímpic Barcelona'92. Sens dubte, al costat de les millores de les xarxes viàries i de comunicació i l'obertura de la ciutat al mar, aquesta xarxa d'instal·lacions és un dels patrimonis més importants creats al voltant dels Jocs Olímpics. Estem parlant de 144 infraestructures esportives que acullen 367 equipaments diferents (pistes poliesportives, pavellons, piscines, camps de futbol, tennis, etc.), que faciliten l'accés a la pràctica esportiva a tots els barris de la ciutat, una xarxa pública que és utilitzada anualment per 366.000 usuaris.

b) La promoció de l'esport per a tothom, mitjançant l'organització de grans manifestacions esportives en el terreny popular (Festa de la Bicicleta, curses populars, curses de patins, etc.), que s'han convertit en esdeveniments ciutadans i han propiciat una ocupació cívica de l'espai urbà; la promoció de l'esport escolar; l'organització de competicions internacionals; la creació de programes d'esport per a la gent gran; l'adaptació de programes i instal·lacions per a persones amb disminucions; la difusió informativa, etc.

c) La promoció i la col·laboració amb els més de 1.200 entitats i clubs esportius existents a la ciutat. Aquesta política de cooperació entre el sector públic i el privat es concreta en la participació de les entitats, en la gestió de moltes instal·lacions municipals, en una línia de subvencions econòmiques de caràcter anual i en l'existència d'un Consell

Municipal d'Esports en el qual participa l'Ajuntament i el conjunt de les federacions i entitats esportives.

La cultura

La política cultural de l'Ajuntament té com a objectius generals assegurar la conservació i l'ús col·lectiu del patrimoni, promoure la creativitat, la pluralitat i la llibertat dels creadors i dels usuaris, promoure la participació cultural i animar i fomentar el consum cultural. Es tracta d'una concepció àmplia de la cultura, entesa com un element bàsic del benestar dels ciutadans.⁵ De nou aquí és necessari subratllar el paper especial de Barcelona com a capital de Catalunya, el seu caràcter emblemàtic, el patrimoni artístic i arquitectònic i la vitalitat de la societat civil, per situar el context de l'actuació municipal. Les funcions de capitalitat, juntament amb al desenvolupament de nombroses iniciatives culturals promogudes per fundacions i entitats de la ciutat, expliquen en part l'existència d'una xarxa de 21 museus (municipals o amb participació municipal) que promouen la difusió i la democratització cultural. El ventall de l'acció municipal va des de les grans infraestructures (Liceu, MNAC, MACBA, Auditori...) cada cop més consorciades amb d'altres administracions, fins a una xarxa de 32 centres cívics com a espais principalment de promoció cultural i participació social o una xarxa de 31 biblioteques populars. És evident que aquestes actuacions de caràcter més descentralitzat

(centres cívics, biblioteques, festes de barri, etc.) són les que s'incorporen al concepte i realitat dels serveis personals i participen més dels principis d'una política social.

L'anàlisi de les funcions comunes d'aquestes polítiques sectorials, encara que desenvolupades de forma independent, permet una agrupació de tres grans polítiques funcionals —l'atenció, la promoció i la prevenció— que constitueixen el corpus dels serveis personals:

Les polítiques d'atenció social

Són aquelles que tenen per objectiu prioritari la inserció social, la integració de persones excloses o en risc de ser-ho i que actuen de forma pal·liativa més sobre els efectes que sobre les causes. Es tradueixen principalment en serveis de caràcter individual, adreçats a millorar determinades condicions de vida i que tenen un impacte directe i mesurable sobre els ciutadans. El seu nucli es concentra en els serveis socials i en alguns serveis de salut pública, especialment l'atenció i inserció de persones drogodependents.

Les polítiques de promoció

Es tracta d'un espai on s'han consolidat els serveis personals locals i des del qual aporten i contribueixen amb valor

---

5. Mascarell, Ferran. "Els ciutadans de Barcelona i la capitalitat de la cultura catalana". *La Municipal*, octubre 1990.

afegit als esquemes generals de benestar social. Promouen el desenvolupament personal en una dimensió comunitària i les seves arrels s'uneixen a diverses fonts aparentment dissemblants, però que conflueixen en aquest espai de democràcia social. L'animació sociocultural, la promoció de la salut, l'educació permanent o els moviments de renovació pedagògica, el treball comunitari, la promoció esportiva, la democratització cultural o la promoció de la salut són orientacions que comparteixen un substracte comú molt potent que cristalitza en l'entorn urbà: la recerca de noves formes participatives, la implicació personal en el propi desenvolupament o el treball col·lectiu en la millora de la comunitat. La majoria de programes esportius, els equipaments de participació, els programes de difusió cultural, les activitats pedagògiques, les escoles d'adults, la promoció de la salut i alguns programes de promoció social (turisme social per a persones grans, joves, etc.) configuren aquest espai on convergeixen el desenvolupament personal i la convivència urbana.

Les polítiques de prevenció

Encara que directament relacionades amb les polítiques de promoció, la prevenció ocupa un lloc propi en l'acció social. La seva funció és actuar més sobre les causes que sobre els efectes i es caracteritza, per tant, per la seva capacitat d'anticipació a l'aparició o generalització dels problemes socials.

Les polítiques de prevenció tenen el seu nucli en les accions d'informació, comunicació i assessorament. La seva acció s'ha concentrat en els programes de salut pública: acció contra les drogo-dependències en escoles, barris, empreses, com també programes de vacunació i similars, sense oblidar la importància de la pròpia vigilància epidemiològica. Però també des d'altres serveis s'han desenvolupat programes d'alt contingut preventiu, com els equips d'atenció a la infància i adolescència en risc, el control de l'absentisme escolar, o la prevenció i detecció precoç de disminucions, per citar exemples de naturalesa ben diferent. Interessa assenyalar, des d'una anàlisi de polítiques públiques, la permanent tensió entre el que és urgent i el que és important: el que és urgent sol ser l'atenció a un problema social agut d'un individu o grup (drogo-dependències, persones sense sostre, dones maltractades, adolescents sense escolaritzar) i el que és important acostuma a ser destinar recursos que, malgrat el seu caràcter aparentment atemporal i de resultats incerts, té un fort impacte sobre la qualitat de vida a mig termini, i que, des del punt de vista econòmic, acostumen a ser els més eficients.

El marc organitzatiu dels serveis personals

Un dels problemes clàssics en l'anàlisi política és delimitar que s'entén per política social o per benestar social. Les dife-

rents polítiques sectorials que acabem de detallar són, sens dubte, una part important de la política social, però no ho són de la mateixa manera ni s'hi troben totes. A l'Ajuntament de Barcelona s'ha consolidat una concepció àmplia que integra diverses polítiques sectorials. Aquest procés d'integració respon a dues raons de naturalesa ben diferent, però que s'han donat simultàniament i complementàriament en la nostra ciutat: una motivació basada en judicis polítics i tècnics, i una motivació basada en criteris organitzatius.

En el primer cas, les raons polítiques i tècniques que defensen una integració àmplia de les polítiques socials es basen en el convenciment que aquesta integració és una resposta positiva i necessària a la interdependència dels problemes i els reptes socials. La realitat s'encarrega de demostrar la validesa d'aquest supòsit: les taxes de fracàs escolar, de mortalitat, d'atur o els nivells de renda, per posar alguns exemples, es correlacionen directament. Hi ha raons tècniques, per tant, que sustenten que una millor coordinació entre les diferents xarxes de serveis sanitaris, educatius, socials, repercuteixen en un major impacte i eficàcia sobre les condicions de vida de la població. Però existeix, a més, criteris polítics que expressen visions diferents sobre la pròpia política social. Existeix una visió reduccionista de la política social —que ha guanyat terreny amb el discurs neoliberal— segons la qual aquesta ha de centrar-se en les accions adreçades a

pal·liar la pobresa i atendre als sectors exclosos. Enfront d'aquesta visió, entendre la política social com el conjunt de polítiques i recursos respon al desig d'intervenir per millorar la qualitat de vida de la població, de reduir desigualtats en tots els terrenys i, en aquest marc, combatre la pobresa i l'exclusió social.

En aquest context, els serveis personals s'han d'entendre com el conjunt de serveis, prestacions, accions i regulacions —ja siguin econòmiques, normatives, sancionadores, etc.— que desenvolupen els objectius i principis de la política social i els seus polítiques sectorials. El concepte de serveis personals, malgrat la seva ambigüïtat descriptiva, té una gran capacitat per donar sentit i operativitat a aquest conjunt de polítiques heterogènies, però que són interdependents i tenen un comú denominador: accions públiques orientades a la millora de la qualitat de vida, atenent les necessitats socials i promovent el desenvolupament de les persones.

Les raons organitzatives —inherents a la teoria de l'organització i com a tals no específiques del sector social— juguen també un destacat paper en aquest procés d'integració. Actualment, la tendència general va cap a estructurar el Govern i la gestió local en quatre o cinc grans divisions operatives. En el cas de Barcelona, per exemple, s'ha passat d'una estructura central de més de 20 àrees amb capacitat políticotècnica a una estructura executiva en cinc grans sectors: urbanisme, via pública, mante-

niment i serveis, serveis personals i serveis centrals. Aquest procés d'integració global i d'agrupació de grans àrees operatives respon als principis de la teoria d'organització (simplificació d'estructures, aplanament de les piràmides directives, etc.).

És interessant observar com la confluència d'ambdues tendències —les polítiques i les organitzatives— permet millorar l'anàlisi global de la realitat social, oferir respostes i actuacions coordinades, racionalitzar recursos, generar sinergies i perseguir una major coherència en els resultats.

Ambdues tendències combinades han donat com a resultat un procés evolutiu de gran vitalitat que ha evolucionat des de la fragmentació dels primers anys de la democràcia local fins a un nivell avançat d'integració política i gerencial. Aquest procés d'integració s'ha desenvolupat de forma paral·lela en l'àmbit polític, en el terreny de la gerència, en l'àmbit territorial, en l'espai participatiu i en el desenvolupament de noves polítiques transversals.

Direcció política

Durant el període 1987-1991 es consolida l'Àmbit de Benestar Social que agrupa els responsables polítics de les àrees de Serveis Socials, Salut Pública, Esports, Joventut i Educació, i es converteix en una primera estructura d'integració executiva. La Comissió de Benestar Social reunia, a més, els regidors amb responsabilitat sobre altres

àrees de política social (Cultura, Habitatge, Ocupació, Prevenció). Aquesta comissió, sense caràcter executiu, suposava malgrat tot un avenç en la consideració àmplia i global de la política social, i exercia funcions d'anàlisi, coordinació i seguiment.

Integració gerencial

La constitució, el 1995, del Sector de Serveis Personals suposava un altre avenç en aquest procés d'integració, agrupant les direccions de Serveis Socials, Esports, i els Instituts de Cultura, Educació, Salut Pública i Persones amb disminució. Amb intensitat diferent, el Sector va més enllà d'una simple coordinació i suposava la integració executiva de les funcions de planificació de serveis i inversions, gestió de recursos humans i econòmics i control de producció, entre d'altres. La Gerència del Sector de Serveis Personals permet, a més, desenvolupar instruments comuns de planificació i gestió que cohesionen i permeten projectar amb més pes els serveis personals en el conjunt de l'organització municipal. Entre els esmentats instruments figuren el Catàleg unificat de serveis i prestacions, el Mapa d'equipaments socials de Barcelona, el Sistema d'indicadors socials, la revista d'estudis socials *Barcelona Societat* o els programes de formació. Aquests dispositius afavoreixen la interacció dels diferents serveis, la planificació conjunta i la construcció d'una cultura organitzativa comuna.

Els serveis personals als districtes

De fet, la descentralització político-administrativa, iniciada també el 1985, provocaria la primera fase d'integració real. En aquest cas, el factor organitzatiu seria decisiu: els serveis descentralitzats als districtes van agrupar-se en tres grans divisions, i una d'aquestes era la de Serveis Personals, que englobava els serveis descentralitzats en matèria de serveis socials, salut pública, joventut, esports i educació. Aquesta compactació de serveis ja no era una simple coordinació, sinó que suposava l'agrupació, sota una única estructura de comandament, de la gestió de serveis descentralitzats. Aquesta fase va suscitar un gran debat professional i ha suposat una de les experiències més enriquidores de l'acció social municipal, a més de deixar com a llegat el propi concepte de serveis personals, el qual s'ha creat un espai propi en l'univers politicoorganitzatiu municipal.

El Consell Municipal de Benestar Social

La creació, el 1988, d'aquest òrgan de participació vindria a reforçar i consolidar directament el procés d'integració de les polítiques sectorials. Per la seva àmplia composició (entitats socials, sindicats, universitats, fiscalia, etc.), pels seus objectius, entre els quals destacava contribuir a la creació d'una cultura del benestar a la ciutat de Barcelona, i pels seus resultats, aquest Consell ha estat un interlocutor global de la política social.

Els plans de sectors de la població

El 1985 el Consell Plenari aprovava el Projecte jove de Barcelona, una de les experiències pioneres del treball integral. Es tractava d'articular, a partir d'un diagnòstic global i un ampli procés participatiu, polítiques públiques que creuessin horitzontalment tota l'organització municipal per impactar sobre la realitat juvenil a partir de l'educació, la promoció de la salut, la cultura, el temps lliure, etc. Aquest model contribuiria poderosament al procés de coordinació, comunicació i integració de les diferents polítiques sectorials. La fragmentació de l'estructura social va prenent força en les dinàmiques urbanes. La lògica estrictament sectorial es demostra insuficient per donar respostes adequades i establir prioritats racionals respecte a les necessitats i característiques que expressen diversos grups de població. En alguns casos, els nous moviments socials tenen una forta identitat corporativa i de grup (les dones, les persones grans, els joves, les persones amb disminucions) i, en d'altres, les característiques d'un sector de població el fan creditor d'una planificació específica (la infància, els immigrants estrangers i refugiats). Aquesta dinàmica coincideix amb un objectiu clau de la modernització dels serveis públics: l'orientació cap als ciutadans i la identificació de l'usuari dels serveis. Tenir present aquesta variable de població suposa invertir la piràmide i no pensar en la nostra actuació només segons l'organització, sinó dels seus destinataris.

Actualment l'Ajuntament de Barcelona disposa, a més del Projecte jove, del Pla per a la gent gran, el Pla d'infància, el Pla per a les dones i el Pla per a la interculturalitat. La metodologia és similar en els aspectes claus: diagnòstic global, elements i pautes de planificació per al conjunt dels serveis municipals, instruments de coordinació tècnica i mecanismes d'avaluació. Aquests plans es converteixen en elements d'integració, ja que transcendeixen l'àmbit d'una única política sectorial —tradicionalment els serveis socials— i encoratgen una coordinació efectiva de totes les àrees municipals.

Com veiem, existeixen instruments i realitats tangibles que han anat afavorint aquest procés d'integració de les polítiques socials. Parlem, malgrat tot, de procés perquè el grau d'integració pot ser encara més ampli (habitatge o promoció econòmica, per exemple) o també més reduït, segons les opcions politicoorganitzatives que es consideren en cada moment. Així mateix, el punt de més gran interès per al debat actual és, segons el nostre parer, com es combina la necessària especificitat dels serveis amb l'agregació global. És a dir, cada xarxa de serveis (educatius, sanitaris, socials) incorpora i desenvolupa graus d'especificitat i d'especialització que són altament positius i necessaris per al progrés social. Mantenir i millorar aquest grau d'especialització al mateix temps que s'integren polítiques sectorials pot semblar contradictori i, com a

mínim, pot generar disfuncions i contradiccions que és necessari resoldre. Creiem que el punt d'equilibri desitjable radica a integrar aquelles funcions que aporten un valor afegit, com ara els sistemes d'informació, els criteris de gestió econòmica i de personal, la planificació estratègica, els mètodes de producció de serveis, la comunicació i la marca conjunta. Aquest grau d'integració ha de permetre el desenvolupament sectorial i una descentralització operativa de les xarxes sectorials, però integrades en un conjunt.

Participació i concertació amb el teixit social

La principal contribució del govern local a la noció mateixa de governabilitat no és, segurament, la de ser una organització prestadora de serveis —funció que comparteix amb altres administracions— sinó el fet d'incorporar, per raó de la seva proximitat i de la seva dimensió, mecanismes de participació, diàleg i concertació amb la ciutadania. A més, la història recent del municipalisme a Espanya, per efecte dels quaranta anys de dictadura, ha incorporat amb força la dimensió de democràcia participativa en la pròpia acció de govern.

L'Ajuntament de Barcelona ha acumulat un patrimoni important en aquest terreny. L'any 1985 es van aprovar les Normes reguladores de la participació ciutadana, un reglament innovador i pioner, en molts aspectes, a l'Estat espanyol. Les Normes regulen diversos

mecanismes de participació, des del dret d'informació o el dret de petició fins a les audiències públiques o els consells sectorials o territorials de participació. En aquest marc, els serveis personals han desenvolupat diversos mecanismes de participació i s'han explorat noves vies, amb la voluntat de crear un nou model de relacions entre l'administració local i els moviments socials, entitats i grups.

Darrera d'aquesta política hi ha un reconeixement i una acceptació de l'important paper que juguen les entitats en el benestar social. Un paper que es concreta en funcions tan vitals com són la detecció de noves necessitats, la defensa de sectors poc atesos, la denúncia, reivindicació i pressió sobre els poders públics, la prestació de serveis propis i innovadors, i la capacitat de mobilitzar energies i recursos cívics. A Barcelona la xarxa associativa és un element constituït de la ciutat, però és també un element definidor del nivell de cohesió social de la ciutat. Es calcula que més de vuit mil entitats socials, de voluntariat, culturals, grups de dones, clubs esportius, associacions d'ajuda mútua, entitats juvenils i infantils, associacions de persones grans i un llarg etcètera produeixen serveis i un entramat de relacions que són part insubstituïble de la qualitat de vida de la ciutat.

Així mateix, convé no oblidar que la participació ha de tenir també una vessant personal i individual. En el cas de Barcelona, és necessari fer esment dels drets individuals previstos a les Normes

esmentades (drets d'informació, de petició), com també alguns processos electorals que descansen sobre el sufragi personal (especialment els dels consells escolars i el d'eleccions a la junta de l'Institut Municipal de Disminuïts) o possibilitats de participació en la gestió d'alguns equipaments com a soci o membre d'aquests (són els casos de les instal·lacions esportives o els casals de persones grans). La participació dels ciutadans com a usuaris ha de ser, sens dubte, millorada encara en molts serveis, garantint per exemple mecanismes àgils de queixa.

L'experiència participativa col·lectiva a Barcelona ha passat per diverses etapes, acumulatives en el sentit que incorporen cada vegada més mecanismes i àmbits de participació que no anulen els anteriors, i que van des del suport genèric a l'associacionisme fins a la participació en la presa de decisions.

Suport a l'associacionisme

Com a expressió de la ciutadania organitzada, s'ha concretat en transferències importants de recursos econòmics a les entitats. L'any 1996, per exemple, s'han establert convenis i subvencions amb entitats de la ciutat que suposen una transferència al sector no lucratiu de quasi mil milions de pessetes. Una actuació integradora del Sector de Serveis Personals ha estat, precisament, unificar en una única normativa pública els criteris i procediments per atorgar sub-

vencions en el terreny dels serveis socials, de l'esport, la salut pública, la joventut, tant a escala central com territorial. Aquest suport s'ha ampliat amb l'edició periòdica de guies d'entitats per promoure a escala ciutadana la funció social del fet associatiu, la realització de campanyes conjuntes de promoció del voluntariat o la creació, l'any 1994, de l'Agència municipal de serveis a les associacions. L'impacte d'aquests recursos econòmics i materials és evident en la millora de la capacitat organitzativa de les associacions, en la millora de la seva gestió, infraestructura i recursos formatius.

Cooperació en la prestació de serveis d'interès general o d'interès cívic

En els últims anys, molts serveis inicialment de gestió directa han incorporat fórmules cooperatives amb les associacions, buscant el benefici de l'especialització sectorial o territorial i la suma d'energies i recursos, i evitant, al mateix temps, que l'Ajuntament es convertís en un competidor de les associacions en terrenys en les quals aquestes tenen un reconegut prestigi. La gestió de les vacances per a nens i joves per part d'entitats juvenils, la cooperació en la gestió d'alguns centres cívics amb les entitats del propi barri o districte, les possibilitats que ofereix el Reglament de gestió d'instal·lacions esportives són algunes de les experiències que il·lustren aquest esperit.

Participació i la consulta a les associacions en el disseny de la política municipal

La creació de consells consultius i de participació ha estat la concreció bàsica de mecanismes estables de diàleg i de participació entre el teixit associatiu i l'Administració local. Els últims anys, s'han constituït i desenvolupat satisfactòriament el Consell Assessor de la Gent Gran, el Consell de Dones de Barcelona, el Consell de Salut Laboral, el Consell Municipal d'Esports, el Consell Municipal d'Associacions de Voluntariat i el Consell Econòmic i Social. Tots tenen característiques comunes: són llocs de trobada entre associacions i Consistori, es reuneixen periòdicament i, encara que no tenen poder formal de decisió, tenen una influència real sobre la vida municipal. El Consell Escolar Municipal, creat d'acord amb la legislació vigent, completa aquest mapa de consells de participació dels quals el Consell Municipal de Benestar Social és una de les màximes expressions.

Participació en la presa de decisions.

El model participatiu de govern municipal s'ha ampliat en els últims anys a mesura que es consoliden els consells i es confirmaven els beneficis que suposa el consens socials. Així, s'han donat experiències noves que van més enllà de la consulta, i que han fet possible que entitats i agents socials i econòmics tinguessin una corresponsabilitat i una par-

ticipació directa en certes esferes de l'acció municipal. És possible que el primer exemple sigui el Projecte jove de Barcelona, que fou elaborat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1985 amb la corresponsabilitat del Consell de la Joventut de Barcelona, que representa les entitats juvenils organitzades de la ciutat. Es tractava d'aprovar el pla director de la política de joventut i de fer-ho amb els propis joves. Aquesta mateixa filosofia va ser la que va inspirar el Pla integral de desenvolupament dels serveis socials, elaborat l'any 1995 per l'Ajuntament de Barcelona, i més de 130 entitats socials amb la finalitat de marcar objectius estratègics per al futur que comprometen per igual totes les entitats signants.

Algunes tendències del futur

La política social i, en concret, els serveis personals afronten un doble repte que es manifestarà amb més intensitat en el futur immediat. Per una banda, un escenari pressupostari i econòmic de contenció. Els recursos públics no creixeran de la mateixa forma ni al mateix ritme que en la dècada dels anys 80. Per altra banda, els processos de dualització i d'exclusió que afecten determinats sectors augmentaran les demandes i exigències socials, així com el canvi en les estructures demogràfiques i familiars pressionan per augmentar les despeses socials en sanitat i altres serveis socials. En definitiva, una equació coneguda: augment de les demandes i reducció o contenció dels recursos. En aquest con-

text s'inscriu la crítica ideològica a l'Estat de benestar, alimentada des de molts diversos interessos.

L'àmbit local no escapa a aquesta dinàmica i els serveis personals han de preparar-se per consolidar la seva legitimitat, augmentar la rendibilitat dels recursos i millorar l'impacte de les actuacions. Un terreny en el qual la política i la gestió han de caminar juntes per aconseguir aquest difícil equilibri que és combinar l'eficiència econòmica amb la rendibilitat social. Les reflexions que segueixen pretenen aportar propostes per avançar en aquest escenari de futur que ja és present.

Millorar el marc competencial

Les administracions públiques tenen un ampli marge de maniobra per millorar els seus resultats, clarificant els nivells d'actuació respectius, evitant duplicitats i garantint una correcta coordinació de les seves accions. El projecte de Carta Municipal de Barcelona és una bona oportunitat per avançar en aquests objectius que el sentit comú considera racionals i inexcusables. La Carta hauria de ser, també en el terreny social, una possibilitat per descentralitzar a escala local més programes i serveis, especialment en aquells casos en els quals l'experiència demostra una major rendibilitat social, per proximitat i flexibilitat. La via de la delegació de competències, prevista pel nostre marc jurídic, hauria d'utilitzar-se amb més generositat. Pensi's que en l'actualitat, de més de 100 serveis

municipals Barcelona només n'exerceix un per delegació, els Equip d'Atenció a la infància i Adolescència (EAlA). Opinem que la creació de consorcis o ens similars pot ser un bon mecanisme en alguns casos, però en general hauria de tendir-se a simplificar els nivells d'actuació, atorgant a cada administració una responsabilitat clara en la seva gestió, sense perjudici que a través de la planificació i la reglamentació global es garanteixi la igualtat de drets en el seu territori, sigui autonòmic o estatal. A Barcelona, per exemple, seria molt més desitjable la delegació de competències de tota l'atenció primària de serveis socials en l'àmbit local, amb els traspassos dels equipaments locals residencials i d'atenció específica a l'administració autonòmica. Això repercutiria, immediatament, en una major rendibilitat dels recursos, en la desaparició d'una competència gens creativa i en la identificació d'una clara responsabilitat, ben diferent de l'actual jungla competencial que sembla diluir la responsabilitat. En qualsevol cas, l'objectiu és clar per difícil que sembli: aconseguir xarxes públiques úniques (educatives, socials, sanitàries), que comparteixin criteris d'accés i condicions de prestació.

Estructurar i simplificar l'oferta de serveis

En el fons es tracta d'establir noves prioritats i reordenar les actuacions, després d'un període de desenvolupament i creixement espectacular. Aquesta estruc-

turació de l'oferta ha de respondre a tres factors: en primer lloc, com hem dit, al marc competencial, centrant-se en aquelles funcions pròpies i obligatòries que la llei assenyalava en cada moment, sense perjudici que s'intenti, com hem dit, anar més enllà. En segon lloc, a les prioritats polítiques clarament establertes. Aquest és un exercici en el qual les formacions polítiques tenen una especial responsabilitat, ja que l'anàlisi dels programes electorals demostra que en el benestar social hi ha una tendència molt accentuada a oferir millores i cobertures generalistes molt allunyades de les possibilitats reals. El debat sobre la provisió de serveis no pot escapar, en el context que hem assenyalat, a la necessària presència dels costos: no hi ha serveis gratuïts per definició, sinó que hi ha accés gratuït a determinats serveis i en determinades condicions. En alguns casos, com ja s'està produint, la regulació de l'accés a les prestacions ha de determinar-se amb un rigor creixent, incorporant preus proporcionals a les rendes familiars i individuals, com a mecanisme estructurador de l'oferta, que prioritzi les poblacions diana de cada servei i que asseguri la redistribució dels recursos, alhora que informa del cost dels serveis. I, en tercer lloc, ha de basar-se en un bon coneixement de la realitat, és a dir, d'uns bons sistemes d'informació. Només amb bons instruments d'informació pot garantir-se una certa governabilitat en el mapa d'interessos contraposats, grups de pressió i demandes creixents que caracteritza la política social. En l'àmbit de la planifica-

ció, a més, hauran de combinar-se cada cop més les lògiques sectorials, les territorials i les dels sectors de població, en una estructura matricial.

Millorar la gestió dels serveis personals

Les experiències recents demostren que hi ha un marge d'actuació important en la millora de la gestió i la producció de serveis personals. Per una banda, dissenyant clarament els elements del procés de producció (servei, prestacions, destinataris, etc) i, per altra banda, utilitzant en cada cas les formes de gestió més adequades. La internalització quasi exclusiva que es donava en la gestió de serveis personals tendeix a diversificar-se i haurà de fer-ho més encara en el futur. La subcontractació de parts del procés de producció i gestió és una realitat satisfactòria en molts terrenys. A Barcelona, per exemple, una gran part de l'ajuda a domicili, dels programes de lluita contra la pobresa, així com la gestió d'instal·lacions esportives o equipaments de promoció social estan subcontractades i això no ha suposat, ben al contrari, ni pèrdua de qualitat ni d'intensitat en el servei ni en la seva naturalesa pública. En la gestió d'equipaments s'han realitzat algunes de les innovacions més significatives respecte a la implicació dels sectors associatius i del sector privat de la ciutat. Les instal·lacions esportives tenen una àmplia varietat de gestions (concessions, contractes de prestació de serveis, etc.) en les quals participen clubs i federacions

esportives, empreses i entitats ciutadanes. Els casals de joves i casals infantils es gestionen a través de contractes de serveis principalment amb entitats juvenils. I alguns centres cívics ja han iniciat interessants models de cogestió entre Ajuntament i entitats, més enllà de les fórmules de consells consultius que existeixen en tots ells. La gestió indirecta no és privatització i, per contra, ha de significar una major capacitat de control, de participació i de govern. L'aspecte crucial és establir amb claredat quines parts del procés poden subcontractar-se i quines no. Pensem que no poden ser externalitzades —a més d'aquelles que assenyalen l'ordenament jurídic com, per exemple, les que suposen exercici d'autoritat— la selecció de necessitats prioritàries, la decisió de creació d'un servei, l'assignació de recursos, l'establiment de les condicions d'accés als serveis, el control i l'avaluació d'aquests serveis. Per tant, el valor afegit de l'administració local se centra a garantir la provisió i l'accés al servei, mentre que la producció pròpiament dita és externalitzable d'acord amb aquestes pautes.

Qualitat i orientació dels serveis vers els ciutadans

Els conceptes sostrets de la gestió privada i de les noves teories del *public management* semblen comptar amb resistències en el terreny dels serveis personals. I, tot i així, no solament són aportacions positives al procés sinó que, en molts casos, formen part del ja

patrimoni del treball de molts professionals i treballadors socials. La política de lluita contra les drogodependències assenyalen prioritats clares que es basen en l'orientació vers els ciutadans (evitar la mort, assegurar un contacte amb els serveis públics, millorar la qualitat de vida de les persones afectades). La filosofia de manteniment de les persones grans a la seva llar o entorn habitual se sustenta principalment en la pròpia voluntat d'aquestes persones, independentment que suposi un menor cost econòmic, objectiu de qualsevol forma legítim. Es tracta de generalitzar en el conjunt de serveis personals els criteris de qualitat i d'organització al servei del client. Suprimir les llistes d'espera, oferir informació adequada, estar en disposició de prestar el servei requerit, atendre les demandes, són alguns dels elements que han de configurar aquest propòsit. Per descomptat, els serveis personals tenen les seves singularitats i, per això, poden aportar elements valuosos a aquesta cultura del servei públic. En el nostre camp, la qualitat i l'orientació vers el client es manifesten en una tendència creixent a anar a cercar els sectors diana, de les persones o grups exclosos, estructurant l'oferta i l'organització d'acord amb d'aquest objectiu. El bus-metadona, que es desplaça per la ciutat garantint diàriament als usuaris l'accés a aquest substitutiu, l'operació d'acolliment hivernal per la qual es mobilitzen els treballadors socials per informar i acollir les persones sense sostre que dormen al carrer, o les

accions per fer arribar als beneficiaris potencials de la renda mínima d'inserció aquest dret, són alguns exemples d'allò que volem dir.

Emmarcar la cooperació entre els sectors públic i privat en una perspectiva estratègica

És a dir, que suposi una visió a llarg termini del model de ciutat que es pretén aconseguir, de les funcions que han de cobrir les diferents institucions i entitats, i que suposi, com ja s'ha dit, un augment net tant dels recursos adreçats com de les energies mobilitzades. El ja esmentat Pla integral de desenvolupament dels serveis socials a Barcelona és un bon exemple d'aquesta planificació estratègica participada.

Integrar la política social en un projecte de ciutat

Els serveis personals i les polítiques sectorials no són l'únic instrument per a l'acció social municipal. Les polítiques urbanístiques, els plans de regeneració

urbana, el tractament fiscal i impositiu segons els nivells de renda, la promoció econòmica orientada a la creació de treball són alguns dels elements clau perquè el projecte de ciutat integri plenament la dimensió social que defensem i que té, per tant, un fort component polític i ideològic. En el desenvolupament del model de ciutat que Barcelona ha experimentat en aquestes últimes dues dècades creiem que es pot observar com la dimensió social ha estat incorporada amb força al procés de regeneració urbana i de reequilibri territorial, en tots els seus aspectes. La consolidació de grans departaments de serveis personals o macroàrees ha de servir a aquest propòsit i no al seu contrari, que seria el de limitar l'acció social a aquestes àrees.

Per concloure, hauríem de reconèixer que les polítiques socials a Barcelona i el desenvolupament d'un sòlid conjunt de serveis personals ha tingut i té un fort impacte sobre la cohesió social de la ciutat. Es tracta d'una contribució específica, descentralitzada i integradora al component social de l'Estat, complementant

les principals xarxes de protecció social. Tot i que la dinàmica dels propis serveis està orientada als problemes i necessitats socials —sovint els més urgents— els indicadors socioeconòmics de Barcelona (esperança de vida, nivells d'instrucció, distribució de la renda, seguretat ciutadana, participació cívica i altres) presenten una evolució favorable en els últims anys. Analitzar amb detall la relació de la política social amb la vitalitat de la ciutat, amb el seu dinamisme econòmic i cultural, amb el seu grau de cohesió i nivells de convivència, ens portarien a un altre article. Podem afirmar, malgrat tot, que els serveis personals, amb la seva combinació d'atenció social, promoció, prevenció i desenvolupament participatiu són a la base de molts canvis positius que succeeixen a la comunitat: la millora de la formació i instrucció de les persones, gaudir d'un entorn saludable, el desenvolupament cultural, els mecanismes de solidaritat. Per això mateix, són el potencial per enfrontar amb èxit els reptes anuals i futurs en l'àmbit urbà: la integració, la lluita contra l'atur o l'accés a l'habitatge.

RECURSOS EN CIÈNCIES SOCIALS A INTERNET

MONTSERRAT CLÈRIES I CISQUELLA, ANNA TINTÓ I MOLINER. Biblioteca General de l'Ajuntament de Barcelona
SERAFINA LAVÍN I FORCADA. Centre Municipal d'Informació i Recursos per a Dones

Aquest article també el podeu consultar en el disquet que acompanya la revista. El disquet conté un arxiu que inclou totes les URL activades per poder navegar per internet. Per llegir-lo cal obrir l'arxiu a:\socials.htm amb el navegador i per utilitzar-lo a internet cal primer connectar-se a la xarxa.

Ja som molts els que hem experimentat a la pròpia pell això que en diuen la xarxa internet, la xarxa de xarxes o la teranyina del coneixement mundial (www) *world wide web*.

Podríem parlar doncs, els més atrevits, de la 8a meravella del món o del millor invent del segle (després de la rentadora), però molts ens preguntem què es pot trobar a internet i com ho podem fer.

Internet no és res més que xarxes informàtiques de coneixements interconnectades, en moviment constant, pel ciberespai galàctic, vigilades i controlades per uns megarobots intel·ligents capaços d'obeir-nos i direccionar-nos a llocs pertinents segons les nostres preguntes. Això vol dir en llenguatge d'internet trobar les millors URL (Uniform Resource Locator), procediment que s'utilitza per representar l'adreça on es localitza un determinat document o hipertext a la xarxa, i que especifica la forma de connexió i la seva ruta d'accés.

Però, a més d'entrar dins de grans bancs de dades o bé de grans biblioteques on podríem trobar tanta o més informació que consultant milers de llibres, internet ens permet relacionar-nos

amb gent que, per un motiu o altre, té interessos similars als nostres; ens referim al correu electrònic, gràcies al qual s'han desplegat per la xarxa les llistes de distribució o discussió que faciliten l'intercanvi d'experiències entre professionals del mateix camp, alhora que s'estan desenvolupant els fòrums o les ja famoses videoconferències interactives.

Actualment ja ens podem trobar moltes adreces de correu electrònic dins de planes *web* que directament et permeten enviar al moment el missatge.

També, cada vegada més, és possible realitzar una sèrie de tràmits en les *webs* de les administracions públiques, com és el cas de l'Ajuntament de Barcelona <http://www.bcn.es>, des de la qual hom pot realitzar l'alta de padró, el certificat de residència, el certificat de convivència... i fins i tot enviar qualsevol queixa o suggeriment com a ciutadà de Barcelona, sense necessitat de desplaçar-se a l'oficina o dependència corresponent. Dins l'Ajuntament virtual ja existeixen molts organismes, departaments municipals i projectes que promou l'Ajuntament de Barcelona que tenen *web* pròpia (quadre 1).

La informació que us facilitem són recursos, directoris, guies i eines a través de les quals podreu navegar per internet força estona d'una manera més operativa.

Pel que fa a l'especialització que ens ocupa i a la seva gran diversitat, s'ha intentat agrupar i sintetitzar allò que podria ser més representatiu de les ciències socials, o que creiem que la sociologia estudia amb més profunditat.

Quadre 1 Ajuntament virtual <http://www.bcn.es>

Agència Municipal de Serveis per a les Associacions-Torre Jussana
<http://www.bcn.es/tjussana/welcome.htm>
Arxiu Municipal de Barcelona
<http://www.bcn.es/amb/welcome.htm>
Barcelona Activa
<http://www.bcn.es/bcnactiva>
Barcelona Regional
<http://www.bcn.es/BR>
Barcelona Tallers Oberts97
http://www.bcn.es/tallers_oberts
Biblioteca General
<http://www.bcn.es/bibliotecageneral>
C.I. Barcelona Ciutat Educadora
<http://www.bcn.es/aic/catala/ceduc.htm>
Centre d'informació i assessorament per a joves (CIAJ)
<http://www.bcn.es/ciaj>
Districte 11-Sarajevo
<http://www.bcn.es/d11-sarajevo>
EuroArchives
<http://www.bcn.es/EuroArchives>
Fòrum Universal de les Cultures
<http://www.bcn.es/bcn2004>
Infopime
<http://www.bcn.es/infopime>
Institut de Cultura de Barcelona
Barcelona Plató
<http://www.bcn.es/icub/filmoffice>
Pla Estratègic del Sector Cultural de Barcelona
<http://www.bcn.es/icub/accentscultura>
Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB)
<http://www.bcn.es/IMEB/welcome.htm>
Institut Municipal d'Informàtica
<http://www.bcn.es/imi>
Institut Municipal de Persones amb Disminució
<http://www.bcn.es/catala/ajment/cimd.htm>
Institut Municipal de la Salut
<http://www.imsb.bcn.es>
Majors Cities of Europe Users Group
<http://www.bcn.es/mce>
Piscines Picornell
<http://www.bcn.es/picornell>
Pla Integral dels Serveis Socials
<http://www.bcn.es/plaintegral>
II Pla Estratègic Barcelona 2000
<http://www.bcn.es/plaest>
Voluntaris per Barcelona
<http://www.bcn.es/volxbcn>
Web dels infants
<http://www.bcn.es/infancia>

D'una banda us presentem uns recursos, no per ser generals menys interessants, que us poden obrir moltes altres portes a la xarxa. D'altra banda us oferim recursos per grups socials, activitats, revistes electròniques i llistes de distribució, amb una URL ben definida.

L'ordenació no és ni cronològica ni alfabètica, sinó que segueix una exposició el més pràctica possible, amb un criteri geogràfic de proximitat.

Hem intentat comprovar les adreces electròniques d'aquests recursos fins a l'últim moment de la publicació d'aquest

article, la qual cosa ha comportat una tasca laboriosa i metòdica, que no sempre dóna el millor resultat a causa del moviment constant i de l'evolució tecnològica i informàtica de la pròpia xarxa i de l'actualització dels propis servidors; per això, si alguna vegada no podeu entrar en alguna URL, us recomanem treure part de la cua de l'adreça o bé partir d'algun buscador o motor de cerca general, que segurament ja deveu conèixer (quadre 2).

Tanmateix, si es vol fer una recerca bibliogràfica sobre el que s'ha publicat a Catalunya o arreu del món, podeu connectar-vos, via *web*, als OPAC (On-Line Public Acces Catalog) de biblioteques (quadre 3).

Cal tenir present que internet té unes característiques pròpies, que fan que els recursos siguin variables i que es transformin a mesura que s'amplia el seu contingut. Constantment en néixen de nous, canvien d'adreça o fins i tot desapareixen de la xarxa. Probablement existeixen altres planes *web* rellevants en la matèria, que no han estat localitzades.

Esperem que us siguin útils aquests 185 recursos que, ben segur, us convertiran en internautes experimentats.

Web del conjunt d'institucions i entitats de la ciutat de Barcelona que actuen en l'àmbit dels serveis socials, convocades per iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona: Funciona com a plataforma per al desenvolupament del sistema de serveis socials a la ciutat.

Departament de Benestar Social

<http://www.gencat.es/benestar>

Web del Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya. Informació i serveis del departament, recursos, ofertes, prestacions, programes, registre d'entitats socials, etc. Accés al Servei Català del Voluntariat i a la *web* de les associacions de Catalunya.

Fundació Catalana per a la Recerca

<http://www.fcr.es>

Institució que treballa per impulsar la investigació, posant la ciència al servei de la societat. Informació sobre premis, beques, projectes i activitats. Enllaços a molts recursos d'universitats, centres de recerca i institucions públiques d'arreu del món. Accés a publicacions oficials i als seus sumaris.

Patronat Català Pro Europa

<http://www.gencat.es/pcpe/cserfor.htm>

Web del Patronat Català Pro Europa que desplega, a través de la seva Àrea de formació, iniciatives adreçades als agents econòmics, socials i professionals que volen aprofundir en aspectes concrets de la Unió Europea. Recursos i enllaços amb altres servidors de la Unió Europea.

Quadre 2 Buscadors generals

Internacionals
Altavista
<http://www.altavista.com>
Yahoo
<http://www.yahoo.com>

Nacionals
Olé
<http://www.ole.es>
Ozú
<http://www.ozu.es>
Universitat Jaume I. Dóndc
<http://donde.uji.es>
Universitat de València
<http://www.uv.es/cde>

Quadre 3 OPAC

Catàleg col·lectiu de les universitats de Catalunya
<http://www.cbuc.es/ccuc>
Catàleg de la Biblioteca Nacional de Catalunya
<http://www.gencat.es/bc>
Catàleg de la Biblioteca Nacional de España
<http://www.bne.es/cat.htm>
Catàleg de la British Library
<http://opac97.bl.uk>
Catàleg de la Library of Congress
<http://lcweb.loc.gov>

Recursos generals en ciències socials

Són *webs* especialitzades en sociologia. S'inclouen institucions públiques i privades, nacionals i internacionals.

Pla Integral dels Serveis Socials

<http://www.bcn.es/plaintegral>

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales

<http://www.mtas.es/>

Web del Ministeri, d'informacions generals. Inclou la guia laboral i de serveis socials que facilita els serveis, prescripcions i competències que ofereix el Ministeri. Accés a algun text legal laboral. Informació estadística. Indicadors de conjuntura sociolaboral. Accés als serveis de documentació del Ministeri: biblioteca i el Centro Estatal de Información y Documentación de los Servicios Sociales (CEDISS). Enllaç amb la Secretaria de Estado de la Seguridad Social <http://www.seg-social.es> i l'Instituto Nacional de Empleo <http://www.inem.es>.

Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS)

<http://cis.sociol.es>

Descripció de més de 1.200 estudis sobre la població espanyola des de 1963 fins a l'actualitat; sobre les eleccions municipals, les autonòmiques, les estatals i comunitàries; estudis internacionals i qualitius sobre determinats temes. Es referencien també les enquestes periòdiques d'opinió pública i dona, a més, informació general sobre convocatòries, cursos, ajudes i beques que el CIS organitza, patrocina o promou. Catàleg del seu banc de dades i de les seves publicacions. Destaca el seu *Boletín: Datos de opinión*, amb el text complet.

Consejo Superior de Investigaciones Científicas(CSIC)

<http://www.csic.es>

Web del CSIC des de la qual es pot conèixer la seva estructura, organització, funcions, àrees d'investigació, recursos, cooperació institucional i cooperació internacional. Dóna informació de l'activitat científica, congressos i reunions internacionals, cursos de formació, cursos de doctorat, programes de difusió i divulgació científica, beques, etc.

Accés a bases de dades i publicacions electròniques entre les quals destaquen les bases de dades del Centro de Información y Documentación Científica (CINDOC) del CSIC <http://www.cindoc.csic.es/>, tant en ciències socials com en humanitats o ciència i tecnologia, buidant el contingut de més de 2.500 revistes espanyoles. Cal una clau de connexió i una clau d'accés (password). Accés lliure a una part.

INFDOC: Base de Datos de Artículos de Revistas españolas de Ciencias Sociales

<http://www.ucm.es/bucm/inf/infdoc>

Interessant base de dades elaborada per la Biblioteca de la Facultat de Ciències de la Informació (Universitat Complutense de Madrid), que compila referències bibliogràfiques d'articles de revista. Accés gratuït.

Política y Sociología en Internet

<http://www.ucm.es/BUCM/cps/0500.htm>

Web de la Biblioteca de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Complutense de Madrid.

Recopilacions i guies generals, estadístiques i indicadors socials, informació política i sociològica, directoris i associacions, congressos, etc. Accés a altres webs de sociologia.

TESEO: Tesis doctorales españolas

<http://www.mec.es/teseo/>

Base de dades de les tesis doctorals lligades des de 1976 a les universitats espanyoles.

Unió Europea

<http://europa.eu.int/index-es.htm>

Servidor de la Unió Europea. Presentació i activitats de les institucions europees: el Parlament, el Consell, el Tribunal de Justícia, el Tribunal de Comptes i altres òrgans comunitaris com el Comité de les Regions. Informació sobre legislació, comerç, publicacions, qui és qui a la Unió Europea. Text complet dels tractats de la Unió Europea, com afecta els drets dels ciutadans europeus. A nivell polític ofereix informació sobre les activitats en assumptes econòmics i socials. Accés al servei gratuït Eur-lex, <http://eu-ropa.eu.int/eur-lex/es/index.html>, que ofereix, en les onze llengües oficials de la Unió, el text íntegre de les Comunitats Europees, sèries L i C. També inclou tractats en vigor i en vies de ratificació, legislació vigent, textos legislatius preparatoris i jurisprudència recent.

CESSDA (Council Of European Social Science Data Archives)

<http://extweb.nsd.uib.no/cessda>

Base de dades europea en ciències socials, que recull documentació electrònica especialitzada en ciències socials per a l'ensenyament i la recerca a Europa. Enllaç amb altres servidors de ciències socials.

GESIS SocioGuide: Sources of Social Science

<http://www.bonn.iz-soz.de/navigation/socsci/>

Selecció d'adreces. Permet acotar la recerca per zona geogràfica i buscar pel nom de l'organisme i també per matèria.

Research Engine for Social Scientists

<http://wjh-www.harvard.edu/socsci/resengine.html>

Base de dades temàtica especialitzada en psicologia, sociologia i antropologia social. Dins de cada matèria permet l'accés a associacions, organitzacions professionals, obres de referència, conferències i grups de discussió. Enllaç amb altres *webs* de departaments universitaris d'arreu del món especialitzats en sociologia.

Sociosite

<http://www.pscw.uva.nl/sociosite>

Permet fer la recerca temàtica i inclou, a més d'adreces de sociòlegs, cursos de sociologia, revistes electròniques, centres de recerca, biblioteques, associacions i institucions, editors i llibreries especialitzades. Enllaç amb altres *webs* de departaments universitaris del mateix tema.

Clearinghouse

<http://www.clearinghouse.net/>

Des de la categoria "Social Sciences and Social Issues" d'aquesta *web*, es pot accedir a un directori ordenat temàticament, que ofereix enllaços amb recursos sobre estudis de població i les seves activitats, costums, orígens i institucions.

Socioweb

<http://www.socioweb.com/~markbl/socioweb>

Directori en sociologia a la xarxa, accés a diversos aspectes de les ciències socials; inclou dades estadístiques, antropològiques, culturals, etc. Accés a publicacions en línia. Enllaços (*links*) amb el món comercial i a diferents universitats.

Social and Cultural Anthropology Internet Guide

<http://www.ualberta.ca/~slis/guides/canthro/anthro.htm>

Accés a enllaços de recursos culturals i socials d'àmbit nordamericà. Inclou diferents aspectes de la sociologia: cultura, folklore, literatura, ritus antropològics, relacions familiars, etc. Estructurat com a directori, ordenació alfabètica.

Sociology Links

<http://www.princeton.edu/~socio/log/links.html>

Recursos sociològics i antropològics dins internet. Associacions, directoris, institucions de recerca. Dóna entrada a llistes de distribució de la matèria, revistes i altres recursos de parla no-anglesa.

UC Berkeley Library Web

<http://www.lib.berkeley.edu/GSSI/collect.html>

Fonts de referència especialitzades en ciències socials i administració.

Unesco

<http://www.unesco.org/>

Web de l'Organització de les Nacions Unides en l'àmbit de l'educació, la ciència i la cultura. Directori de ciències socials de la Unesco. Permet la recerca per institucions. Informació de persones especialistes en sociologia i informació de les publicacions periòdiques, dels programes i de les actuacions de la Unesco, com també estadístiques i serveis que generen.

Recursos educatius

Enllaços a *webs* nacionals i internacionals del món educatiu.

Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB)

<http://www.bcn.es/IMEB/>

L'Institut Municipal d'Educació de Barcelona promou actuacions de suport i dinamització pedagògica als centres municipals, a través de les activitats de suport i formació dels centres de recursos pedagògics, els propis plans i programes de l'IMEB i també en projectes europeus, investigació educativa, etc., per assolir qualitat en l'ensenyament. Ofereix accés al seu programa d'activitats, a la llista d'escoles municipals, l'agenda, informació sobre matriculació del curs

vinent. Accés al Projecte Educatiu de Ciutat <http://www.bcn.es/IMEB/pec>

Ciutats Educadores

<http://www.bcn.es/aic/catala/cedc.htm>

Barcelona Ciutat Educadora presenta en la seva pàgina el moviment Ciutats Educadores, que és un conjunt de ciutats representades pels seus governs locals que treballen en diversos àmbits per fer de la ciutat una eina que genera educació per a tots els seus habitants. Ofereix accés a l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, al Banc Internacional d'Experiències de Ciutats Educadores, congressos, etc.

Generalitat de Catalunya.

Departament d'Ensenyament

<http://www.gencat.es/ense/>

Pàgina del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Ofereix informació als estudiants (guia pràctica sobre els diferents estudis, relació de centres amb els seus ensenyaments i la localització, beques i ajuts, transport i menjador escolar, etc.) i als professors (ingrés, mobilitat i ajuts, recursos i assessorament, etc.)

Programa d'Informàtica Educativa (PIE)

<http://www.xtec.es/>

Pàgina del Programa d'Informàtica Educativa del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Posa a l'abast del sistema educatiu un ampli ventall de materials i recursos per

facilitar i millorar les activitats d'ensenyament i aprenentatge.

Universitats, Recerca i Innovació Tecnològica a Catalunya

<http://www.gencat.es/cur/>

Web de la Generalitat de Catalunya que ofereix informació sobre les universitats catalanes (accés, oferta d'estudis, etc.), centres de recerca i grans instal·lacions, publicacions, etc.

Institut de Ciències de l'Educació (ICE)

<http://www.upc.es/ice>

L'ICE té, com a objectius específics, la investigació educativa i la formació del professorat. Les seves línies de recerca són la formació de formadors, les noves tecnologies i la formació, i la formalització del llenguatge natural. Coordina diversos projectes internacionals sobre formació.

Pangea. Àrea Educativa

<http://www.pangea.org/educacio/>

Pàgina de Pangea, entitat sense ànim de lucre per a la cooperació internacional. Ofereix accés a seminaris dins el tema de la pedagogia, escoles i instituts de Catalunya connectats a internet, organitzacions educatives, etc.

Edualter. Xarxa de Recursos en Educació per la Pau, el Desenvolupament i la Interculturalitat

<http://www.pangea.org/edualter/>

Ofereix un espai que permet comparat recursos per portar endavant el com-

promís amb una educació transformadora cap a un món més just. Accés a cinc seccions per deixar-hi o per recollir-hi informació: base de dades de publicacions, documents i propostes pedagògiques, agenda, adreces, campanyes i actualitat. Permet altres enllaços a la xarxa.

Fundació la Caixa

<http://lacaixa.datalab.es/cat/homecxt.html>

La Fundació la Caixa actua en l'àrea educativa en temes d'interès social i cultural: art, música, ciència i medi ambient. A través del Laboratori de les Arts dóna accés a informació sobre activitats adreçades als infants, mestres i famílies, per apropar l'escola a l'entorn científic i cultural.

Ministerio de Educación y Cultura

<http://www.mec.es>

Inclou informació i atenció als ciutadans. Ofereix en l'apartat d'educació dades sobre centres escolars, estadístiques educatives, beques, cursos, plans d'educació, publicacions, biblioteques, etc. Facilita l'accés al Centro de Investigación Educativa (CIDE) <http://www.mec.es/cide> i a l'Instituto Nacional de Calidad y Evaluación (INCE) <http://www.ince.mec.es>, entre altres. Dins la Secretaría de Estado de Cultura es pot trobar informació general com l'agenda cultural, publicacions, accés a museus, biblioteques, etc. Enllaç amb l'ISBN (base de dades de llibres publicats a Espanya des del 1972) <http://www.mcu.es/bases/spa/isbn/ISBN.html>. I, des del Consejo Superior de Deportes, es pot

accedir a un directori esportiu, com també a institucions que depenen del Consejo: Instituto Nacional de Educación Física entre altres.

DICES. Directorio de Centros de Formación en España

<http://www.dices.com/dices/dices0.html>

Directori especialitzat en centres de formació en l'àmbit espanyol. Permet la recerca per centres, per matèries i conté un apartat específic per a la formació superior i de postgrau.

Educanet

<http://www.educanet.net>

Pàgina de la xarxa d'educació EDUCANET que té com a missió aportar la tecnologia i els recursos pedagògics necessaris per facilitar als educadors els coneixements i infraestructures necessaris per abordar els futurs plans educatius, en els quals les tecnologies de la informació són una part fonamental.

Education Index

<http://www.educationindex.com>

Aquesta *web* presenta un índex de recursos educatius, classificats per temes. Ofereix també accés a recursos per a infants, escolars de primària i secundària, i universitaris. Dóna enllaços a altres *webs* especialitzades en educació continuada, fòrums de discussió, etc.

Education Resource Information Center

http://www.indiana.edu/~eric_rec/

Base de dades d'educació (ERIC), d'àmbit nordamericà. Permet trobar recursos a Internet en educació. Accés a les bases de dades ERIC (Education Resource Information Center) i a totes les activitats que s'hi desenvolupen. Important fons bibliogràfic, de documents, informes tècnics, ponències, monografies, publicacions periòdiques especialitzades, etc. Té, a més, un fons especialitzat en serveis socials. Permet la recerca per matèries.

Eurydice

<http://www.eurydice.org>

Xarxa europea d'informació sobre educació que vol afavorir l'intercanvi d'informació i d'experiències entre els responsables polítics i, en termes més amplis, informar els actors del món de l'educació a Europa. Està integrada al programa Sócrates.

Special Education Resources on the Internet (SERI)

<http://www.hood.edu/seri/serihome.htm>

Recursos d'informació relacionats amb el camp de l'educació especial: informació general per a persones amb disminució, productes comercials, recursos legals, grups de discussió, organitzacions, recursos per a pares i educadors especials, etc.

American Academy of Child and Adolescent Psychiatry

<http://www.psych.med.umich.edu/web/aacap/>

Web de la American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, que conté un volum d'informació per assessorar a pares i familiars a l'hora d'educar un fill amb problemes psíquics.

Autism Society of Wisconsin

<http://www.athenet.net/~griffin/asw.htm>

Web de l'Associació d'Autisme de Wisconsin. Ofereix recursos educatius per a persones autistes, informa sobre congressos i conferències d'arreu del món sobre aquest tema i dóna enllaços amb altres associacions.

Blindness Resource Center

<http://www.nyise.org/blind.htm>

Web del New York Institute for Special Education que ofereix un ampli ventall de recursos educatius per a persones cegues: programes d'universitats, recerca i investigació, organitzacions internacionals, etc.

Grups socials

Aquest apartat inclou recursos per a sectors de població de característiques específiques: infants, adolescents i joves, gent gran, dones i persones amb disminució.

Infants, adolescents i joves

Casal d'Associacions Juvenils de Barcelona

<http://www.nexus.es/cajb>

El CAJB és un centre de recursos de les associacions i grups de joves de la ciutat. El seu objectiu és oferir als grups

de joves una sèrie de recursos i prestacions, i un espai de comunicació, formació i assessorament. Aquest Casal està gestionat pel Consell de la Joventut de Barcelona en conveni amb l'Ajuntament.

Centre d'Informació i Assessorament per a Joves (CIAJ)

<http://www.bcn.es/ciaj/>

Pàgina del CIAJ, centre que vol facilitar l'accés dels joves a la informació i al conjunt de recursos i activitats que la ciutat genera. Ofereix també assessorament personalitzat en temes d'especial importància en aquesta etapa de la vida.

Web dels Infants

<http://www.bcn.es/infancia>

La *Web* dels infants de l'Ajuntament de Barcelona ofereix accés a una gimcana, a l'agenda d'activitats adreçades a un públic infantil, a un directori d'entitats, etc. També dona enllaços amb altres *webs* d'interès.

Habitatge Jove

<http://www.habitatgejove.com>

Ofereix a joves i a grups un servei gratuït d'informació i solució en la recerca d'habitatge i allotjament: borsa de pisos, d'habitacions, residències i col·legis majors, etc. Enllaç amb grups i associacions juvenils.

Club Super 3

<http://www.tvc.es/super3/>

El Club Súper 3 conté tota la programació destinada a un públic infantil que emet Televisió de Catalunya i, a més, ofe-

reix informació de totes les activitats per a infants de la ciutat.

JoveNet

<http://www.jovenet.net/index2.htm>

Web dedicada a nens i nenes d'educació infantil i primària de Catalunya. En aquest espai els nens poden aprendre què és internet, trobar informació del seu interès, fer la seva pròpia pàgina *web*, jugar, trobar activitats, etc. També ofereix informació i serveis adreçats a joves, pares i educadors.

Xarxa d'Albergs de Joventut

<http://www.gencat.es/jov/>

Pàgina de la Xarxa d'Albergs de la Generalitat de Catalunya. Dona accés al mapa d'albergs i les tarifes corresponents.

INJUVE

<http://www.mtas.es/injuve>

Injuve té com a objectiu l'elaboració i difusió d'informació que resulti de gran interès per als joves en el seu procés d'incorporació a la societat adulta. Ofereix informació sobre educació, treball, salut, temps lliure, associacionisme, promoció cultural, etc.

Ansernet-Child

<http://ansernet.rcls.org/libland/llch.il.htm>

Accés a directoris, associacions i organitzacions especialitzades en la infància, temes de lleure infantil, educació, i orientació per als pares. Enllaç amb publicacions periòdiques, algunes amb

el text complet. Bibliografia sobre infants, estudis, grups de discussió, etc.

Ansernet-Young

<http://ansernet.rcls.org/libland/llya.htm>

Accés a bases de dades, directoris, organitzacions i associacions, biblioteques especialitzades, etc., dirigits a adolescents i joves, en temes d'educació, lleure i recursos de tot tipus. Bibliografia sobre joves i adolescents, estudis, grups de discussió, etc.

Children's House

<http://childhouse.uio.no/>

Recursos sobre la infància des de diferents aspectes: salut, drets, aprenentatges, cursos, etc. També dona notícia de conferències i congressos a nivell nacional i mundial.

Unicef

<http://www.unicef.org>

Web d'aquest organisme internacional dedicat a la protecció dels drets dels infants i a la seva promoció. Treballa per pal·liar el sofriment dels nens mitjançant serveis basats en la comunitat, sectors com l'atenció de la salut, l'educació bàsica i l'accés a l'aigua potable i el sanejament.

Gent gran

Instituto de Migraciones y Servicios Sociales IMSERSO

<http://www.seg-social.es/imser-so/mayores/index.html>

L'apartat mayores de la pàgina de l'IMSERO dona informació per a les persones grans sobre les vacances, viatges i balnearis, residències, dades estadístiques, pensions i assistència. També dins de la pàgina podem trobar els sumaris de la revista *Sesenta y Más*.

Jubilonautas

<http://personal.redestb.es/jo.tor/index.htm>

Aquesta no és una *web* d'estudis gerontològics, residències ni res de tot això, és una pàgina participativa, fins i tot festiva, feta per i per a gent gran, per comunicar-se per mitjà de la xarxa. Qui tingui un equip multimèdia podrà sentir la música tan bon punt com entri a la pàgina. Per altra banda, l'excés d'imatge la fa una mica lenta de carregar. El contingut va des dels comentaris i recomanacions de viatges, espectacles, etc., fins a una aula virtual que imparteix coneixements per mitjà d'una llista de distribució. A *Las batallitas del abuelo* es pot trobar relats dels *jubilonautas* que volen participar-hi, a *La cocina de la abuela* hi ha receptes de cuina i fins i tot llibres i hi escriu tant l'àvia com l'avi. *Enganchados a la Red* són enllaços amb altres pàgines per temes. A *Jubilados en la Red* hi ha les adreces e-mail dels navegants que volen afegir-s'hi. Tenen un xat per poder parlar entre ells i a l'apartat *Los chiripitifláuticos* han pensat en com entretenir els néts quan fan de cangurs i tenen enllaços amb pàgines divertides per a ells i per a tothom.

Age Page Europe

<http://sgl.scs.man.ac.uk/APE/>

Pàgina que vol ser un referent envers la recerca en gerontologia a Europa. S'hi troben institucions, investigadors, associacions, bibliografia, enllaços amb altres llocs, com també notícies de conferències.

Elderly People Index

<http://www.ability.org.uk/elderly.html>

Índex de recursos relacionats amb la gent gran.

Eurolink Age

<http://eurolinkage.org/euro>

Es defineix com una xarxa de persones i d'organitzacions que volen promoure una política a favor de la gent gran de la Unió Europea. Inclou els contactes de la xarxa a cada país, els programes engegats, serveis, notícies i unes bones adreces de *web*.

Netherlands Institute of Gerontology (NIG)

http://www.nig.nl/index_en.html

Informació sobre l'institut, serveis, agenda d'esdeveniments, congressos, etc., enllaços amb altres planes i accés a la base de dades.

Andrus Gerontology Library: Web Resources on Aging

<http://www-lib.usc.edu/Info/Gero/gerourl.htm>

Recursos que es poden buscar per grans matèries o introduint un terme de recerca. Dona entrada també a la Gerontology Library.

GeroWeb

<http://www.iog.wayne.edu/GeroWebd/GeroWeb.html>

Biblioteca especialitzada de l'Institute of Gerontology de la Wayne State University of Gerontology de Detroit. Recerca per paraules clau o per categories. Ofereix informació sobre gerontologia, salut, serveis socials, voluntariat. Recerca de recursos a la xarxa i publicacions relacionades.

Internet and e-mail Resources on Aging

<http://www.aoa.dhhs.gov/aoa/pages/jpostlst.html>

Directori de recursos per a persones grans. Es pot triar la recerca per a Estats Units o per a la resta dels llocs. Inclou no sols webs sinó també llistes de distribució i servidors de llistes, notícies, serveis comercials.

National Institute on Aging

<http://www.nih.gov/nia>

Web del Estats Units especialitzada en salut. És molt interessant l'apartat *Health Information*, en el qual podem trobar publicacions sobre la salut per als professionals i per al públic en general. Hi ha petits llibrets divulgatius de temes puntuals com l'osteoporosi, la menopausa, les malalties cardiovasculars, la incontinència urinària, etc. També hi podem fer recerques.

Dones

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

<http://www.adpc.org>

Informació sobre la Xarxa Europea de Periodistes Espanyoles, agenda, possibilitat d'escriure, pàgines personals i enllaços.

Associació Margarita Comas

<http://www.pangea.org/amcomas/>

Web de dones ensenyants que volen promoure una educació no sexista. Entre altres coses, ofereixen agenda d'activitats i un recull creixent de biografies de dones, amb fotografia.

Espai de Dones

<http://www.pangea.org/dona>

Pàgina creada per un grup de dones usuàries de Pangea que, de manera voluntària, ofereixen informació i recursos sobre temes de gènere. Inclou informació sobre materials per treballar la coeducació, informacions d'actualitat sobre trobades, manifestos... i una bona relació d'adreces de webs de dones o sobre gènere. Tenen prevista una conferència electrònica.

Fundació Maria Aurèlia Capmany

<http://www.fmac.org/>

Web de l'entitat en què s'explica qui són i els projectes que realitzen. Inclou la biografia de l'escriptora, feminista i política que dona el nom a la fundació, amb fotografies, bibliografia i textos i comentaris que persones rellevants han escrit sobre ella. És important l'apartat de la Xarxa MAC <http://xarxamac.diba.es/> dedicat al treball i les dones, inclou informació sobre com buscar feina, informació empresarial i laboral, legislació,

bibliografia, etc. De moment es necessita una clau de pas per accedir-hi.

Mujeres en Red

<http://nodo50.ix.apc.org/mujeres/red/>

Pàgina molt interessant per la quantitat i qualitat de la informació que conté amb el text complet. Donen informació de la situació de les dones per països. A l'espai Alerta urgent donen notícia de campanyes de grups de dones i la possibilitat d'afegir-s'hi: contra la violència, solidaritat amb les dones algerianes o afganeses. Inclouen també notícies, agenda, pàgines personals d'integrants de la xarxa i enllaços amb altres webs.

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Instituto de la Mujer

<http://www.mtas.es/mujer/default.htm>

L'Institut de la Mujer ofereix informació sobre la institució, convocatòries de concursos, convenis, exposicions centres de documentació de la dona, organismes d'igualtat a les comunitats autònomes, drets de la dona, etc. De moment, encara no hi ha accés al fons documental del seu centre de documentació.

Gobierno de Aragón.

Instituto Aragonés de la Mujer

<http://www.aragob.es/pre/iam/homi2.htm>

Informació sobre l'institut i les seves funcions, el pla d'acció positiva, una relació d'associacions de dones residents

a la seu de l'IAM, estadístiques per temes sobre la dona a la comunitat, el programa NOW a Aragó, i unes interessants publicacions amb el text complet sobre la dona i l'esport, salut, violència, etc. Inclou la revista *Femenino Plural*, que també es publica en paper.

Andreanet

<http://www.jet.es/andreanet/>

Una bona pàgina de les dones de Donostia per començar a navegar. Hi trobem informacions de congressos, campanyes i activitats, bibliografia i molts enllaços amb webs de dones d'arreu del món.

Amazone

<http://www.amazone.be/>

Centre belga de congressos i lloc de trobada per fomentar la igualtat entre dones i homes. Acull organitzacions femenines, biblioteca i centre de documentació. A través de la seva web, podem accedir al Centre de Documentation Amazone i al Centre d'archives pour l'histoire des femmes. Conté el butlletí *Info Amazone* i enllaços amb altres webs.

Annuaire au Féminin

<http://www.iway.fr/femmes/>

Banc de dades francesa d'associacions femenines, centres de documentació de la dona a França, drets de les dones, fòrums i enllaços.

Donne in Rete

<http://www.isinet.it/donne/>

Web italiana que dona la possibilitat

de col·laborar en alguns dels seus apartats. Hi ha enllaços amb bancs de dades i centres d'estudi, legislació italiana, comentaris a projectes de la Unió Europea, adreces a webs de dones italianes, informació de llibres i revistes i el que en diuen *news*, que són com un informatiu de notícies de tot el món relacionades amb el món de la dona.

IIAV (Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging)

<http://www.iiav.nl>

Centre d'informació i arxiu del moviment feminista, amb seu a Amsterdam. La *web* inclou l'accés al catàleg de la biblioteca i als arxius.

Lobby Européen des Femmes / European Women's Lobby

<http://www.womenlobby.org/>

Xarxa d'organitzacions de dones de la Unió Europea. Inclou informació d'activitats i els butlletins agrupats per temes (informacions diverses sobre drets, política, solidaritat etc.). És molt interessant l'anomenat Banque des Talents des Femmes en Europe, en el qual es poden trobar dones expertes en les diferents àrees del coneixement i de les activitats; també és possible incorporar-s'hi.

Women's Studies EuroMAP

<http://hgins.uia.ac.be/women/>

Pàgina belga d'informació sobre estudis i investigacions feministes, sobretot a Europa. Conté la revista

electrònica *EJWS The European Journal of Women's Studies*.

FeMina

<http://www.femina.com>

Directori de webs de dones o per a les dones. Està dividit en grans grups temàtics i també es pot consultar per descriptors.

Women Watch

<http://www.un.org/womenwatch>

Pàgina que les Nacions Unides ha construït a favor de les dones. A l'enllaç amb cadascun dels programes, comissions, informacions, etc., d'aquest organisme sobre el tema i els drets humans. És imprescindible navegar per totes les seves pàgines. Entre altres, hi trobem: DAW (UN Division for the Advancement of Women) <http://www.un.org/womenwatch/daw>, UNIFEM (United Nations Development Fund for Women) <http://www.unifem.undp.org>, INSTRAW (International Research and Training Institute for the Advancement of Women) <http://www.un.org/instraw>, CEDAW (UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women) <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw>, CSW (UN Commission on the Status of Women) <http://www.un.org/womenwatch/daw/csw>.

Women's Human Rights Resources

<http://www.law-lib.utoronto.ca/Diana>

Pàgina de la Bora Laskin Law Library de la Universitat de Toronto. Té articles d'organitzacions governamentals

i bibliografies. Inclou nombrosos enllaços amb descripcions molt completes.

WomensNet (IGC)

<http://www.igc.org/womensnet/index.html>

Directori en el qual es pot localitzar informació sobre la dona per temes. Avisos sobre accions a favor de les dones. Permet afegir la pàgina pròpia.

WWWomen's Online

<http://www.wwwomen.com>

Un altre directori de webs de dones en el qual es pot buscar per paraules clau o per mitjà d'un índex temàtic.

Persones amb disminució

Institut Municipal de Persones amb Disminució

<http://www.bcn.es/catala/ajment/cimd.htm>

Web de l'Institut Municipal de Persones amb Disminució. Dóna accés al projecte d'inserció laboral de la Comunitat Europea ESPOIR HERMES

<http://www.imfegranada.es/prog-europa/hermes/espoir.htm>

Fundació Catalana Síndrome de Down

<http://www.fcsd.org>

Informació de la síndrome de Down per àrees i activitats. Formació i assessorament per als pares, mestres i professionals. Inclou estadístiques, informació de jornades, cursos, publicacions, programes d'actuació, etc.

Síndrome de Down

<http://downsyndrome.com/>

Pàgina de recursos per a persones amb el síndrome de Down. Ofereix recursos educatius, informa sobre congressos i conferències sobre aquest tema, dóna accés a publicacions mèdiques especialitzades en síndrome de down, ofereix enllaços amb altres entitats i grups de persones afectats, etc.

Centro Educativo Domus

<http://www.mpsnet.com.mx/domus/>

Web del Centro Educativo DOMUS, que és una institució formada per un grup de pares i professionals, amb l'objectiu d'oferir serveis especialitzats a persones autistes i amb discapacitat intel·lectual, per a la seva normalització i integració.

Cotton Club

<http://www.arrakis.es/~cotton>

Web sobre discapacitat i integració amb una gran quantitat de recursos per a persones amb disminucions i professionals de diversos camps. Conté la normativa estatal en matèria de discapacitat amb el text gairebé complet. Llistat d'associacions per províncies. Guia d'hotels espanyols accessibles. Accés a altres webs d'interès.

Discapacidad en España

<http://www.eunet.es/InterStand/discapacidad/>

Informació sobre discapacitats a Espanya amb molts aspectes represen-

tats: accesibilitat, associacions, organitzacions, ajudes tècniques, beques, congressos, esports, empreses, estudis relacionats, fundacions, legislació, llistes de distribució, projectes, transports, etc.

O.N.C.E.

<http://www.once.es>

Web de l'Organització Nacional de Cecs. Conté activitats i recursos per a invidents, serveis de l'organització, projectes, etc.

Access-Able Travel Sources

<http://www.access-able.com/>

Interessant lloc a la xarxa per poder obtenir informació sobre adaptació i accesibilitat a escala internacional. Organitzat per diferents categories: transports, indrets, atraccions, museus, guies de viatge.

Imagina-Sites

http://www.imagina.org/enlaces/link_dis.htm

Impressionant directori sobre discapacitat que inclou una gran quantitat d'associacions i institucions d'arreu del món.

Sords

<http://deafworldweb.org/dww/>

Recursos per a sords, classificats per països d'àmbit mundial.

Voluntariat i món associatiu

Són informacions d'organismes públics i entitats que treballen al voltant

del voluntariat i la defensa dels drets humans.

Agència Municipal de Serveis per a les Associacions

<http://www.bcn.es/tjussana>

Web que facilita eines de treball i recursos perquè les associacions i entitats de Barcelona millorin el seu procés de qualitat continuada, afavorint la participació dels ciutadans. Propostes públiques per a la millora continuada de les associacions, a través de la formació, l'assessorament i el suport. Inclou la publicació *Dossier Barcelona Associacions*, monogràfic temàtic amb el text complet. Hi ha enllaços amb altres webs d'interès relacionades amb comunicació, cultura, economia social, educació, esport, internacional, lleure, medi ambient, salut, societat activa i suport social.

Districte 11 - Sarajevo

<http://www.bcn.es/d11-sarajevo>

Informació de les activitats que realitza l'Ajuntament de Barcelona i l'Ambaixada de la Democràcia Local Barcelona-Sarajevo a Bòsnia. Accés a webs de Bòsnia i Hercegovina, i a entitats i ONG que col·laboren en l'ajut humanitari i la reconstrucció de Bòsnia

Fòrum Universal de les Cultures

<http://www.bcn.es/bcn2004>

Descriu, impulsa i defineix les activitats que es desenvoluparan a Barcelona durant 150 dies de festa per la convivència, la cooperació i la interculturalitat. Promou les cultures per la pau.

Voluntaris per Barcelona

<http://www.bcn.es/volxbcn>

Web de la Regidoria-Ponència de Participació Cívica de l'Ajuntament de Barcelona que impulsa el voluntariat a la ciutat. Dóna informació de totes les possibilitats de participació.

Barcelona Xarxa Ciutadana

<http://www.bcnet.upc.es>

Projecte experimental anomenat Barcelona Xarxa Ciutadana, que forma part d'un projecte europeu. Promou l'ús de la telemàtica amb finalitats socials. Xarxa creada per facilitar la participació activa a internet, oferint aquells recursos de les telecomunicacions que permetin un benefici social. Accés a altres xarxes ciutadanes del món. Accés a Nou Barris Solidari <http://www.bcnet.upc.es/9bnet>.

Servei Català de Voluntariat

<http://www.voluntariat.org>

L'Institut Català del Voluntariat (INCAVOL), a través de la *web* del Servei Català de Voluntariat, vol millorar la prestació de serveis a les entitats i facilitar l'apropament entre aquestes i els voluntaris. Informació de com fer-se voluntari i totes les activitats possibles per desenvolupar.

Casal Lambda. Centre associatiu de gais i lesbianes

<http://www.pangea.org/org/lambda/>

Web en què podem trobar convocatòries de concursos, cinema i teatre, serveis i els diferents grups (dones, gent gran...).

Ciemen

<http://www.partal.com/ciemen/index.html>

Web del Centre Internacional Escarré per a les minories ètniques i les nacions. Es tracta d'una associació cultural, no governamental i sense ànim de lucre que lluita pel reconeixement dels drets d'aquestes minories. Membre actiu de la Federació Catalana d'ONG pels Drets Humans. Actua i defensa la solidaritat entre els pobles.

Cruz Roja Española

<http://www.cruzroja.es>

Ofereix serveis, activitats, cursos i informació de les delegacions a Espanya. Accions que desenvolupa per a la població en general o per països. Informació de com fer-se soci. Inclou la seva revista en edició electrònica.

Pangea

<http://www.pangea.org>

Pangea, entitat sense ànim de lucre sobre comunicació per la cooperació. Informació i recursos d'organitzacions i associacions relacionades. Bases de dades d'ONG i grups alternatius de l'Estat espanyol. Accés a conferències electròniques. Campanyes i activitats, projectes, congressos, etc.

Amnistia Internacional

<http://www.amnesty.org>

Organització d'àmbit mundial en defensa els drets humans. Informació de l'organització, campanyes, accions, congressos, seminaris, educació en drets

humans, etc. Amnistia Internacional. Secció espanyola <http://www.combios.es/ammistia> Amnistia internacional. Catalunya <http://www.pangea.org/ai-cat/index.html>.

Ansernet

<http://ansernet.rcls.org/libland/llout.htm>

Voluntariat social, discapacitats, gent gran. Serveis per a persones discapacitades. Accés a directoris, associacions i organitzacions, bases de dades bibliogràfiques, catàlegs de biblioteques, etc., especialitzats en temes dirigits a persones amb discapacitats tan físiques com psíquiques, voluntariat social i recursos per a la gent gran.

ICG (Institute for Global Communications)

<http://www.igc.org>

Directori que inclou cinc grans apartats: PeaceNet amb informació relativa a la pau, la justícia social i econòmica, drets humans i lluita contra el racisme; EcoNet sobre ecologia; ConflictNet que promou la resolució dels conflictes nacionals i internacionals; LaborNet i WomensNet.

Intermón

<http://www.intermon.org>

Web de la fundació que treballa des de 1956 per combatre la pobresa d'una gran quantitat de poblacions, afavorint el seu desenvolupament, creant mitjans de supervivència i cooperant amb més de 30 països. Fomenta el comerç just.

Naciones Unidas. Alto Comisionado para los Derechos Humanos

http://www.unhchr.ch/spanish/hchr_un_sp.htm

Una bona *web* sobre els drets humans. Inclou informació sobre la institució, programes, tractats, calendari de reunions, efemèrides, etc. i accés per temes als documents sobre els drets humans i estats que els han ratificat, amb el text complet.

ONG

<http://www.servicom.es/ong/>

Bon directori d'organitzacions no governamentals, ordenat alfabèticament i de fàcil accés.

ONG

<http://www.oneworld.org/oxfam/about/oxin.htm>

Directori d'organitzacions no governamentals a escala mundial, ordenat alfabèticament.

ONG

http://www.ole.es/Paginas/Ciencias_Sociales/O.N.G.

Interessant classificació, ordenada alfabèticament, d'organitzacions no governamentals, de països de parla hispana majoritàriament.

Revistes electròniques

Oferim a continuació una mostra, per ordre alfabètic, de publicacions periòdiques que es troben a la xarxa. En algun cas també es publiquen en suport paper.

Advancing Women in Leadership

<http://advancingwomen.com/awl.html>

ISSN 1093-7099

Publicació periòdica per a dones, de caire educatiu i social.

Andaina

<http://www.geocities.com/wellesley/8012/andaina.htm>

Revista gallega de tendència feminista.

Cimac

<http://www.cimac.org/news.htm>

Butlletí de l'associació mexicana CIMAC que vol apropar als mitjans de comunicació les qüestions relacionades amb el gènere. No sols comenten notícies de Mèxic sinó de tot el món, tot i que preferentment d'Amèrica Llatina.

EJWS (The European Journal of Women's Studies)

<http://hgins.uia.ac.be/women/ejw.html>

Revista sobre la dona europea que es defineix com a multidisciplinària, acadèmica i feminista. Cal subscriure-s'hi.

EDUTEC: Revista Electrónica de Tecnología Educativa

<http://www.uib.es/depart/gte/revelec.html>

Publicació trimestral sobre tecnologia educativa, pretén l'intercanvi d'experiències relacionada amb el disseny, producció i explotació, i avaluació de nous

mitjans per a l'educació. Disponibles a la xarxa tots els números.

EuroInfo Women Letter

<http://www.eurplace.org/orga/eudif/euroinfo.html> i Eudif Magazine <http://www.eurplace.org/orga/eudif/magazine.html>

Versió *on-line* de dues revistes d'EUDIF (Women's European Network of Documentation of Information), la primera és un butlletí de notícies i la segona una revista d'informació.

Europa de les Nacions

<http://www.portal.com/ciemen/europa>

Revista electrònica del Centre Internacional Escarré per a les minories ètniques i nacionals. Difon les seves activitats.

La Factoria

<http://www.aquibaix.com/factoria/factoria.htm>

Revista a text complet. És un instrument de diàleg entre els qui creuen en la política com a creació i debat de les idees. Combina el debat general amb les experiències concretes del Baix Llobregat i l'Hospitalet.

Femenino Plural

<http://www.aragob.es/pre/iam/publicac/>

Versió digital de la revista del mateix nom editada per l'Intituto Aragonés de la Mujer. Només s'hi pot accedir per mitjà de la *web* de l'IAM, a

l'apartat de publicacions. A més dels articles, al *Tablón* dona informació de concursos, premis, actes, informació de llibres, etc.

Fempres

<http://www.fempres.cl>

Pàgina de Xile. Xarxa llatinoamericana sobre la igualtat entre dones i homes. Fan la revista d'aquest nom, que també s'edita en paper, i un programa de ràdio. Inclou una base de dades dels articles de la revista. En castellà.

Info@Perla

<http://www.venis.it/medea/info/perla/>

Revista feminista italiana que va començar l'any 1996. A la informació diuen que *Infoperla* és la filla telemàtica de la revista *MADREperla*.

Journal of World Anthropology

<http://wings.buffalo.edu/academic/departament/anthropology/jwa>

ISSN: 1075-2579

Publicada per la University of New York-Buffalo. Apareixen 11 números l'any, disponible amb el text complet des de 1994. Articles relacionats amb la investigació educativa, resums sobre monografies i material no-libre del món acadèmic i educatiu (sociologia, antropologia, educació, etc.).

Més enllà

<http://www.pangea.org/revista>

Revista electrònica de Pangea, de plataforma i debat sobre els temes que

mobilitzen les ONG i els grups alternatius d'arreu del país.

Il Paese delle Donne

<http://www.womenews.net>

Revista italiana general sobre i per a dones. S'hi pot col·laborar amb petites notícies.

Revista de la Cruz Roja Española

<http://www.cruzroja.es/rev1297.htm>

Revista de la Creu Roja espanyola, es pot consular tota la col·lecció, amb el text complet.

Revista Internacional de Sociologia

<http://www.csic.es/iesa/revista.htm>

Revista de l'Institut de Estudios Sociales Avanzados, amb el text complet, des dels seus inicis; núm. 1 (1992). Actualment arriba al núm. 17 (1997).

Sociological Research Online

<http://www.socresonline.org.uk/socresonline>

ISSN: 1360-7804

Revista electrònica anglesa, publicada per The Universities of Surrey and Stirling, Sage Publications Ltd. i la British Sociological Association. Apareix cada tres mesos. Matèries que inclou: sociologia, antropologia, educació, etc.

Scirocco: revista transnazionale del Mediterraneo

<http://www.nti.it/scirocco/>

Revista italiana en llengua italiana i francesa. Es defineix com una eina

d'informació al servei dels drets de les dones.

Un Pam de net

<http://www.regio7.com/pamidex.htm>

Publicació electrònica especialitzada en qüestions educatives, impulsada per un grup d'ensenyants interessats en l'explotació de la telemàtica, i especialment internet, amb finalitats educatives.

Llistes de distribució

Anomenades també llistes de correu, són un dels serveis que utilitzen el correu electrònic per intercanviar informació amb tots els usuaris que hi estan apuntats. Cal tenir una adreça e-mail i subscriure's a la llista o llistes que ens interessin, segons el tema. De manera periòdica rebrem a la nostra bústia electrònica la informació que la llista distribueix i també podem enviar el que nosaltres vulguem dir a l'adreça específica d'aquesta llista, que ho farà arribar a la resta de subscriptors.

Els servidors de les llistes ofereixen ajuda per a la correcta utilització del servei: com apuntar-se, desapuntar-se, rebre les llistes disponibles per correu electrònic, com fer la recerca, etc.

Sovint aquests servidors ofereixen també informació sobre *news*, similars a les llistes però en les quals no es rep la informació a la bústia sinó que cal connectar-se al servidor per accedir-hi; també és possible mantenir converses a

temps real amb xats, que cada vegada proliferen més a la xarxa.

RedIris

<http://www.rediris.es/list>

Servei de la Red Iris on es pot accedir a la relació de llistes disponibles per temes o bé es pot utilitzar el buscador. Hi ha un bon manual sobre la utilització de les llistes.

Liszt

<http://www.liszt.com>

Directori on es poden trobar les llistes per temes o per mitjà d'un buscador, la recerca es pot aplicar no sols a les llistes sinó a d'altres recursos a internet.

L-Soft International

<http://www.lsoft.com>

Directori on trobem les llistes en forma alfabètica, per països o segons la quantitat de subscriptors. Informació de listserv tant en forma alfabètica com per llocs.

Neosoft

Un altre directori on podem trobar les llistes de forma alfabètica de nom o per matèries <http://neosoft.com/internet/paml/indexes.html> o es pot fer la recerca per paraules clau http://www.neosoft.com/cgi-bin/paml_search. Dóna una bona explicació de cada llista, e-mail de contacte, *webs*, i instruccions per subscriure-s'hi.

The List of Lists

<http://catalog.com/vivian/>

Pàgina de Vivian Neou on es poden trobar una relació de proveïdors d'aquest servei i també informació molt completa sobre llistes. Es poden trobar fent recerca per matèries <http://catalog.com/vivian/interest-group-search.html>. També permet afegir-n'hi.

Tile.Net

<http://tile.net/lists>

Directori de llistes en el qual es pot

buscar per nom, matèria, organització, lloc del host o descripció. A la seva pàgina principal <http://tile.net/> també podem trobar altres serveis d'internet com *news*, ftp, etc.

Bibliografia:

- Caulfield Felt, Elisabeth. "The beginner's guide to internet resources in sociology" in: *Behavioral Social Sciences Librarian*, vol.14 (1) (1995).

- Merlo Vega, José Antonio; Sorli Rojo, Angela. *Biblioteconomía y documentación en internet*. Madrid: CINDOC (CSIC), 1997.

- Peña, Rosario. *La educación en internet: guía para su aplicación práctica en la enseñanza*. Barcelona: Inforbook's, 1997.

- Netfirst.OCLC(FirstSearch) <http://bart.prod.oclc:3053/html/fs_pswd.htm> [Consulta:20 feb.1998]

Última revisió: 22 de juny de 1998.

Per a qualsevol suggeriment o comentari podeu adreçar-vos a: Biblioteca General de l'Ajuntament de Barcelona (bibliog@mail.bcn.es)

EL BANC D'ESTUDIS D'INTERÈS SOCIAL

Secretaria del Pla integral de serveis socials

referències

L'Ajuntament de Barcelona, la Universitat de Barcelona, la Universitat Autònoma i la Universitat Ramon Llull han establert un acord de col·laboració per a crear el Banc d'estudis d'interès social, un projecte que vol orientar i optimitzar el potencial de recerca de les universitats vers el sector de serveis socials a la ciutat.

Aquest acord és un dels resultats i també un bon exemple dels principis orientadors del Pla integral dels serveis socials de la ciutat de Barcelona.

El Pla integral de serveis socials

L'any 1994 s'aprova el Pla integral, resultat del treball conjunt de més de cent trenta entitats i institucions de l'àmbit dels serveis socials a la ciutat. El Pla defineix les estratègies i els objectius que han d'orientar l'acció social i que han de permetre consolidar un sistema de serveis socials de responsabilitat pública, que vertebrï la cooperació entre els sectors públic i privat i optimitzi la gestió dels recursos socials.

El Pla integral és un pla de ciutat i, per tant, el compromís i la responsabilitat de la seva execució són compartits. L'estructura organitzativa, constituïda per comissions, és el marc de participació per aconseguir que les diferents institucions i entitats de la ciutat assumeixin voluntàriament compromisos d'acció encaminats a assolir els seus objectius.

Una de les línies de treball del Pla s'adreça al desenvolupament d'instruments per a la planificació i coordinació

del conjunt de l'oferta, tant pública com privada. En aquest sentit, la potenciació i consolidació de sistemes d'informació compartits, al servei del conjunt d'entitats i institucions de la ciutat, era una de les prioritats bàsiques. El projecte que presentem s'inscriu en aquest marc.

El Banc d'estudis d'interès social

El Banc d'estudis d'interès social es crea amb l'objectiu de fomentar entre els estudiants la realització de tesis, tesines i treballs de final de carrera sobre temes socials, que responguin a les necessitats i demandes de les entitats de la nostra ciutat.

Amb aquesta finalitat s'ha organitzat un circuit entre les entitats i associacions que formen part del Consell Pleneri del Pla integral, les universitats i l'Ajuntament, coordinat per l'Escola Universitària de Treball Social de la Universitat de Barcelona, que permet als departaments universitaris conèixer les necessitats i demandes de les entitats per poder informar els estudiants de la possibilitat d'encaminar cap a aquestes finalitats els seus treballs de recerca.

Per altra banda, la revista *Barcelona Societat*, que reben totes les entitats del Pla integral, obrirà una nova secció en la qual el banc d'estudis ressenyarà els estudis realitzats. També publicarà els treballs que siguin d'interès per al conjunt dels serveis socials.

El Banc d'estudis d'interès social reuneix totes les característiques pròpies d'un projecte de Pla Integral, i parteix

d'una necessitat expressada des de les mateixes entitats del Pla. És un projecte en què tothom hi surt guanyant: les entitats tindran a l'abast uns estudis per avaluar, planificar i reprogramar la seva actuació de manera objectiva i amb amplis coneixements sobre la realitat; i els estudiants podran demostrar els seus mèrits acadèmics i investigadors realitzant un treball d'utilitat social. La relació amb les entitats els permetrà concretar millor els paràmetres de la seva investigació i els relacionarà amb un món atractiu, no tan sols des d'un punt de vista humà, sinó també acadèmic i científic.

El Banc d'estudis permet donar més rendibilitat als recursos públics i privats invertits a la ciutat. A la necessària tasca acadèmica de demostrar unes aptituds s'incorpora un valor afegit: donar resposta a les necessitats d'investigació de l'àmbit dels serveis socials. Això és justament el que s'entén per sinèrgia social: el resultat de la coordinació és superior a la suma de l'acció individual de les entitats i institucions que operen a la ciutat.

Per últim, el projecte permet donar un nou pas en les relacions entre les universitats i la societat, en aquest cas en l'àmbit dels serveis socials; i contribueix d'una manera senzilla i eficaç a la investigació operativa per millorar els processos d'equitat social urbana.

L'accés al Banc d'estudis

Els estudiants

L'Escola Universitària de Treball Social EUTS/UB farà arribar als diferents

departaments de les universitats, a l'inici del curs, una relació de demandes d'estudis i de les institucions o entitats que els han sol·licitat.

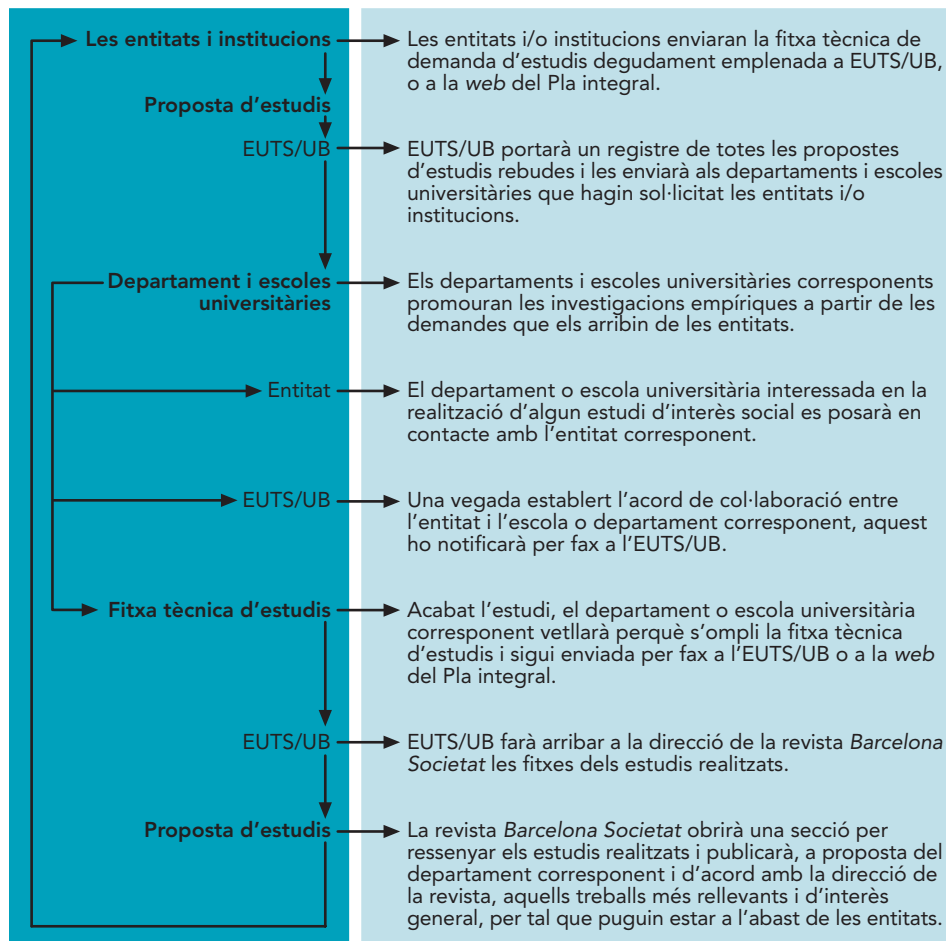
Els estudiants interessats a realitzar algun treball de recerca aplicada podran posar-se en contacte amb aquestes institucions i, si és el cas, s'establirà un acord de col·laboració entre l'entitat o institució i el departament.

Les entitats

Les entitats i institucions faran arribar a EUTS/UB la seva demanda d'estudi, omplint una fitxa tècnica que recollirà les característiques de les entitats i els objectius específics de les propostes d'estudi, i l'Escola de Treball Social donarà a conèixer el conjunt de les demandes als diferents departaments.

La creació d'una pàgina *web* específica d'aquest projecte permetrà accedir fàcilment a tota aquesta informació. 🔑

Circuit del Banc d'Estudis d'Interès Social

Participants en el Banc d'estudis

Universitat de Barcelona:

- Facultat d'Econòmiques (Departament de Teoria Sociològica, Filologia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials - Departament de Sociologia).
- Facultat de Psicologia (Departament de Psicologia Social).
- Facultat de Geografia i Història (Departament d'Antropologia - Departament de Geografia Humana).
- EUTS, Escola Universitària de Treball Social

Universitat Autònoma de Barcelona:

- Facultat de Psicologia.
- Facultat de Ciències Polítiques (Departament de Sociologia).

ICESB, membre de la Universitat Ramon Llull

Coordina: EUTS/UB, Escola Universitària de Treball Social
 Còrsega, 409 - 08014 BARCELONA
 Tel. 4572345 Fax: 4587854 e-mail: (www.bcn.es/plaintegral)

ON QUEDA EL BENESTAR INFANTIL A L'EUROPA DEL DEMÀ?

Declaració final del VI Congrés Europeu sobre Infància Maltractada, Barcelona, 22 d'octubre de 1997

documents

Reunits a Barcelona, del 19 al 22 d'octubre de 1997, investigadors, experts en protecció a la infància, professionals de la intervenció social, responsables institucionals i altres persones implicades amb la infància i en la promoció i defensa dels seus drets, amb motiu del VI congrés Europeu sobre infància maltractada, patrocinat per IPSCAN (International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect), FAPMI (Federación de Asociaciones para la Prevención del Maltrato Infantil) i ACIM (Asociació Catalana per a la Infància Maltractada), sota el lema "On queda el benestar infantil a l'Europa del demà?"; hem acordat majoritàriament fer pública la següent declaració:

Als participants d'aquest Congrés ens resulta profundament preocupant la pèrdua de prioritats polítiques i pressupostàries que té la infància a quasi tots els països d'Europa i, molt especialment, l'adreçada a aquells nens i nenes que es troben en situacions de dificultat personal, familiar o social. La infància és mereixedora d'una consideració molt més gran que la que té actualment a la majoria dels nostres països, a les nostres ciutats, a les nostres vides i a tots els contextos interpersonals i organitzacionals que l'afecten. Nens i nenes han de ser considerats membres importants de la nostra societat, és a dir, ciutadans subjectes de drets, i no merament com el grup dels "encara-no".

Per això, s'ha considerat que són necessàries les següents prioritats en l'acció:

- En els nivells local, regional i nacional a tota Europa, establir procediments concrets d'identificació, notificació, estudi, avaluació, intervenció i seguiment de tots els casos de maltractament infantil, sobre una base pluridisciplinària i interinstitucional.

- Que els nens i les nenes de tota Europa rebin informació, bàsicament en el marc de la institució escolar, sobre els seus drets, de possibles tipus de maltractaments, i d'altres violacions dels seus drets, dels quals poden ser víctimes; de les circumstàncies que habitualment acompanyen aquestes situacions; i dels circuits existents per a informar-se, denunciar-los i rebre ajuda (vegeu la Recomanació 12 de 1991, del Comitè de Ministres del Consell d'Europa).

- Que la població general estigui informada de forma clara i accessible, de quins són els llocs i circuits per denunciar possibles maltractaments. Aquests serveis i circuits haurien de crear-se i millorar-se urgentment a tots aquells llocs on no existeixin o funcionin deficientment.

- Promoure polítiques locals, regionals i estatals de promoció, recolzament i ajuda a les famílies amb fills, particularment davant de riscos o situacions de dificultat social (vegeu la Recomanació 2 de 1990 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa). Afavorir el manteniment dels nens i nenes en la seva família natural, i en el seu entorn habitual.

- Impulsar codis ètics dels diferents col·lectius professionals que tracten, directa o indirectament, amb la infància,

inclosos els dels mitjans de comunicació social. Hem de buscar, molt particularment, un major respecte per a aquells nens i nenes que es troben en situacions de dificultats o conflicte social (vegeu la Convenció dels Drets del Nen de les Nacions Unides i la Resolució 1003 de 1993 de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa).

- Crear i promoure la funció de defensor dels nens i nenes (*ombudsman*) a escala europea, a cada regió i a cada estat; i, en la mesura del possible, també a nivells locals (vegeu la Resolució A3-0172/92 del Parlament Europeu). En tot cas, amb independència de les administracions respectives.

- Revisar les legislacions de cada país, i la seva aplicació, perquè els actes d'adults que tinguin conseqüències perniciososes per al desenvolupament i socialització de nens i nenes, i en particular la pornografia infantil, el turisme sexual que utilitza nens i nenes fins i tot fora del propi país, i totes les formes d'abús i explotació sexual, estiguin correctament tipificats i perseguits, tant a nivell d'aquells que els inciten, organitzen o intercedeixen, com dels seus realitzadors materials.

- Revisar les legislacions, en tots aquells casos en els quals encara no s'ha fet, per a prohibir explícitament el càstig físic i tota forma de tracte degradant a nens i nenes, sense que es puguin intercedir raons educatives per a justificar-ho.

- Estudiar mecanismes més eficaços per a l'articulació i coordinació de les avaluacions i intervencions tècniques i

les intervencions i decisions judicials en cada cas i difondre aquells existents que són considerats com a bones pràctiques per ambdues parts.

- Promoure més decididament polítiques preventives, i promotores del bon tracte a la infància, sense ser exclusiu en l'actuació contra les situacions ja consumades.

- Facilitar i promoure la participació de nens i nenes en els fòrums i plataformes on es debatin temes que els afecten, i molt particularment en aquells relacionats amb la seva protecció i els seus drets.

- Buscar formes i procediments per a difondre més informació i prestar més atenció als problemes de la infància habitualment considerats poc espectaculars per els mitjans de comunicació social, independentment de la seva quantificació: nens i nenes en institucions residencials, de col·lectius minoritaris (ètnics, culturals o religiosos), hospitalitzats, de carrer, explotats mitjançant el treball, en situació de pobresa, en famílies amb problemes d'alcohol o altres drogues, en contextos familiars de violència o ruptura, maltractaments psicològics, situacions de maltractaments institucionals, etc.

- Promoure actuacions de millora de la informació i la consciència ciutadana en relació a la infància, no buscant la culpabilització de ningú, sinó apel·lar a la responsabilitat col·lectiva en relació amb els ciutadans de menor edat, i a la necessitat de que tinguin l'experiència positiva d'una societat justa, respectuosa,

democràtica, responsable, solidària i considerada amb tots els seus membres.

- Desmitificar les informacions que associen maltractament infantil exclusivament amb marginació social, o amb unes classes o situacions socials determinades. Difondre que la violació dels drets de nens i nenes es dona en tots els estaments de la societat (com queda clar en els casos de turisme sexual, prostitució infantil, etc.), encara que les seves formes poden ser diferents, i en diverses situacions (formació d'esportistes d'èlit, subjectes i objectes de publicitat, internats privats, hospitals d'alt standing, etc.).

- Reforçar els sistemes administratius i jurídics per que tot nen o nena suposadament infractor disposi com a mínim de les mateixes garanties que els adults; perquè el sistema penal sigui l'últim recurs a utilitzar; i per promoure un ampli ventall de mesures educatives, alternatives a la privació de la llibertat, supervisades per professionals adequadament formats (vegeu les Regles de Beijing de les Nacions Unides i la pròpia Convenció de Drets del Nen).

- Vetllar per que el contingut de la Convenció sobre els Drets del Nen, ratificada per tots els països europeus, es concreti i es compleixi a cada país europeu.

- Potenciar la investigació relacionada amb els maltractaments i l'abandonament, i sobre els factors de resiliència. Promoure la investigació rigorosa sobre els mètodes més efectius d'intervenció, particularment els preventius i de recol·liment a les famílies.

- Promoure el coneixement de la situació i la solidaritat efectiva amb la infància dels països en vies de desenvolupament, en situacions de conflicte armat, d'opressió o de catàstrofe natural.

- Que els experts que treballen en la detecció de delictes greus, i particularment els delictes sexuals contra nens o nenes, i els propis nens o nenes suposadament víctimes, rebin el suport idoni davant de possibles pressions o amenaces que puguin rebre.

I s'han plantejat les següents propostes davant del futur europeu immediat:

- Els governs locals, regionals i estatals haurien de reconsiderar una major prioritat política i pressupostària a la bona atenció de tota la població infantil, i, en particular a l'afrontament dels problemes socials que afecten a nens i nenes, en coherència amb l'article 4 de la Convenció dels Drets del Nen, i de les altres normes i recomanacions dels organismes internacionals que vetllen pels drets de la infància (vegeu també, la Recomanació 1.286 i Resolució 1.099, de 1996, del Consell d'Europa).

- Investigadors, professionals de la intervenció, professionals de la informació, i tots aquells que treballem per a la infància, hem de coordinar esforços per oferir als ciutadans una visió més àmplia de la realitat infantil a Europa i dels problemes que la afecten, sense centrar-nos en els més espectaculars. El patiment de molts nens i nenes no té perquè estar relacionat amb l'espectacularitat de la

seva situació, i en canvi, sí que sovint ho està amb el silenci i l'oblit amb què l'envoltem.

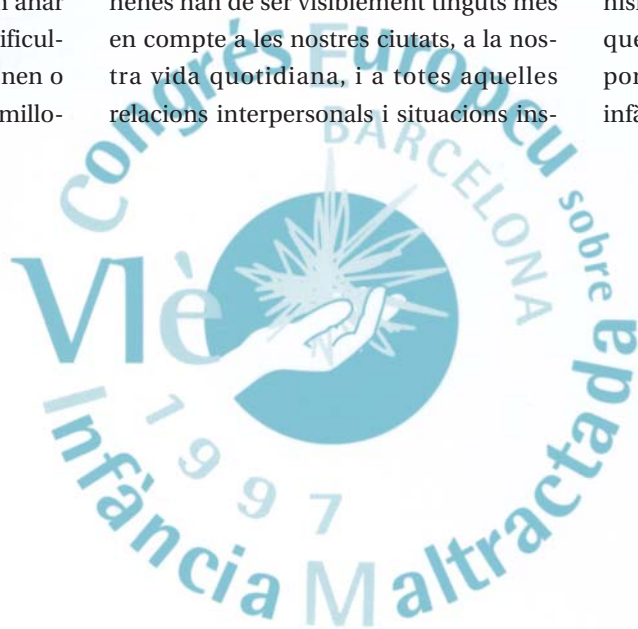
- Els ciutadans han d'estar informats adequadament no només de la realitat de la nostra població infantil, sinó també de les diverses circumstàncies en les quals la seva col·laboració i la seva actuació poden ser vitals, i molt concretament de com fer-ho a cada lloc: en quines situacions i a qui informar davant sospites de qualsevol tipus de maltractament o abandó d'un nen o nena; on anar davant de situacions familiars de dificultat social; com interactuar amb un nen o nena en diferents situacions; com millo-

rar els serveis i actuacions socials adreçats a la infància; com millorar les pràctiques socialitzadores de pares i educadors, evitant el tracte inadequat; com respectar millor la seva imatge i els seus drets a l'informar a través dels mitjans de comunicació social; etc.

- És urgent estimular actituds ciutadanes més conscients i responsables vers els nostres nens i nenes, per que el bon tracte a la infància sigui assumit com un repte d'implicacions col·lectives. Nens i nenes han de ser visiblement tinguts més en compte a les nostres ciutats, a la nostra vida quotidiana, i a totes aquelles relacions interpersonals i situacions ins-

titucionals que els afecten. Ells i elles han de sentir que són importants per a tots nosaltres en el present, que són ciutadans i ciutadanes, i no només uns "encara-no".

- Per tot això, investigadors i professionals de la intervenció, a través de les organitzacions en les quals ens agrupem, ens oferim i comprometem a intensificar els nostres esforços, i a seguir obtenint el suport i la col·laboració de tots els organismes locals, nacionals i internacionals que vulguin assumir una decidida responsabilitat vers la millora de la nostra infància i de la infància de tot el planeta.

UN COMPROMÍS DE LES CIUTATS EN LA CONSTRUCCIÓ D'UNA EUROPA SOLIDÀRIA, TOLERANT I SEGURA

Conferència europea celebrada a Barcelona, el desembre del 1997

L'any 1987 l'Ajuntament, en col·laboració amb la Conferència Permanent de Poders Locals i Regionals d'Europa, va organitzar la primera conferència europea sobre prevenció de la inseguretat urbana. En el marc d'aquella conferència es van tractar els principals temes que afectaven les ciutats i les polítiques públiques de seguretat: el desenvolupament social dels barris i la participació social, les experiències i polítiques de recuperació de les víctimes i els delinqüents, els mètodes de coneixement de la realitat i els bancs de dades de justícia criminal, el paper de la policia i la seva relació amb la comunitat, el paper del medi urbà i de l'urbanisme en la creació de condicions de seguretat, i la relació entre l'abús de drogues i la delinqüència.

Els treballs i debats d'aquella conferència ven ser de gran importància, tant pel que fa al desenvolupament posterior de polítiques i programes de prevenció i seguretat en el marc local, com per a la definició de quin ha d'ésser el rol de les ciutats en un àmbit, el de la seguretat, que tot hi haver estat patrimoni quasi exclusiu dels governs centrals no podia menysprear l'obligada aportació d'una administració pública, la local, a la qual de forma reiterada els ciutadans i ciutadanes reclamen una resposta en la proximitat dels problemes de la societat urbana. Per altra banda, cal dir que les conclusions de l'esmentada conferència varen ser incorporades a la Carta Urbana Europa.

Deu anys després, els canvis produïts a Europa i la seva àrea d'influència aconsellen una revisió i actualització dels parà-

metres sobre els quals les ciutats estructuren i desenvolupen les seves estratègies i polítiques d'intervenció. Així doncs, l'Ajuntament va proposar al Fòrum Europeu per a la Seguretat Urbana i a la Cambra de Poders Locals i Regionals d'Europa la celebració d'una nova conferència per debatre aquesta nova situació i les línies necessàries de cara als propers deu anys.

Fruit de l'acord amb aquestes institucions, els dies 4 i 5 de desembre es va celebrar a la nostra ciutat la conferència europea sobre prevenció de la inseguretat: "Un compromís de les ciutats en la construcció d'una Europa solidària, tolerant i segura".

Aquí presentem el text de la Declaració aprovada, acompanyat per la síntesi dels treballs de la Conferència.

Declaració de Barcelona

1. Les ciutats reunides a Barcelona declaren el seu compromís en la construcció d'una Europa més solidària, tolerant i segura, que assumeixi la consolidació de la seguretat com un bé col·lectiu. En aquest sentit entenen que les polítiques locals europees de seguretat han d'operar d'acord amb una dualitat: la proximitat en la resposta i la globalitat que exigeix l'existència d'un territori continental amb paràmetres culturals i de construcció política comuns.

2. Aspectes que amb l'acceptació de la diversitat de les situacions, la multiplicitat de les aproximacions a allò social i la complexitat en la resposta, han de consolidar la política europea local de prevenció de la inseguretat.

3. En aquest sentit conclouen que és necessària una política que reforci el paper dels poders locals en la consolidació de polítiques de desenvolupament social, i que aquestes han d'in-

corporar la prevenció com a element estratègic central. Com a conseqüència d'això, la participació dels ciutadans en el disseny i el desenvolupament de polítiques de prevenció requereix el reconeixement i l'acord sobre els rols i l'acceptació del principi de corresponsabilització.

4. Les ciutats han de facilitar polítiques d'aproximació de l'administració de justícia al medi urbà i de promoció de l'accés dels ciutadans, amb la finalitat de transformar la resposta del sistema judicial. Entenen que la Justícia de Proximitat ha de ser un sistema globalitzador en la resposta pública a la resolució dels conflictes; en aquest sentit el sistema pot englobar estructures de l'àmbit judicial (jutjats de pau) i altres d'àmbit extrajudicial (conciliació, mediació, etc.). L'administració de justícia, com a servei públic, ha d'estar sotmesa als mateixos criteris d'eficàcia, equitat i proximitat.

5. També cal impulsar mecanismes de cooperació entre les administracions locals i entre aquestes i les d'àmbit europeu. Aquests mecanismes de cooperació han de garantir:

- La creació d'una base de dades de bones pràctiques i de programes de prevenció de la inseguretat.

- La consolidació dels coordinadors locals de seguretat, que per la seva estratègica posició en el centre de les relacions entre els ciutadans i els serveis, són garantia d'intervencions des d'una perspectiva de transversalitat i proximitat, i trenquen el monopoli intel·lectual i corporatiu en les respostes.

- Per aconseguir aquesta finalitat és fonamental dotar-los d'una formació que potencii un projecte que, encara que basat en paràmetres culturals diversos, permeti respostes comunes

en el compromís de la construcció d'una Europa reconeguda pels seus ciutadans.

6. Les polítiques de seguretat han de potenciar la creació de coalicions locals, l'elaboració de diagnòstics locals de seguretat, l'avaluació de programes i polítiques de comunicació entre les administracions i els ciutadans.

7. Finalment, es demana a les ciutats europees una resposta positiva a la declaració final de la cimera dels caps d'Estat del Consell d'Europa que va tenir lloc l'octubre de 1997, que va fer de la lluita contra la delinqüència una de les seves prioritats.

Barcelona, 4 i 5 de desembre de 1997.

Síntesi dels treballs de la Conferència

- Amb motiu de la Conferència Europea "Un compromís de les ciutats en la construcció d'Europa solidària, tolerant i segura" s'han reunit a Barcelona, els dies 4 i 5 de 1997 representants de ciutats i institucions europees, alcaldes, regidors, directius, funcionaris de policia, jutges, professionals del benestar i representants d'altres disciplines.

- La conferència ha estat organitzada per l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb el Consell de Seguretat Urbana, el Fòrum Europeu per a la Seguretat Urbana i sota el patrocini del Congrés de Poders Locals i Regionals del Consell d'Europa.

- La conferència s'ha articulada al voltant de tres àmbits de discussió:

- l'aproximació de l'administració de la justícia al medi urbà: les alternatives a l'actual sistema de punitat,

- la participació dels ciutadans en el disseny i la gestió de polítiques de prevenció de la inseguretat,

- els coordinadors locals de seguretat com a referents d'una resposta pròxima als conflictes. Una formació europea per a la prevenció.

- La Conferència s'inscriu en el procés de definició del rol dels poders locals i regionals en les polítiques de prevenció i seguretat públiques, després d'una dècada de desenvolupament d'aproximacions i recerca de solucions als fenòmens d'inseguretat de les ciutats.

- La Conferència vol palesar el paper rellevant que, en aquest llarg procés, han tingut tant el Congrés de Poders Locals i Regionals d'Europa com el Fòrum Europeu per a la Seguretat Urbana.

- La Conferència recorda que des de la primera trobada, que va tenir lloc a Estrasburg l'any 1986, organitzada pel Congrés de Poders Locals i Regionals d'Europa, s'han realitzat diverses con-

ferències i trobades, d'àmbit europeu i internacional, en les quals s'han debatut els principals problemes a què els poders locals i regionals haurien de donar resposta.

- Manifesten que, vista la realitat de les ciutats, una de les qüestions que més afecten el seu desenvolupament harmònic és la referida a la seguretat/inseguretat, i de manera especial a la percepció que en tinguin els seus habitants.

- Que a causa d'aquesta dualitat, les polítiques de seguretat han d'assentar-se en una doble perspectiva: el control sobre l'activitat il·lícita i polítiques adreçades a la modulació de la percepció d'inseguretat.

- Que és necessària la incorporació dels ciutadans en el disseny de polítiques actives de prevenció de la inseguretat, en aquest sentit consideren que les grans opcions governamentals i legislatives tindran èxit en la mesura de l'apropiació social que en facin els ciutadans.

- Manifesten que la seguretat com a bé col·lectiu ha de gestionar-se des de paràmetres de consens polític i institucional.

- En aquest sentit manifesten dos aspectes fonamentals per a la política de seguretat i prevenció: per una banda l'espai on es produeixen els conflictes, el territori conegut i reconegut pels ciutadans, allà on han de posar-se els recursos humans i materials per gestionar la seva resolució; i per altra la necessitat d'aproximar a la comunitat la resolució d'aquests conflictes.

- En la gestió dels conflictes es fa més palesa la necessitat de proximitat en la resposta, i aquesta ha de tenir en compte les diferents apreciacions col·lectives i ha de ser capaç de modular les intervencions públiques. Subsidiarietat i proximitat en la resposta són fonamentals.

En l'àmbit de la justícia de proximitat

- Manifesten que els últims anys han anat sorgint, a les ciutats europees, noves tipologies —algunes clarament delictives, encara que la majoria poden ser tipificades com transgressions normatives— que modifiquen substancialment la situació de la seguretat i la representació social que en tenen els ciutadans; també sembla evident que la acumulació d'aquests impactes pot distorsionar la vida social de les ciutats.

- Palesen que, actualment, l'administració de justícia rep una pressió qualitativa i quantitativa difícilment suporta-

ble, cosa que fa preveure que d'aquí a poc el sistema de justícia arribi al col·lapse, la qual cosa comportaria la desprotecció i la desconfiança dels ciutadans envers les institucions.

- En aquest sentit, no es pot oblidar l'especial situació de la justícia —com a garantia i últim recurs— en la base de la confiança dels ciutadans en el sistema democràtic. Així doncs, no és estrany que els governs locals es plantegin línies d'intervenció dirigides cap a polítiques reequilibradores de l'accés a la justícia i de reducció de la judicialització de la vida de les ciutats.

- Entenen que la funció de l'administració de justícia ha de ser quelcom més que la correcció punitiva de les transgressions, ha de coadjuvar a restablir la relació social distorsionada pel delictes i/o la transgressió. És necessària una recerca de sistemes alternatius a la punitat actual; la pena ha de retrobar els seus aspectes socialitzadors i formatius, especialment en els casos que hi estiguin implicats els joves.

- Manifesten que, tot i que les ciutats no tenen atribuïdes competències en matèria d'administració de justícia, sí que poden i han de complementar i coadjuvar l'aproximació de la justícia al medi urbà; el coneixement que els governs de les ciutats tenen de les necessitats dels ciutadans que resideixen als seus respectius territoris i de les limitacions dels serveis públics —l'administració de justícia n'és un dels principals— poden ajudar a recompondre la relació entre els ciutadans i l'administració de justícia.

- Entenen que la Justícia de Proximitat ha de ser un sistema globalitzador en la resposta pública a la resolució dels conflictes, en aquest sentit el sistema pot englobar estructures de l'àmbit judicial (jutjats de pau) i altres de l'àmbit extrajudicial (conciliació, mediació, etc.). Un sistema no orgànic que es hauria d'intervenir en l'àmbit dels conflictes que es generen a la ciutat.

- Manifesten que les ciutats han de desenvolupar polítiques d'aproximació de l'administració de justícia al medi urbà i de promoció de l'accés dels ciutadans a la justícia, que permetin transformar l'operativa del sistema de justícia i reduir l'impacte dels conflictes en la vida social.

- Les ciutats creuen que l'administració de justícia ha d'estar situada en l'àmbit del poder judicial; no obstant això, no renuncien a treballar per l'optimització del seu funcionament, per un apropament de la justícia a la ciutat i per millorar-hi l'accés dels ciutadans; així doncs, creuen que és possible desenvolupar polítiques de:

- apropament de l'administració de justícia als territoris,
- promoció de la justícia de pau,
- estructuració d'un sistema de mediació i conciliació de conflictes en l'àmbit comunitari,
- impuls d'una cultura desjudicialitzadora de la vida social,
- corresponsabilització dels ciutadans en la resolució dels seus propis conflictes,
- impuls de la participació social.

En l'àmbit de la participació dels ciutadans

- Reiteren la necessitat d'incorporar la societat civil al desenvolupament de polítiques de prevenció de la inseguretat.

- Manifesten que, encara que és cert que en l'última dècada les administracions locals han desenvolupat polítiques actives d'impuls de la participació dels ciutadans en els àmbits de seguretat i prevenció de la delinqüència, també és veritat que avui el nivell de compromís de la societat permet un avenç qualitatiu. En aquest sentit és necessari impulsar noves formes de relació més proactives, en les quals els ciutadans trobin resposta a la seva voluntat d'implicació en el desenvolupament social.

- Entenen que la participació dels ciutadans en el disseny i el desenvolupament de les polítiques de prevenció demana el reconeixement i l'acord sobre els rols i l'acceptació del principi de corresponsabilitat. També és necessari valorar la capacitat de les associacions i entitats cíviques en el diagnòstic i la prioritització de les polítiques i necessitats de la col·lectivitat.

- Declaren que el desenvolupament d'una participació social proactiva té com a objectiu principal modificar les dinàmiques clàssiques d'intervenció, que es limiten a posar en contacte els malalts amb els terapeutes, els delinqüents amb els policies i els marginats amb els treballadors socials.

- Manifesten que la finalitat d'aquest plantejament és afirmar els

continguts d'una nova estratègia en relació a la delinqüència, els conflictes i la seguretat, davant de les deficiències i fracassos de models que es resignen a actuar quan el dany ja s'ha produït: els que se centren en la repressió o els que prioritzen l'assistència als sectors marginals.

- Declaren, tanmateix, que les estructures de participació deixen sense veu un nombre important de ciutadans menys actius però al mateix temps més necessitats d'una vinculació a polítiques públiques. S'ha de continuar la recerca d'espais o sistemes alternatius per a aquests segments de població.

- Declaren la necessitat d'establir espais de participació, discussió i concertació entre les administracions públiques —en especial les de proximitat— i els ciutadans, en els quals puguin explicitar-se els models d'intervenció.

En l'àmbit dels coordinadors locals de seguretat i la formació europea per a la prevenció

- Destaquen que la complexitat de les respostes als actuals fenòmens d'inseguretat exigeix una aproximació que tingui en compte la relació entre els seus aspectes objectius i la construcció social a cada territori: és en l'àmbit de la inseguretat on apareix més clar i necessari el criteri de subsidiarietat en la resposta.

- Aquesta complexitat també implica, sovint, incorporar l'actuació de diferents àmbits i serveis tenint en compte

les diferents realitats dels territoris on es produeixen les demandes socials, i és en l'elaboració d'aquesta resposta on es justifica la necessitat d'un referent, tant per als ciutadans com per als professionals dels diferents serveis.

- Els coordinadors locals de seguretat i/o prevenció, per l'especial lloc que ocupen en l'organització de la ciutat, justament al centre de les relacions entre els ciutadans i els serveis, han de permetre el desenvolupament de referents comuns.

- Acorden que aquestes noves figures han de potenciar les respostes des de la perspectiva de la transversalitat i en proximitat, trencant el monopoli intel·lectual i corporatiu en les respostes. Aquestes s'han de construir a través del diàleg, la confrontació de les idees i dels interessos, i han de tenir en compte la capacitat de respostes globals i multidisciplinàries que té la ciutat com a organització comuna i col·lectiva.

- Les noves formes de la delinqüència i de les transgressions, els nous espais públics de les ciutats, els joves i les modificacions de la seva relació amb les adults, la protecció de la infància, la xenofòbia i el racisme són aspectes comuns a les ciutats europees, que incideixen en una determinada construcció social de la inseguretat i la delinqüència a què hem de donar resposta.

- La recerca de mètodes i sistemes de treball nous, tant pel que fa a l'anàlisi com a l'estructuració dels sistemes de relació i de comunicació entre les serveis i els ciutadans, exigeixen un esforç en la

construcció dels paràmetres formatius de les noves figures que estem plantejant.

- Es feliciten pels processos formatius realitzats, tant pel Fòrum Francès per a la Seguretat Urbana com per algunes ciutats, en aquest sentit manifesten la necessitat d'obtenir línies de finançament europeu amb l'objectiu d'elaborar un projecte formatiu que potenciï els paràmetres culturals i resposta comuna.

Finalment, les ciutats reunides a Barcelona declaren el seu compromís en

la construcció d'una Europa més solidària, tolerant i segura, que s'inscriu en la consolidació de la seguretat com un bé col·lectiu, de tots. En aquest sentit les polítiques locals europees de seguretat han d'operar sobre la base de la dualitat de la proximitat en la resposta i de la globalitat que exigeix l'existència d'un territori continental amb paràmetres culturals i de construcció política comuns.

La política de seguretat ha de tenir com a punts forts la creació de coalicions locals, l'elaboració d'un diagnòstic de local de seguretat, l'avaluació dels pro-

grames, una política de comunicació entre les administracions i els ciutadans. Aspectes que sota l'acceptació de la diversitat de les situacions, la multiplicitat de les aproximacions en allò social i la complexitat en la resposta, consolidin la política europea de prevenció de la inseguretat.

Radiografía

LAS CONDICIONES DE VIDA DE LAS MUJERES DE BARCELONA

En este artículo se presentan las principales conclusiones de un informe elaborado en el año 1995 sobre las condiciones de vida de las mujeres de Barcelona y en el que se pretende valorar los niveles de igualdad a qué han llegado las mujeres en relación a sus conciudadanos del otro sexo. Los ámbitos que han sido estudiados son el familiar, el escolar, el laboral, el doméstico y el relativo al tiempo libre.

La mayor parte de la población femenina de Barcelona (el 56%) está casada, mientras que dos terceras partes de los hombres están en esta situación civil. Dos de cada diez mujeres son viudas o separadas, en cambio sólo el 6% de los hombres vive una de estas dos circunstancias. Las personas que residen en hogares unipersonales representan en Barcelona un 8,2% del total, de éstos, el 78% están integrados por mujeres, generalmente viudas. Los hogares monoparentales son los que han experimentado un mayor crecimiento en los últimos cinco años, debido al aumento de personas separadas o divorciadas y por el retraso en la emancipación de los hijos. Una de cada diez mujeres cabeza de familia de un hogar monoparental es madre soltera, tres son divorciadas o separadas y seis son viudas, todas ellas con hijos a su cargo que todavía no se han independizado. Este grupo es el que ha tenido una mayor pérdida de poder adquisitivo en los últimos cinco años y su nivel de ingresos es el más bajo de todos los hogares de Barcelona.

El informe también refleja el esfuerzo que han realizado las familias de la ciudad por propiciar un mismo nivel de enseñanza a los hijos y a las hijas. La incorporación a los niveles medianos y superiores de educación es equiparable entre los dos sexos. Actualmente, el 56,2% de las mujeres mayores de 18 años residentes en Barcelona han obtenido un nivel de primaria (en el caso de los hombres la cifra es un 42,2%), las mujeres universitarias con carreras finalizadas de grado medio o superior representan el 15,5% del total, mientras que los hombres llegan al 19,4%. Si nos centramos en la población más joven (entre 18 y 30 años) se puede observar un muy positivo desarrollo de los niveles de instrucción formal obtenidos por las mujeres de la ciudad, que incluso llegan a superar el porcentaje de universitarios hombres de la misma edad. De todos modos, la elección de carreras sigue siendo la cuestión que marca las diferencias entre ambos sexos; las mujeres siguen cursando carreras de tipo humanístico y social, fuertemente devaluadas en el mercado laboral, y los hombres mantienen y aumentan su presencia en las carreras de tipo técnico.

La tasa de actividad de las mujeres de Barcelona, situada en 1985 en el 57,3%, es más baja que la de los hombres (81,5%) pero se constata un acercamiento en los últimos diez años. La voluntad de muchas mujeres de acceder

al mercado de trabajo choca con la falta de puestos de trabajo y la situación precaria de éstos. En cuanto a las condiciones laborales de las mujeres, también se puede hablar de una convergencia con las condiciones de los hombres, aunque con matices, ya que su presencia en determinadas actividades sigue siendo muy minoritaria, sobre todo por la dificultad que les supone acceder a puestos gerenciales y directivos.

Las características de paro femenino han variado sustancialmente en los últimos cinco años. Las mujeres menores de 45 años sufren un paro de corta duración, mientras que el de larga duración afecta a mujeres mayores con un bajo nivel de preparación. La proporción de mujeres inactivas de la ciudad ha tendido a reducirse de forma progresiva en los últimos diez años, aún así más de la mitad de la mujeres de Barcelona son inactivas, un número muy superior al de los hombres, que sólo representan una tercera parte del colectivo masculino. Entre las llamadas inactivas cabe resaltar la presencia de las amas de casa, que, aunque en clara recesión numérica, aún representan una tercera parte de las mujeres.

El porcentaje de las mujeres que no tienen ningún tipo de ingreso sigue siendo muy elevado. Las diferencias salariales se mantienen, estableciéndose la siguiente paradoja: las mujeres ocupadas presentan un nivel formativo más elevado que el de los hombres, lo que no se refleja a nivel de ingresos, ya que cuanto más alta es la responsabilidad, más amplia es la diferencia de remuneración (en categorías altas la diferencia puede llegar a ser de un 70%).

En cuanto al trabajo doméstico, en 1995 sigue siendo cosa de mujeres. Sólo en una cuarta parte de los hogares se reparte entre los dos sexos. También la distribución de la jornada y la disponibilidad del tiempo libre sigue siendo muy distinta según sean hombres o mujeres, los primeros disponen de una hora más al día para dedicarla al ocio. Entre las mujeres predominan las actividades receptoras de información, ver la televisión o leer. El hábito de disfrutar del tiempo libre es más común entre las jóvenes. La presencia de mujeres en asociaciones profesionales o en sindicatos también está muy por debajo de la de los hombres.

LOS VALORES SOCIALES DE LOS JOVENES DE BARCELONA

En este artículo se resumen los resultados de la Encuesta de jóvenes de la ciudad de Barcelona, que pretende conocer cómo piensan y qué actitudes tienen frente a las cuestiones sociales. Los jóvenes entrevistados (1.200) tienen entre 15 y 29 años; se definen a sí mismos como personas desorientadas, críticas, solidarias y tolerantes, menos idealistas, respetuosas con el medio ambiente, estudiosas, conservadoras, racistas y poco optimistas de cara al futuro. Para estos jóvenes la familia ocupa un lugar preferente y es en lo que más confían y por lo que están más dispuestos a arriesgarse. A un 38% de los

entrevistados les preocupa el hecho de independizarse para vivir por su cuenta y el 70% afirma no hacerlo por motivos económicos.

El 52% de estos jóvenes son estudiantes, el 28% trabajan, el 11,5% están en el paro o buscan trabajo y el resto se dedican a las tareas del hogar, están haciendo el servicio militar o la prestación social sustitutoria, o están de vacaciones. El 48% de los jóvenes tienen algún tipo de trabajo aunque la proporción varía en función de la edad. Más de la mitad declaran hablar habitualmente en castellano, un 34% suelen expresarse en catalán, y un 13% lo hacen en los dos idiomas.

El paro es el problema social que más preocupa a los jóvenes barceloneses, también el racismo, la pobreza, la droga, la desigualdad social, el medio ambiente y el terrorismo. Mayoritariamente son partidarios de la objeción de conciencia (66%), simpatizan con el movimiento de gay y lesbianas (61,5%) y consideran que los okupas se mueven por espíritu reivindicativo y no los consideran un grupo violento. Aunque se muestran abiertos no suelen estar adscritos a movimientos asociativos. Sólo una cuarta parte de los jóvenes encuestados se muestran interesados por la política.

Monografías

CONDUCTAS DE SALUD DE LOS JOVENES ESCOLARIZADOS EN SECUNDARIA

El Instituto Municipal de Salud Pública del Ayuntamiento de Barcelona estudia periódicamente las conductas de salud de los estudiantes de la ciudad. El estudio que presenta este artículo es el primero que se ha realizado dirigido a los estudiantes de 4º de ESO o equivalentes (2º de BUP y 2º de FP). En él se describen el consumo de alcohol, de tabaco, de cannabis y otros tipos de drogas, la práctica de relaciones sexuales con coito y su relación con algunas variables sociodemográficas (el sexo, la edad, la titularidad de la escuela, el tipo de estudios, el nivel de instrucción del padre y de la madre y la disponibilidad de dinero semanal para su ocio).

El cuestionario elegido para la encuesta se inspira en los utilizados en diversos estudios europeos, en la Youth Risk Behavior Survey que se realiza en los Estados Unidos desde el año 1991 y en distintos cuestionarios empleados en programas de prevención del sida y de prevención del consumo de drogas. De los resultados de la encuesta, efectuada a 981 estudiantes de 35 aulas distintas, se destaca que un 27% de los alumnos fuma a diario. El consumo de tabaco de las chicas duplica el de los chicos: un 44% de las chicas fuma diariamente o semanalmente frente al 29% de los chicos. Cabe destacar el importante incremento de consumo de tabaco entre los alumnos de 8º de EGB, curso en el que un 4,4% fuma cada día.

Respecto al consumo de alcohol no se ha constatado que existan alumnos que lo consuman a diario, pero más de la mitad han bebido alguna vez

durante el último mes. El 35% de los chicos bebe alcohol al menos un vez por semana, y en el caso de las chicas es un 29%. Es destacable que el consumo de alcohol es muy superior entre los mayores y entre aquellos que disponen de 1.500 pesetas a la semana.

El 15% de los jóvenes reconoce haber tenido relaciones sexuales coitales. De éstos, la mitad lo han hecho sólo una vez o lo hacen raramente. Alrededor del 80% usa siempre o casi siempre preservativos.

En cuanto al consumo y conocimiento de las drogas, el 34% de los estudiantes afirma haber probado el cannabis, un 45% son de los mayores y un 32% de los más jóvenes. El hecho de disponer de dinero semanal es determinante en cuanto al consumo, pero el estudio no permite saber con exactitud en qué sentido está relacionado.

En definitiva, por lo que se desprende del estudio, ya existe un grupo que fuma, bebe y ha probado el cannabis y que, además, cabe esperar que este grupo policonsumidor crezca con la edad. Desde el punto de vista educativo y aún teniendo en cuenta que la experimentación puede desempeñar un papel decisivo en el desarrollo de algunos adolescentes, no se puede olvidar que las drogas son adictivas. En consecuencia, es necesario ayudar a los jóvenes a anticiparse y resolver por ellos mismos sus primeras exposiciones a las drogas.

LOS JOVENES Y EL SIDA

La encuesta sobre Factores de riesgo en la escuela secundaria (FRESO) ha sido realizada por técnicos del Instituto Municipal de Salud Pública del Ayuntamiento de Barcelona y del Centro de Estudios para la Prevención del Sida, con la colaboración de profesores de la Universidad Autónoma de Barcelona. Fue realizada a un total de 981 alumnos de 2º de BUP, 2º FP y 4º de ESO de Barcelona. El riesgo de infección que perciben los encuestados respecto al sida es muy bajo, ya que sólo el 13,3% de los varones y el 14,1% de las mujeres se sienten vulnerables. Aún así, el 81,4% de los chicos y el 83% de las chicas son conscientes de la gravedad del sida y definen esta enfermedad como la más grave de todas las que pueden contraer. La inmensa mayoría de los encuestados ve en el preservativo la mejor forma de evitar el contagio de las enfermedades de transmisión sexual y aunque es el método anticonceptivo más usado por los jóvenes se ha detectado que aún se sigue practicando el coitus interruptus en exceso. También es ilustrativa la baja actividad sexual de los jóvenes encuestados.

CENSO DE INSTALACIONES DEPORTIVAS DE LA CIUDAD DE BARCELONA

A raíz de un estudio encargado por el Ayuntamiento de Barcelona en el año 1982 a un equipo de arquitectos con el fin de editar la *Guía de l'esport a*

Barcelona que recogía las instalaciones y entidades deportivas de la ciudad, la Diputación de Barcelona, en el año 1983 promovió la realización de un censo. Partiendo de los datos obtenidos y con el objetivo de completarlos y adaptarlos a las necesidades actuales de la ciudad, el Área de Deportes decidió realizar una actualización, que incluye una redefinición de las tipologías de los espacios deportivos en función de las nuevas tendencias del mundo del deporte. Así, se entiende que el equipamiento deportivo es el espacio adaptado para el desarrollo de distintas prácticas deportivas y lo podemos clasificar en dos categorías: la instalación deportiva que ha sido construida específicamente para la práctica del deporte y las áreas de actividad, infraestructuras que aunque no han sido concebidas con esta finalidad permiten la práctica deportiva.

En el censo de 1995 constan 1.037 instalaciones deportivas, 559 de las cuales son públicas o privadas, 221 pertenecen a escuelas públicas, 239 a escuelas privadas y 18 son instalaciones turísticas. 32 instalaciones no respondieron a la ficha censal, por lo que no están contabilizadas.

En cuanto a los espacios deportivos, se han contabilizado un total de 3.359, que están ampliamente descritos en el censo en el que constan sus dimensiones, año de construcción y remodelación, estado de servicio, tipo de cubrimiento, conservación general, estado de los vestuarios, tipo y conservación del pavimento, alumbrado, usuarios, régimen de acceso, número de espectadores, actividades y nivel de actividad. Debido al elevado número de espacios deportivos, se clasifican las instalaciones en 14 categorías.

En las escuelas públicas se efectuó una encuesta sobre la utilización de sus instalaciones deportivas. De los 220 centros de enseñanza pública de Barcelona, sólo 165 realizan actividades extraescolares, organizadas en un 81,1% de los casos por las asociaciones de padres y madres de alumnos, en un 7,2% por los consejos escolares y en un 5,5% por los distritos de la ciudad. Las actividades que organizan las escuelas están exclusivamente dirigidas a los miembros de la escuela en un 47,9%, mientras que el 52,1% también están abiertas al barrio en general.

LA ENCUESTA DE CALIDAD DE LA CIUDAD

Los principales resultados obtenidos por la Encuesta de calidad de la ciudad de 1997 son el objetivo del presente artículo. Esta encuesta, realizada por tercer año consecutivo, pretende conocer la opinión de los barceloneses sobre su ciudad y sobre la satisfacción que les proporciona vivir en ella. Según la encuesta éstos ofrecen una imagen de personas trabajadoras y modernas, de mentalidad cosmopolita, que aunque conservadores y orgullosos se muestran tolerantes con los demás. La mayoría de los entrevistados se han mostrado satisfechos o bastante satisfechos con su vida en la ciudad y son las mujeres y los mayores de 64 años los que se consideran más afortunados.

En una escala del 0 al 10, puntúan con un 8,2 la satisfacción de vivir en Barcelona. Lo que más les molesta es la masificación, la densidad de circulación, el coste de la vida, el ruido y la contaminación.

Los resultados de esta última encuesta no han variado sustancialmente de la realizada el año anterior.

Tribuna. (El artículo titulado “Las políticas locales de bienestar social. El caso del Ayuntamiento de Barcelona” aparece al final de los resúmenes, traducido en su totalidad.)

Referencias

RECURSOS EN CIENCIAS SOCIALES EN INTERNET

Cada vez tenemos una mayor cantidad de información y servicios que nos llegan vía Internet. En estos momentos ya es posible realizar una serie de trámites en los *webs* de las administraciones públicas como es el caso del Ayuntamiento de Barcelona, desde donde es posible darse de alta del padrón municipal y obtener un certificado de residencia o de convivencia hasta enviar cualquier sugerencia o queja como ciudadano. Uno de los *webs* más interesantes es el del Ayuntamiento virtual, que acoge muchos organismos, departamentos municipales y proyectos que promueve el Ayuntamiento que ya tienen *web* propio. En este artículo se ha querido facilitar la labor de búsqueda con un listado de direcciones del Ayuntamiento de Barcelona, de buscadores generales, de catálogos de bibliotecas (OPAC, *on-line public access catalog*) y de diversos *webs* sobre ciencias sociales.

En este artículo se encuentran detallados diversos *webs* sobre ciencias sociales agrupados por temas:

- Recursos generales en ciencias sociales. *Webs* especializados en sociología que incluyen instituciones públicas y privadas, nacionales e internacionales.
- Recursos educativos. *Webs* nacionales e internacionales del mundo educativo.
  - Personas mayores.
  - Mujeres.
  - Personas con disminución.
  - Voluntariado y mundo asociativo. Informaciones de organismos públicos y entidades que trabajan con el voluntariado y por la defensa de los derechos humanos.
  - Revistas electrónicas. Publicaciones periódicas que se encuentran en la red.
  - Listas de distribución o listas de correo, para el intercambio de información, a las cuales es necesario suscribirse.

Las direcciones que acompañan el artículo también pueden ser consultadas desde el disquete que acompaña esta publicación, abriendo el archivo a:\socials.htm desde el navegador.

EL BANCO DE ESTUDIOS DE INTERÉS SOCIAL

El Ayuntamiento de Barcelona, la Universidad de Barcelona, la Universidad Autónoma de Barcelona y la Universidad Ramon Llull han establecido

un acuerdo de colaboración para crear el Banco de Estudios de Interés Social. Su objetivo fundamental es fomentar entre los estudiantes la realización de tesis, tesinas y trabajos de final de carrera sobre temas sociales que respondan a las necesidades y demandas de las entidades de la ciudad de Barcelona. Este Banco de Estudios permite dar una mayor rentabilidad a los recursos públicos y privados que se invierten en la ciudad y significa un paso adelante en las relaciones entre las universidades y la sociedad en el ámbito de los servicios sociales.

Tribuna

LAS POLÍTICAS LOCALES DE BIENESTAR SOCIAL. EL CASO DEL AYUNTAMIENTO DE BARCELONA*

TXEMA CASTIELLA - ALBERT SERRA

Introducción

La política social no ha sido, tradicionalmente, considerada como una esfera propia de la administración local. Especialmente en nuestro país, donde el componente social del Estado era mínimo y de carácter proteccionista, vinculado casi exclusivamente a las estructuras centrales del gobierno: la seguridad social, la asistencia sanitaria, la educación. En las dos últimas décadas este panorama se ha transformado substancialmente: por un lado, el modelo de Estado se ha acercado considerablemente a los estándares de los llamados Estados del Bienestar en Europa y, por el otro, la configuración del estado de las Autonomías ha supuesto una importante descentralización de funciones y competencias, entre las cuales algunas corresponden a las políticas sociales.

El marco competencial se ha ido clarificando progresivamente, especialmente a partir de la Ley de bases de régimen local (1985), pero no hemos alcanzado un estadio satisfactorio que evite las duplicidades y asegure una correcta sinergia de los recursos públicos independientemente de la administración. Al mismo tiempo, el despliegue del nuevo estado de las autonomías ha supuesto un importante esfuerzo descentralizador, pero éste no ha llegado al mundo local, sino que contrariamente ha perdido autonomía real en muchos terrenos y ha visto disminuir proporcionalmente su participación en el gasto público total. Lejos del esquema 50-25-25, la distribución del gasto público en España se sitúa actualmente en 62% Estado, 26% comunidades autónomas y 12% Administración local.

En este esquema permanece implícita una tendencia a reducir la administración local a una entidad meramente administrativa y prestadora de servicios, principalmente vinculados a las áreas clásicas de la gestión urbana (redes de servicios básicos como limpieza, alcantarillado, luz, ordenación de la vía pública, urbanismo). No obstante, en este período, la administración local se ha consolidado como el interlocutor más cercano al ciudadano y se ha caracterizado por un gran dinamismo. Los ayuntamientos, desde la transición democrática, se han erigido como instrumentos de gobernabilidad. Una gobernabilidad que supone vertebrar, estructurar y organizar, sobre la base del territorio, la convivencia ciudadana, superando así aquella visión reduccionista que consideraría a los municipios meros productores de servicios.¹

Este tránsito de la Administración local al Gobierno local explica que los municipios, a pesar de sus escasas competencias y sus recursos limitados, hayan desarrollado importantes actuaciones en campos hasta hace poco vedados. La promoción económica y el fomento de la ocupación, la proyección de la ciudad, el bienestar social, las políticas de prevención y seguridad ciudadana son algunos ejemplos de esta visión integrada del territorio, sobre el cual el Gobierno local actúa. En el terreno social en concreto, los programas y actuaciones de los municipios han tenido un importante impacto sobre las condiciones de vida de la ciudadanía, han supuesto mejoras reales en la calidad de vida, han sido percibidos como tales por la ciudadanía y han aportado recursos, discurso y tecnología social innovadora en muchos aspectos.

---

* Artículo incluido en el libro *Gobiernos locales y políticas públicas*, compilado por Q. Brugué i R. Gomà (Ed. Ariel, Ciencia Política, Barcelona, 1998)

1. El "Informe sobre el Gobierno Local en las democracias avanzadas" recoge las ponencias y materiales del seminario que se celebró en Barcelona en marzo de 1995 por iniciativa de la Fundació Pi i Sunyer con la colaboración de ESADE. Barcelona, 1996.

En este artículo se analizan las principales características de las políticas de bienestar en Barcelona, sobre la base de la experiencia acumulada en los últimos años, atendiendo a la evolución reciente, a los principios y objetivos de carácter político, la asignación de recursos, la estructuración de la oferta, la dimensión participativa, entre otros elementos. Se pretende con ello —además del valor específico de estudio que puede tener este caso— intentar exponer cuáles son las aportaciones específicas de la política social municipal al esquema de Estado del Bienestar en nuestro país y la función del Gobierno local en la ordenación del estado.

El desarrollo de la política social en Barcelona

Aunque es evidente que la evolución de las políticas sociales en Barcelona no escapa de las grandes tendencias observadas en el conjunto del país, conviene de entrada subrayar algunos de los principales elementos que la caracterizan:

Una fuerte tradición de acción social desde el municipio

Barcelona ha desarrollado históricamente una serie de servicios y centros que se remontan en algunos casos a más de un siglo de existencia y que constituían ya una sólida herencia patrimonial en el campo social. En el terreno de la acción social, destacan la Beneficencia municipal e instituciones como la Casa de la Misericordia, los hospitales municipales o las escuelas municipales que configuran una base consistente, expresión singularizada de la voluntad de gobierno municipal que ha tenido Barcelona desde hace muchos años. Esta base, además de sus efectos sobre la ciudad, ha condicionado de forma evidente el papel de la política municipal desde la transición y hacen de la ciudad un caso en cierta medida singular en el mapa local español. En particular, la prestación de servicios y equipamientos que, de acuerdo con el actual ordenamiento competencial, corresponderían a otros niveles de la administración.

Aumento de las demandas y las expectativas sociales

En las casi dos décadas de democracia local, se ha producido un aumento exponencial de las demandas sociales que se explican por dos factores muy distintos. Por un lado, el déficit de servicios y equipamiento social acumulados en el período anterior, localizado principalmente en las zonas periféricas o de más reciente desarrollo urbanístico durante los años 60. Por otro lado, la incidencia de la crisis económica de finales de los 70 y principios de los 80, que tiene unos efectos sociales dramáticos, con altas tasas de desempleo y que quiebra un instrumento de inserción social de primer orden, como es el trabajo. Barcelona, además, comparte con otras grandes ciudades españolas y europeas la concentración de determinados problemas

sociales en las aglomeraciones urbanas. El cambio de las estructuras familiares y el progresivo envejecimiento de la población están entre las principales tendencias sociodemográficas. Además, determinados sectores sociales, en situación de desigualdad o en riesgo de exclusión social, demandan una atención prioritaria de las autoridades locales, como es el caso de los inmigrantes extranjeros, las personas y jóvenes drogodependientes, las personas con disminuciones, etc.

Una teoría del cambio social, ligada a la naturaleza política del Gobierno local

Barcelona es una de las pocas grandes ciudades que en España han estado gobernadas por la izquierda con solución de continuidad desde las primeras elecciones municipales democráticas.² La construcción y desarrollo del estado de bienestar en Europa ha tenido sus principales valedores entre las fuerzas de izquierda, principalmente de orientación socialdemócrata. Este hecho explica parcialmente una parte importante del despliegue del conjunto de políticas sociales en Barcelona; tanto en la aplicación de algunos paradigmas en la acción pública (igualdad de oportunidades, redistribución de la renta, corrección de desigualdades...) como en la asignación de importantes recursos en la acción social. Además, como en otras ciudades de Cataluña, el gobierno local de Barcelona se ha caracterizado por una fuerte vinculación con los movimientos vecinales y sociales de los últimos años de la transición, que en muchos casos proveyeron programas, alternativas y personas. En una segunda fase, la relación conflictual, a través del diálogo, la reivindicación y la negociación, con los movimientos sociales, ha sido un elemento configurador de las políticas sociales en Barcelona. Detrás de todo ello, hay implícita una teoría de cambio social, que se sustenta en dos supuestos: en primer lugar, la convicción que el sector público tiene una alta capacidad de cambio y transformación social y, en segundo lugar, que los recursos sociales no son simplemente un gasto, sino una inversión a corto y largo plazo. Una inversión para mejorar la formación de las personas, para disponer de entornos saludables, para aumentar el desarrollo cultural de la comunidad y para reforzar la cohesión y la paz social. Esta concepción de las políticas públicas sociales legitima una intervención del Ayuntamiento en muchas esferas que mejoran la calidad de vida de los ciudadanos, a la vez que se pretende profundizar el marco de la democracia local.

Sobre la base de estos elementos (tradición, aumento de las demandas sociales y compromiso político) la acción social de Barcelona ha desarrollado un conjunto de políticas y servicios de gran impacto sobre la vida social de la ciudad. Entre los cambios más significativos del período 1979-1997 debemos señalar:

---

2. 1979-1987: gobierno PSC-PSUC, 1987-1995: PSC-IC, 1995: PSC-IC-ERC.

Un importante aumento de los recursos destinados a política social

En 1979 el presupuesto imputable a política social (entonces sanidad, beneficencia, cultura, educación y deportes) ascendía a 3.229 millones de ptas. lo que representaba un 15,7% del presupuesto municipal. En 1996, el presupuesto de bienestar social (que incluye además vivienda, promoción de la ocupación y cooperación internacional) era de 59.019 millones de ptas., un 25,2% del presupuesto municipal. Se trata de un aumento espectacular que multiplica por casi 20 el presupuesto inicial pero que además supone un aumento de casi 10 puntos sobre el peso del gasto social sobre el total municipal. Es decir, en una época de elevado crecimiento de la hacienda municipal, los gastos sociales han aumentado en 10 puntos sobre dicho incremento. De igual manera, la plantilla adscrita directamente a servicios personales —incluyendo sector orgánico e institutos— asciende en la actualidad a 4.000 profesionales. Si en el sector servicios los recursos humanos son la base de la producción, en los servicios personales éste es un elemento estratégico. Enseñantes, personal sanitario, trabajadores sociales y otros colectivos son la clave de los servicios personales. Hay algunas características comunes a los profesionales de los Servicios Personales que conviene recordar: un alto componente vocacional, un alto grado de especialización y de formación específica, así como un contacto permanente con la población, que les convierte en receptores de la presión y de la tensión entre las demandas y los recursos disponibles. Un sector, además, en el cual el empleo es de carácter intensivo y, por lo tanto, tiene un enorme potencial de generación de ocupación. En Barcelona, por ejemplo, los servicios municipales de bienestar social generan una ocupación inducida muy superior a la propia función pública (contratos de servicios, gestión externa de instalaciones deportivas, etc.).

La consolidación de las políticas sectoriales y la creación de nuevos servicios

En estas dos décadas se produce la consolidación de las políticas sectoriales de educación, sanidad y cultura, que tenían como hemos dicho una base sólida del período anterior. Además se crean y desarrollan, sobre nuevos modelos de actuación, las redes de servicios sociales y de deportes, los programas de fomento de la ocupación, y las actividades relacionadas con la vida comunitaria y participativa de la ciudad. Estas políticas sectoriales conforman una vasta oferta de servicios —más de 100 servicios catalogados—, obligatorios, propios, voluntarios o delegados. En la primera década, los déficits acumulados y la inexistencia de un marco competencial ordenador, más el impulso político y profesional, tuvo como efecto un gran crecimiento de la oferta de servicios. Por lo tanto, la oferta de servicios es compleja y heterogénea, con una gran fragmentación de productos que, en el período actual, está siendo simplificada y racionalizada de

acuerdo con nuevas prioridades y con el nuevo contexto económico y competencial.

Una fuerte inversión en creación de equipamiento público

Aunque no suele tenerse en cuenta, el desarrollo de la política social tiene una importante vertiente inversora y con un fuerte impacto en el urbanismo y en la creación de espacio público, condición indispensable para garantizar la cohesión social, configurando una nueva realidad urbana, donde el valor de la cosa pública gana terreno frente a la privacidad. Una de las actuaciones más destacadas en estas dos décadas ha sido la creación de una amplia red de equipamientos e infraestructuras públicas. El Mapa de equipamientos sociales de Barcelona está formado actualmente por 451 centros entre los cuales (32 centros de servicios sociales, 144 instalaciones deportivas, 21 museos, 31 bibliotecas, 6 hospitales, 82 centros de enseñanza). Además, una de las aportaciones más novedosas de los Servicios Personales en Barcelona es la creación de un espacio público comunitario: infraestructuras que ofrecen espacios, recursos y posibilidades para la relación grupal, para el desarrollo personal y autoorganización de los propios usuarios y vecinos. Se trata de una red de 86 centros cívicos y casas por sectores de población (personas mayores, jóvenes, infancia).

El crecimiento de esta red ha tenido características parecidas a la oferta de servicios: crecimiento rápido para paliar los déficits históricos, consolidación y extensión de redes ya existentes, respuesta a demandas y reivindicaciones vecinales, recuperación de espacios emblemáticos con fuerte capacidad identificativa para revertirlos al uso público y comunal, inversión reequilibradora del territorio. Una característica relevante de esta red, desde el análisis de las políticas públicas, es su distribución territorial. A pesar de que se extiende capilarmente por toda la ciudad, no está presente con la misma intensidad. El motivo, ya citado, es la función correctora y reequilibradora del territorio con el que se trabaja el capítulo inversor. El número de equipamientos por cada 10.000 habitantes es significativo: los más dotados son los Distritos de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó y Nou Barris, mientras que en el otro extremo están Eixample, Sarrià y Les Corts. A pesar que hay elementos que matizan las proporciones (por ejemplo, la alta concentración de espacios culturales en Ciutat Vella o de espacios deportivos en la montaña de Montjuïc), la proporción continua siendo significativa.

La descentralización política y administrativa

En 1985 el Ayuntamiento acomete una ambiciosa reforma administrativa que se concretará en la división territorial de la ciudad en 10 distritos municipales. Sobre la base de los tres elementos que los configuran (territorio, órganos de gobierno y competencias), la descentralización tiene un fuerte impacto sobre el conjunto de la actividad municipal. La acción municipal

tiene pleno sentido en el marco natural donde se configuran las relaciones humanas, en el barrio, en el distrito, haciendo realidad el principio de máxima proximidad al ciudadano. Las competencias en servicios personales fueron pioneras en este proceso de descentralización, configurándose unas divisiones de servicios personales —primera vez que se utilizaba este concepto, el año 1985— que realizan funciones ejecutivas y de gestión de los servicios descentralizados: servicios sociales y de juventud (atención primaria, equipamientos de infancia, juventud, personas mayores, etc.), Educación (soporte obligatorio a las escuelas públicas y participación de los consejos escolares), Salud (actuación sanitaria preventiva, salud escolar), Deportes (gestión de equipamientos deportivos, promoción deportiva), Cultura (centros cívicos, fiestas populares). Hoy, un 23% del gasto total de servicios personales está descentralizado, porcentaje que irá aumentando en el futuro.

La experiencia de Barcelona confirma los resultados de la descentralización en el terreno social: un mejor conocimiento de la realidad social, de sus problemas y necesidades, una mayor participación ciudadana y una actuación más ágil, coordinada e integral sobre el territorio. Esta variable territorial se revela como un factor cada vez más importante: la ciudad es siempre una geografía de desigualdades y desequilibrios. Por ello, es necesario que los territorios tengan un margen de actuación y maniobra para adaptar a sus condiciones y prioridades la planificación y la programación (funciones básicas centrales).

Promover la cohesión social

La misión de la política social, tal como se recoge en el Plan de actuación municipal 1995-1999, es promover la cohesión social de la ciudad,³ a través de políticas integradoras, con voluntad universal y a través de los programas para combatir la exclusión social. Se trata de una formulación estrechamente relacionada con el lema de un seminario europeo impulsado entre los años 90 y 94 por el anterior presidente Jacques Delors: "luchar contra la exclusión, promover la integración". Esta doble formulación es la síntesis de un mensaje político claro: la ciudad es la suma de todos los ciudadanos y ciudadanas, es necesario promover la mejora de la calidad de vida general, reforzar los mecanismos de integración social (trabajo, educación, salud) y combatir los fenómenos de exclusión o marginación.

La formulación de las misiones o de los objetivos estratégicos tienen, sin embargo, un carácter tan global que suscitan fáciles unanimidades. Las diferencias políticas y controversias se materializan, a menudo, en los principios, los criterios y los instrumentos operativos. El nivel político (los órganos de gobierno municipales) ha dado contenido substantivo a los principios que orientan esta política social y que se concretan en las respectivas políticas sectoriales.

Defensa de la responsabilidad pública y garantía de los derechos sociales

Este principio significa la voluntad de hacer frente a las exigencias sociales y la defensa del sector público como motor de progreso y equidad. En el terreno local, esta voluntad política se ha concretado en la transformación radical de muchos servicios, que se han desarrollado y estructurado de tal forma que hicieran posible el tan evocado paso de la beneficencia y la caridad al ejercicio de unos derechos sociales reglados y exigibles. En algunos casos, además, este principio ha sido llevado más allá de la reglamentación jurídica: en 1985, por ejemplo, el Ayuntamiento de Barcelona ya había abierto sus redes de servicios sociales, sanitarios y educativos a todos los inmigrantes extranjeros, independientemente de su situación legal en el país. La responsabilidad pública significa asegurar una óptima prestación de servicios públicos, sea cual sea su forma de gestión. Desde esta perspectiva, la concertación con el sector privado y el sector no lucrativo no está pensada como una forma de ahorro de recursos sociales, sino como un mecanismo para generar nuevos recursos y nuevas energías. En fin, la perspectiva de derechos sociales obliga al propio municipio a estandarizar y clarificar sus propias prestaciones, garantizando que las personas potencialmente beneficiarias tengan acceso a la información y a la prestación.

Igualdad de oportunidades y beligerancia contra las discriminaciones

La exclusión social viene definida como un proceso no sólo económico —falta de recursos— sino que se caracteriza también por elementos de discriminación o marginación basados en factores como el sexo, la edad, la condición o el origen. La igualdad de oportunidades tiene, en su vertiente económica, traducción en muchos recursos y programas sociales municipales, en una doble dirección: por un lado porque la existencia de servicios universales es la mejor garantía de igualdad de oportunidades (acceso a la educación o a la salud), y por otro lado por la oferta de mecanismos correctores en función de la renta (becas, subvenciones a familias, condiciones de acceso a servicios sociales como la Tarjeta Rosa, alarma telefónica, etc.). Promover la igualdad de oportunidades, sin embargo, va más allá de esta vertiente económica y la principal estrategia política en Barcelona también tiene dos direcciones complementarias: en primer lugar, la normalización de los servicios, cuyo objetivo es integrar a todas las personas y grupos en los servicios y equipamientos ordinarios, lo cual significa adaptarlos a toda la población (adaptar los transportes públicos a los disminuidos, adecuar el sistema educativo para integrar a los hijos de inmigrantes extranjeros, etc.) y, en segundo lugar, la puesta en marcha de mecanismos de promoción positiva cuando

---

3. *Pla municipal d'actuació 1995-1999*, Ajuntament de Barcelona.

esto sea considerado necesario. La promoción o acción positiva es un mecanismo útil cuando no se puede asegurar la plena integración de forma automática (pensemos, por ejemplo, en las cuotas de inserción laboral para personas con disminuciones).

Reducción de las desigualdades sociales y los desequilibrios territoriales

El papel del municipio es claramente subsidiario de las grandes redes de protección social que ayudan a corregir desigualdades, pero no se puede menospreciar la alta capacidad redistributiva que tienen algunos programas sociales locales. Estas desigualdades tienen una traducción territorial. Como hemos visto, Barcelona tiene también, como todas las ciudades y espacios urbanos, su geografía de la desigualdad. Los indicadores sociales, los indicadores de renta o de ocupación nos informan de una desigual distribución de la renta y de la riqueza. En este sentido, el instrumento más poderoso del municipio es el presupuesto municipal en su globalidad y su capacidad redistribuidora y compensatoria, si se utiliza no sólo en función de la demografía sino en función de los indicadores sociales. El presupuesto descentralizado en materia de servicios personales representa 13.625 ptas. por habitante en Ciutat Vella frente a 2.974 en Sarrià-Sant Gervasi, por ejemplo (Presupuesto 1996). De la misma manera, el presupuesto inversor es instrumento básico de reequilibrio territorial.

Participación de la población como un agente de cambio

Este es un principio igualmente político, que va más allá de las consideraciones coyunturales o no sobre la mejor gestión de los servicios. Una política social que quiera tener un impacto realmente transformador de la realidad ha de considerar la población como un agente de cambio de esta realidad. Una política progresista no puede considerar solo los ciudadanos como consumidores de servicios, sino que los ha de considerar como protagonistas de los mismos, favoreciendo la autonomía personal y la autoorganización colectiva que permita la resolución de problemas y la mejora de la calidad de vida.⁴

Principales políticas sociales

El desarrollo de las políticas de servicios personales ha pivotado sobre el núcleo fuerte que conforman las políticas sectoriales: en primer lugar, los servicios sociales, la educación y la salud pública y, en un segundo nivel, la política cultural y deportes. Esta lógica sectorial está muy enraizada en la administración pública, por motivos obvios de producción de servicios, por la especialización de cada sector y por su diferente cronología.

Los servicios sociales

Los servicios sociales sufrieron en 1979 un cambio radical, pues con la restauración democrática pasaron a desarrollarse como derechos a las personas, superando así la concepción benéfico-asistencial del anterior período. La ley catalana de servicios sociales de 1985 vendría a confirmar este cambio que ya se había producido en los municipios y significaría un principio de ordenación de este sistema. De acuerdo con este marco, los municipios se han centrado en la atención primaria que incluyen tanto la atención social polivalente (atención social individual y familiar, atención jurídica, detección y prevención del absentismo escolar, atención a la infancia y adolescencia en riesgo, etc.) así como la atención social domiciliaria, una batería de servicios de gran importancia para el sector de personas mayores —principalmente sin recursos suficientes y que viven solas— y para las personas con disminuciones, que incluye la ayuda a domicilio, las alarmas telefónicas, la limpieza o servicio de comidas o el arreglo de viviendas. La atención primaria incluye, además, los programas de urgencias y emergencias sociales y los programas de inserción para personas indigentes y sin techo. La atención a los sectores más marginados de la sociedad es una prioridad creciente y un factor de legitimación del conjunto de la red de servicios personales.

Creemos que se puede afirmar que el desarrollo de los servicios sociales en Barcelona ha sido una contribución importante a la consolidación de este sistema de protección social, el más joven, menos conocido y menos reconocido también de las políticas sociales. En el terreno de la atención primaria, responsabilidad principal del Ayuntamiento, se ha creado una red de 32 centros de servicios sociales, que aseguran la visibilidad y proximidad del sistema, atendiendo una media anual de 60.000 personas. La creación de la renta Mínima de Inserción, principalmente, junto con el desarrollo normativo y conceptual, la informatización de la atención a los usuarios y la dotación y formación de una plantilla profesional han contribuido a consolidar y legitimar la función de los servicios sociales en un contexto de fuerte presión social. La red de atención primaria se completa con una Oficina Permanente de Atención y Urgencias —abierta 24 horas al día los 365 días al año—, con un centro de acogida a las personas sin techo y con diferentes programas de promoción social (centros infantiles, casales de jóvenes, centros de personas mayores, etc.). La atención especializada fue asumida también en gran medida por el Ayuntamiento, y en ella se incluyen la red de 8 residencias para ancianos, los centros de atención y urgencias, etc.

La educación

En el terreno educativo la ciudad de Barcelona tiene una larga tradición y un gran patrimonio pedagógico. Desde el año 1857, el Ayuntamiento

---

4. Vintró, Eulàlia. *Los principales retos sociales de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona, 1991.

ha ejercido un papel de promotor de una educación de calidad y del acceso de los ciudadanos a la escolarización, así como de impulsor de la renovación pedagógica. Las competencias de administración educativa corresponden al Gobierno autónomo, pero en Barcelona esa tradición histórica comporta la existencia de una red de 82 centros municipales (guarderías, escuelas primarias, institutos...) que complementa la red de escuelas públicas. El Ayuntamiento ejecuta las competencias que le son propias (mantenimiento y conservación de las instalaciones escolares, vigilancia de la escolarización obligatoria, etc.). Una de estas funciones es la representación municipal en los consejos escolares, órganos de gestión democrática de los centros, donde participan los estamentos de enseñantes, padres y alumnos. Una amplia red de servicios complementarios —bibliotecas, servicios de documentación, centros pedagógicos y de recursos— contribuyen a mejorar la calidad educativa de la ciudad y a la formación de los cuerpos docentes. No obstante, la escuela pública en su conjunto continúa teniendo menor peso en Barcelona que la escuela privada. El esfuerzo principal en estos momentos se centra precisamente en reforzar la cantidad y calidad de la oferta pública, incrementando su peso relativo, a través de cesión de solares para la construcción de nuevos centros educativos, la aplicación del mapa escolar y el seguimiento de los procesos de matriculación.

La salud pública

La actuación municipal en materia de salud pública tiene, como en el terreno educativo, una larga tradición en la ciudad. Hace cinco años se celebraba el centenario del Instituto Práctico de Higiene, el actual Instituto Municipal de la Salud. En la actualidad, el Ayuntamiento de Barcelona trabaja por mejorar la salud de los ciudadanos y por construir una ciudad saludable, de acuerdo con las orientaciones de la Organización Mundial de la Salud (OMS), centrándose por lo tanto en aquellos aspectos más relacionados con la salud pública, la prevención y la promoción de hábitos saludables. Por una parte, la promoción de la salud que desarrolla el Instituto Municipal de Salud Pública incluye los programas de prevención (planes de vacunación, revisiones escolares, control de las enfermedades infecciosas), la mejora de la salud laboral en Barcelona, el control e inspección sanitaria de los alimentos y la higiene pública, a través del control de la población animal y la desratización e higienización de los espacios públicos. Un apartado de gran trascendencia es el conocimiento y seguimiento del estado de salud, a través de la Encuesta de Salud, del Servicio de Información Sanitaria y del Servicio de Vigilancia Epidemiológica, que controla la sida, tuberculosis y toxiinfecciones alimentarias.

Por otra parte, en 1983 se creó el Instituto Municipal de Asistencia Sanitaria, que agrupa el conjunto de servicios de asistencia sanitaria de Barcelona, con una red de dos hospitales municipales, un centro geriátrico, un

Instituto Psiquiátrico, un Centro de Urgencias, seis centros de orientación y planificación familiar, un centro de asistencia primaria en salud mental y cuatro centros de investigación y docencia.

En los últimos años, la lucha contra las drogodependencias ha sido un capítulo destacado de la acción municipal. En 1987, se creó el Plan de acción sobre las drogodependencias, que trabaja en una triple dirección: prevención, atención y represión-disuasión. La prevención se realiza en el nivel escolar y comunitario; la asistencia ofrece programas de tratamiento y recursos de reinserción social a las personas que quieren abandonar el consumo de drogas; la disuasión y represión se ejerce sobre los delitos ligados al consumo de drogas. Este Plan es uno de los ejemplos más emblemáticos del modelo de planificación integrada y acción coordinada de diversos servicios municipales. El consenso político, institucional y ciudadano que existe a su alrededor ha permitido resultados positivos y la puesta en marcha de programas innovadores y avanzados, como es el suministro de metadona como parte de tratamiento de desintoxicación. Desde el Plan se gestiona una red de seis centros de atención y seguimiento en materia de drogodependencias, distribuidos por la ciudad.

El deporte

El deporte es una de las actividades básicas hoy en Barcelona. La actuación municipal, a través del Área de Deportes, el impacto social de los Juegos Olímpicos y una vinculación creciente entre la práctica deportiva y la mejora del estado de salud y la calidad de vida han consolidado esta política sectorial de gran incidencia ciudadana. Históricamente, Barcelona ha contado con un gran tejido asociativo, de entidades y clubs deportivos, que han fomentado el deporte como actividad física y cultural. En los últimos quince años, el Ayuntamiento ha desarrollado una política deportiva que ha permitido un cambio espectacular a través de tres líneas de actuación:

a) La creación de una amplia red de instalaciones deportivas municipales es otra de las grandes características de este periodo. Se trata de un proceso iniciado a principios de la década de los ochenta, pero que recibió un fuerte impulso con el proyecto olímpico Barcelona'92. Sin duda, con las mejoras de las redes viarias y de comunicación y la apertura de la ciudad al mar, esta red de instalaciones es uno de los patrimonios más importantes creados entorno de los Juegos Olímpicos. Estamos hablando de 144 infraestructuras deportivas que acogen 367 equipamientos diferentes, (pistas poli-deportivas, pabellones, piscinas, campos de fútbol, tenis, etc.), que facilitan el acceso a la práctica deportiva en todos los barrios de la ciudad, una red pública que es utilizada anualmente por 366.000 usuarios.

b) La promoción del deporte para todos, mediante la organización de grandes manifestaciones deportivas en el terreno popular (Fiesta de la Bicicleta, carreras populares, carreras de patines, etc.) que se han convertido en acontecimientos ciudadanos y han propiciado una ocupación cívica del

espacio urbano; la promoción del deporte escolar; la organización de competiciones internacionales; la creación de programas de deporte para la tercera edad, la adaptación de programas e instalaciones para personas con discapacidad; la difusión informativa, etc.

c) La promoción y la colaboración con las más de 1.200 entidades y clubs deportivos existentes en la ciudad. Esta política de cooperación entre el sector público y el privado se concreta en la participación de las entidades en la gestión de muchas instalaciones municipales, en una línea de subvenciones económicas de carácter anual y en la propia existencia de un Consejo Municipal de Deportes donde participa el Ayuntamiento y el conjunto de las federaciones y entidades deportivas.

La cultura

La política cultural del Ayuntamiento tiene como objetivos generales asegurar la conservación y el uso colectivo del patrimonio, promover la creatividad, la pluralidad y libertad de los creadores y los usuarios, promover la participación cultural y animar y fomentar el consumo cultural. Se trata de una concepción amplia de la cultura, entendida como un elemento básico del bienestar de los ciudadanos.⁵ De nuevo aquí es necesario subrayar el papel especial de Barcelona como capital de Catalunya, su carácter emblemático, el patrimonio artístico y arquitectónico y la vitalidad de la sociedad civil, para situar el contexto de la actuación municipal. Las funciones de capitalidad, unidas al desarrollo de numerosas iniciativas culturales promovidas por fundaciones y entidades de la ciudad, explican en parte la existencia de una red de 21 museos (municipales o con participación municipal) que promueven la difusión y la democratización cultural. El abanico de la acción municipal va desde las grandes infraestructuras (Liceo, MNAC, MACBA, Auditorio...) cada vez más consorciadas con otras administraciones, hasta una red de 32 centros cívicos como espacios principalmente de promoción cultural y participación social o una red de 31 bibliotecas populares. Es evidente que éstas actuaciones de carácter más descentralizado (centros cívicos, bibliotecas, fiestas de barrio, etc.) son las que se incorporan al concepto y realidad de los servicios personales y participan en mayor grado de los principios de una política social.

El análisis de las funciones comunes de estas políticas sectoriales, aunque desarrolladas de forma independiente, permite una agrupación de tres grandes políticas funcionales —la atención, la promoción y la prevención— que constituyen el corpus de los servicios personales:

Las políticas de atención social

Son aquellas que tienen por objetivo prioritario la inserción social, la integración de personas excluidas o en riesgo de serlo y que actúan de forma

paliativa más sobre los efectos que sobre las causas. Se traducen principalmente en servicios de carácter individual, destinados a mejorar determinadas condiciones de vida y que tienen un impacto directo y medible sobre los ciudadanos. Su núcleo se concentra en los servicios sociales y en algunos servicios de salud pública, especialmente la atención e inserción de personas drogodependientes.

Las políticas de promoción

Se trata del espacio donde se han consolidado los servicios personales locales y desde el cual aportan y contribuyen con valor añadido a los esquemas generales de bienestar social. Promueven el desarrollo personal en una dimensión comunitaria y sus raíces se unen en diversas fuentes aparentemente dispares, pero que confluyen en ese espacio de democracia social. La animación sociocultural, la promoción de la salud, la educación permanente o los movimientos de renovación pedagógica, el trabajo comunitario, la promoción deportiva, la democratización cultural o la promoción de la salud son orientaciones dispares pero que comparten un substrato común muy potente que cristaliza en el entorno urbano: la búsqueda de nuevas formas participativas, la implicación personal en el propio desarrollo o el trabajo colectivo en la mejora de la comunidad. La mayoría de programas deportivos, los equipamientos de participación, los programas de difusión cultural, las actividades pedagógicas, escuelas de adultos, la promoción de la salud y algunos programas de promoción social (turismo social para personas mayores, jóvenes, etc.) configuran este espacio donde convergen el desarrollo personal y la convivencia urbana.

Las políticas de prevención

Aunque directamente relacionadas con las políticas de promoción, la prevención ocupa un lugar propio en la acción social. Su función es actuar más sobre las causas que sobre los efectos y se caracteriza, por tanto, por su capacidad de anticiparse a la aparición o generalización de problemas sociales. Las políticas de prevención tienen su núcleo en las acciones de información, comunicación y asesoramiento. Su acción se ha concentrado en los programas de salud pública: acción contra las drogodependencias en escuelas, barrios, empresas, así como programas de vacunación y similares, sin olvidar la importancia de la propia vigilancia epidemiológica. Pero también desde otros servicios se han desarrollado programas de alto contenido preventivo, como los equipos de atención a la infancia y adolescencia en riesgo, el control del absentismo escolar, o la prevención y detección precoz de disminuciones, por citar ejemplos de naturaleza bien diferente. Interesa señalar

---

5. Mascarell, Ferran. "Els ciutadans de Barcelona i la capitalitat de la cultura catalana". *La Municipal*, octubre 1990.

lar, desde un análisis de políticas públicas, la permanente tensión existente entre lo urgente y lo importante: lo urgente suele ser la atención a un problema social agudo de un individuo o grupo (drogodependientes, personas sin techo, mujeres maltratadas, adolescentes sin escolarizar) y lo importante suele ser destinar recursos que, a pesar de su carácter aparentemente atemporal y de resultados inciertos, tienen un fuerte impacto sobre la calidad de vida a medio plazo y que, desde el punto de vista económico, acostumbra a ser los más eficientes.

El marco organizativo de los servicios personales

Uno de los problemas clásicos en el análisis político es delimitar qué se entiende por política social o por bienestar social. Las diferentes políticas sectoriales que acabamos de detallar son, sin duda, una parte importante de la política social, pero no lo son de igual manera ni están todas las que son. En el Ayuntamiento de Barcelona se ha consolidado una concepción amplia que integra diversas políticas sectoriales. Este proceso de integración responde a dos razones de naturaleza bien diferente, pero que se han dado simultáneamente y complementariamente en nuestra ciudad: una motivación basada en juicios políticos y técnicos, y una motivación basada en criterios organizativos.

En el primer caso, las razones políticas y técnicas que defienden una integración amplia de las políticas sociales se basan en el convencimiento de que esta integración es una respuesta positiva y necesaria a la interdependencia de los problemas y los retos sociales. La realidad se encarga de demostrar la validez de este supuesto: las tasas de fracaso escolar, de mortalidad, de desempleo o los niveles de renta por poner algunos ejemplos correlacionan directamente. Hay razones técnicas, pues, que sustentan que una mejor coordinación entre las distintas redes de servicios sanitarios, educativos, sociales, repercute en un mayor impacto y eficacia sobre las condiciones de vida de la población. Pero existen además criterios políticos que expresan visiones diferentes sobre la propia política social. Existe una visión reduccionista de la política social —que ha ganado terreno con el discurso neoliberal— según la cual ésta debe centrarse en las acciones destinadas a paliar la pobreza y atender a los sectores excluidos. Frente a esta visión, entender la política social como el conjunto de políticas y recursos responde al deseo de intervenir para mejorar la calidad de vida de la población, de reducir desigualdades en todos los terrenos y, en este marco, combatir la pobreza y la exclusión social.

En este contexto, los servicios personales han de entenderse como el conjunto de servicios, prestaciones, acciones y regulaciones —ya sean económicas, normativas, sancionadoras, etc.— que desarrollan los objetivos y principios de la política social y sus políticas sectoriales. El concepto de *ser-*

vicios personales, a pesar de su ambigüedad descriptiva, tiene una gran capacidad para dar sentido y operatividad a ese conjunto de políticas heterogéneas, pero que son interdependientes y tienen un denominador común: acciones públicas orientadas a la mejora de la calidad de vida, atendiendo a las necesidades sociales y promoviendo el desarrollo de las personas.

Las razones organizativas —inherentes a la teoría de la organización y como tales no específicas del sector social— juegan también un papel destacado en este proceso de integración. Actualmente, la tendencia general es a estructurar el Gobierno y la gestión local en cuatro o cinco grandes divisiones operativas. En el caso de Barcelona, por ejemplo, se ha pasado de una estructura central de más de 20 áreas con capacidad político-técnica a una estructura ejecutiva en cinco grandes sectores: urbanismo, vía pública, mantenimiento y servicios, servicios personales y servicios centrales. Este proceso de integración global y de agrupación de grandes áreas operativas responde a principios de la teoría de organización (simplificación de estructuras, aplanamiento de las pirámides directivas, etc.). Pero aún así, es interesante observar como la confluencia de ambas tendencias —las políticas y las organizativas— permite mejorar el análisis global de la realidad social, ofrecer respuestas y actuaciones coordinadas, racionalizar recursos, generar sinérgicas y perseguir una mayor coherencia en los resultados.

Ambas tendencias combinadas han dado como resultado un proceso evolutivo de gran vitalidad que ha ido desde la fragmentación de los primeros años de la democracia local hasta un nivel avanzado de integración política y gerencial. Este proceso de integración se ha desarrollado de forma paralela en el nivel político, en el terreno gerencial, en el ámbito territorial, en el espacio participativo y en el desarrollo de nuevas políticas transversales.

Dirección política

Durante el período 1987-1991 se consolida el Ámbito de Bienestar Social que agrupa los responsables políticos de las áreas de Servicios Sociales, Salud Pública, Deportes, Juventud y Educación y se convierte en una primera estructura de integración ejecutiva. La Comisión de Bienestar Social reunía, además, a los Concejales con responsabilidad sobre otras áreas de política social (cultura, vivienda, ocupación, prevención). Esta Comisión, sin carácter ejecutivo, suponía no obstante un avance en la consideración amplia y global de la política social, ejerciendo funciones de análisis, coordinación y seguimiento.

Integración gerencial

La constitución, en 1995, del Sector de Servicios Personales supone otro avance en este proceso de integración, agrupando las direcciones de Servicios Sociales, Deportes, y los Institutos de Cultura, Educación, Salud

Pública y Disminuidos. Con intensidad diferente, el Sector va más allá de una mera coordinación y supone la integración ejecutiva de las funciones de planificación de servicios e inversiones, gestión de recursos humanos y económicos y control de producción, entre otras. La Gerencia del Sector de Servicios Personales permite, además, desarrollar instrumentos comunes de planificación y gestión que cohesionan y permiten proyectar con más peso los servicios personales en el conjunto de la organización municipal. Entre dichos instrumentos figuran el Catálogo unificado de servicios y prestaciones, el Mapa de equipamientos sociales de Barcelona, el Sistema de indicadores Sociales, la revista de estudios sociales *Barcelona Societat* o programas de formación. Estos dispositivos favorecen la interacción de los distintos servicios, la planificación conjunta y la construcción de una cultura organizativa común.

Los servicios personales en los distritos

De hecho, la descentralización político-administrativa, iniciada también en 1985, provocaría la primera fase de integración real. En este caso, el factor organizativo sería decisivo: los servicios descentralizados a los distritos se agruparon en tres grandes divisiones, siendo una de ellas la de Servicios Personales que englobaba los servicios descentralizados en materia de servicios sociales, salud pública, juventud, deportes y educación. Esta compactación de servicios ya no era una simple coordinación, sino que suponía la agrupación, bajo una única estructura de mando, de la gestión de servicios descentralizados. Esta fase suscitó un gran debate profesional y ha supuesto una de las experiencias más enriquecedoras de la acción social municipal, además de dejar como legado el propio concepto de *servicios personales*, que se ha abierto espacio propio en el universo político-organizativo municipal.

El Consejo Municipal de Bienestar Social

La creación, en 1988, de este órgano de participación vendría a reforzar y consolidar directamente el proceso de integración de las políticas sectoriales. Por su amplia composición (entidades sociales, sindicatos, universidades, fiscalía, etc.), por sus objetivos, entre los cuales destacaba contribuir a la creación de una cultura del bienestar en la ciudad de Barcelona, y por sus resultados, este Consejo ha sido un interlocutor global de la política social.

Los planes de sectores de población

En 1985 el Consejo Plenario aprobaba el Proyecto Joven de Barcelona, una de las experiencias pioneras del trabajo integral. Se trataba de articular, a partir de un diagnóstico global y un amplio proceso participativo, políticas públicas que atravesaran horizontalmente toda la organización municipal para impactar sobre la realidad juvenil a partir de la educación, la promoción de la salud, la cultura, el tiempo libre, etc. Este modelo contribuiría

poderosamente al proceso de coordinación, comunicación e integración de las distintas políticas sectoriales. La fragmentación de la estructura social va tomando fuerza en las dinámicas urbanas. La lógica estrictamente sectorial se demuestra insuficiente para dar respuestas adecuadas y establecer prioridades racionales respecto a las necesidades y características que expresan diversos grupos de población. En algunos casos, los nuevos movimientos sociales tienen una fuerte identidad corporativa y de grupo (las mujeres, las personas mayores, los jóvenes, las personas con disminuciones) y, en otros, las características de un sector de población lo hacen acreedor de una planificación específica (la infancia, los inmigrantes extranjeros y refugiados). Esta dinámica coincide con un objetivo clave de la modernización de los servicios públicos: la orientación a los ciudadanos y la identificación del usuario de los servicios. Tener en cuenta esta variable poblacional supone invertir la pirámide y no pensar en nuestra actuación sólo en función de la organización, sino de sus destinatarios. En la actualidad el Ayuntamiento de Barcelona cuenta, además del Proyecto joven, con el Plan de personas mayores, el Plan de infancia, el Plan de las mujeres de Barcelona y se está elaborando el Plan para la interculturalidad. La metodología es similar en los aspectos claves: diagnóstico global, elementos y pautas de planificación para el conjunto de los servicios municipales, instrumentos de coordinación técnica y mecanismos de evaluación. Estos Planes se convierten en elementos de integración por cuanto trascienden el ámbito de una única política sectorial —tradicionalmente los servicios sociales— y alientan una coordinación efectiva de todas las áreas municipales.

Como vemos, existen instrumentos y realidades tangibles que han ido favoreciendo este proceso de integración de las políticas sociales. Hablamos, no obstante, de proceso porque el grado de integración puede ser aún más amplio (vivienda o promoción económica, por ejemplo) o también más reducido, en función de las opciones político-organizativas que se consideren en cada momento. Asimismo, el punto de mayor interés para el debate actual es, a nuestro juicio, cómo se combina la necesaria especificidad de los servicios con la agregación global. Es decir, cada red de servicios (educativos, sanitarios, sociales) incorpora y desarrolla grados de especificidad y de especialización que son altamente positivos y necesarios para el progreso social. Mantener y mejorar este grado de especialización, al mismo tiempo que se integran políticas sectoriales puede parecer contradictorio y, como mínimo, puede generar disfunciones y contradicciones que es necesario resolver. Creemos que el punto de equilibrio deseable radica en integrar aquellas funciones que aportan un valor añadido como los sistemas de información, los criterios de gestión económica y de personal, la planificación estratégica, los métodos de producción de servicios, la comunicación y la marca conjunta. Este grado de integración no ha de ahogar sino que ha de permitir el desarro-

llo sectorial y una descentralización operativa de las redes sectoriales, pero integradas en un conjunto.

Participación y concertación con el tejido social

La contribución principal del Gobierno local a la noción misma de gobernabilidad no es, seguramente, la de ser una organización prestadora de servicios —función que comparte con otras administraciones— sino el hecho de incorporar, por razón de su proximidad y de su dimensión, mecanismos de participación, diálogo y concertación con la ciudadanía. Además, la historia reciente del municipalismo en España, por efecto de los cuarenta años de dictadura, ha incorporado con fuerza la dimensión de democracia participativa en la propia acción de gobierno.

El Ayuntamiento de Barcelona ha acumulado un patrimonio importante en este terreno. En el año 1985 se aprobaron las Normas reguladoras de la participación ciudadana, un reglamento innovador y pionero en muchos aspectos en el Estado español. Las Normas regulan diversos mecanismos de participación, del derecho de información o el derecho de petición hasta las audiencias públicas o los consejos sectoriales o territoriales de participación. En este marco, los servicios personales han desarrollado diversos mecanismos de participación y se han explorado nuevas vías, con la voluntad de crear un nuevo modelo de relaciones entre la administración local y los movimientos sociales, entidades y grupos.

Detrás de esta política hay un reconocimiento y una aceptación del papel importante que juegan las entidades en el bienestar social. Un papel que se concreta en funciones tan vitales como son la detección de nuevas necesidades, la defensa de sectores poco atendidos, la denuncia, reivindicaciones y presión sobre los poderes públicos, la prestación de servicios propios e innovadores, y la capacidad de movilizar energías y recursos cívicos. En Barcelona la red asociativa es un elemento constitutivo de la ciudad, pero es también un elemento definidor del nivel de cohesión social de la ciudad. Se calcula que más de ocho mil entidades sociales, de voluntariado, culturales, grupos de mujeres, clubs deportivos, asociaciones de ayuda mutua, entidades juveniles e infantiles, asociaciones de personas mayores y un largo etcétera producen servicios y un entramado relacional que son parte insustituible de la calidad de vida de la ciudad.

Asimismo, conviene no olvidar que la participación ha de tener también una vertiente personal e individual. En el caso de Barcelona, es necesario citar los derechos individuales contemplados en las Normas citadas (derechos de información, de petición), así como algunos procesos electorales que descansan sobre el sufragio personal (especialmente los de los consejos escolares y el de elecciones a la Junta del Instituto de Disminuidos) o posibilidades de participación en la gestión de algunos equipamientos como

un socio o miembro de los mismos (son los casos de las instalaciones deportivas o los casales de personas mayores). La participación del ciudadano en tanto que usuario ha de ser, sin duda, mejorada aun en muchos servicios, garantizando por ejemplo mecanismos ágiles de queja.

La experiencia participativa colectiva en Barcelona ha pasado por diversas etapas, acumulativas en el sentido que incorporan cada vez más mecanismos y ámbitos de participación que no anulan los anteriores, y que van desde el soporte genérico al asociacionismo hasta la participación en la toma de decisiones.

Apoyo al asociacionismo

Como expresión de la ciudadanía organizada, se ha concretado en transferencias importantes de recursos económicos a las entidades. En el año 1996, por ejemplo, se han establecido convenios y subvenciones con entidades de la ciudad que suponen una transferencia al sector no lucrativo de casi mil millones de ptas. Una actuación integradora del Sector de Servicios Personales ha sido, precisamente, unificar en una única Normativa pública los criterios y procedimientos para otorgar subvenciones en el terreno de los servicios sociales, del deporte, la salud pública, juventud, tanto a nivel central como territorial. Este soporte se ha ampliado con la edición periódica de guías de entidades para promover a nivel ciudadano la función social del hecho asociativo, la realización de campañas conjuntas de promoción del voluntariado o la creación, en el año 1994, de la Agencia Municipal de Servicios a las Asociaciones. El impacto de estos recursos económicos y materiales es evidente en la mejora de la capacidad organizativa de las asociaciones, en la mejora de su gestión, infraestructura y recursos formativos.

Cooperación en la prestación de servicios de interés general o de interés cívico

En los últimos años, muchos servicios inicialmente de gestión directa han incorporado fórmulas cooperativas con las asociaciones, buscando el beneficio de la especialización sectorial o territorial y la suma de energías y recursos, y evitando, al mismo tiempo, que el Ayuntamiento se convirtiese en un competidor de las asociaciones en terrenos en que éstas tienen un reconocido prestigio. La gestión de las vacaciones para niños y jóvenes por parte de entidades juveniles, la cooperación en la gestión de algunos centros cívicos con las entidades del propio barrio o distrito, las posibilidades que ofrece el Reglamento de gestión de instalaciones deportivas son algunas de las experiencias que ilustran este espíritu.

Participación y la consulta a las asociaciones en el diseño de la política municipal

La creación de consejos consultivos y de participación ha sido la concreción básica de mecanismos estables de diálogo y de participación entre el

tejido asociativo y la Administración local. En los últimos años, se han constituido y desarrollado satisfactoriamente el Consejo Asesor de las Personas Mayores, el Consejo de Mujeres de Barcelona, el Consejo de Salud Laboral, el Consejo Municipal de Deportes, el Consejo Municipal de Asociaciones de Voluntariado y el Consejo Económico y Social. Todos ellos tienen características comunes: son lugares de encuentro entre asociaciones y Consistorio, se reúnen periódicamente y, aun que no tienen poder formal de decisión, ejercen una influencia real sobre la vida municipal. El Consejo Escolar Municipal, creado de acuerdo con la legislación vigente, viene a completar este mapa de consejos de participación de los cuales el Consejo Municipal de Bienestar Social es una de las máximas expresiones.

Participación en la toma de decisiones

El modelo participativo de gobierno municipal se ha ampliado en los últimos años, a medida que se consolidan los consejos y se confirmaban los beneficios que supone el consenso social. Así, se han dado experiencias nuevas que van más allá de la consulta, y que han hecho posible que entidades y agentes sociales y económicos tuvieran una corresponsabilidad y una participación directa en ciertas esferas de la acción municipal. A lo mejor el primer ejemplo es el Proyecto Joven de Barcelona, que fue elaborado por el Ayuntamiento de Barcelona en el año 1985 con la corresponsabilidad del Consejo de Juventud de Barcelona, que representa las entidades juveniles organizadas de la ciudad. Se trataba de aprobar el plan director de la política de juventud y de hacerlo con los propios jóvenes. Esta misma filosofía fue la que inspiró el Plan integral de desarrollo de los servicios sociales, elaborado el año 1995 por el Ayuntamiento de Barcelona y más de 130 entidades sociales, con el fin de marcar objetivos entratégicos para el futuro, que comprometen por igual a todas las entidades firmantes.

Algunas tendencias de futuro

La política social y, en concreto, los servicios personales afrontan un doble reto que se manifestará con más intensidad en el futuro inmediato. Por una parte, un escenario presupuestario y económico de contención. Los recursos públicos no crecerán de la misma forma ni al mismo ritmo que en la década de los años 80. Por otra parte, los procesos de dualización y de exclusión que afectan a determinados sectores aumentarán las demandas y exigencias sociales, así como el cambio en las estructuras demográficas y familiares presionan para aumentar los gastos sociales en sanidad y otros servicios sociales. En definitiva, una ecuación conocida: aumento de las demandas y reducción o contención de los recursos. En este contexto se inscribe la crítica ideológica al estado de bienestar, alimentada desde intereses muy diversos. El ámbito local no escapa a esta dinámica y los servicios per-

sonales han de prepararse para consolidar su legitimidad, aumentar la rentabilidad de los recursos y mejorar el impacto de las actuaciones. Un terreno en el cual la política y la gestión han de caminar juntas para conseguir ese difícil equilibrio que es combinar la eficiencia económica con la rentabilidad social. Las reflexiones que siguen pretenden aportar propuestas para avanzar en ese escenario de futuro que ya es presente.

Mejorar el marco competencial

Las administraciones públicas tienen un amplio margen de maniobra para mejorar sus resultados, clarificando los niveles de actuación respectivos, evitando duplicidades y garantizando una correcta coordinación de sus acciones. El proyecto de Carta Municipal de Barcelona es una buena oportunidad para avanzar en esos objetivos que el sentido común considera racionales e inexcusables. La Carta debería ser, también en el terreno social, una posibilidad para descentralizar al nivel local más programas y servicios, sobretudo en aquellos casos en los que la experiencia demuestra una mayor rentabilidad social, por proximidad y flexibilidad. La vía de la delegación de competencias, contemplada por nuestro marco jurídico, debería utilizarse con más generosidad. Piénsese que en la actualidad, de más de 100 servicios municipales Barcelona sólo ejerce uno por delegación, el Equipo de Atención a la Infancia y Adolescencia (EAIA). En nuestra opinión, la creación de Consorcios o entes similares puede ser un buen mecanismo en algunos casos, pero en general debería tenderse a simplificar los niveles de actuación, otorgando a cada administración una responsabilidad clara en su gestión, sin perjuicio de que a través de la planificación y la reglamentación global se garantice la igualdad de derechos en un territorio, sea autonómico o estatal. En Barcelona, por ejemplo, sería mucho más deseable la delegación de competencias de toda la atención primaria de servicios sociales al nivel local, con los trasposos de servicios y centros de otras administraciones y, viceversa, el traslado de los equipamientos locales residenciales y de atención específica a la administración autonómica. Ello redundaría, inmediatamente, en una mayor rentabilidad de los recursos, en la desaparición de una competencia nada creativa y en la identificación de una clara responsabilidad, bien diferente de la actual jungla competencial que parece diluir responsabilidades. En cualquier caso, el objetivo es claro por difícil que parezca: conseguir redes públicas únicas (educativas, sociales, sanitarias), que compartan criterios de acceso y condiciones de prestación.

Estructurar y simplificar la oferta de servicios

En el fondo se trata de establecer nuevas prioridades y reordenar las actuaciones, después de un período de desarrollo y crecimiento espectacular. Esta estructuración de la oferta debe responder a tres factores: en primer lugar, como hemos dicho, al marco competencial, centrándose en aquellas

funciones propias y obligatorias que la ley señale en cada momento, sin prejuicio que se intente, como hemos dicho, ir más allá. En segundo lugar, a las prioridades políticas claramente establecidas. Éste es un ejercicio en el cual las formaciones políticas tienen una especial responsabilidad por cuanto el análisis de los programas electorales demuestra que en el bienestar social hay una tendencia muy acusada a ofrecer mejoras y coberturas generalistas muy alejadas de las posibilidades reales. El debate sobre la provisión de servicios no puede escapar, en el contexto que hemos señalado, a la necesaria presencia de los costes: no hay servicios gratuitos por definición, sino que hay acceso gratuito a determinados servicios y en determinadas condiciones. En algunos casos, como ya se está produciendo, la regulación del acceso a las prestaciones ha de determinarse con un rigor creciente, incorporando precios proporcionales a las rentas familiares e individuales, como mecanismo estructurador de la oferta, que priorice las poblaciones diana de cada servicio y que asegure la redistribución de los recursos. Y, en tercer lugar, ha de basarse en un buen conocimiento de la realidad, es decir, de unos buenos sistemas de información. Sólo con buenos instrumentos de información puede garantizarse una cierta gobernabilidad en el mapa de intereses contrapuestos, grupos de presión y demandas crecientes que caracteriza la política social. En el nivel de la planificación, además, deberán combinarse cada vez más las lógicas sectoriales, las territoriales y las de los sectores de población, en una estructura matricial.

Mejorar la gestión de los servicios personales

Las experiencias recientes demuestran que hay un margen de actuación importante en la mejora de gestión y la producción de servicios personales. Por una parte, diseñando claramente los elementos del proceso de producción (servicio, prestaciones, destinatarios, etc.) y, por otra parte, utilizando en cada caso las formas de gestión más adecuadas. La internalización casi exclusiva que se daba en la gestión de servicios personales tiende a diversificarse y deberá hacerlo más todavía en el futuro. La subcontratación de partes del proceso de producción y gestión es una realidad satisfactoria en muchos terrenos. En Barcelona, por ejemplo, una gran parte de la ayuda a domicilio, de los programas de lucha contra la pobreza así como la gestión de instalaciones deportivas o equipamientos de promoción social están subcontratadas y ello no ha supuesto al contrario, ni pérdida de calidad, ni de intensidad en el servicio ni de su naturaleza pública. En la gestión de equipamientos se han realizado algunas de las innovaciones más significativas respecto a la implicación de los sectores asociativos y del sector privado de la ciudad. Las instalaciones deportivas tienen una amplia gama de gestiones (concesiones, contratos de prestación de servicios, etc.) en las cuales participan clubs y federaciones deportivas, empresas y entidades ciudadanas. Los casales de jóvenes y casales infantiles se gestionan a través de contratos de

servicios principalmente con entidades juveniles. Y algunos centros cívicos ya han iniciado interesantes modelos de co-gestión entre Ayuntamiento y entidades, más allá de las fórmulas de consejos consultivos que existen en todos ellos. La gestión indirecta no es privatización y, por contra, ha de significar una mayor capacidad de control, de participación y de gobierno. El aspecto crucial es establecer con claridad qué partes del proceso pueden subcontratarse y cuáles no. A nuestro juicio, no pueden ser externalizadas — además de aquellas que señala el ordenamiento jurídico como, por ejemplo, las que supongan ejercicio de autoridad— la selección de necesidades prioritarias, la decisión de creación de un servicio, la asignación de recursos, el establecimiento de las condiciones de acceso a los servicios, el control y la evaluación de los mismos. Por lo tanto, el valor añadido de la administración local se centra en garantizar la provisión y el acceso al servicio, mientras que la producción propiamente dicha es externalizable de acuerdo con esas pautas.

Calidad y orientación de los servicios a los ciudadanos

Los conceptos abstraídos de la gestión privada y de las nuevas teorías del *public management* parecen contar con resistencias en el terreno de los servicios personales. Y, no obstante, no sólo son aportaciones positivas al proceso sino que, en muchos casos, forman parte ya del patrimonio del trabajo de muchos profesionales y trabajadores sociales. La política de lucha contra las drogodependencias señala prioridades claras que se basan en la orientación al ciudadano (evitar la muerte, asegurar un contacto con los servicios públicos, mejorar la calidad de vida de las personas afectadas). La filosofía de mantenimiento de las personas mayores en su hogar o entorno habitual se sustenta principalmente en la propia voluntad de dichas personas, independientemente que suponga un menor coste económico, objetivo de cualquier manera legítimo. Se trata de generalizar en el conjunto de servicios personales los criterios de calidad y de organización al servicio del cliente. Suprimir las listas de espera, ofrecer información adecuada, estar en disposición de prestar el servicio requerido, atender las demandas, son algunos de los elementos que han de configurar este propósito. Por supuesto, los servicios personales tienen sus singularidades y, por lo mismo, pueden aportar elementos valiosos a esta cultura del servicio público. En nuestro campo, la calidad y la orientación al cliente se manifiestan en una tendencia creciente a ir al encuentro de los sectores diana, de las personas o grupos excluidos, estructurando la oferta y la organización en función de ese objetivo. El bus-metadona, que se desplaza por la ciudad garantizando diariamente a los usuarios el acceso a ese substitutivo, la operación de acogida hivernal por la cual se movilizan los trabajadores sociales para informar y acoger a las personas sin techo que duermen en la calle, o las acciones para hacer llegar a los potenciales beneficiarios

de la renta mínima de inserción ese derecho, son algunos ejemplos de lo que queremos decir.

Enmarcar la cooperación público-privado en una perspectiva estratégica

Es decir, que suponga una visión a largo plazo del modelo de ciudad que se pretende conseguir, de las funciones que deben cubrir las diferentes instituciones y entidades y que suponga, como ya se ha dicho, un aumento neto tanto de los recursos destinados como de las energías movilizadas. El ya citado Plan integral de desarrollo de los servicios sociales en Barcelona es un buen ejemplo de esta planificación estratégica participada.

Integrar la política social en un proyecto de ciudad

Los servicios personales y las políticas sectoriales no son el único instrumento para la acción social municipal. Las políticas urbanísticas, los planes de regeneración urbana, el tratamiento fiscal e impositivo según los niveles de renta, la promoción económica orientada a la creación de empleo son algunos de los elementos clave para que el proyecto de ciudad integre plenamente la dimensión social que venimos defendiendo y que tiene, por lo tanto, un fuerte componente político e ideológico. En el desarrollo del modelo de ciudad que Barcelona ha experimentado en estas dos últimas décadas creemos que se puede observar como la dimensión social ha sido incorporada con fuerza al proceso de regeneración urbana y de reequilibrio territorial, en todos sus aspectos. La consolidación de grandes departamen-

tos de servicios personales o macroáreas ha de servir a ese propósito y no a su contrario, que sería el de limitar la acción social a esas áreas.

Para concluir, deberíamos reconocer que las políticas sociales en Barcelona y el desarrollo de un sólido conjunto de servicios personales ha tenido y tiene un fuerte impacto sobre la cohesión social de la ciudad. Se trata de una contribución específica, descentralizada e integradora al componente social del Estado, complementando las principales redes de protección social. A pesar de que la dinámica de los propios servicios está orientada a los problemas y necesidades sociales —a menudo los más acuciantes— los indicadores socioeconómicos de Barcelona (esperanza de vida, niveles de instrucción, distribución de la renta, seguridad ciudadana, participación cívica y otros) presentan una evolución favorable en los últimos años. Analizar con detalle la relación de la política social con la vitalidad de la ciudad, con su dinamismo económico y cultural, con su grado de cohesión y niveles de convivencia, nos llevarían a otro artículo. Podemos afirmar, no obstante, que los servicios personales, con su combinación de atención social, promoción, prevención y desarrollo participativo están en la base de muchos de los cambios positivos que suceden en nuestra comunidad: la mejora de la formación e instrucción de las personas, el disfrute de un entorno saludable, el desarrollo cultural, los mecanismos de solidaridad. Por lo mismo, son el potencial para enfrentar con éxito los retos actuales y futuros en el ámbito urbano: la integración, la lucha contra el desempleo o el acceso a la vivienda.

SUMMARY

Radiography

THE LIVING CONDITIONS OF THE WOMEN OF BARCELONA

This article presents the main conclusions of a report drafted in 1995 on the living conditions of the women of Barcelona, which aimed to assess the levels of equality achieved by women with respect to their fellow citizens of the opposite sex. The areas that were studied were the family, school, work, the home, and leisure.

Most of the female population of Barcelona (56%) is married, as compared to two-thirds of the men. Two of every ten women are widows or separated, while only 6% of the men hold such status. The people who live in one-person homes represent 8.2% of the total population in Barcelona, and of this number, 78% are women, usually widows. Single-parent homes are those that have undergone the greatest growth in the last five years owing to increase in the number of separated or divorced persons and because of the delay in the emancipation of sons and daughters. One of every ten women who is the head of a single-parent household is an unwed mother, three are divorced or separated, and six are widows, all with sons or daughters under their care who have not yet left home. This is the group that has suffered the greatest loss of purchasing power in the last five years and its income level is the lowest of all the households in Barcelona.

The report also reflects the effort that the families of the city have made to see that their sons and daughters receive the same level of education. The attainment of middle and higher levels of education is comparable in both sexes. At present, 56.2% of the women over 18 years of age resident in Barcelona have attained the primary-education level (as compared to 42.2% for men). University-educated women who have graduated with middle or higher degrees represent 15.5% of the total, however, as compared to the figure of 19.4% for men. In the younger population (between the ages of 18 and 30 years), a very positive development may be observed in the levels of formal education attained by the women of the city, which are even higher than the percentage of university-educated men of the same age. In any case, the choice of main courses of study continues to be the aspect that marks the differences between the two sexes: women continue to major in courses of the humanistic and social type, which are strongly devaluated in the work market, while men maintain and increase their presence in the courses of the technical type.

The inactivity rate of the women of Barcelona, situated in 1985 at 57.3%, is lower than that of men (81.5%), but the difference has been reduced in the last ten years. The wishes of many women to obtain remunerated work run up against the lack of jobs and the precariousness of the existing jobs. With respect to the working conditions of women, there has also been a con-

vergence with those of men, but with certain nuances, since the presence of women in some activities continues to be quite low, above all owing to their difficulty in achieving managerial and executive positions.

The characteristics of female inactivity have varied substantially in the last five years. Women under 45 years of age are subject to inactivity of short duration, whereas women over that age with a low level of qualification are subject to long-term inactivity. The proportion of inactive women in the city has tended to decrease progressively in the last ten years, but even so, over half the women of Barcelona are inactive, a number that is far higher than that of men, in which group only one-third are inactive. The group of inactive women includes the housewives, whose numbers are clearly decreasing but who still represent one third of all women.

The percentage of women who have no type of income remains very high. Likewise, wage differences continue to exist, and the following paradox has been established: the active women present a higher training level than that of the active men, a fact that is not reflected in their income level, since the higher the responsibility, the greater the difference of remuneration (in high categories the difference may reach 70%).

With respect to household work, in 1995 it continued to be a thing of women. In only one-fourth of the homes is the household work distributed between the sexes. The distribution of the working day and the availability of free time also continues to be quite different for men and women: men have one hour a day more than women for leisure. Among women, leisure is predominated by information-receiving activities, watching television or reading. The habit of enjoying leisure is more common among young women. The presence of women in professional associations or trade unions is also far lower than that of men.

THE SOCIAL VALUES OF THE YOUNG PEOPLE OF BARCELONA

This article summarises the results of the Survey of Young People of the City of Barcelona, which aims to reveal what young people think and what attitudes they have with respect to social issues. The young people who were interviewed (1,200) are between 15 and 29 years of age; they define themselves as people who are disoriented, critical, solidary and tolerant, less idealistic, respectful of the environment, studious, conservative, racist, and scarcely optimistic with respect to the future. For these young people, the family occupies an outstanding position and it is what they most trust and that for which they are most willing to run risks. 38% of the interviewees were concerned about the idea of leaving home to live on their own, and 70% state that they do not do so for financial reasons.

52% of these young people are students, 28% work, 11.5% are unemployed or are looking for a job, and the rest devote themselves to household

chores, are carrying out their military service or the substitutional social service, or are on holidays. 48% of the young people have some type of work although the proportion varies according to age. Over one half state that they usually express themselves in Spanish, 34% in Catalan, and 13% use both languages.

Unemployment is the social problem that most worries the young people of Barcelona, followed by racism, poverty, drugs, social inequality, the environment, and terrorism. The majority of them are in favour of conscientious objection (66%), sympathise with the gay and lesbian movement (61.5%), and consider that the squatters are moved by a spirit of protest and are not a violent group. Although they show themselves to be open-minded, they do not usually belong to associative movements. Only one-fourth of the young people interviewed express an interest in politics.

Monographs

HEALTH BEHAVIOURS OF SECONDARY-SCHOOL PUPILS

The Municipal Institute of Public Health of the City Council of Barcelona periodically studies the health behaviours of the young people enrolled in the city's schools. The study presented in this article is the first one that has been conducted on pupils of the 4th course of Lower Secondary School or equivalent levels (2nd course of Upper Secondary School and 2nd course of Vocational Training School). It describes the behaviours concerning the consumption of alcoholic beverages, tobacco, cannabis and other types of drugs, sexual relations with coitus, and their relationship with certain socio-demographic variables (sex, age, type of school, type of studies, father's and mother's educational level, and amount of money available weekly for leisure).

The questionnaire chosen for the survey was modelled on those used in various European studies, on the Youth Risk Behaviour Survey that has been conducted in the United States since 1991, and on various questionnaires used in AIDS-prevention and drug-abuse prevention programmes. The survey, which was carried out on 981 pupils of 35 different classes, shows that 27% smoke daily. Twice as many young women than young men consume tobacco: 44% of the female pupils smoke daily or weekly as opposed to 29% of the male pupils. There has been a notable increase in tobacco consumption among the pupils in the 8th course of Elementary School, 4.4% of whom smoke every day.

It has not been found that any pupils consume alcoholic beverages daily, but over half had drunk alcoholic beverages at least once during the previous month. 35% of the male pupils consume alcoholic beverages at least once a week, as opposed to 29% of the female pupils. It may be clearly observed that the consumption of alcoholic beverages is far higher among

the older pupils and among those who have at least 1,500 pesetas available weekly.

15% of the young people admit to having had sexual relations with coitus. Of this total, one half have had such relations on a single occasion or rarely. About 80% always or almost always use condoms.

With respect to the consumption and knowledge of drugs, 34% of the pupils state that they have tried cannabis. Of this number, 45% belong to the group of older pupils and 32% to the youngest group. The circumstance of having money available weekly is a determining factor of consumption, although the study does not provide an exact knowledge of the nature of this relationship.

In short, according to the findings of the study, a group already exists that smokes, drinks and has tried cannabis. Moreover, this multi-consumption group may be expected to grow with age. From the educational standpoint, without overlooking the fact that experimentation may play a decisive role in the development of certain adolescents, it cannot be forgotten that drugs are addictive. Consequently, it is necessary to help young people to anticipate and resolve on their own their first exposures to drugs.

YOUNG PEOPLE AND AIDS

The Survey on Risk Factors in Secondary School (FRESC) was conducted by experts of the Municipal Institute of Public Health of the City Council of Barcelona, and of the AIDS-Prevention Studies Centre, with the collaboration of teachers of the Autonomous University of Barcelona. It involved a total of 981 pupils in the 2nd course of Upper Secondary School, the 2nd course of Vocational Training School, and the 4th course of Lower Secondary School in Barcelona. The risk of infection by AIDS as perceived by the interviewees is very low, since only 13.3% of the male pupils and 14.1% of the female pupils stated that they felt vulnerable. Even so, 81.4% of the young men and 83% of the young women were aware of the seriousness of AIDS and defined this disease as the gravest of all those that may be contracted. The vast majority of the interviewees considered condoms to be the best way of avoiding the contagion of sexually transmitted diseases. However, even though the condom is the most commonly used contraceptive method by young people, it was found that coitus interruptus continues to be used to an excessive extent. The low degree of sexual activity of the young people who were interviewed is also revealing.

CENSUS OF SPORTS FACILITIES IN THE CITY OF BARCELONA

As a result of a study commissioned to a team of architects by the City Council of Barcelona in 1982 for the purpose of publishing the *Guide to*

Sports in Barcelona, which listed the sports facilities and organisations of the city, the Provincial Council of Barcelona promoted the performance of a census in 1983. On the basis of the data that had been collected, with the object of supplementing and adapting them to the present needs of the city, the Sports Area decided to carry out an update that includes a redefinition of the typologies of the sports spaces according to the new trends in the sporting field. Accordingly, it is considered that sports facilities are spaces adapted for the performance of various sporting practices, and they may be divided into two categories: sports facilities that have been built specifically for the practice of sports, and activity areas, which are infrastructures that, while not designed for this purpose, allow the practice of sports all the same.

The census of 1995 comprises 1.037 sports facilities, including 559 which are public or private, 221 belonging to public schools, 239 to private schools, and 18 which are touristic facilities. 32 facilities did not complete the census file, so they were not counted.

A total of 3,359 sports spaces were recorded. They are described in detail in the census, which includes their dimensions, construction and remodelling year, state of service, type of covering, general upkeep, state of dressing rooms, type and preservation of pavement, lighting, users, access system, number of spectators, activities and level of activity. Owing to the large number of sports spaces, facilities are classified according to 14 categories.

A survey was conducted in the public schools on the use of their sports facilities. Of the 220 public schools in Barcelona, only 165 offer extra-scholastic activities, which are organised in 81.1% of all cases by the parents' associations, in 7.2% of cases by the school councils, and in 5.5% by the City Districts. The activities organised by the schools are addressed solely to the members of the school in 47.9% of all cases, whereas in 52% they are open to the neighbourhood in general.

THE CITY QUALITY SURVEY

The main results obtained in the City Quality Survey of 1997 are discussed in this article. The survey, which was conducted for the third consecutive year, aims to learn the opinion of the Barcelonans with respect to their city and to the satisfaction they feel in living there. According to the findings of this study, the Barcelonans are hard-working modern people, with a cosmopolitan outlook, and although they are conservative and proud, they are tolerant of other people. Most of the interviewees stated that they were satisfied or fairly satisfied with their life in the city, and women and people over 64 years of age are those who consider themselves most fortunate. On a scale of 0 to 10, they give their satisfaction at living in Barcelona a score of 8.2. What

most bothers people is the massification, dense traffic, cost of living, noise, and pollution.

The results of this survey have not varied substantially with respect to those of the previous year's survey.

Opinion (The article entitled *Local welfare policies, The case of the Barcelona city Council* appears at the end of the summaries entirely translated.)

References

SOCIAL SCIENCES RESOURCES ON THE INTERNET

A steadily increasing quantity of information and services is available on the Internet. It is now possible to carry out a number of proceedings at the websites of the Public Administrations, including that of the City Council of Barcelona, which allows people to enroll themselves in the Municipal Registry, obtain a Residence or Cohabitation Certificate, or even submit suggestions or complaints. One of the most interesting websites is that of the Virtual City Council, which brings together many of the organisations, Municipal Departments and projects that are promoted by the City Council and that already have their own websites. This article aims to simplify search tasks by providing a list of addresses of the City Council of Barcelona, of general search engines, of library catalogues (OPAC: On-line Public Access Catalogue) and of various websites relating to the Social Sciences.

The different Social-Sciences websites listed in this article are grouped according to the following topics:

- General resources in the Social Sciences. websites specialised in Sociology, including those of national and international public and private institutions.
  - Educational resources. National and international websites dealing with Education.
  - Older Adults.
  - Women.
  - Disabled persons.
  - Volunteer organisations, and Associations. Information on public bodies and organisations that work with volunteers and for the defence of human rights.
  - Electronic journals. Periodical publications available on the Net.
  - Mailing lists for exchange of information, requiring subscription.
- The addresses given in this article may also be consulted from the floppy disk that accompanies this publication, by opening the a:socials.htm file from your browser.

THE SOCIAL-INTEREST STUDIES BANK

The City Council of Barcelona, the University of Barcelona, the Autonomous University of Barcelona, and Ramon Llull University have established a collaboration agreement on the creation of the Social-Interest Studies Bank. Its main objective will be to promote the performance by stu-

dents, of theses, dissertations and final term papers on social topics that respond to the needs and demands of the various bodies of the city of Barcelona. The Studies Bank will enhance the effectiveness of the public and private funds invested in the city and will be a new step forward in the relations between the universities and society within the sphere of the social services.

Opinion

THE LOCAL WELFARE POLICIES. THE CASE OF THE BARCELONA CITY COUNCIL*

TXEMA CASTIELLA - ALBERT SERRA

Introduction

Traditionally, social policy has never been regarded as a sphere of the local authorities. This was particularly true of Spain, where the social component of the national government was minimal and protectionist in nature, related almost exclusively to the main structures of the administration: social security, health, and education. In the past two decades the panorama has changed considerably: on the one hand, the model of the national government is more in line with the standards of countries referred to as the "welfare states" in Europe, and on the other, the creation of the "State of the Autonomies" entailed a significant decentralization of functions and competences, some of which correspond to social policies.

The competence framework has gradually been clarified, most conspicuously since the Ley de Bases de Régimen Local (the basic law regulating local government) came into effect in 1985, but we have not yet arrived at a satisfactory situation which avoids the duplication of efforts and responsibilities and ensures the effective synergy of public resources, regardless of the administration. At the same time, the establishment of the State of the Autonomies involved a herculean decentralizing effort, but the consequences have not yet been felt at the local level. On the contrary, true autonomy has been lost in many fields, and the spending on municipalities as a percentage of the total public sector expenditure has fallen. Far from the 50-25-25 scheme, the distribution of public funds in Spain is currently 62% for the State, 26% for the Autonomous Communities, and 12% for the Local Authorities.

In this scheme, there is still an implicit tendency to reduce the local government to a body that merely administrates and provides services which

are mainly related to the traditional areas of city management (basic services like sanitation, sewerage, electricity, use of the public thoroughfare, and city planning). Nevertheless, during this period the local administration was consolidated as the tier of government closest to the citizens and has shown great vitality. Since the democratic transition, city councils have served as tools to achieve governability, a governability that entails reinforcing, structuring, and organizing harmonious civic coexistence based on the territory, thereby going far beyond the reductionist view that the municipalities are merely producers of services.¹

This ambition to change from local administrations into local governments explains why the municipalities, in spite of their few competences and scarce resources, have undertaken important initiatives in fields that were off-limits until quite recently. Economic stimulation social policy of the job promotion, city planning, social welfare, the policies of prevention and civic security are some examples of this integral conception of the territory on which the local government acts. In the social realm specifically, the programmes and the initiatives carried out by the municipalities have had a major impact on the living standards of the inhabitants, have meant real improvements in the quality of life, have been perceived as doing so by the citizens, and have contributed resources, discourse and innovative social technology in many respects.

This article is an analysis of the main features of the social welfare policies in Barcelona, based on the experience of recent years, examining their latest developments, their political principles and aims, the allocation of resources, the structuring of the available offer, and the participatory dimen-

---

* Article included in the book *Gobiernos locales y políticas públicas* (Local Governments and Public Policies), compiled by Q. Brugué and R. Gomà (Ed. Ariel, Ciencia Política, Barcelona, 1998)

1. "Informe sobre el Gobierno Local en las democracias avanzadas" (Report on local government in the advanced democracies) contains the speeches and materials from the seminar held in Barcelona in March 1995 at the initiative of the Fundació Pi i Sunyer in collaboration with ESA-DE. Barcelona, 1996.

sion, among other factors. The purpose of the analysis —apart from any particular academic value this case may have— is to explore the specific contributions of the municipal social policy to the “welfare state” scheme in this country and the function of the local administration in the governing of the State.

The Development of social policy in Barcelona

Although the evolution of social policy in Barcelona has obviously not been immune to the major trends observed in the rest of the country, some of the principal elements that distinguish it should be stressed from the outset:

A strong tradition of social action by the municipality

Historically, Barcelona has developed a number of services and facilities, some of which have been in existence for over a century, and they already constituted a substantial inheritance in the social realm. Of special merit in the field of social action are municipal charity and institutions like the Casa de la Misericordia, the city hospitals, and the city schools, which form a consistent base, a singular expression of city government commitment that Barcelona has evinced for many years. This social groundwork has not only had repercussions on the city, but has also perceptibly shaped the role played by municipal policy since the transition and has made Barcelona a rather special case in the panorama of Spanish local government. In concrete terms, the city supplies services and facilities which, according to the current regulations on competencies, are the province of other levels of government.

The upsurge in social demands and expectations

In almost twenty years of local democracy, there has been an exponential growth in social demands, which is explained by two very disparate circumstances. On the one hand, there was a shortage of social services and facilities exacerbated by many years of neglect, mainly in the outlying districts of the city and in the areas that were hastily constructed during the sixties. On the other hand, there was the economic recession during the late seventies and early eighties; the high jobless rates had dramatic social ramifications, since the primary tool for implementing social assimilation —employment— was no longer operational. Furthermore, not only in Barcelona but in other large Spanish and European cities as well, certain social problems tend to be concentrated in urban agglomerations. The changes in family structure and the progressive ageing of the population are among the most significant socio-demographic trends. Moreover, certain sectors of the population, among them, foreign immigrants, adult and adolescent drug addicts, people with disabilities, etc., who are relegated to a lower social status or are in danger of exclusion, call for priority treatment from the local authorities.

A theory of social change linked to the political orientation of the local government

Barcelona is one of the few large cities in Spain that has been governed by the left uninterruptedly since the first democratic municipal elections.² The creation and development of the welfare states in Europe had its main proponents among the leftist parties, mainly with a social-democratic tradition. This phenomenon partially explains an important aspect of the forging of social policies in Barcelona, with regard to both the application of certain paradigms in government action (equality of opportunities, income redistribution, the correction of imbalances, etc.), as well as the allocation of considerable resources to social action. Furthermore, as in other cities in Catalonia, the Barcelona city government has been marked by its strong ties with the community and social-activist movements that arose during the final years of the transition, which often supplied programmes, alternatives and personnel. In a subsequent stage, the conflict-ridden relationship between these activist groups and the local government —a struggle resolved through protest, dialogue, and negotiation— has been instrumental in shaping social policies in Barcelona. Implicit in this evolution is a theory of social change that rests on three assumptions: firstly, that the public sector has a great capacity for social change and transformation; secondly, that this public sector in the European model of social development is strongly infused with the values of redistribution and solidarity; and thirdly, that social expenditure is not simply a cost, but a short- and long-term investment intended to raise the level of the training and education level of the populace, to create healthy environments, to enhance the cultural life of the community and to reinforce social cohesion and peace. Such a conception of government social policy legitimizes the involvement of the City Council in many realms related to improving the citizens’ quality of life, as well as expanding the framework of local democracy.

Based on these components-tradition, the upsurge in social demands and political commitment-Barcelona’s social action has resulted in a number of policies and services which have considerable impact on the social life of the city. The following is a description of the most significant changes brought about during the 1979-1997 period:

A substantial increase in the resources allocated to social policy

In 1979 the proportion of the budget attributed to social policy (at the time, health care, charity, culture, education and sport) totalled 3,229 million pesetas, representing 15.7% of the city budget. In 1996 the social welfare budget (which by then had added housing, job promotion and international cooperation) was 59,019 million pesetas, or 25.2% of the municipal budget.

---

2. 1979-1987: PSC-PSUC, 1987-1995: PSC-IC, 1995: PSC-IC-ERC.

This represents a spiralling growth of twenty times the original budget, as well as a near ten-point increase in the percentage of the total municipal budget assigned to social spending. In other words, during a period of strong growth of the municipal finances, social spending has undergone a ten-point increase above that growth rate. Similarly, the number of professionals directly assigned to personal services—including the government bodies and the institutional sector—has now reached four thousand. If human resources are the production base in the services sector, in the personal services they are a strategic element. Teachers, health-care personnel, social workers and other professionals are crucial to the personal services.

Professionals in personal services share a number of attributes which are worth bearing in mind: a strong sense of vocation, a high level of specialization and technical training, and the experience of constant contact with the population, a circumstance that has made them the receivers of the pressure and conflict resulting from the discrepancy between the demand and the resources available. This sector is labour-intensive and thus has a vast potential for job creation. In Barcelona, for example, the city social welfare services generate an indirect employment that far exceeds the number of personnel in the public function per se (through service contracts, outside management of sports installations, etc.).

The consolidation of sectoral policies and the creation of new services

The past two decades have witnessed the consolidation of the sectoral policies in education, health and culture, which already enjoyed solid foundations laid during the previous period, as noted above. Furthermore, using new operating models, the networks of the social services and sports, the job promotion programmes, and the activities related to the community and participatory life of the city have been initiated and developed. These sectoral policies are manifested in a vast supply of services—more than one hundred catalogued services—mandatory, voluntary and out-sourced. During the first ten years, the accumulated shortages and the absence of any regulatory competence framework, in addition to the political and professional impetus, led to a substantial increase in the available supply of services. Accordingly, this offering is complex and heterogeneous, with a serious product fragmentation which is currently being simplified and rationalized in consonance with new priorities and with the new economic and jurisdictional context.

A heavy investment in the creation of public facilities

Although not usually taken into account, the development of the social policy has a significant investment side to it, with a powerful influence on city planning and on the creation of public space, an indispensable condition for ensuring social cohesion; thus it shapes a new urban reality where

the value of the public gains ground with respect to the private. One of the most important undertakings in the past twenty years has been the creation of a vast system of public facilities and infrastructures. The Barcelona Social Facilities Plan encompasses 451 centres; among them are 32 social services centres, 144 sports installations, 21 museums, 31 libraries, 6 hospitals, and 82 schools and institutes. Furthermore, one of the pioneering contributions of the personal services in Barcelona has been the creation of community public space, in the form of premises, resources and opportunities available for group relations and for personal growth, and with group self-management by the users and neighbours. This public space is a network of 86 civic centres and Casales planned for different sectors of the population (the elderly, young people, children, etc.).

Several features of the development of this network are reminiscent of the increase in the supply of services: rapid and unbalanced growth to alleviate historical shortages, the consolidation and expansion of existing networks, a response to the demands and protests of social activist movements, the recovery of emblematic buildings that impart a strong sense of identity and their return to public and community use, and investment in reestablishing the balance of the territory. A characteristic of this network which is relevant to the analysis of the public policies is its geographical distribution. Although the system covers the entire city, the concentration of the centres is uneven. The underlying motive, as noted above, is the strategy of using investment to correct inequalities and to reestablish the equilibrium of the territory. The number of centres for every 10,000 inhabitants varies significantly: the best equipped districts are Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Horta-Guinardó and Nou Barris (working-class neighbourhoods), while the Eixample, Sarrià and Les Corts are at the opposite end of the spectrum. Although other considerations may influence the distribution (for example, the high concentration of cultural centres in the Ciutat Vella (the historical core) and of sports facilities on the slopes of Montjuïc (the main Olympics installations), the variation in proportion is still significant.

Political and administrative decentralization

In 1985 the City Council embarked on an ambitious administrative reform, which divided the city geographically into ten municipal Districts. Based on three constituent elements (the territory, government bodies, and competences), decentralization has a powerful impact on all city government activity. Municipal action has a clear significance in the natural setting where human relations are formed—in the neighbourhood, in the District—making the principle of maximum proximity to the citizens a reality. The competences in personal services were the pioneers in the decentralization process. That same year marked the creation of Departments of Personal Services—the first time this concept was used—which carried out the exe-

cutive and managerial functions of the decentralized services: social and youth services (basic assistance, facilities for children, young people, the elderly, etc.); education (mandatory support of the public schools and participation in the School Councils); health (preventative health care, health care in the schools), sport (the management of athletics facilities, sports promotion), and culture (civic centres, popular festivals). Today 23% of the total expenditure of personal services is decentralized, a percentage that will continue to rise in the future.

Barcelona's experience confirms the positive results of decentralization in the social field: a better understanding of the social reality, of the citizens' problems and needs, greater civic participation and a more flexible, better-coordinated and integrated action in the territory. This territorial variable has been identified as an increasingly important factor: the city always has a geography of inequality and imbalance. That is why territories must have a margin for action and manoeuvring, in order to adapt the planning and scheduling (basic central functions) to the circumstances and priorities of the districts.

Promoting social cohesion

The mission of the social policy, as it appears in the 1995-1999 Municipal Action Plan, is to promote social cohesion in the city³ through policies aimed at universal integration, as well as programmes to combat social exclusion. This strategy is closely related to the maxim of an EU seminar supported from 1990 to 1994 by the former president Jacques Delors: "fight against exclusion, foster integration". This two-dimensional formulation is the synthesis of a clear political message: the city is the sum of all its citizens. We must work toward the enhancement of the universal quality of daily life, strengthen the mechanisms of social integration (employment, education, and health) and fight against exclusion and marginalization.

However, this mission, these strategic goals, are so general in nature that they tend to create a facile unanimity of opinion. Accordingly, political differences and controversies often arise in relation to the principles, the criteria and the operating tools. The political level—the municipal government bodies—has given substantive content to the principles which guide this social policy and which are embodied in the respective sectoral policies.

The defense of public sector responsibility and the guarantee of social rights.

This principle signifies the determination to deal with social needs and the defense of the public sector as the engine of progress and equity. At the local level, this political commitment has resulted in the radical transformation of many services. These services were developed and structured in a man-

ner that facilitated a crucial step in the right direction, replacing beneficence and charity with the exercise of legal and inalienable social rights. In some instances this principle was taken farther than the legal regulations: in 1985, for example, the Barcelona City Council had already extended its social services, health care and school systems to all foreign immigrants, regardless of their legal status in this country. Public sector responsibility means ensuring the optimum provision of public services, whatever their form of management. From this perspective, agreement reached with the private and the non-profit sectors is not regarded merely as a way of saving public funds, but rather as a mechanism for producing more resources and renewed energy. Finally, the principle of guaranteed social rights obligates the municipality to standardize and clarify its own services, thereby ensuring that their potential beneficiaries have access to both the relevant information and the services per se.

Equality of opportunities and the fight against discrimination.

Social exclusion has been defined as a process that is not based purely on economics—the lack of financial resources—but is also characterized by discrimination or marginalization based on factors such as gender, age, circumstances or ethnic origin. The economic side of equality of opportunities has given rise to numerous municipal social resources and programmes, based on a two-fold orientation: firstly, the provision of universal services as the best guarantee of equal opportunity (access to education or to health care); and secondly, the provision of correction mechanisms as a function of income (grants, subsidies to families, conditions of eligibility for social services like the "Pink Card" [discounted or free public transport for senior citizens and people with disabilities], the telephone alarm, etc.). Nonetheless, promoting equality of opportunities goes beyond the economic realm. The main policy strategy in Barcelona also has two complementary orientations. The first course of action is to standardize the services, the aim being to integrate all individuals and groups in the regular services and facilities. This means adapting them to meet the needs of the entire population (adapting public transportation for the handicapped, equipping the school system to assimilate the children of foreign immigrants, etc.). The second course is to implement affirmative action mechanisms whenever this is deemed necessary. Affirmative action is a useful mechanism when full automatic integration cannot be guaranteed (an example would be the employment quotas for people with disabilities).

Reduction of social inequalities and territorial imbalances.

The role of the municipality is obviously subsidiary to the extensive state systems of social protection that help to correct inequalities, but the

---

3. *Municipal Action Plan (1995-1999)*, Barcelona City Council.

great capacity for redistribution inherent in some of the local social programmes should not be underestimated. These inequalities have a territorial dimension. As we have already seen, like all cities and urban agglomerations, Barcelona has its geography of inequality. Social indicators, the indicators of income or employment, reveal an uneven distribution of wealth. In this respect, the most powerful tool of the City Council is the total municipal budget, with its capacity for redistribution and compensation, if its use is not based only on demography but on social indicators as well. The decentralized allocation for personal services amounts to 13,625 pesetas per capita in Ciutat Vella, as against 2,974 in Sarrià-Sant Gervasi, for example (1996 budget). Likewise, the investment budget is a tool which is essential to the reestablishment of the territorial balance.

Participation of the population as an agent of change

This is another policy principle that transcends any considerations, whether or not they are circumstantial, of the best management of the services. A policy intended to have a truly transforming impact on reality must involve the population as an agent for changing that reality. A progressive policy cannot treat the citizens merely as the users of the services but as the protagonists of these services, fostering personal autonomy and group self-management, which enables the citizens to find solutions to problems and to enrich the quality of life in the community.⁴

The Main Social Policies

The personal services policies have developed around a strong nucleus formed by the sectoral policies: at the first level, the social services, education and health and, at the second level, the cultural policy and sport. This sectoral approach is firmly entrenched in the public administration for obvious reasons related to the production of services, to the specialization of each sector, and to their different chronology.

Social services

In 1979 the social services underwent a radical change. With the restoration of democracy they came to be regarded as personal entitlements, thereby surmounting the charity/relief conception of the preceding period. The Catalan Social Services Law of 1985 corroborated this change, which had already occurred at the municipal level, and served as a regulatory principle of the system. In accordance with this legal framework, the municipalities in Catalonia have centred their efforts on *Atención Primaria* (Basic Assistance/Care) which encompasses the multi-faceted social assistance (individual and family social assistance, legal aid, the detection and prevention of truancy, child care and adolescents at risk, etc.), as well

as domestic social assistance, a battery of services of crucial importance to the elderly —particularly those without sufficient resources and who live alone— and to people with disabilities. This block encompasses help in the home, telephone alarms, meals and house-cleaning services, and household repairs. Basic Assistance also includes social urgency and emergency programmes and programmes for the integration of indigent and homeless people. Assistance to the most marginalized sectors of society is a growing priority and a legitimizing factor of the entire personal services system.

We believe that the development of the social services in Barcelona has been a major contribution to the consolidation of this system of social protection, which is the youngest, the least familiar, as well as the least acknowledged of the social policies. In the field of Basic Assistance, a major responsibility of the City Council, a network of 32 social services centres has been created, thereby ensuring the visibility and proximity of the system, which serves a yearly average of 60,000 users. The establishment of the Minimum Integration Income, along with the regulatory and conceptual development, the computerization of user services, and the provision and training of a professional staff have all helped to consolidate and legitimize the function of the social services in a context influenced by powerful social pressures. Finally, Basic Assistance has a Permanent Assistance Office to cope with urgent situations, which is open 24 hours a day, 365 days a year, with a shelter for homeless people, and with various social promotion programmes (centres for children, for young people, for the elderly, etc.). Much of the responsibility for Special Assistance was also shouldered by the City Council, and it now includes four homes for the elderly, assistance and emergency centres, etc.

Education

In the field of education, the city of Barcelona has a long tradition and an impressive pedagogical heritage. Since 1857, the City Council has played a leading role in promoting high-quality education and access to schooling for all citizens, as well as standing at the forefront of pedagogical reform. Although the competences of educational administration are assigned to the Autonomous Government, this historical tradition in Barcelona led to the creation of 82 municipal education centres (child care centres, primary schools, institutes, etc.), a network that supplements the main public school system. In addition, the City Council exercises the competences assigned to it (the upkeep and maintenance of the school buildings and grounds, the monitoring of compulsory education, etc.). Another of the municipal tasks is

---

4. Vintró, Eulàlia. *Els principals reptes socials a Barcelona* (The main social challenges in Barcelona). Barcelona City Council, 1991.

to serve on the School Councils —the democratic bodies that run the schools— whose other members are representatives of the educators, the parents and the students. A vast network of additional services —libraries, documentation centres, teaching and resource centres— all make their contribution to improving the quality of education in the city and the training of the teaching staff. Nevertheless, in Barcelona the public school on the whole still has less weight than the private school. The main efforts right now are centred on increasing the quantity and upgrading the quality of the public offer, augmenting its relative importance through land grants for the construction of new schools, the application of the School Plan, and the monitoring of the enrolment processes.

Public health

Municipal action in the area of public health, as in education, has a long tradition in the city. The centenary of the Instituto Pr-ctico de Higiene —the present Institut Municipal de la Salut (Municipal Health Institute)— was celebrated five years ago. At the moment, the Barcelona City Council is working to improve the health of its citizens and to build a healthy city, in accordance with the guidelines of the World Health Organization (WHO), concentrating on the aspects most closely linked to public health, preventative health care, and the promotion of good health habits. On the one hand, the activities designed to promote good health undertaken by the Public Health Department include prevention programmes (vaccination programmes, check-ups in the schools, and the control of infectious diseases), the improvement of the health conditions in the Barcelona workplace, the inspection and control of food products, and public hygiene, through control of the animal population, rodent extermination and sanitation in public spaces. A responsibility of vital importance is the collection of information and the monitoring of the general state of health of the population, by means of the Health Survey, the Health Information Services and the Epidemiological Surveillance Service, which monitors AIDS, tuberculosis, infectious diseases and food poisoning.

In 1983 the Institut Municipal d'Assistència Sanitària (Municipal Institute of Health Care) was established to group the municipal medical services, which include two city hospitals, a geriatrics centre, a psychiatric institute, an emergency centre, six family planning centres, a mental health primary care centre, and four research and teaching centres.

In recent years, the fight against drug addiction has become an important area of municipal action. 1987 saw the drafting of the Action Plan on Drug Addiction, which encompasses three approaches: prevention, assistance/care, and deterrence/repression. The preventative measures are undertaken in the schools and communities; as for assistance and support, there are treatment programmes and resources for the social reintegration of people

who want to stop using drugs; deterrent and repressive measures are limited to crimes linked to the use of illegal drugs and to drug dealing. This Action Plan is one of the most outstanding examples of the model of integrated planning and coordinated action by the various city services. The existing political, institutional and citizen consensus on this issue has had positive results, with the launching of innovative, advanced programmes, such as the administration of methadone as part of the detoxification treatment. The Plan manages six drug addiction treatment and monitoring centres, which are scattered throughout the city.

Sport

Today, sport is one of the most widely-practised activities in Barcelona. Municipal action through the Sport Department, the social impact of the Olympic Games, and the growing awareness of the correlation between the practice of sports and improvements in health and quality of life have consolidated this sectoral policy, which has considerable influence on the citizens. Historically, Barcelona has always enjoyed a wealth of sporting associations and clubs which have fostered athletics as both a physical and cultural activity. In the past fifteen years, the City Council has developed a policy on sport that resulted in a remarkable change, based on the three lines of action described below.

a) The creation of an extensive network of municipal sports facilities is one of the major accomplishments of this period. The process commenced in the early eighties and was given a powerful impetus by the '92 Barcelona Olympics. There is no doubt about the fact that, along with the upgrade of the roads and the communications systems, and the opening of the city to the sea, this network is one of the most important achievements related to the Olympic Games. We are talking about 144 athletics infrastructures that encompass 367 different sports facilities (athletics tracks, rinks, swimming pools, football fields, tennis courts, etc.) which provide the citizens with access to sports in every neighbourhood in the city. This public network is used by 366,000 people a year.

b) The promotion of sport for all, through the organization of major athletics events in the public arena (the Bicycle Festival, open marathons, skating races, etc.) which have turned into popular occasions for widespread citizen participation and have fostered the use of urban public space by the inhabitants; athletics in the schools, the organization of international competitions, the design of sports programmes for senior citizens, the adaptation of programmes and installations for people with disabilities, the dissemination of information, etc.

c) Promotion and collaboration with the more than 1,200 sporting associations and clubs. This policy of cooperation between the public and private sectors has led to the associations taking part in the management of

many municipal installations, to a line of financial subsidies granted annually, and to the set-up of a Municipal Sports Council co-managed by the City Council and all of the sporting federations and associations.

Culture

The general aims of the City Council cultural policy are to ensure the preservation and the collective use of the cultural heritage, to foster the creativity, pluralism and freedom of the creators and users; to encourage cultural participation, and to stimulate and encourage cultural consumerism. The conception of culture is comprehensive; culture is considered to be an essential aspect of civic welfare.⁵ To establish the context of municipal action, here again we must stress the special status of Barcelona as capital of Catalonia, its emblematic nature, the artistic and architectural heritage, and the vitality of the civil society.

Barcelona's functions as a capital city, as well as the development of numerous cultural initiatives sponsored by the foundations and associations of the city, help to explain the existence of a network of 21 museums (municipal or with municipal support) which foster the spread and democratization of culture. The scope of the municipal enterprise ranges from the great cultural infrastructures (the Liceo [Opera house] MNAC and MACBA [art museums], the Auditorio, etc.), with which other administration levels are increasingly associated through consortia, to a network of 32 civic centres, spaces destined primarily for cultural promotion and social participation, as well as a network of 31 public libraries. It seems obvious that these more decentralized initiatives (civic centres, libraries, street festivals, etc.) embody the concept and the reality of the personal services and partake of the principles of the social policy to a greater extent.

Although the sectoral policies have been developed independently, in the analyses of the common functions of these policies, they can be divided into the three main categories of functional policy —assistance, promotion and prevention— which constitute the corpus of the personal services.

The social assistance policies

The primary aim of these policies is social integration, the assimilation of individuals who are excluded or at risk of being so. Such policies have a greater palliative effect on results than on causes. In practice, they are mainly services provided to individuals, aimed at improving particular living situations, and their impact on the citizens is both direct and measurable. The majority are concentrated in the social services and in a few of the public health services, notably the care and integration of people with drug addictions.

The promotion policies

This is the area in which the local personal services have been consolidated and make their contributions, with added value, to the general social welfare scheme. They foster personal growth in a community context, and their roots are found in seemingly disparate sources. However, these policies converge in this area of social democracy. Socio-cultural activities, the promotion of health, lifelong-learning programmes and the pedagogical reform movements, community work, sports promotion, cultural democratization, and health promotion are distinct approaches that share a powerful undercurrent which crystallizes in the urban environment: the search for new forms of participation, involvement in personal growth, and collective work aimed at the improving the community. Most of the athletics programmes, the participation facilities, the cultural dissemination programmes, the educational activities, adult education centres, the promotion of health and several social promotion programmes (social tourism for the elderly, for young people, etc.) all form this area, where personal growth converges with urban community life.

The prevention policies

Although directly related to the promotion policies, prevention has its own place in social action. These policies are focused more intensely on causes than on effects and are therefore distinguished by their capacity to anticipate the appearance or the spread of social problems. The core of the prevention policies is action in the form of compiling information, communications and assessment. Prevention activities are concentrated in the public health programmes: initiatives against drug addiction undertaken in schools, neighbourhoods, and companies; as well as vaccination programmes and the like, without overlooking the importance of epidemiological monitoring. But other services as well have developed programmes with a substantial preventative content, among them, the Child Care and Adolescents at Risk Teams (EAIA's), truancy control, the prevention and early detection of disabilities, to cite examples of very disparate natures.

From the standpoint of public policy analysis, it is worth drawing attention to the constant tension that exists between what is urgent and what is important. Urgent matters usually involve providing assistance with a serious social problem to an individual or group (drug addicts, homeless people, battered women, adolescents with no schooling, etc.). In contrast, important issues generally entail allocating resources to actions which, in spite of their seemingly interminable nature and their uncertain results, have

---

5. Mascarell, Ferran. "Els ciutadans de Barcelona i la capitalidad de la cultura catalana" (The citizens of Barcelona and the capital status of the Catalan culture). *La Municipal*, October 1990.

a powerful impact on the quality of life in the medium term and, from an economic point of view, are usually the most efficient.

The organizational framework of the Personal Service

One of the classical problems in policy analysis is to define what is meant by social policy or by social welfare. The various sectoral policies that have just been described undoubtedly form a substantial part of the social policy, but not all in the same way, nor have all been included. In the Barcelona City Council a wide-ranging conception has been consolidated, which integrates diverse sectoral policies. The integration process is the result of two distinct approaches, which have developed simultaneously and complementarily in this city: on the one hand, reasoning based on political and technical judgements; and on the other, reasoning based on organizational criteria.

To begin with, the political and technical reasons for supporting an extensive integration of social policies are based on the conviction that such an integration is a positive and necessary response to the interdependence of the social problems and challenges. Reality is responsible for showing this supposition to be valid: the rates of school failure, mortality, unemployment, and income levels, to cite just a few examples, are directly correlated. There are, then, technical or pragmatic reasons for arguing that if the various health care, educational and social service systems were better coordinated, they would have a greater and more effective impact on the living conditions of the population.

But furthermore, political criteria exist that reflect differing attitudes toward social policy per se. The reductionist view of social policy has been gaining ground in neo-liberal discourse. According to this way of thinking, social policy should be centred on actions designed to alleviate poverty and to assist the excluded sectors. Opposing this view is a school of thought that regards social policy as the sum of all policies and resources, and what motivates social intervention is the desire to enhance the quality of life of the entire population, to reduce inequalities in all areas and, within this context, to combat poverty and social exclusion.

From this standpoint, the personal services must be regarded as all of the services, benefits, actions and legislation —be they economic, regulatory, sanctioning, etc.— which further the aims and principles of the social policy and its sectoral policies. In spite of its descriptive ambiguity, the concept of 'personal services' has a great capacity to make this group of diverse policies both meaningful and operational; although heterogeneous in nature, they are nonetheless interdependent and share a common denominator: they involve government actions aimed at enhancing the quality of life, meeting social needs, and promoting personal growth.

Turning to the second approach, organizational reasons -inherent in organization theory and as such are not specific to the social sector- also provide considerable support for this integration process. At the present time, the general trend is to structure the government and the local management in four or five major operating divisions. In the case of Barcelona, for example, a centralized structure of more than twenty departments with political/technical status has been reconstructed as an executive structure with five main sectors: city planning, public thoroughfare, maintenance and services, personal services and central services. This process of comprehensive integration and the creation of large operating divisions is in keeping with the principles of organization theory (simplification of structures, flattening of the management pyramids, etc.). But even so, it is interesting to note how the combination of both approaches—the political and the organizational—has made it possible to improve the overall analysis of the social reality, to produce coordinated responses and actions, to rationalize resources, to generate synergies, and to obtain greater consistency in the results.

Both approaches in combination have given rise to an evolutionary process of great vitality, replacing the fragmentation of the early years of local democracy with an advanced level of political and managerial integration. This integration process has occurred at the political level, in management, in the territory, in the public participation space, and in the development of new cross-sectoral policies.

Political leadership

The 1987-1991 period saw the consolidation of the Social Welfare Commission, which encompassed the political leadership of the Social Services, Public Health, Sport, Youth, and Education departments and became an initial structure of executive integration. The Social Welfare Commission also included the City Councillors in charge of other areas of social policy (Culture, Housing, Employment, and Prevention). Although the Commission had no executive power, it still signified an advance toward a comprehensive and inclusive view of social policy, and exercised responsibilities in analysis, coordination and monitoring.

Management integration

The establishment of the Personal Services Sector in 1995 represented another step forward in the integration process, combining the managerial bodies of Social Services, Sport and the Institutes of Culture, Education, Public Health and the Disabled. With a different intensity, the Personal Services Sector goes way beyond simple coordination and involves the executive integration of services and investment planning, human and financial resources management and production control, among other functions. The

Management of the Personal Services Sector also makes it possible to develop of common tools for planning and management that bring greater cohesion to the Personal Services, as well as giving them a more prominent position in the municipal organization as a whole. Among these instruments are the unified Catalogue of Services and Benefits, the Barcelona Social Facilities Plan, the Social Indicators System, the social studies journal *Barcelona Societat*, and various training programmes. These tools foster interaction between the various services, joint planning, and the building of a common organizational culture.

The Personal Services in the Districts

In point of fact, political/administrative decentralization, which was also initiated in 1985, prompted the first stage of true integration. In this case, the organizational aspect was decisive: the services transferred to the District authorities were divided into three large areas, one them being Personal Services, which encompassed the decentralized services in the terrains of social services, public health, youth, sport and education. This compacting of the services was no longer a matter of mere coordination; rather it entailed unifying the management of the decentralized services under a single governing structure. This process gave rise to extensive professional debate and has been one of the most enriching experiences of municipal social action, in addition to leaving as a legacy the concept of “personal services”, which has made a place for itself in the municipal political/organizational domain.

The Municipal Council of Social Welfare

The creation in 1988 of this participatory body directly strengthened and consolidated the sectoral policy integration process. As a result of its broadly based composition (social associations, trade unions, universities and financial institutions, etc.), its objectives, the most important being to support the creation of a “welfare culture” in the city of Barcelona; and its achieved results, this Council has been an essential interlocutor of social policy.

The Plans for population sectors

In 1985 the Plenary Council approved the Barcelona Youth Project, one of the pioneering experiments in integrated work. Departing from a comprehensive diagnosis and an extensive participatory process, the aim was to devise public policies that extended across the entire municipal organization to impact on the reality of youth, related to education, health, culture, leisure time, and other aspects. This model made a valuable contribution to the processes of coordination, communications and the integration of the various sectoral policies. Fragmentation of the social structure is on the rise in urban

dynamics. An approach that is strictly sectoral is recognized as being incapable of providing satisfactory solutions or of setting rational priorities with respect to the needs and characteristics of the various population groups. In some instances, the new social movements enjoy a strong corporate and group identity (women, the elderly, youth, people with disabilities), while in others, the characteristics of the population sector have targeted them for concrete plans (e.g., children, foreign immigrants and refugees). This dynamic coincides with a key objective in the modernization of the public services: to focus on the citizens and to identify the users of the services. Taking this population variable into account means inverting the pyramid and ceasing to base our planning on the organization, but on its intended beneficiaries. At the present time, in addition to the Youth Project, the Barcelona City Council has also set up the Senior Citizens' Plan, the Children's Plan, the Barcelona Women's Plan and is currently designing the Plan for Interculturalism. The key aspects of the methodologies used are similar: a comprehensive diagnosis, planning elements and guidelines laid down for the municipal services as a whole, technical coordination instruments and methods of assessment. These Plans become components of integration in as much as they transcend the domain of a single sectoral policy—traditionally, the social services—and further the effective coordination of all the municipal areas.

As we can see, there are tangible instruments and circumstances which have fostered this process of integrating the social policies. Nonetheless, we must regard it as a process because the degree of integration could be still more inclusive (for example, adding housing and economic promotion), or it could be more limited as well, depending upon the political/organizational choices taken into consideration. In the same vein, the most interesting point for the current debate is, in our opinion, how to reconcile the necessary specificity of the services with their overall aggregation. In other words, each system (education, health, social services) incorporates and develops degrees of specificity and of specialization which are highly beneficial and essential for social progress. Maintaining and refining this degree of specialization at the same time as the sectoral policies are being integrated might seem contradictory and, at the very least, may result in dysfunctions and conflicts that must be resolved.

We believe that the proper balance lies in integrating the functions that offer an added value, such as the information systems, the principles of economic and personnel management, strategic planning, service production methods, communications and the general framework. The degree of integration should not be stifling; it must allow for sectoral development and an operational decentralizing of sectoral systems, which, however, are integrated in a whole.

Participation and agreement with the social fabric

The main contribution of the local government to the concept of governability is clearly not its function as a provider of services—a responsibility it shares with other levels of administration—but its incorporation, made possible by its proximity and its size, of mechanisms for participation, dialogue and reaching agreement with the citizenry. Furthermore, as a result of forty years of dictatorship, the recent development of municipal political theory in Spain has firmly entrenched the “participatory democracy” dimension in government action.

The Barcelona City Council has accumulated substantial assets in this area. In 1985 the Regulatory Standards of Citizen Participation were passed, in many aspects an innovative and pioneering piece of legislation in Spain. These Standards govern mechanisms of participation, the right to information, and the right to petition, public hearings and the sectoral or territorial participatory councils. Within this legal framework, the personal services have formulated various mechanisms of participation and new avenues have been explored with the intention of creating a new model to govern the relationship between the local administration and the social movements, organizations and groups.

Underlying this policy is the recognition and acceptance of the important role played by associations in social welfare. This role entails such crucial functions as identifying new needs, protecting sectors that are poorly served, making formal complaints and demands, putting pressure on the public authorities, providing their own innovative services, and mobilizing civic energy and resources. In Barcelona, the association network is an essential aspect of city life, which also serves to indicate the extent of social cohesion in the city. It is estimated that there are more than eight thousand social organizations, voluntary associations, cultural groups, women’s groups, athletics clubs, mutual support groups, organizations for adolescents and children, associations for the elderly, and many, many more. These groups produce services and create a framework for interaction that constitute an irreplaceable part of the quality of life in the city.

Furthermore, it should not be forgotten that participation must also have a personal and individual side. In the case of Barcelona, there are the individual rights stipulated in the Standards mentioned above (the rights to information, to petition, etc.), in addition to electoral processes based on personal suffrage (notably those of the School Councils and the elections to the Board of the Institute of the Disabled), and opportunities to take part in the management of facilities as an associate or member (e.g., the sports installations and the centres for the elderly). Certainly, participation by the citizen as user could be improved in many of the services by ensuring (for example) effective mechanisms for complaint.

The phenomenon of collective participation in Barcelona has gone through various stages, which are cumulative in the sense that more and more mechanisms and areas of participation are incorporated, without eliminating those in existence, and these vehicles range from general government support for associationism to citizen participation in decision making.

Support for associationism

As the expression of organized citizenry, has taken concrete form in the allocation of considerable financial resources to organizations. In 1996, for example, the agreements reached and the subsidies provided to organizations in the city involved a transfer to the non-profit sector of nearly one thousand million pesetas. In the same vein, one of the integration actions of the Personal Services Sector was to combine in one set of Regulatory Standards the criteria and procedures for granting subsidies in the areas of the social services, sport, public health, and youth, at both the central and territorial levels. This economic backing has been reinforced by the regular publication of guides to organizations, intended to promote the social function of associationism at the citizen level; by joint promotional campaigns, and by the creation of the Municipal Agency of Services for Associations in 1994. The impact of these financial and material resources is making itself felt in the enhanced organizational capacity of the associations, and in the upgrade of their management, infrastructure and training resources.

Cooperation in providing services of general and civic interest

In recent years, many services which had initially been managed directly are now run in cooperation with associations, the aim being to take advantage of sectoral or territorial specialization as well as joint efforts and resources, while at the same time preventing the City Council from becoming a competitor in fields in which associations have an acknowledged expertise. The management of the holidays for children and adolescents by youth associations, cooperation in the management of some of the civic centres with associations in the District or neighbourhood, the opportunities offered by the Regulations on the management of sports installations are some of the experiments that illustrate this cooperative spirit.

Association participation and consultation in the design of municipal policy

The creation of advisory and participatory councils has resulted in stable mechanisms for participation and dialogue between the associations and the local administration. The past several years have seen the esta-

ishment and satisfactory development of the Senior Citizens' Advisory Council, the Barcelona Women's Council, the Council of Health in the Workplace, the Municipal Sports Council, the Municipal Council of Voluntary Associations, and the Economic and Social Council. These bodies have a number of features in common: they provide opportunities for interaction between the associations and City Hall, they meet regularly and, although they have no official decision-making powers, they have a real influence on city life. The Municipal School Council, established in accordance with the legislation in effect, completes this map of participatory councils, with the Municipal Council of Social Welfare being one of the most noteworthy.

Participation in decision making

The participatory model of municipal government has expanded in recent years as the councils are consolidated and the advantages of social consensus are confirmed. There have been new initiatives that go beyond the advisory role, making it possible for associations and social and economic agents to assume joint responsibility and to participate directly in certain realms of municipal action. The foremost example is the Barcelona Youth Project which was designed by the City Council in 1985 with the joint responsibility of the Barcelona Youth Council, which represents the organized youth associations of the city. The aim was to approve the master plan of the youth policy and to do so together with the young people themselves. This same philosophy inspired the Integral Development Plan of the Social Services, drafted in 1995 by the Barcelona City Council and more than 130 social associations, for the purpose of setting strategic goals for the future which would be equally binding on all the signatories.

Future Trends

The social policy, and the personal services in particular, face a two-fold challenge that will grow more critical in the immediate future. On the one hand, we will have a controversial budgetary and economic situation; public funds will not increase in the same way or at the same rate as in the eighties. On the other hand, the dichotomizing and exclusion processes that affect particular sectors will provoke an upsurge in social demands and requirements, and the changes in the demographic and family structures will generate pressure for increased social spending on health and other social services. In short, a familiar equation: an increase in demands and a decrease in, or contention over, resources. This is the context of the ideological criticism of the welfare state, fuelled by highly diverse interests.

The local administration cannot escape this dynamic and the personal services must be prepared to consolidate their legitimacy, to increase the

return on resources, and to strengthen the impact of their actions. In this area policy and management must go hand-in-hand in order to achieve the difficult equilibrium between economic efficiency and social effectiveness. The reflections below are some suggestions for making headway in this future situation which is already present.

Upgrade the competence framework

Public administrations have a wide margin for manoeuvring to improve their results, by clarify the respective levels of action, avoiding duplication of efforts, and ensuring the smooth coordination of their activities. The Barcelona Municipal Plan provides a fine opportunity to make progress toward these goals, which common sense tells us are both rational and inevitable. At the social level as well, the Plan should offer a chance for further decentralization, transferring more programmes and services to the local level, particularly in cases where experience has shown that flexibility and proximity to the citizens have resulted in greater social effectiveness. The allocation of competencies, which is stipulated in our legal framework, is an avenue that should be used with greater frequency. Consider the fact that at the present time, only one out of the one hundred Barcelona city services is delegated—the EAIA's (the Child Care and Adolescents at Risk Teams). In our opinion, the creation of consortia or similar bodies may be an agile mechanism in some cases but, generally speaking, the tendency should be to simplify the levels of operation by assigning clear managerial responsibilities to each administration, but without losing sight of the fact that collaborative planning and regulation ensures equal rights in a territory, be it regional or national. In Barcelona, for example, it would be far more advantageous to allocate the competences of all the basic assistance of social services to the local level, with the city taking over services and centres from other levels of government and, vice versa, to transfer the local residential and special assistance facilities to the autonomous government. The immediate repercussions would be a greater cost-effectiveness in the use of resources, the elimination of a competence with no creative aspects, and the allocation of distinct responsibilities— a situation quite different from the present jungle of competencies that seems to dilute responsibilities. In any case, however difficult it may seem, the aim is clear: to build single public service systems (educational, social, health), that share the same access criteria and conditions of provision.

Structure and simplify the service offer

Essentially, the task before us is to set new priorities and to re-order actions after a period of remarkable growth and development. Such a structuring of the service offer must be responsive to three factors: firstly, as mentioned earlier, it must comply with the competence framework, concentra-

ting on our own mandatory responsibilities as stipulated by law, but without renouncing any attempts to go beyond them. Secondly, structuring must reflect clearly established policy priorities. In this area, policy formulation must be exercised with care, in so far as an analysis of election platforms shows that in the realm of social welfare there is a very strong tendency to promise overall improvements and extended coverage that far exceed what is actually possible. The debate on the services provided, in the context indicated above, cannot avoid the consideration of cost: there are no free services, by definition. What is free is access to particular services under specified conditions. In some cases, as is occurring already, the regulation of access to social benefits should be increasingly strict and include financial charges that are in proportion to family and individual incomes. This is a structuring mechanism of the offer which prioritizes the target population of each service and ensures the redistribution of resources, while at the same time informing on the cost of the services. Thirdly, structuring must be based on an in-depth knowledge of reality; in other words, on reliable information systems. Only with sound information tools can governability be insured in the context of conflicting interests, pressure groups, and growing demands that characterizes social policy. At the planning level, furthermore, sectoral, territorial and population-sector rationales must be increasingly integrated in a master structure.

Improve the management of the personal services

Recent experiences show that there is a wide margin for manoeuvring to streamline the management and production of personal services: on the one hand, by clearly designing the components of the production process (the service, the benefits, the intended beneficiaries, etc.) and, on the other, by utilizing the methods of management that are most appropriate for each service. The almost exclusively internal management of the personal services is now tending to diversify and should do so to an even greater extent in the future. Subcontracting parts of the production and management processes is acceptable in many fields. In Barcelona, for example, a great percentage of the assistance provided in the home, of the programmes in the fight against poverty, as well as the management of sports installations and social promotion facilities are subcontracted, with no adverse effects, no qualitative or quantitative losses in the service, nor of their public nature. Some of the most important innovations with respect to the involvement of the non-profit and private sectors have been achieved in the management of facilities. The sports installations are managed under a wide range of models (concessions, service contracts, etc.) in which sporting clubs and federations, companies and civic associations participate. The centres for children and for young people are managed through service contracts mainly with youth organizations. And several of the civic centres

have already initiated interesting models of joint management by the City Council and associations, going beyond the advisory-council formulas shared by all the centres. Indirect management is not privatization; on the contrary, it should lead to a greater capacity for control, for participation and for regulation. The crucial point is to clearly establish which parts of the process can be subcontracted and which cannot. Besides the aspects stipulated by law, such as those that involve the exercise of authority; in our opinion, the out-sourcing of the following responsibilities is unacceptable: the selection of priority needs, the decision to create a service, the allocation of resources, the establishment of the conditions of access to the services, and their monitoring and assessment. Therefore, the added value of local administration lies in ensuring the provision and access to the service, while the production per se may be out-sourced, in accordance with these guidelines.

Provide quality and citizen-oriented services

The underlying concepts of private-sector administration and the new theories of management seem to have met with resistance in the personal services. And yet, not only are these concepts positive contributions to the process, but in many instances they are already part of the occupational background of many social workers and professionals. The policy in the fight against drug addiction sets clear priorities based on the concept of focusing on the citizen (the prevention of death, ensuring contact with the public services, enhancement of the quality of life of the individuals affected). The philosophy of keeping the elderly in their own homes or familiar surroundings is supported primarily by the wishes of these same individuals, regardless of the fact that this is the least expensive solution, which is always a legitimate objective. The crucial goal is to standardize the criteria of quality and client-oriented organization throughout the personal services. Eliminating waiting lists, supplying appropriate information, being prepared to provide the service needed, and meeting the demands are among the requirements for achieving this goal. Of course, the personal services have their particularities and that is precisely why they can contribute valuable elements to this public service culture. In our field, concepts of quality and of client-oriented service are manifested in the growing tendency to go out to meet the target sectors, excluded individuals and groups, structuring the service offer and organization in tune with this method of operation. The methadone bus that travels around the city guaranteeing that the users have daily access to this substitute narcotic, the "Wintertime Shelter Operation", through which social workers are mobilized to inform and to provide shelter for the homeless who sleep in the streets; and the actions undertaken to ensure that the potential beneficiaries of the Minimum Integration Income enjoy this entitlement are examples of what we mean.

Place public sector-private sector cooperation in a strategic perspective

In other words, what is called for is a long-term view of the model city we want to create, and of the responsibilities that must be assumed by the various institutions and associations, as well as a net increase in the resources allocated and in the forces mobilized, as mentioned earlier. The Integral Development Plan of the Social Services in Barcelona is a good example of this joint strategic planning.

Integrate the social policy in a city plan

The personal services and the sectoral policies are not the only tools available for municipal social action. The city planning policies, the urban renewal plans, tax treatment according to income level, and economic promotion focused on job creation are some of the key elements to ensure that the city plan fully integrates the social dimension we have been defending and that, as a consequence, it has a strong political and ideological content. In the development of the city model that Barcelona has undergone over the past twenty years, we believe it is obvious that the social dimension has been deeply ingrained in all aspects of the processes of urban revitalization and of territorial re-balance. The consolidation of large personal services departments or macro-areas must further this purpose, rather than oppose it by restricting social action to these areas.

In conclusion, we must recognize that the social policies in Barcelona and the development of a solid core of personal services have exerted, and still exert, a powerful impact on the social cohesion of the city. We are talking about a concrete, decentralized, and integrating contribution to the national government, supplementing the main social protection systems. Although the dynamic of the services themselves is focused on social problems and needs—often the most pressing—the socio-economic indicators of Barcelona (life expectancy, educational levels, income distribution, citizen security, and civic participation, among others) have shown a favourable trend in recent years. A detailed analysis of the relationship between the social policy and the vitality of the city, its economic and cultural dynamism, its degree of cohesion and harmonious coexistence, would require another article. However we can affirm that the personal services, with their combination of social assistance, promotion, prevention and participatory development, are at the heart of many of the positive changes that have taken place in our community: the higher levels of education and training of the citizens, the healthy environment, cultural development and the mechanisms of solidarity, among others. For the same reason, they have the potential for coping successfully with the present and future challenges in the urban environment: integration, the fight against unemployment and access to housing.